

NBP

Narodowy Bank Polski

Maj 2019 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r.

Maj 2019 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r.

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	14
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	15
2. Systemy płatności	18
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	18
2.1.1. System SORBNET2	18
2.1.2. System TARGET2-NBP	24
2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP	30
2.2. Systemy płatności detalicznych	31
2.2.1. System Elixir	31
2.2.2. System Euro Elixir	34
2.2.3. System Express Elixir	38
2.2.4. System BlueCash	42
2.2.5. System BLIK	46
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń	53
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	58
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	61
3.1. Grupa KDPW	61
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	61
3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych	63
3.2. System SKARBNET4	66
3.3. IRGiT SRF	67
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	69
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	69
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	70
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	71
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	73
4.2. Bankomaty	75
4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	81
4.4. Punkty <i>cash back</i>	86
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	90
5.1. Rachunki bankowe	90
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	92
5.2.1. Polecenie przelewu	92
5.2.2. Polecenie zapłaty	93
5.2.3. Karty płatnicze	94
5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze	103

5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych	106
5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych	106
5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa	107
5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	108
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	118
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	122
7.1. Prace zespołów zadaniowych powołanych przez Radę ds. Systemu Płatniczego	122
7.1.1. Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych	122
7.1.2. Zespół zadaniowy ds. oceny standardu Polish API	123
7.2. Zagadnienia prawne	125
7.2.1. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 864)	125
7.2.2. Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1997) – w zakresie implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego	126
7.2.3. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu	128
7.2.4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML)	129
7.2.5. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty	130
7.2.6. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)	132
7.2.7. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. central counterparties, CCP)	132
7.2.8. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych	133
7.2.9. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw	134
7.2.10. Rozporządzenie Ministra Przedsiębiorczości i Technologii z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące	135
7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	136
7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	136
7.3.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych	137
7.3.3. Kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”	138
7.4. Działania na rzecz SEPA	139

7.4.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	139
7.4.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	139
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	141
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	141
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	141
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	142
8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych	142
8.4.1. Przygotowania do dokonania przeglądu systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 pod kątem zgodności z przepisami rozporządzenia CSDR	142
8.4.2. Wydawanie opinii	142
8.4.3. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.	143
8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej infrastruktury rynku finansowego	143
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	145
9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim	145
9.2. Raport „Płatności natychmiastowe w euro w standardzie SEPA Instant Credit Transfer - analiza dostępnych rozwiązań w kontekście zapotrzebowania na usługę w Polsce”	145
9.3. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym	146
9.4. Badanie pt. „Jak rozliczamy się ze znajomymi”	147
9.5. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności 2018”	148
9.6. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2017 r.	150
9.7. Raport z badania pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce”	152
Wykaz stosowanych skrótów	153
Spis schematów	155
Spis wykresów	156
Spis tabel	161

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r.”, zwanej dalej „Oceną”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2018 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec grudnia 2018 r.

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w II połowie 2018 r. zdarzeń należy wymienić:

1. uruchomienie w listopadzie 2018 r. usługi TIPS (TARGET Instant Payment Settlement) i dostosowanie się NBP do uczestnictwa w tej usłudze. Usługa ta działa w oparciu o platformę połączoną technicznie z systemem TARGET2, na której przeprowadzany jest rozrachunek płatności natychmiastowych w euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych oparty jest o wymianę komunikatów zgodnych ze schematem SCT Instant TIPS, jest również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro.
2. wprowadzenie, od dnia 8 sierpnia 2018 r., obowiązku udostępniania podstawowego rachunku płatniczego oraz obsługiwanego przenoszenia rachunku płatniczego. Zgodnie z ustawą z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw², obowiązki związane z udostępnianiem podstawowego rachunku płatniczego oraz przenoszeniem rachunku płatniczego dostawcy usług płatniczych powinni zacząć wykonywać nie później niż przed dniem 8 sierpnia 2018 r., tj. przed upływem 18 miesięcy od dnia wejścia w życie ww. ustawy. Znowelizowana ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych³ przewiduje, że podstawowy rachunek płatniczy może otworzyć konsument nieposiadający innego rachunku płatniczego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w walucie polskiej. Klient w ramach tego rachunku powinien mieć możliwość wykonywania wpłaty środków pieniężnych i wypłaty gotówki, poleceń przelewu, poleceń zapłaty, jak również transakcji przy użyciu karty płatniczej. Zasadą jest, że podstawowy rachunek płatniczy w zakresie krajowych transakcji płatniczych prowadzony jest nieodpłatnie.
3. wejście w życie, z dniem 11 sierpnia 2018 r., nowelizacji ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw z dnia 22 marca 2018 r., której głównym celem była implementacja do polskiego porządku prawnego postanowień przepisu art. 88 dyrektywy 2015/2366 (tzw. PSD2). Nowelizacja ta wprowadziła ramy prawne służące ułatwieniu odzyskiwania środków w razie zlecenia płatności na nieprawidłowy numer rachunku płatniczego (np. w wyniku pomyłki płatnika).

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373, z późn. zm.

² Dz. U. poz. 1997.

³ Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.

4. wejście w życie, z dniem 13 lipca 2018 r., ustawy z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁴, której celem była implementacja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowanie do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF). Ustawa uwzględnia również wybrane zagadnienia z dyrektywy 2018/843 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML). W ustawie tej po raz pierwszy w prawie polskim zawarto definicję „waluty wirtualnej” oraz zmodyfikowano katalog instytucji obowiązanych, uwzględniając w nim podmioty zajmujące się obrotem lub pośrednictwem w zakresie walut wirtualnych.
5. uzyskanie 100% udziału terminali POS obsługujących karty płatnicze z funkcją zbliżeniową w ogólnej liczbie terminali POS zainstalowanych w Polsce, co sprawiło, że Polska stała się pierwszym krajem na świecie akceptującym powszechnie w terminalach POS karty zbliżeniowe.
6. wejście w życie, z dniem 7 lipca 2018 r., przepisów rozporządzenia Ministra Przedsiębiorczości i Technologii z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące⁵. Głównym celem rozporządzenia jest regulacja m.in. unormowań wprowadzających wymóg posiadania przez kasy rejestrujące interfejsu umożliwiającego współpracę z terminalem płatniczym transakcji bezgotówkowych. Należy zauważyć, że jest to zupełnie nowe rozwiązanie, o szerokim zakresie oddziaływania, które ma wpływ zarówno na przedsiębiorców objętych obowiązkiem posiadania kas rejestrujących, konsumentów, jak i agentów rozliczeniowych i dostawców terminali płatności bezgotówkowych. Jak wynika z uzasadnienia do projektu ww. rozporządzenia jego celem jest m.in. powiększenie obszaru akceptacji płatności bezgotówkowych.
7. kontynuacja Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, mającego na celu zwiększenie sieci akceptacji płatności kartowych i mobilnych w punktach handlowo-usługowych, poprzez roczne dofinansowanie kosztów instalacji i użytkowania terminali w miejscach, gdzie dotąd takie płatności nie były akceptowane. W wyniku działań w ramach programu, do końca 2018 r. zainstalowano 105 tys. nowych terminali POS.
8. w zakresie działań dotyczących nadzoru systemowego nad schematami płatniczymi Prezes NBP wydał trzy decyzje dotyczące zezwolenia na zmiany w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych, w tym dwie decyzje dotyczyły podwyższenia limitu kwoty dla pojedynczej transakcji, inicjowanej zbliżeniowo kartą płatniczą i niewymagającej silnego uwierzytelnienia użytkownika, z 50 zł do 100 zł.

Równocześnie w II połowie 2018 r. podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. wejście w życie, z dniem 9 lipca 2018 r., dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającej dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML). Termin wdrożenia tej dyrektywy do prawa krajowego został wyznaczony na dzień 10 stycznia 2020 r. V Dyrektywa AML

⁴ Dz. U. poz. 723, z późn. zm.

⁵ Dz. U. poz. 1206.

ma na celu m.in. ograniczenie ryzyka związanego z anonimowymi kartami przedpłaconymi i walutami wirtualnymi. W dyrektywie tej wprowadzono także obowiązek ustanowienia przez państwa członkowskie scentralizowanych automatycznych mechanizmów, takich jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych. Mechanizmy te mają umożliwić terminową identyfikację dowolnej osoby fizycznej lub prawnej posiadającej lub kontrolującej rachunki płatnicze oraz rachunki bankowe identyfikowane za pomocą IBAN.

2. zakończenie prac związanych ze stworzeniem delegowanych aktów prawnych w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych (RTS) oraz wykonawczych standardów technicznych (ITS), uszczegóławiających zasady działalności centralnych depozytów papierów wartościowych w zakresie wskazanym w rozporządzeniu CSDR. W dniu 13 września 2018 r. opublikowano w Dzienniku Urzędowym UE tekst rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniającego rozporządzenie PE i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku. Zgodnie z art. 42 ww. rozporządzenia, wymogi w zakresie dyscypliny rozrachunku wejdą w życie w dniu 13 września 2020 r.
3. kontynuowanie prac nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009⁶ w zakresie niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Głównym celem projektowanych zmian jest zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro⁷.
4. kontynuowanie prac nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych związanych z przygotowaniem przepisów prawnych mających na celu dynamizację obrotu bezgotówkowego na terytorium RP. Głównymi założeniami projektu ustawy jest upowszechnienie stosowania płatności bezgotówkowych i zastąpienie części transakcji gotówkowych transakcjami elektronicznymi (kartowymi, przelewami elektronicznymi itp.) a także zagwarantowanie konsumentom prawa do płatności bezgotówkowych w punktach handlowo – usługowych. Kolejna wersja omawianego projektu (z dnia 26 listopada 2018 r.) wraz z projektem rozporządzenia Ministra Przedsiębiorczości i Technologii w sprawie zwolnienia z obowiązku przyjmowania zapłaty innym instrumentem płatniczym, została przedstawiona do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów w dniu 30 listopada 2018 r. Do końca 2018 r. nie podjęto dalszych działań w związku z procedowaniem ww. projektu. W 2019 r. do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów w dniu 17 stycznia 2019 r. została przedstawiona wersja projektu z dnia 9 stycznia 2019 r., jednakże omawiany projekt nie został rozpatrzony przez to gremium w przewidzianym terminie.
5. kontynuowanie prac związanych z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR)⁸, w związku z przygotowaniem do negocjacji trójstronnych trzech wersji projektów: Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego i Rady UE. Prace nad projektem ewoluowały w kierunku pozostawienia zasadniczych kompetencji nadzorczych nad unijnymi izbami CCP na poziomie

⁶ Dz. U. UE L 266 z 9.10.2009, s. 11.

⁷ Po uchwaleniu przez Parlament Europejski i przyjęciu przez Radę Unii Europejskiej, rozporządzenie zostało podpisane przez Przewodniczących tych instytucji w dniu 19 marca 2019 r.

⁸ Dz. U. UE L 201 z 27.7.2012, s. 1-59.

organów krajowych, z jednoczesnym utworzeniem w ramach ESMA stałego komitetu nadzorczego działającego na rzecz zapewnienia konwergencji praktyk nadzorczych w tym zakresie w skali Unii Europejskiej.

6. rozpoczęcie prac przez Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych, powołany przez Radę ds. Systemu Płatniczego, nad:
 - analizą doświadczeń wybranych państw członkowskich UE, w których wydawane są karty przedpłacone będące nośnikiem pieniądza elektronicznego,
 - wymogami samoregulacyjnymi, które byłyby stosowane przez wydawców kart przedpłaconych w odniesieniu do poszczególnych rodzajów tych kart.
7. kontynuowanie prac analitycznych dotyczących planowanej w przyszłości (listopad 2021 r.) konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Podstawową ideą konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S jest scentralizowanie i harmonizacja tych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym elementem konsolidacji jest wdrożenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro, oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r. w stosunku do poprzedniego półrocza są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 4,2% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 3,5%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 4% i 13,2%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 1% i 9%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 17%, przy jednoczesnym wzroście o 18% ich wartości,
 - w systemie Express Elixir i systemie BlueCash, oferujących rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń odpowiednio o 57% i 31% przy jednoczesnym wzroście ich wartości odpowiednio o 31% i 30%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń, odpowiednio o 77% i 77%,
 - w systemie KSR wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń, odpowiednio o 4% i 2%,
3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
 - w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. spadek liczby transakcji o 0,2% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 8,5%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. wzrost zarówno liczby, jak i wartości operacji odpowiednio o 1% i 5,3%,

- w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - spadek zarówno liczby, jak i wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, odpowiednio o 11% i 7%,
 - w II półroczu 2018 r. nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi,
- 4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
 - wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 2,1% oraz spadek liczby ich placówek o 5,7%,
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 24%,
 - spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 7%,
 - spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 2,3%,
 - wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 3,5%,
 - spadek liczby bankomatów o 1,8%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 15% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 17%,
- 5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
 - wzrost liczby rachunków bieżących osób fizycznych prowadzonych przez banki o 4%,
 - kolejny wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 5,1, co oznacza wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek o 5,7%,
 - wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2,5% (do poziomu 41,2 mln), przy czym odnotowano wzrost liczby wydanych kart kredytowych o 0,3%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano ok. 63,2% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przy użyciu karty płatniczej wzrosła o 13%.
 - wzrost liczby transakcji poleceniem przelewu o 5,2%,
 - spadek liczby transakcji poleceniem zapłaty o 3,6%,
 - wzrost zarówno liczby, jak i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi, odpowiednio o 20,4% i 34,5% (według danych przekazanych przez banki),
 - spadek średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 11,7%,
- 6. w zakresie dotyczącym obrotu gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:
 - wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 194,6 mld zł w czerwcu 2018 r. do poziomu 203,2 mld zł w grudniu 2018 r. (wzrost o 4,4%),
 - spadek udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 21,1% w czerwcu 2018 r. do 20,1% w grudniu 2018 r.,

- spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 52,3% w czerwcu 2018 r. do poziomu 51,7% w grudniu 2018 r.

Warto podkreślić, iż II półrocze 2018 r. to także okres dynamicznego rozwoju rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym użyciu kart zbliżeniowych na świecie. Według szacunków NBP na koniec grudnia 2018 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 34,7 mln, tj. o 1,8 mln więcej niż w czerwcu 2018 r. Karty zbliżeniowe stanowią blisko 84,1% wszystkich kart płatniczych w Polsce, jak również mają one coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W II półroczu 2018 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 76%. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków,
2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - dynamicznie rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową, pozwalające na szybkie płatności zwłaszcza przy kwotach do 50 zł,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój zarówno systemów płatności natychmiastowych (BlueCash, Express Elixir), umożliwiających klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund), jak również systemu BLIK rozliczającego płatności mobilne,
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:
 - zmalała sieć bankomatów, przy jednoczesnym spadku liczby wypłat gotówki, ale przy wzroście ich wartości,
 - rosły wypłaty gotówkowe w formach innowacyjnych wobec standardowych wypłat w kasach oddziałów banków lub kartą płatniczą w bankomatach, tj. poprzez wypłaty sklepowe (kartą płatniczą w punktach oferujących usługę *cash back*) i wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
5. wystąpił spadek udziału gotówki w obiegu w agregacie podaży pieniądza M1,
6. rósł stopień wykorzystania bezgotówkowych instrumentów płatniczych:
 - w szczególności kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Świadczy to o coraz większej transakcyjności w ramach posiadanych kart płatniczych w grupie konsumentów aktywnych w zakresie obrotu bezgotówkowego.

- systematycznie rosła liczba oraz wartość poleceń przelewu, choć ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje,
 - zmalała liczba oraz wartość poleceń zapłaty, ich udział w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych systematycznie maleje,
7. miał miejsce wzrost liczby rachunków bankowych oraz wzrost liczby transakcji bezgotówkowych, potwierdzający dużą aktywność posiadaczy rachunków bankowych korzystających w szczególności z transakcji kartowych i polecenia przelewu,
 8. rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK,
 9. niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby oszustw dokonywanych kartami płatniczymi według danych uzyskanych od banków, ale biorąc pod uwagę równoległy dynamiczny wzrost wszystkich transakcji kartowych i stosunkowo niski, utrzymujący się od kilku lat, udział procentowy oszustw w liczbie i wartości transakcji kartowych, zwłaszcza na tle innych krajów UE, wzrost ten nie powinien być oceniany jako generujący ryzyko.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II połowie 2018 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału na szczególną uwagę zasługują:

- projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim,
- raport pt. „Płatności natychmiastowe w euro w standardzie SEPA Instant Credit Transfer - analiza dostępnych rozwiązań w kontekście zapotrzebowania na usługę w Polsce”,
- badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym,
- badanie pt. „Jak rozliczamy się ze znajomymi”,
- badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności 2018”,
- porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2017 r.,
- raport z badania pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce”.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w II półroczu 2018 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim⁹, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez First Data Polska S.A.,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 1373, z późn. zm.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, schematy płatnicze jak również systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych, zwane niekiedy pośrednikami rozliczeniowymi. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A., Polski Standard Płatności Sp. z o.o. i Krajowy System Rozliczeń (KSR). Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń papierów wartościowych (przykładem ich w Polsce jest KDPW_CCP S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

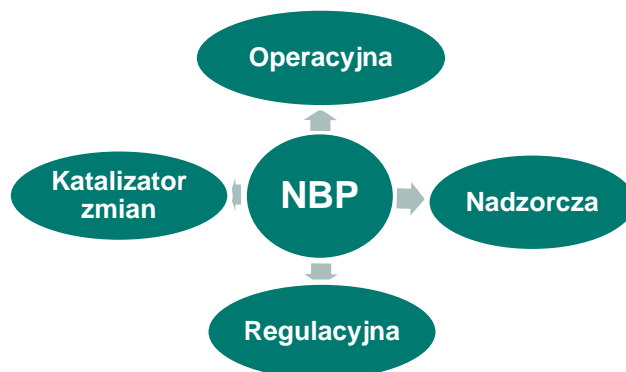

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych najczęściej do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne, DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, skok-ami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to m.in. organizacje: VISA, Mastercard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Koalicja na rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności czy Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec II półrocza 2018 r. w Polsce funkcjonowało 8 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 6 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
- system KSR, prowadzony przez First Data Polska S.A.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

Z dniem 2 lipca 2018 r. został otwarty w systemie SORBNET2 rachunek bieżący dla nowego uczestnika, Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej, a zamknięty został rachunek rezerwy obowiązkowej dla tego podmiotu.

W II połowie 2018 r. trwały prace analityczne dotyczące zmian, których wdrożenie planowane jest na dzień 27 maja 2019 r. Do dnia 14 września 2018 r. członkowie Krajowej Grupy Użytkowników SORBNET2 (KGU SORBNET2) oraz uczestnicy wewnętrzni zgłaszali propozycje zmian do systemu SORBNET2 w ramach procedury zarządzania zmianą. Po dokonaniu stosownych analiz podjęto decyzję o przyjęciu następujących modyfikacji:

- rozbiecie istniejącej w systemie blokady na rachunku uczestnika na trzy rodzaje blokad dedykowanych: blokadę na rzecz NBP, blokadę na zlecenia dotyczące zajęć wierzytelności oraz blokadę na inne cele. Planowana zmiana pozwoli na redukcję ryzyka operacyjnego poprzez zapewnienie prawidłowości i terminowości realizacji blokad oraz zleceń płatniczych.
- zwiększenie automatyzacji obsługi blokady na rzecz NBP, które przyczyni się do usprawnienia procesu obsługi zakładania blokady, zredukowania ryzyka operacyjnego oraz ograniczenia nakładu pracy,
- automatyczne wysyłanie zestawień operacji do uczestników w przypadku awarii podstawowej łączności systemu. Takie rozwiązanie uprości obsługę zapytań kierowanych przez banki w przypadku awarii.
- uzupełnienie bazy w tabeli zleceń o pola 111 i 121, które od dnia 18 listopada 2018 r. w związku z wdrożeniem przez SWIFT corocznej edycji standardów SWIFT, stały się obowiązkowe. Dodanie ww.

pól zwiększy kompleksowość udostępnionych uczestnikom funkcjonalności poprzez stworzenie możliwości raportowania lub śledzenia przez banki drogi łańcucha płatności.

- dotyczących MMS2, opracowanych pod kątem obligatoryjnych zmian SWIFT w obszarze logowania uczestników do systemu oraz przy wywoływaniu stron przy przejściu na poszczególne menu w systemie. Zmiana ta będzie mieć charakter czysto technologiczny.

Informacja o podjęciu przez NBP decyzji o wdrożeniu ww. zmian została przekazana do KGU SORBNET2 w dniu 19 grudnia 2018 r., natomiast w dniu 21 grudnia 2018 r. została przekazana uczestnikom (oraz zamieszczona na stronie internetowej www.nbp.pl w zakładce dedykowanej systemowi SORBNET2¹⁰) zaktualizowana dokumentacja systemu SORBNET2, tj. „Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników” wraz z załącznikami.

Zmiany w umowach w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego w systemie SORBNET2 w II półroczu 2018 r.

W dniu 2 lipca 2018 r. podpisano *umowę w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku bankowego dla Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej*, w związku z otwarciem dla KSKOK rachunku bieżącego. Umowa z KSKOK zawiera postanowienia zbliżone do postanowień standardowej umowy zawieranej z bankami, z uwzględnieniem zmian wynikających z uczestnictwa KSKOK w systemie SORBNET2. W wyniku podpisania ww. umowy zaistniała konieczność wprowadzenia zmian w obowiązujących umowach z dotychczasowymi uczestnikami systemu, polegających na wprowadzeniu nowych zapisów oraz doprecyzowaniu niektórych definicji i istniejących zapisów.

Ponadto, zawarto pomiędzy NBP a Skarbem Państwa – Ministerstwem Finansów *umowę o współpracy w zakresie prowadzenia rachunku własnego Narodowego Banku Polskiego w systemie SORBNET2 w Departamencie Systemu Płatniczego, przeznaczonego dla Skarbu Państwa dla wybranych operacji obsługiwanych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.*, obowiązującą od dnia 15 października 2018 r. Celem zawarcia umowy było usprawnienie rozrachunku transakcji na obligacjach skarbowych zawieranych przez Ministerstwo Finansów w ramach zarządzania długiem Skarbu Państwa.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 49 podmiotów, w tym 44 banki, tj. o jeden mniej niż w I półroczu 2018 r.¹¹, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W II półroczu 2018 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.172.552 zlecenia (średnio dziennie 17.107 zleceń) o łącznej wartości 39.621,0 mld zł. W porównaniu do I półrocza 2018 r., w którym zrealizowano 2.085.850 zleceń (średnio dziennie 16.687 zleceń) o łącznej wartości 38.263,5 mld zł, liczba zrealizowanych zleceń wzrosła o 4,2%, a ich wartość o 3,5%. Uwzględniając większą o 2 dni liczbę dni operacyjnych w II półroczu 2018 r. (127 dni operacyjnych wobec 125 dni w I półroczu 2018 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę zleceń, należy odnotować, że w systemie

¹⁰ System płatniczy > Infrastruktura systemu płatniczego > Systemy płatności wysokokwotowych > SORBNET2, link do strony: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/informacja_sorbnet2.html

¹¹ W dniu 31 października 2018 r. został zamknięty rachunek bieżący dla Raiffeisen Banku Polska S.A.

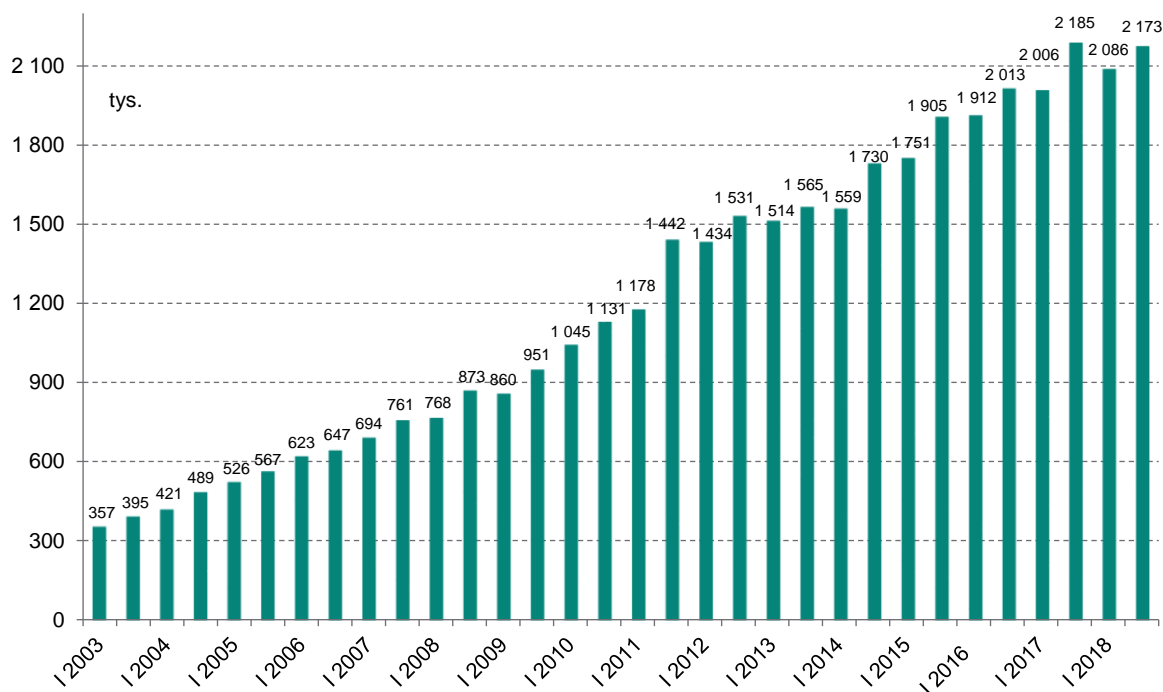
SORBNET2 miał miejsce wzrost wolumenu i wartości rozliczonych transakcji, na co wskazuje wzrost o 2,5% średniej dziennej liczby zleceń oraz wzrost o 1,9% średniej dziennej obrotów.

Wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o 4,2%) oraz wzrost ich wartości (o 3,5%) skutkowałam nieznacznym spadkiem średniej wartości jednego zlecenia (z 18,3 mln zł na 18,2 mln zł), tj. o 0,6%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 26.085 zleceń i odnotowany został w dniu 21 grudnia 2018 r.

W II półroczu 2018 r. w systemie SORBNET2 wystąpił wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych, odpowiednio o 2,2% i 4,7%, oraz wzrost liczby i wartości zleceń klientów, odpowiednio o 4,3% i 1,8%.

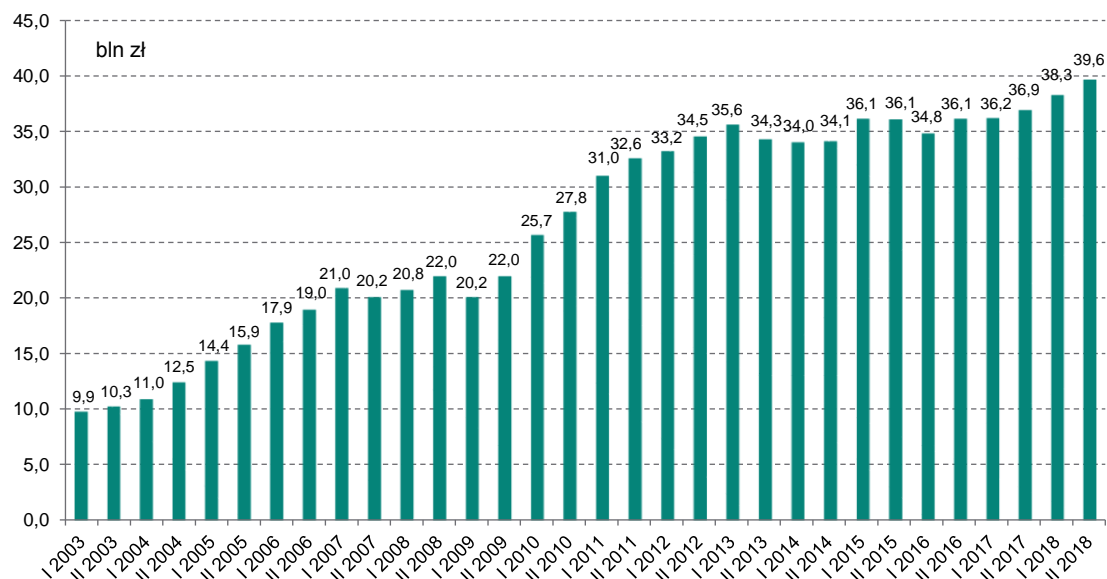
Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2003 – 2018 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2, w latach 2003 – 2018 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2003 – 2018 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2018 r. w porównaniu do I półrocza 2018 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w tys. sztuk)

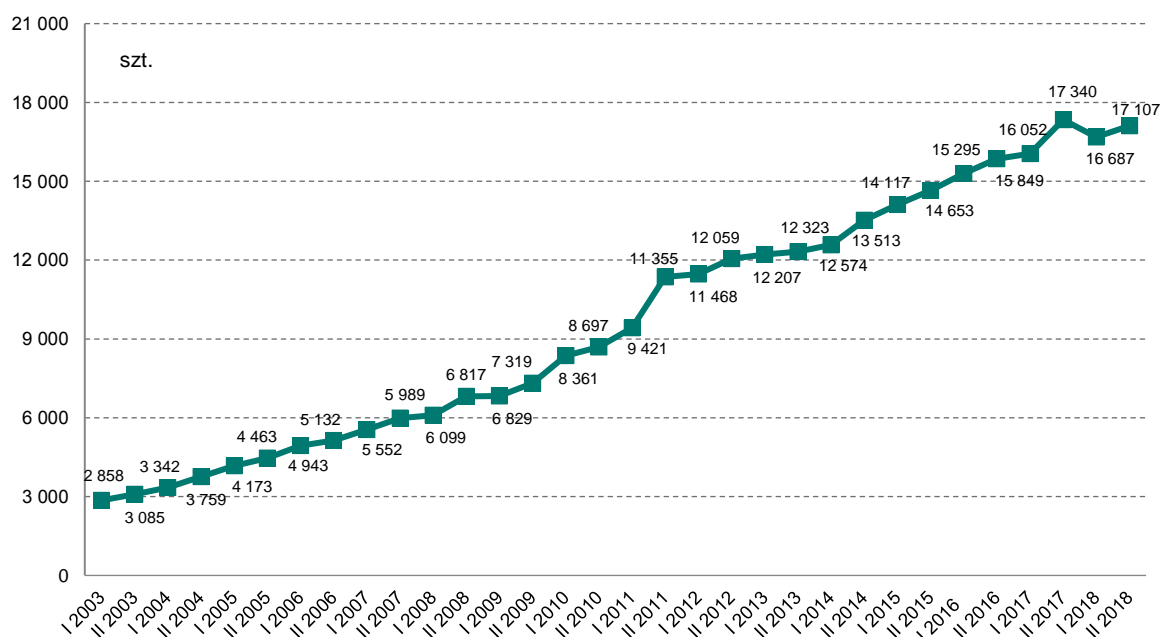
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w bln zł)

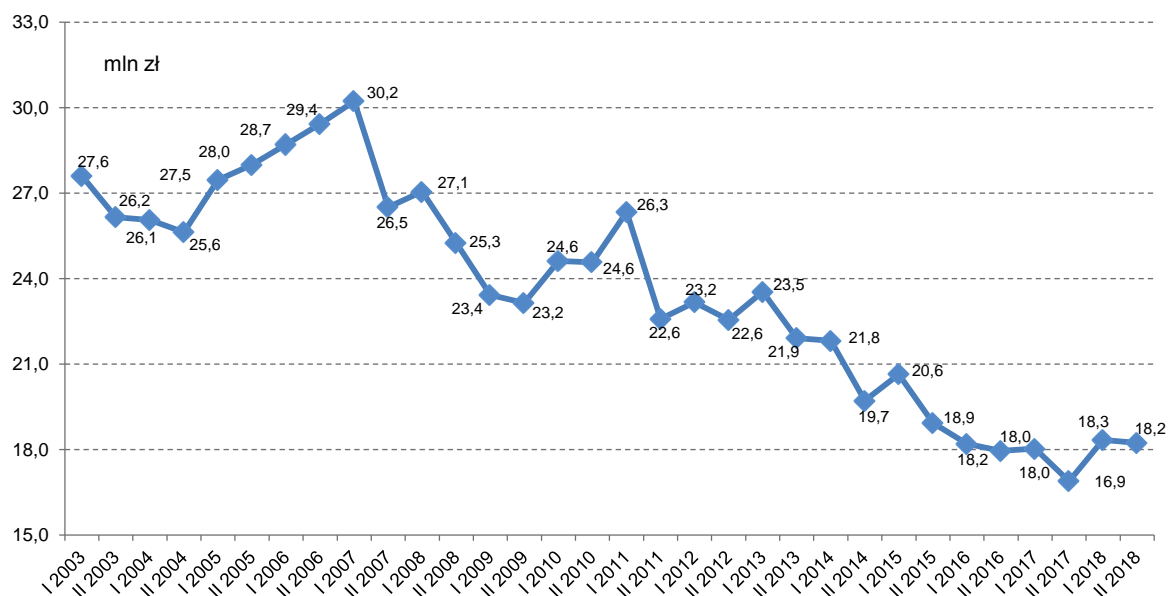
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2018 r.

	I połowa 2018 r.		II połowa 2018 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	2.085.850	100%	2.172.552	100%	↑	4,2%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	129.688	6,2%	132.575	6,1%	↑	2,2%
▪ klientowskie	1.956.162	93,8%	2.039.977	93,9%	↑	4,3%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	1.964.772	94,2%	2.043.160	94,0%	↑	4,0%
▪ zlecenia KIR	14.995	0,7%	15.414	0,7%	↑	2,8%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	33.104	1,6%	34.481	1,6%	↑	4,2%
▪ zlecenia NBP	72.979	3,5%	79.497	3,7%	↑	8,9%
Średnia dzienna liczba zleceń	16.687	-	17.107	-	↑	2,5%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2018 r.¹²

	I połowa 2018 r.		II połowa 2018 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział		
OGÓŁEM	38.263,5	100%	39.621,0	100%	↑	3,5%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	22.928,1	59,9%	24.014,5	60,6%	↑	4,7%
▪ klientowskie	15.335,4	40,1%	15.606,5	39,4%	↑	1,8%
2/ W tym:						
▪ zlecenia banków	15.095,0	39,5%	15.424,2	38,9%	↑	2,2%
▪ zlecenia KIR	1.025,9	2,7%	1.095,9	2,8%	↑	6,8%
▪ zlecenia KDPW i KDPW_CCP	2.684,3	7,0%	3.036,0	7,7%	↑	13,1%
▪ zlecenia NBP	19.458,2	50,9%	20.065,0	50,6%	↑	3,1%
Średnie dzienne obroty	306,1	-	312,0	-	↑	1,9%
Średnia wartość jednego zlecenia	18,3 mln zł	-	18,2 mln zł	-	↓	-0,6%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w II półroczu 2018 r.

W II półroczu 2018 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo. W tym okresie nie odnotowano żadnej przerwy w dostępności systemu dla jego uczestników.

Analizując rozwój systemu, należy wskazać na kontynuowaną w II półroczu 2018 r. tendencję wzrostową liczby zleceń zrealizowanych w systemie, zarówno międzybankowych (2,2%), jak i klientowskich (4,3%). Tendencję wzrostową wykazywały również obroty w obu segmentach zleceń, odpowiednio 4,7% dla zleceń międzybankowych oraz 1,8% dla klientowskich, mimo iż średnia wartość pojedynczego zlecenia spadła nieznacznie, tj. o 0,6%.

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w II półroczu 2018 r. należy ocenić pozytywnie.

¹² Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadało 21 podmiotów (17 banków oraz NBP, KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.), tj. o jeden podmiot mniej niż na koniec I półrocza 2018 r.¹³

Działania dotyczące platformy T2S

W dniu 18 września 2017 r. NBP zmigrował na platformę T2S oraz otworzył na tej platformie pierwszy Dedykowany Rachunek Pieniężny dla uczestnika systemu TARGET2-NBP. Działalność operacyjna związana z uczestnictwem NBP na platformie T2S przebiegała w II półroczu 2018 r. bez problemów.

W maju i czerwcu 2018 r. dokonano w ramach Krajowej Grupy Użytkowników T2S, ponownej analizy w kontekście ewentualnego szerszego zaangażowania polskiego środowiska bankowego w rozrachunek na platformie T2S. Analiza ta została przeprowadzona przez KDPW przy współpracy z NBP i podmiotów aktywnych na rynku kapitałowym i miała na celu weryfikację decyzji KDPW z czerwca 2012 r., zgodnie z którą przystąpienie do platformy T2S powinno nastąpić nie później niż na 2 lata przed wejściem Polski do strefy euro. Szczegółowe wyniki analizy KDPW dotyczącej zasadności przystąpienia depozytu do rozrachunku na platformie T2S zostały przedstawione przez KDPW w dniu 29 października 2018 r. na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego. Zgodnie z przekazanymi informacjami, istnieje na obecną chwilę wśród uczestników KDPW obawa, że koszty przystąpienia do platformy T2S będą dla rynku polskiego niewspółmiernie wysokie w stosunku do potencjalnych korzyści. W związku z powyższym podjęto decyzję, iż ponowna ocena zasadności wejścia KDPW na platformę TARGET2-Securities będzie przeprowadzona w 2020 r.

Zmiany w systemie TARGET2

Znaczącym kierunkiem rozwoju, w obszarze którego toczyły się w II półroczu 2018 r. intensywne prace, stała się strategiczna wizja dotycząca kierunku rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie (tzw. Vision 2020), której ważnym elementem jest rozwój systemu TARGET2. Celem tej strategii jest stworzenie nowoczesnej i efektywnej infrastruktury rynków finansowych, w możliwie największym stopniu odpowiadającej potrzebom uczestników rynku. W ramach Vision 2020 wyróżnia się następujące trzy główne elementy:

- wsparcie paneuropejskich rozwiązań w zakresie rozrachunku płatności natychmiastowych poprzez uruchomienie usługi TIPS (*TARGET Instant Payment Settlement*),
- konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S,
- harmonizacja w obszarze zarządzania zabezpieczeniami oraz zwiększenie efektywności ich wykorzystywania w operacjach kredytowych Eurosystemu poprzez wdrożenie systemu ECMS (*Eurosystem Collateral Management System*).

¹³ W dniu 22 października 2018 r. zamknięto rachunek bieżący dla MUFG Bank (Europe) N.V. S.A. Oddział w Polsce.

W związku z ich bezpośrednim wpływem na system TARGET2-NBP pierwsze dwa z wymienionych elementów zostały bardziej szczegółowo opisane poniżej.

TARGET Instant Payment Settlement

W dniu 21 czerwca 2017 r. Rada Prezesów EBC zatwierdziła wdrożenie usługi TIPS, świadczonej w ramach systemu TARGET2, służącej do rozrachunku płatności natychmiastowych. Usługa TIPS została uruchomiona zgodnie z planem w listopadzie 2018 r. Działa ona w oparciu o platformę połączoną technicznie z systemem TARGET2, na której przeprowadzany jest rozrachunek płatności natychmiastowych w walucie euro w pieniądzu banku centralnego w trybie 24/7/365. Rozrachunek płatności natychmiastowych oparty jest o wymianę komunikatów w standardzie ISO20022, zgodnych ze schematem SCT Inst. TIPS jest również technicznie przygotowany do przeprowadzania rozrachunku płatności natychmiastowych w innych walutach niż euro.

Planowane uruchomienie usługi TIPS wiązało się z koniecznością przeprowadzenia analizy projektu w kontekście zadań NBP, w konsekwencji których w dniu 1 lutego 2018 r. uruchomiono Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP, mające na celu wywiązanie się NBP ze zobowiązań prawnych dotyczących świadczenia tej usługi w ramach systemu TARGET2-NBP. Realizacja tego zadania: *Przygotowanie do świadczenia usługi rozrachunku płatności natychmiastowych w euro* została ujęta w Planie działalności NBP na lata 2018-2020. W drugim półroczu 2018 r. w ramach Przedsięwzięcia Projektowego TIPS-NBP prowadzono prace wykonawcze, mające w szczególności na celu dostosowanie wewnętrznej infrastruktury NBP do planowanych rozwiązań oraz testowano wprowadzone zmiany. Od dnia 30 listopada 2018 r. NBP zapewnił gotowość świadczenia usługi TIPS uczestnikom systemu TARGET2-NBP. Po zrealizowaniu tego celu w grudniu 2018 r. NBP z powodzeniem zakończył Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP.

Równoległe z pracami prowadzonymi w ramach Przedsięwzięcia Projektowego TIPS-NBP NBP podjął wraz z KIR prace analityczne dotyczące różnych modeli udostępnienia polskiemu środowisku bankowemu płatności natychmiastowych w euro. Wyniki przeprowadzonych analiz zostały przedstawione Radzie ds. Systemu Płatniczego w dniu 17 grudnia 2018 r. (szerzej w punkcie 9.2.).

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

W II półroczu 2018 r. NBP kontynuował prace analityczne dotyczące planowanej w przyszłości (listopad 2021 r.) konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Ze względu na wagę tematyki związanej z konsolidacją systemu TARGET2 i platformy T2S, reprezentanci NBP brali czynny udział w pracach utworzonych w 2018 r. grup TARGET Consolidation Contact Group (TCCG) oraz TARGET Services Working Group (TSWG), w ramach których konsultowane są m.in. zapisy dokumentacji opisującej przyszłe rozwiązania.

Podstawową ideą konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S jest scentralizowanie i harmonizacja tych funkcji, które są wykorzystywane w różnych obszarach biznesowych i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów. Ważnym elementem konsolidacji jest wdrożenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. Dodatkowo, w przyszłym systemie planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro oraz korzystania z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Warto także zaznaczyć, że rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach zgodnych ze standardem ISO20022.

Po ogłoszeniu decyzji Rady Prezesów EBC z dnia 6 grudnia 2017 r. zatwierdzającej wdrożenie projektu konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S rozpoczęły się wewnętrzne analizy NBP dotyczące zakresu i sposobu przygotowania się polskiego środowiska bankowego do nowych rozwiązań. W dniu 7 lutego 2019 r. Zarząd NBP zaakceptował wniosek o realizację Projektu Konsolidacja T2-T2S, którego celem będzie przygotowanie się NBP do nadchodzących zmian w systemie TARGET2.

Niezależnie od prowadzenia wewnętrznych analiz, NBP również konsultował na bieżąco opracowywane przez EBC dokumenty z rynkiem. Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S, była po raz kolejny przedmiotem dyskusji Krajowej Grupy Interesariuszy AMI-Pay (KGI AMI-Pay)¹⁴ na spotkaniu w dniu 13 grudnia 2018 r. Dodatkowo, informacja na temat planowanej przez Eurosystem konsolidacji systemu TARGET2 z platformą TARGET2-Securities została przekazana Radzie ds. Systemu Płatniczego w dniu 17 grudnia 2018 r. Również w grudniu 2018 r. wysłane zostało przez NBP pismo do uczestników TARGET2-NBP informujące o konieczności podjęcia odpowiednich prac mających na celu zapewnienie terminowej gotowości do migracji oraz przedstawiające ogólne zasady monitorowania postępu prac przez NBP.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W II półroczu 2018 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano¹⁵:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 4,0% (liczba zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 wzrosła o 0,2%¹⁶),
- wzrost ich wartości o 13,2% (wartość zleceń zrealizowanych w całym systemie TARGET2 wzrosła o 0,1%).

W II półroczu 2018 r. w systemie TARGET2 było 129 dni operacyjnych, tj. o 3 dni więcej niż w I półroczu 2018 r. W analizowanym okresie zaobserwowano wzrost średniej dziennej liczby zleceń (o 1,6%), przy czym średnie dzienne obroty wzrosły o 10,6%. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił również wzrost średniej wartości jednego zlecenia zrealizowanego w systemie TARGET2-NBP o 8,8%, tj. do poziomu 927,5 tys. euro.

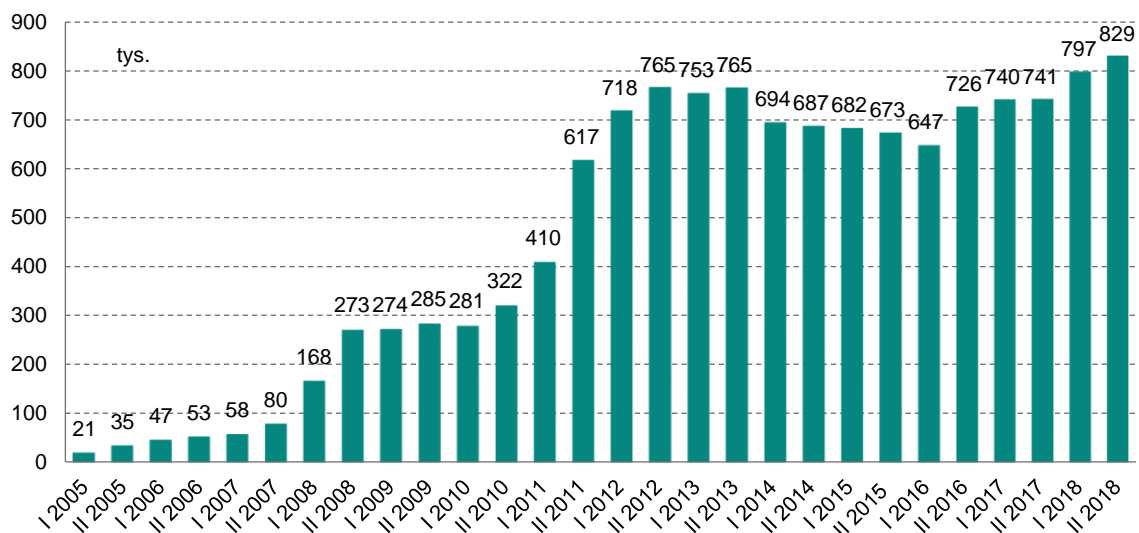
Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2005 – 2018 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2018 r. w porównaniu do I półrocza 2018 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

¹⁴ KGI AMI-Pay funkcjonuje pod auspicjami Związku Banków Polskich i zastąpiła ona w marcu 2018 r. Krajową Grupę Użytkowników TARGET2. KGI AMI-Pay została powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay (*Advisory Group on Market Infrastructures for Payments*), działającej na podstawie mandatu udzielonego przez Europejski Bank Centralny w wypełnianiu jej roli oraz przekazywaniu wkładu do pracy Grupy AMI-Pay. Materiały ze spotkań Grupy są zamieszczane na stronie internetowej NBP na ścieżce: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/target2/AMI-Pay.html>.

¹⁵ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

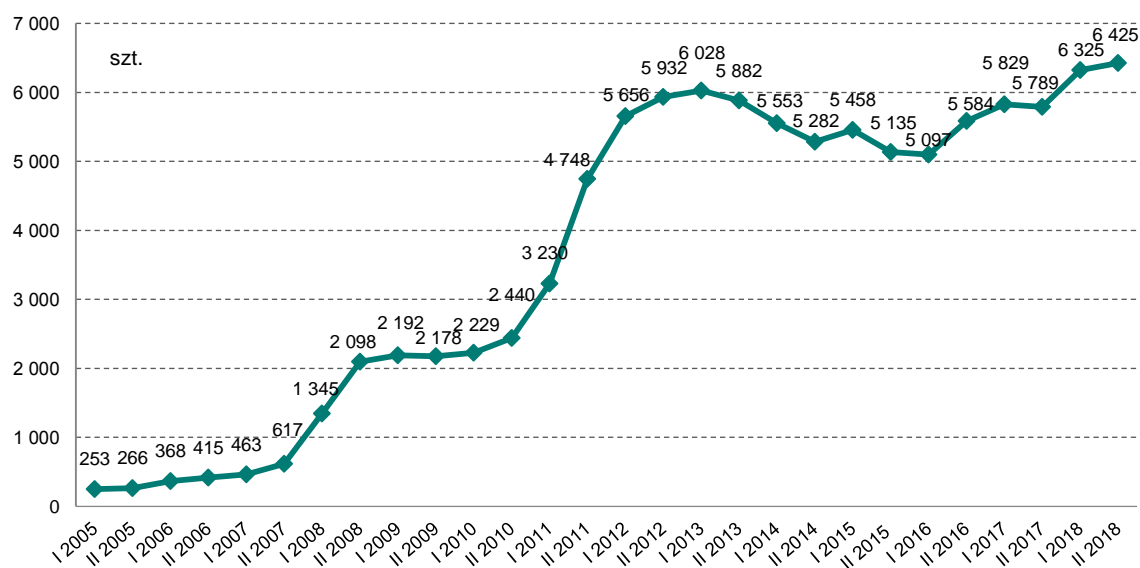
¹⁶ W danych obejmujących cały system TARGET2 płatności transgraniczne przyporządkowywane są do krajowego komponentu systemu TARGET2, w którym nastąpiło obciążenie rachunku.

Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)

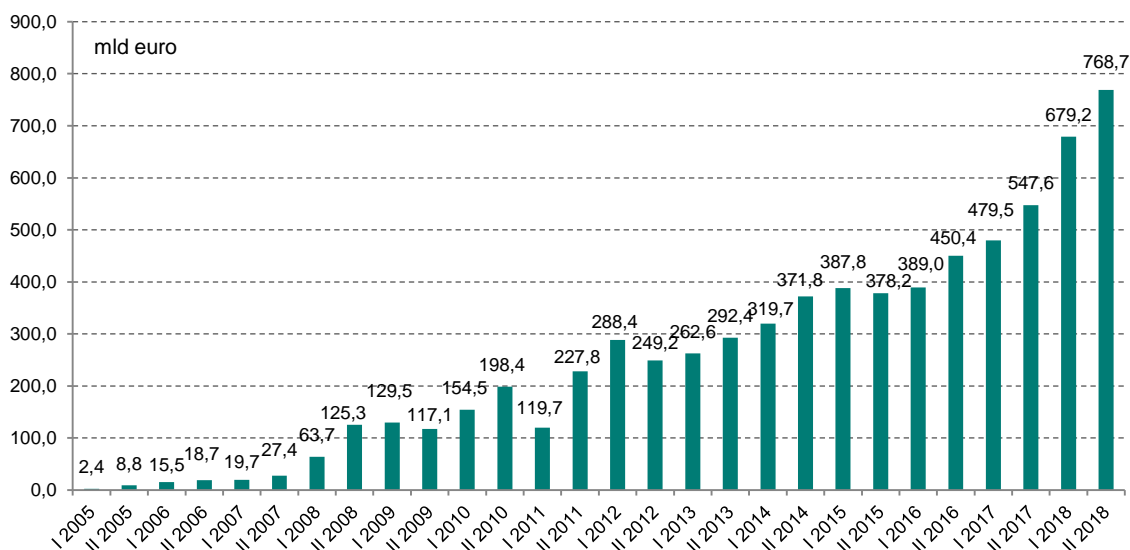
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

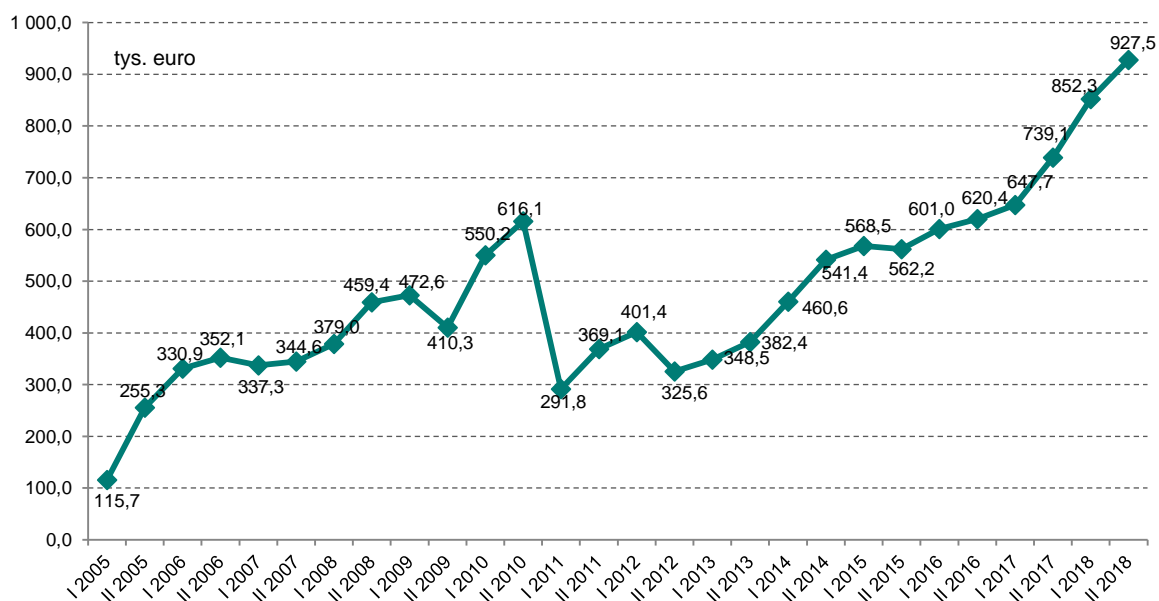
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2018 r.¹⁷

	I połowa 2018 r.		II połowa 2018 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	796.887	100%	828.805	100%	↑	4,0%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	157.786	19,8%	174.343	21,0%	↑	10,5%
▪ klientowskie	639.101	80,2%	654.462	79,0%	↑	2,4%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	107.167	13,4%	118.085	14,2%	↑	10,2%
▪ zlecenia transgraniczne	689.720	86,6%	710.720	85,8%	↑	3,0%
▪ wysłane	367.145	46,1%	356.162	43,0%	↓	-3,0%
▪ otrzymane	322.575	40,5%	354.558	42,8%	↑	9,9%
Średnia dzienna liczba zleceń	6.325	-	6.425	-	↑	1,6%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2018 r.¹⁸

	I połowa 2018 r.		II połowa 2018 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział		
OGÓŁEM	679.171,9	100%	768.726,8	100%	↑	13,2%
1/ W tym:						
▪ międzybankowe	638.853,5	94,1%	721.446,2	93,8%	↑	12,9%
▪ klientowskie	40.318,4	5,9%	47.280,6	6,2%	↑	17,3%
2/ W tym:						
▪ zlecenia krajowe	89.084,5	13,1%	114.937,1	15,0%	↑	29,0%
▪ zlecenia transgraniczne	590.087,4	86,9%	653.789,7	85,0%	↑	10,8%
▪ wysłane	299.078,5	44,0%	331.581,5	43,1%	↑	10,9%
▪ otrzymane	291.008,9	42,8%	322.208,2	41,9%	↑	10,7%
Średnie dzienne obroty	5.390,3	-	5.959,1	-	↑	10,6%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,85	-	0,93	-	↑	8,8%

Źródło: Opracowanie własne, DSP

¹⁷ Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.¹⁸ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 828.805 zleceń, co oznaczało wzrost o 4 % w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 796.887 zleceń. W analizowanym okresie liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 10,5%, zaś liczba zleceń klientowskich wzrosła o 2,4%.

W II półroczu 2018 r. w porównaniu do I półrocza 2018 r. odnotowany został wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 10,2%), jak i zleceń transgranicznych (o 3%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w II półroczu 2018 r. wyniosła 768.726,8 mln euro i wzrosła o 13,2% w porównaniu do I półrocza 2018 r., w którym wynosiła 679.171,9 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 17,3%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych wzrosła o 12,9%. Ponadto w systemie zwiększyła się wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 29%) oraz transgranicznych, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 10,8%.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w II półroczu 2018 r.

W II półroczu 2018 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP dotyczyły w szczególności przygotowania NBP do świadczenia usługi TIPS oraz analiz związanych z konsolidacją systemu TARGET2 i platformy T2S. W dniu 20 grudnia 2018 r. zakończono Przedsięwzięcie Projektowe TIPS-NBP, dzięki któremu NBP w dniu 30 listopada 2018 r. osiągnął gotowość do świadczenia usługi TIPS.

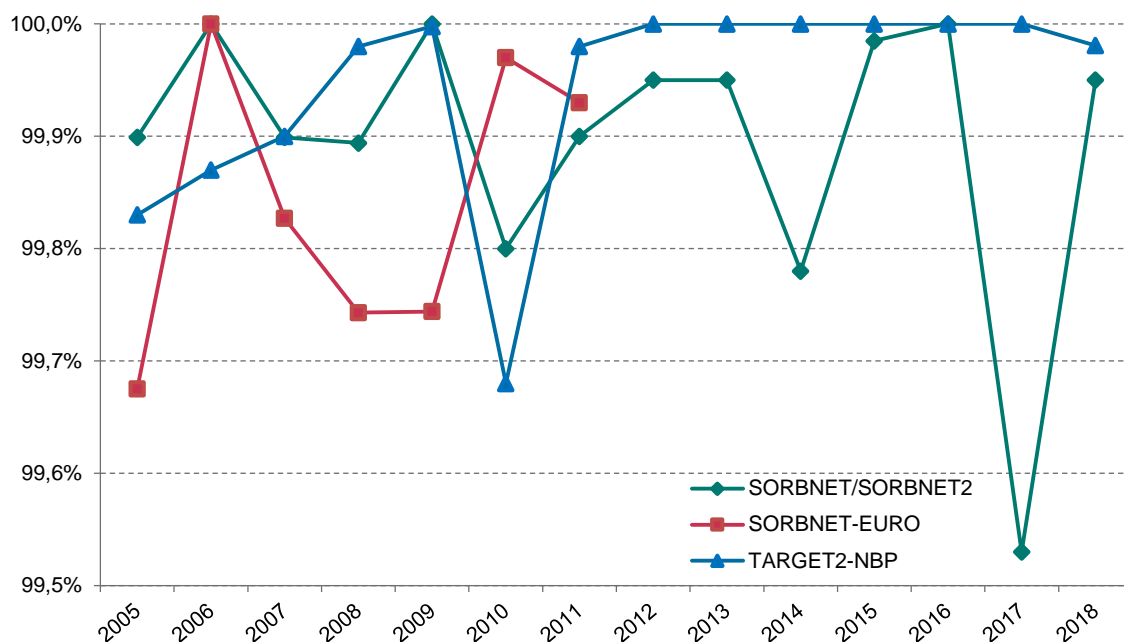
Pozytywnie należy ocenić wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP, który miał miejsce dla każdej głównej kategorii płatności. Warto zwrócić szczególną uwagę na wysokie tempo wzrostu liczby zleceń międzybankowych (10,5%) oraz zleceń krajowych (10,2%). Pozytywnym elementem jest również silny wzrost wartości zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP (o 13,2%), na który składało się w szczególności zwiększenie wartości zrealizowanych transakcji klientowskich (o 17,3%).

2.1.3. Dostępność systemów prowadzonych przez NBP

W 2018 r. dostępność systemu SORBNET2 wyniosła 99,95%¹⁹, natomiast systemu TARGET2-NBP 100%. Dane obrazujące dostępność ww. systemów w ujęciu rocznym, począwszy od 2005 r., przedstawia wykres nr 9.

¹⁹ Minimalny współczynnik dostępności zapisany w SPUT, który wynosi 99,4% w skali roku, nie został przekroczony.

Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec grudnia 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 40 banków (w tym NBP). Liczba uczestników w porównaniu do czerwca nie uległa zmianie, mimo że w omawianym półroczu w lipcu 2018 r. doszedł nowy uczestnik - Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, natomiast w listopadzie 2018 r. odstąpił od uczestnictwa Deutsche Bank Polska S.A.

W II półroczu 2018 r., w porównaniu do poprzedniego półroczu, został odnotowany wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń o 1%, jak i ich wartości o 9%.

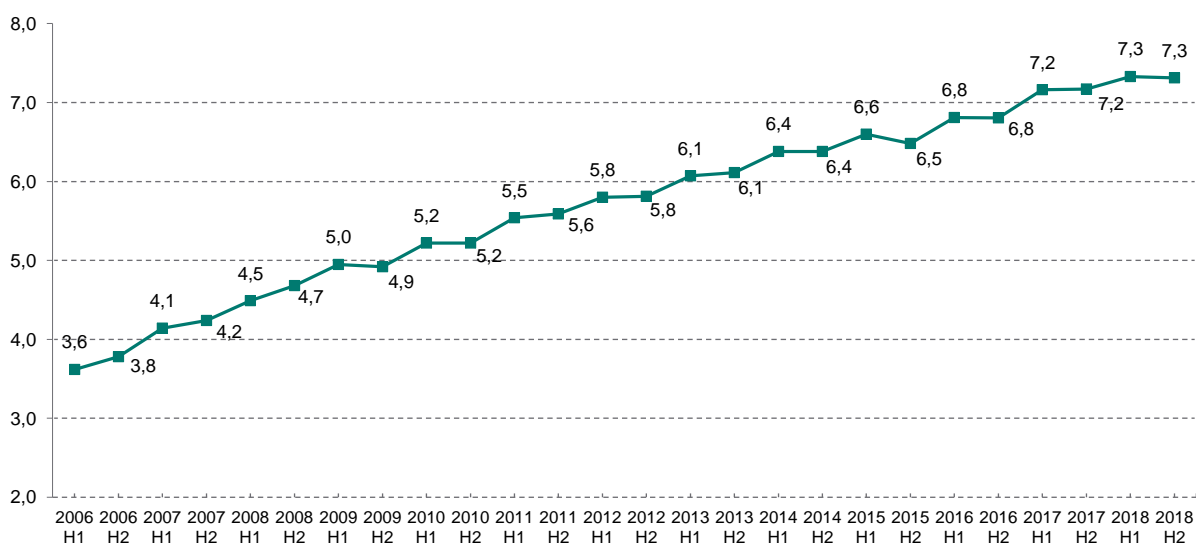
Dane statystyczne – system Elixir

W II półroczu 2018 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 2,7 bln zł (w poprzednim półroczu 2,5 bln zł), co oznacza wzrost o 9%. Liczba zleceń wyniosła 927,9 mln szt. (w poprzednim półroczu 915,7 mln), co oznacza wzrost o 1%.

Odnotowano niewielki spadek o 0,3% średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 7,31 mln zleceń (w poprzednim półroczu 7,33 mln). Liczba zleceń zrealizowanych dziennie w systemie Elixir na przestrzeni ostatnich dwunastu lat uległa podwojeniu z poziomu 3,6 mln zleceń dziennie (2006 r.) do poziomu 7,3 mln zleceń dziennie (2018 r.). Zmianę wartości omawianego wskaźnika w kolejnych półroczach od 2006 r. przedstawia wykres nr 10.

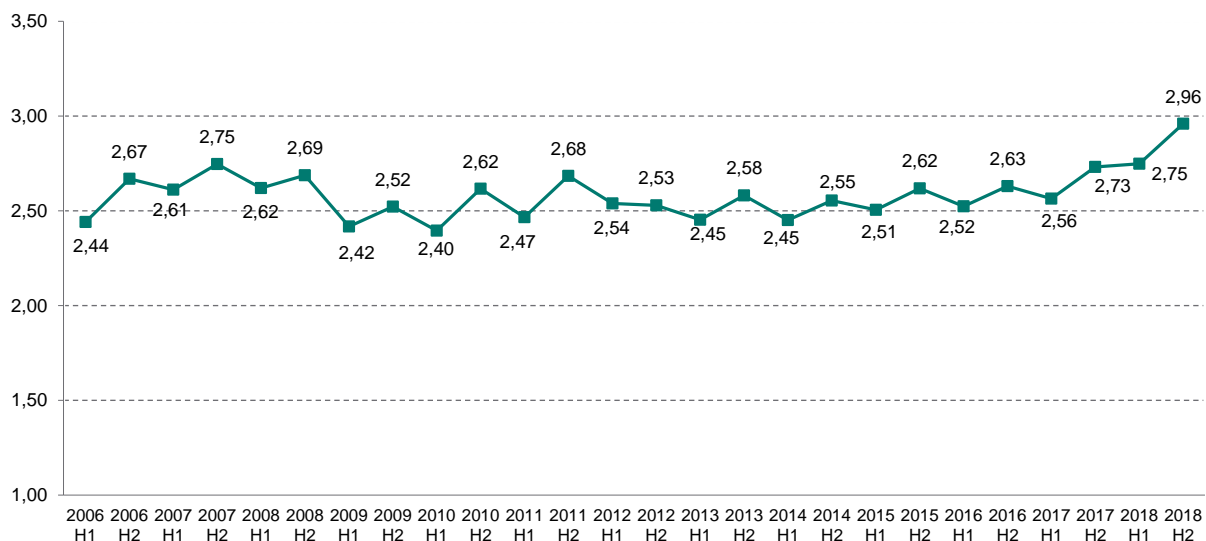
Miesiącem, w którym rozliczono najwięcej transakcji w systemie Elixir, był październik 2018 r. i rozliczono w nim 166,3 mln transakcji, co stanowi wzrost o 6,2 mln zł w porównaniu do marca 2018 r. (miesiąca o najwyższych obrotach w skali I półrocza 2018 r.), w którym rozliczono 160,1 mln transakcji

Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)

Źródło: Dane KIR

W II półroczu 2018 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 2.960 zł (w poprzednim półroczu 2.749 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 8%. Jest to najwyższa odnotowana wartość tego wskaźnika, gdyż na przestrzeni ostatnich dwunastu lat średnia wartość realizowanych zleceń zawiera się w przedziale o stosunkowo niewielkiej rozpiętości od 2,44 tys. zł do 2,75 tys. zł, co przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I i II półroczu 2018 r.

System Elixir	I półrocze 2018 r.	ZMIANA	II półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	125 dni		125 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	2,516 bln	↗+ 9%	2,746 bln
Średnia miesięczna	419,5 mld	↗+ 9%	457,8 mld
Średnia dzienna	20,1 mld	↗+ 7%	21,6 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	915,7 mln	↗+ 1%	927,9 mln
Średnia miesięczna	152,6 mln	↗+ 1%	154,7 mln
Średnia dzienna	7,33 mln	↘ -0,3%	7,31 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 749	↗+ 8%	2 960
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	2.507,7 mld	↗+ 9%	2.736,6 mld
Udział w obrotach KIR	99,6%	→	99,6%
Liczba transakcji	904,9 mln	↗+ 1%	917,1 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,8%	→	98,8%

Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	9,3 mld	↗+ 7%	9,9 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,4%	→	0,4%
Liczba transakcji	10,8 mln	→	10,8 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,2%	→	1,2%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w II półroczu 2018 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Zatem sprawność jego działania ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W II półroczu 2018 r. system Elixir funkcjonował bez zakłóceń.

System Elixir przetwarza dziennie średnio około 7,3 mln transakcji o łącznej wartości 21,6 mld zł. W analizowanym okresie odnotowano, w porównaniu do poprzedniego okresu, wzrost liczby rozliczanych transakcji (o 1%) przy równoczesnym wzroście wartości obrotów o 9%. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 2.960 zł, czyli większą o 8% niż w poprzednim półroczu.

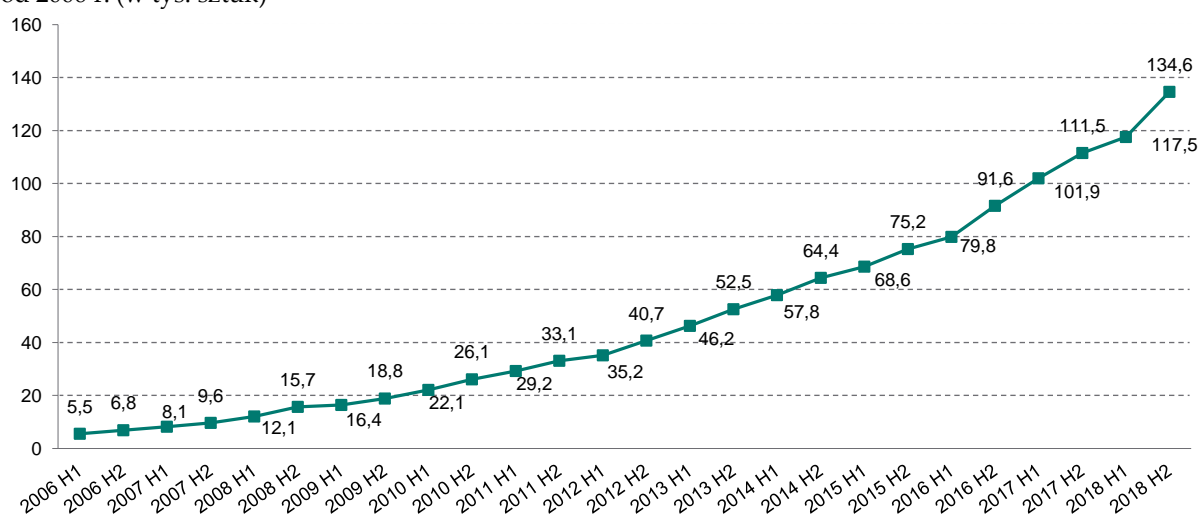
2.2.2. System Euro Elixir

Według stanu na koniec grudnia 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 21 banków (w tym NBP). W październiku 2018 r. lista uczestników uległa powiększeniu o mBank S.A.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W II półroczu 2018 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 100,0 mld euro (w poprzednim półroczu 84,9 mld euro), co stanowiło wzrost o 18%. Łączna liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 17,4 mln szt. (w poprzednim półroczu 14,8 mln), co stanowi wzrost o 17%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 134,6 tys., czyli w stosunku do I półrocza 2018 r. nastąpił wzrost o 15%. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2005 r. przedstawia wykres nr 12.

Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)

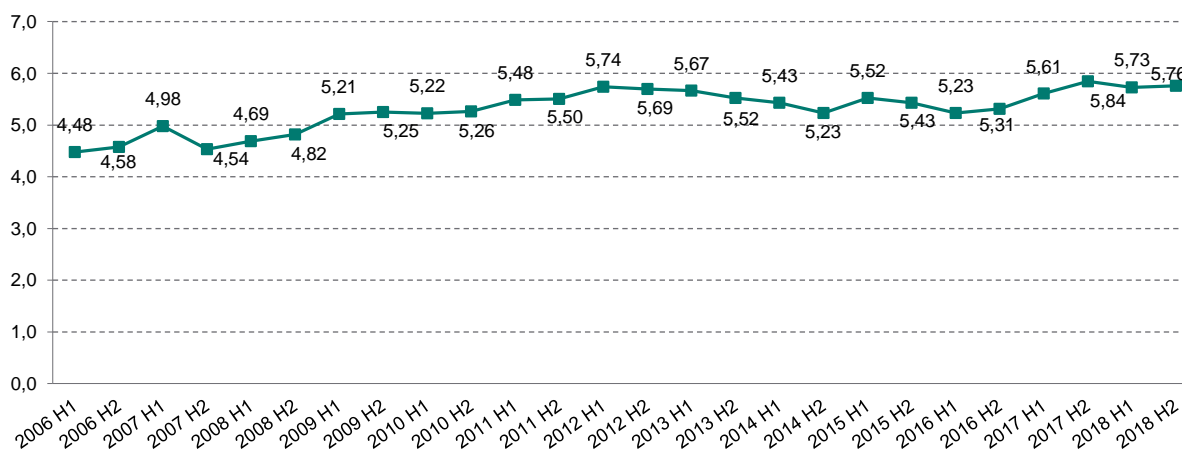

Źródło: Dane KIR

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był październik 2018 r. Rozliczono w nim 3,21 mln zleceń, czyli więcej niż w maju 2018 r. (2,6 mln zleceń), który był dominującym miesiącem w poprzednim półroczu.

W II półroczu 2018 r. pojedyncza transakcja w systemie Euro Elixir wynosiła średnio 5.759 euro (w poprzednim półroczu 5.730 euro). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza wzrosła o 0,5%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu lat średnia wartość realizowanych zleceń zawiera się w przedziale pomiędzy wartością 4,48 tys. – 5,84 tys. euro. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 13.

Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2018 r. w porównaniu do I półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 6.

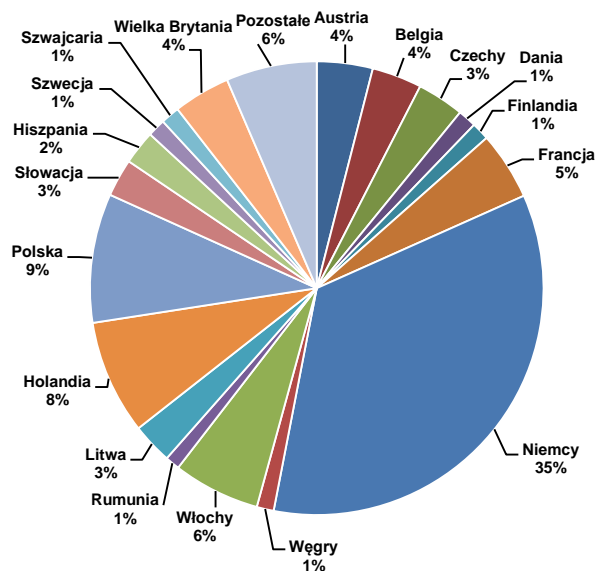
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2018 r.

System Euro Elixir	I półrocze 2018 r.	ZMIANA	II półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	126 dni		129 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	84,9 mld	↗+18%	99,98 mld
Średnia miesięczna	14,14 mld	↗+18%	16,66 mld
Średnia dzienna	673,4 mln	↗+15%	775,1 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	14 806 922	↗+17%	17 360 124
Średnia miesięczna	2 467 820	↗+17%	2 893 354
Średnia dzienna	117 515	↗+15%	134 575
Średnia kwota zlecenia (euro)	5 730	↗+0,5%	5 759
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	76,4 mld	↗+16%	88,7 mld
Udział w Euro Elixir	90,1%	↗	88,7%
Liczba transakcji	13 259 861	↗+16%	15 388 678
Udział w Euro Elixir	89,6%	→	88,6%
Średnia dzienna liczba transakcji	105 237	↗+13%	119 292
Średnia wartość transakcji (euro)	5 763	→	5 766
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	8,431 mld	↗+34%	1,259 mld
Udział w Euro Elixir	9,9%	↗	11,3%
Liczba transakcji	1 547 061	↗+27%	1 971 446
Udział w Euro Elixir	10,4%	↗	11,4%
Średnia dzienna liczba transakcji	12 278	↗+25%	15 283
Średnia wartość transakcji (euro)	5 450	↗+5%	5 711

Źródło: Dane KIR

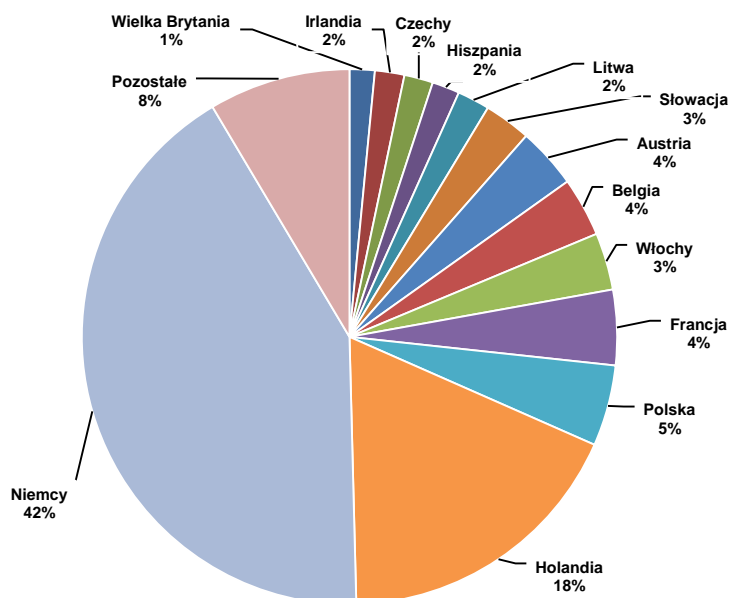
Udział liczby i wartości transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje prezentują wykresy nr 14 i 15.

Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w II półroczu 2018 r.

W II półroczu 2018 r. system Euro Elixir funkcjonował bez zakłóceń. W II półroczu 2018 r. system przetworzył w ciągu 129 dni roboczych 17,4 mln transakcji o wartości niemal 100 mld euro. Odnotowany w analizowanym okresie wzrost liczby transakcji na poziomie 17% oraz wzrost wartości rozliczanych transakcji na poziomie 18% potwierdził utrzymującą się na zbliżonym poziomie dynamikę wzrostu odnotowaną w poprzednim półroczu.

Warto zauważyć, iż trend wzrostu średniej dziennej liczby transakcji jest stale obserwowany. Na przestrzeni ostatnich 10 lat, liczba rozliczanych zleceń w ciągu dnia wzrosła z poziomu 12,1 tys. do 134,6 tys. czyli zwiększyła się 11-krotnie.

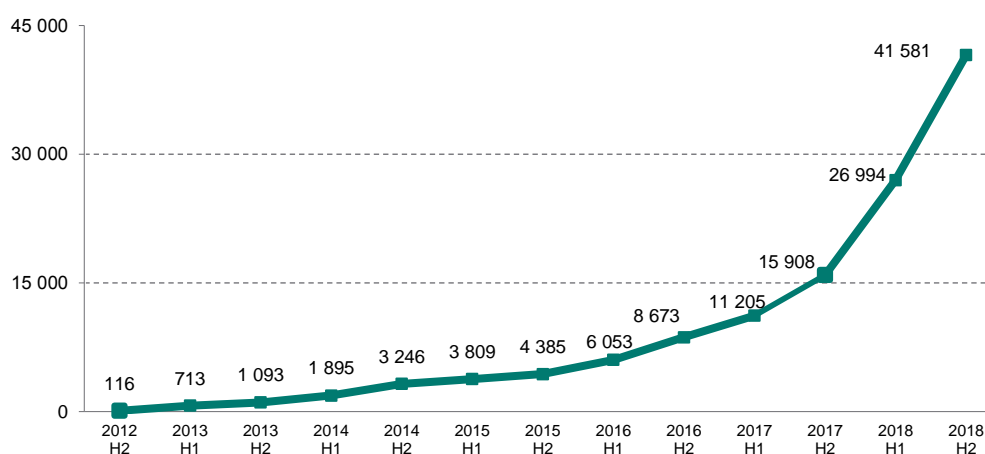
2.2.3. System Express Elixir

System płatności Express Elixir został uruchomiony w czerwcu 2012 r. Jest to system rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiający bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

Według stanu na koniec 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir było 15 banków, w tym NBP. We wrześniu 2018 r. lista banków uczestników uległa zwiększeniu o jeden podmiot, po przystąpieniu do systemu Getin Noble Banku S.A.

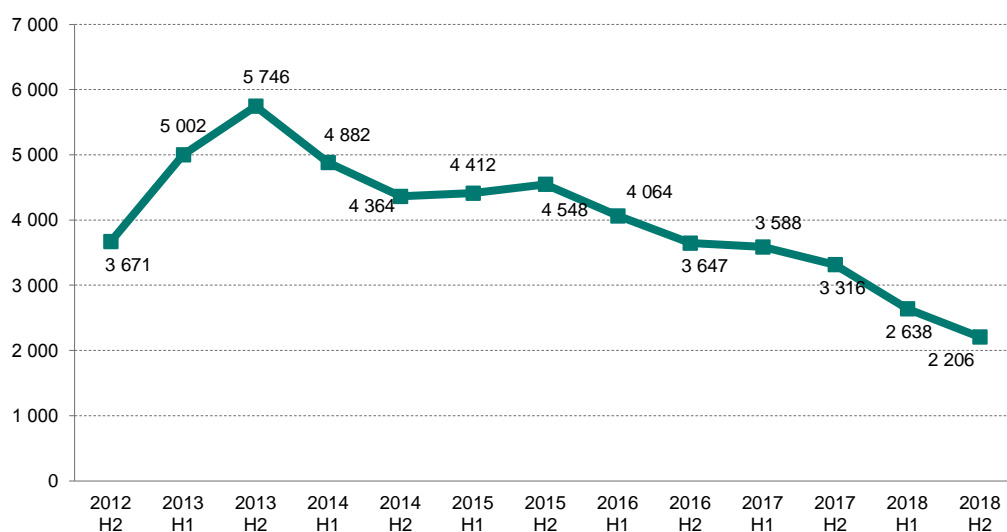
W II półroczu 2018 r. w systemie Express Elixir obroty wyniosły 16,9 mld zł, czyli odnotowano znaczący wzrost o 31% w porównaniu do I półrocza 2017 r. (12,9 mld zł). Warto zauważyć, że tak wysoki wzrost (tj. powyżej 30%) odnotowany został kolejny raz z rzędu. Zatem obroty w II półroczu 2018 r. w porównaniu do analogicznego półrocza w 2017 r. wzrosły aż o 74%.

W II półroczu 2018 r. liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 7,65 mln szt., co stanowiło wzrost aż o 57% w porównaniu do poprzedniego półrocza (4,9 mln). Znacząco zwiększyła się średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń, która wyniosła 41.581, co stanowi wzrost o 54% (w poprzedzającym okresie odnotowano średnio dziennie 26.994 zleceń). Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 16.

Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.

Źródło: Dane KIR

Równocześnie, przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W II półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 2.206 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (2.638 zł) odnotowano spadek o 16%. Był to kolejny odnotowany spadek, który wpisuje się w stałą tendencję rozliczania przez system Express Elixir coraz niższych pod względem kwoty płatności, utrzymującą się od 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 17.

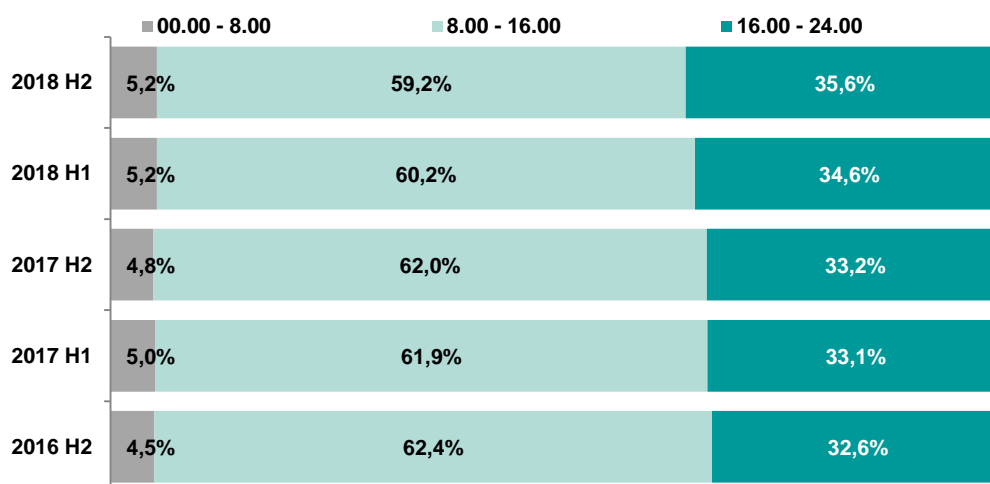
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od lipca do grudnia 2018 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 59,2% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 60,2%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w godzinach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 35,6% (w poprzednim półroczu 34,6%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 5,2% wszystkich zleceń (analogicznie jak w poprzednim półroczu). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 40,8% - realizują transakcje w godzinach postrzeganych dotychczas jako „nietypowych”, tj. poza przedziałem 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 h na dobę okazało się potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, a klienci coraz powszechniej z niego korzystają.

Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od 2015 r. przedstawiono na wykresie nr 18.

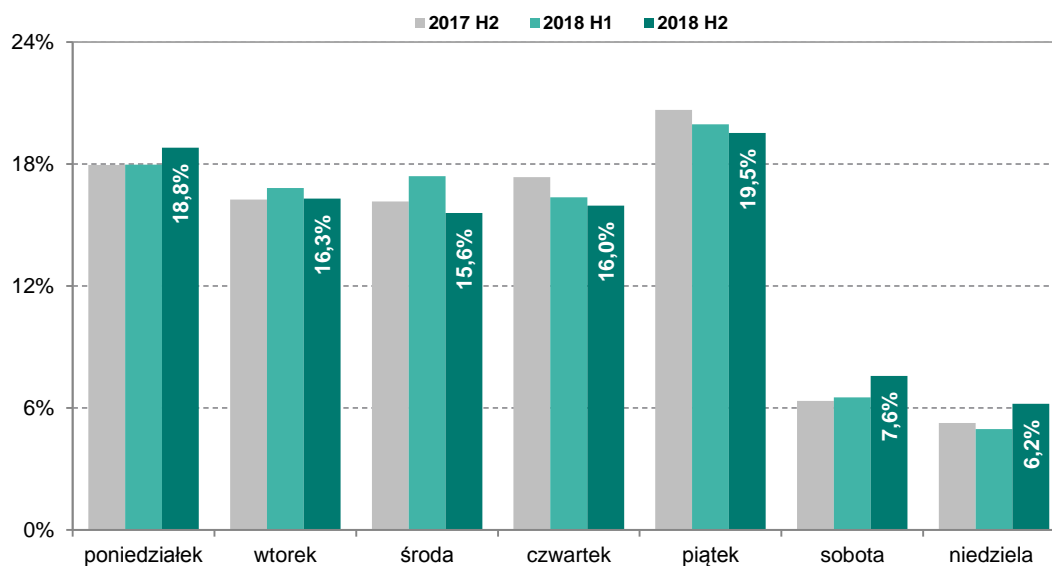
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2016 r.

Źródło: Dane KIR

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2018 r. najwięcej zleceń (podobnie jak w półroczu poprzedzającym) zostało rozliczonych w piątki (19,5%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 15,6% do 18,8%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (7,6%) oraz w niedziele (6,2%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 19.

Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane KIR

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2018 r.

System Express Elixir	I półrocze 2018 r.	ZMIANA	II półrocze 2018 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	12,89 mld	↗+ 31%	16,87 mld
Średnia miesięczna	2,15 mld	↗+ 31%	2,81 mld
Średnia dzienna	71,22 mln	↗+ 29%	91,71 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	4 885 882	↗+ 57%	7 650 952
Średnia miesięczna	814 314	↗+ 57%	1 275 159
Średnia dzienna	26 994	↗+ 54%	41 581
Średnia kwota zlecenia (zł)	2 638	↘ -16%	2 206
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	5,2%	→	5,2%
w godz. 8.00 – 16.00	60,2%	↘	59,2%

w godz. 16.00 – 24.00	34,6%	↗	35,6%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	18,0%	↗	18,8%
wtorek	16,8%	↘	16,3%
środa	17%	↘	15,6%
czwartek	16,4%	↘	16%
piątek	20,0%	↘	19,5%
sobota	6,5%	↗	7,6%
niedziela	5,0%	↗	6,2%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir

System Express Elixir oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. Liczba bezpośrednich uczestników systemu powoli zwiększa się (w omawianym okresie o kolejny podmiot). Na koniec 2018 r. uczestnikami systemu Express Elixir było 14 banków oraz NBP. W II półroczu 2018 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 7,7 mln (wzrosła o 57%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 16,9 mld zł (wzrosła o 31%). W systemie realizowano średnio dziennie 41.581 transakcji, czyli aż o 14,6 tys. więcej niż w okresie poprzednim (wzrost o 54%). Warto zauważyć, iż dni weekendowe umożliwiły realizację 13,8% całości obrotów systemu.

2.2.4. System BlueCash

System płatności BlueCash został uruchomiony w listopadzie 2012 r. jako drugi w Polsce system płatności natychmiastowych, obok systemu Express Elixir. Operatorem systemu jest firma Blue Media S.A. z siedzibą w Sopocie. System płatności natychmiastowych BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym.

System funkcjonuje 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu płatniczego.

Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec 2018 r. aktywnymi uczestnikami systemu BlueCash było 117 banków (na koniec czerwca 2018 r. było ich 112). W gronie uczestników systemu BlueCash znajdowało się 8 banków komercyjnych, tj. bez zmian w stosunku do czerwca 2018 r. Pozostałymi uczestnikami systemu jest 109 banków spółdzielczych, które stanowią 93% wszystkich uczestników.

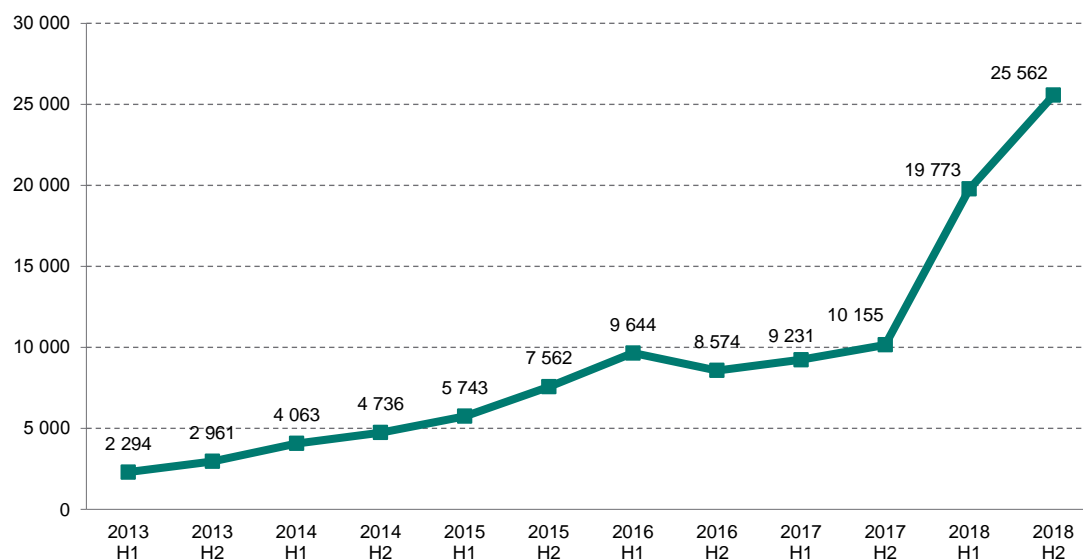
Należy zauważyć, iż w II półroczu 2018 r. pomiędzy bezpośrednimi uczestnikami systemu było wymienianych 66% wszystkich transakcji (transakcje zarówno wysyłane, jak i otrzymywane przez 117 aktywnych bezpośrednich uczestników). Pozostała część, a więc 34% wszystkich transakcji, jest

otrzymywana przez banki, które mają status banków współpracujących, ale same nie są uczestnikami systemu (tzn. mogą otrzymywać transakcje wysyłane przez banki bezpośrednio uczestniczące w systemie BlueCash).

W II półroczu 2018 r. (w porównaniu do poprzedniego półrocza) nastąpił znaczący wzrost wartości i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash. I tak, łączne obroty w systemie płatności natychmiastowych BlueCash wyniosły 5,4 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza nastąpił wzrost o 30%. W tym okresie łączna liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 4,7 mln szt. i zrealizowano o 1,1 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu (wzrost o 31%).

Zwiększeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 25.562 zleceń dziennie, czyli więcej niż w poprzednim okresie aż o 5,8 tys. (wzrost o 29%), co prezentuje wykres nr 20.

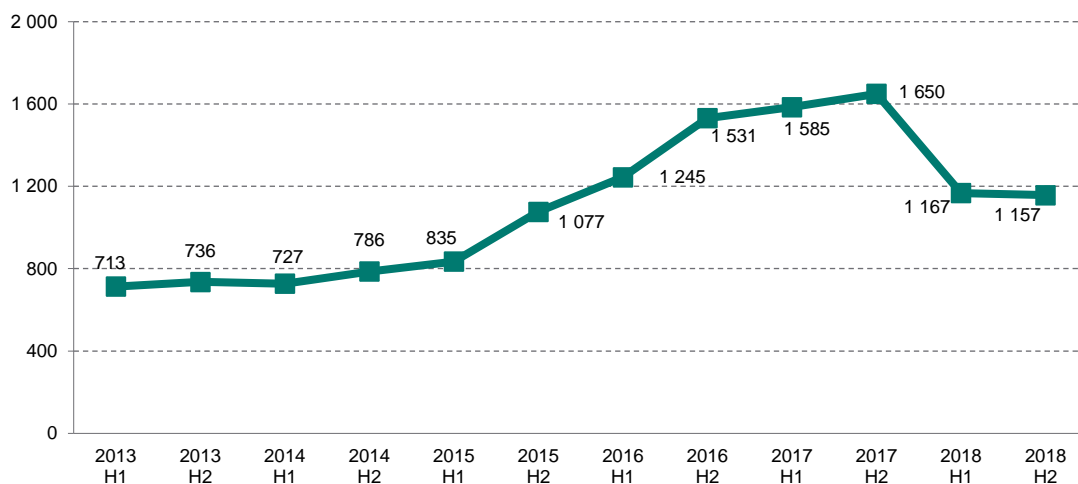
Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2018 r. wyniosła 1.157 zł i w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.167 zł) odnotowano nieznaczny spadek na poziomie 1%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 21.

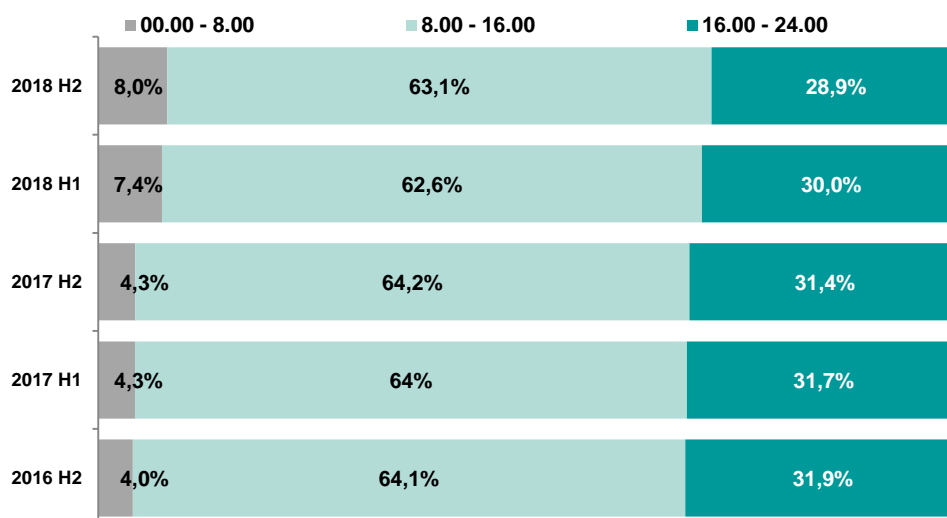
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł)

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni II półrocza 2018 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 63,1% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu 62,6%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 28,9%, a w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 8% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu odpowiednio 30% i 7,4%). Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 22.

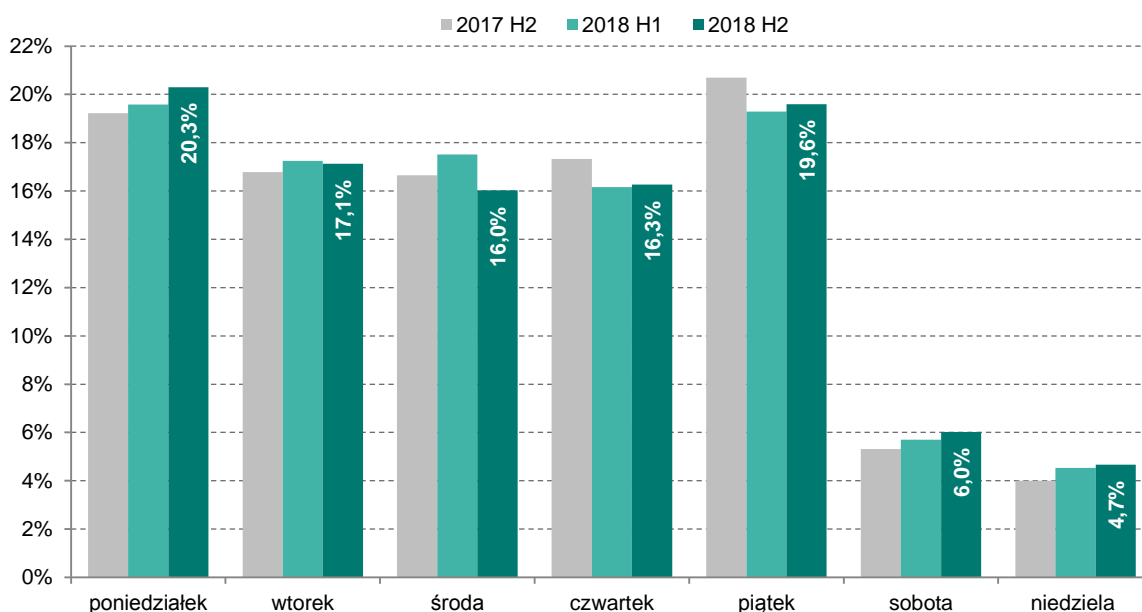
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2016 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W II półroczu 2018 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałki (20,3%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16% do 19,6%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne od pracy, tj. w soboty 6% (w poprzednim okresie było to 5,7%), w niedzielę 4,7% (w poprzedzającym półroczu 4,5%). Łączna liczba zleceń realizowanych przez klientów w dni weekendowe wynosi 10,7% całości zleceń w systemie. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 23.

Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półroczu 2017 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I oraz II półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2018 r.

System BlueCash	I półroczu 2018 r.	ZMIANA	II półroczu 2018 r.
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	4,177 mld	↗+30%	5,443 mld
Średnia miesięczna	696,2 mln	↗+ 30%	907,1 mln
Średnia dzienna	23,1 mln	↗+28%	29,6 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	3 578 823	↗+31%	4 703 381

Średnia miesięczna	596 471	↗+ 31%	783 897
Średnia dzienna	19 773	↗+29%	25 562
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 167	↘ -1%	1 157
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	7,4%	↗	8,0%
w godz. 8.00 – 16.00	62,6%	↗	63,1%
w godz. 16.00 – 24.00	30%	↘	28,9%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,6%	↗	20,3%
wtorek	17,2%	↘	17,1%
środa	17,5%	↘	16%
czwartek	16,2%	↗	16,3%
piątek	19,3%	↗	19,6%
sobota	5,7%	↗	6%
niedziela	4,5%	↗	4,7%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash

System BlueCash jest systemem płatności natychmiastowych. System – podobnie jak system Express Elixir - oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W II półroczu 2018 r. w systemie BlueCash odnotowano wzrost obrotów o 30% w porównaniu do półrocza poprzedniego (w I półroczu 2018 r. wzrost na poziomie 36%). Równocześnie odnotowano wzrost liczby transakcji o 31%. Dzienna liczba transakcji zwiększyła się o 29% i osiągnęła poziom 25,6 tys. zleceń. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.157 zł. Obroty realizowane łącznie w soboty i niedziele stanowią 1/10 część wszystkich obrotów odnotowanych w systemie BlueCash.

2.2.5. System BLIK

System BLIK²⁰ jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. W poniższym rozdziale przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Polski Standard Płatności pod koniec

²⁰ Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

2015 r. wprowadził w ramach systemu BLIK usługę P2P, tj. mobilnych płatności pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Usługa pozwala na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez wpisanie jej numeru telefonu. W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest od dnia 9 lutego 2015 r. Korzystanie z usług możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec grudnia 2018 r. w gronie tym były Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Santander Bank Polska S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki S.,A., Getin Noble Bank S.A., Bank BGŻ BNP Paribas S.A., Raiffeisen Bank Polska S.A., Credit Agricole Bank Polska S.A.

Na koniec 2018 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

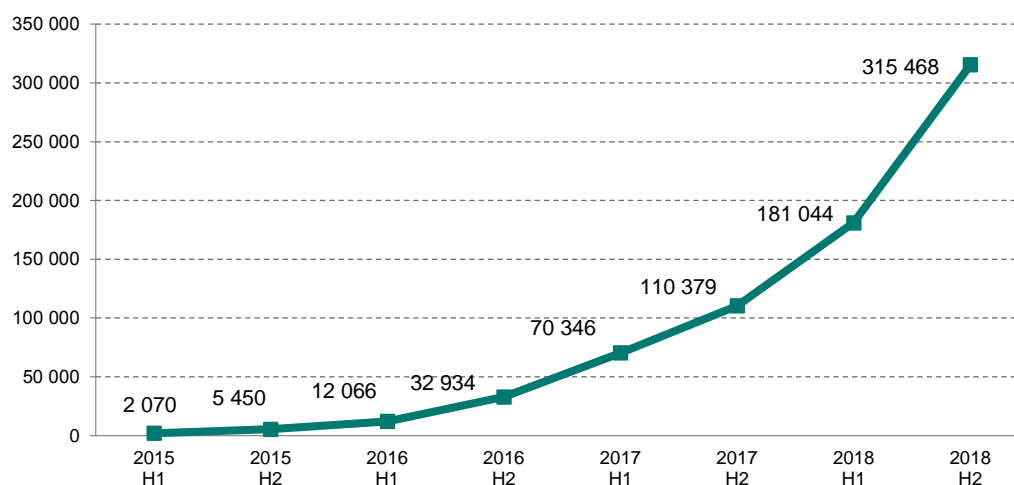
- 11 banków (na przestrzeni półrocza liczba banków nie zmieniła się),
- 8,8 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK na przestrzeni II półrocza 2018 r. wzrosła o 2,2 mln),
- 384 tys. punktów handlowo-usługowych (na przestrzeni półrocza przybyło 96 tys. nowych punktów),
- 413,8 tys. terminali płatniczych (na przestrzeni półrocza przybyło 136 tys. nowych terminali),
- 91,8 tys. sklepów internetowych (na przestrzeni półrocza przybyło 5,2 tys. nowych sklepów),
- 19,8 tys. bankomatów (na przestrzeni półrocza przybyło 2,1 tys. nowych bankomatów).

W okresie II półrocza 2018 r. w systemie BLIK:

- wykonano łącznie 58 mln zleceń o łącznej wartości 7,8 mld zł,
- średnio dziennie wykonano 315 tys. zleceń o łącznej wartości 42,1 mln zł,
- średnia wartość zlecenia wyniosła 134 zł.

W II półroczu 2018 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 7,8 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (4,4 mln zł) nastąpił znaczący wzrost o 77%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 58 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza rozliczono 25,3 mln transakcji więcej (wzrost o 77%). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system, odnotowano znaczący wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2018 r. wyniosła 315 tys. (w poprzednim okresie wynosiła 181 tys.), co prezentuje wykres nr 24.

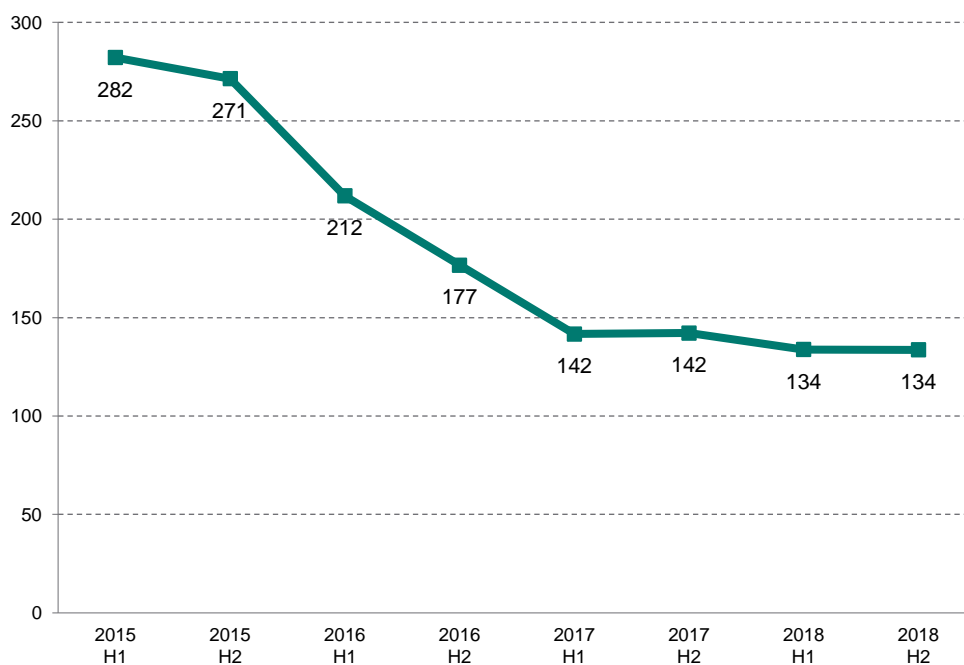
Wykres 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2018 r. wyniosła 134 zł, czyli pozostała na tym samym poziomie. Wielkość średniej na przestrzeni kolejnych lat prezentuje wykres nr 25.

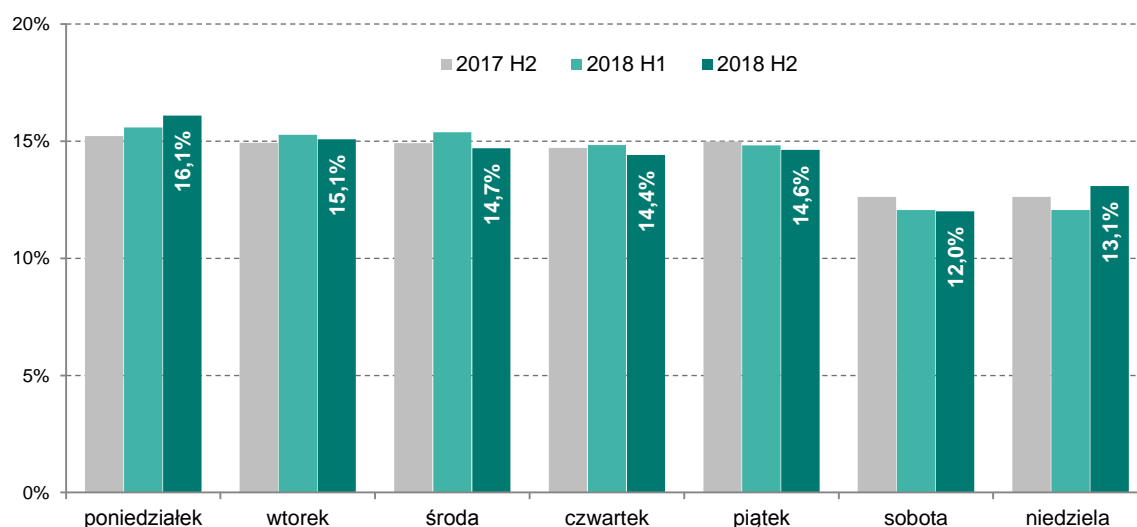
Wykres 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.) (w zł)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W II półroczu 2018 r. najczęściej transakcji rozliczono – analogicznie jak w poprzednim półroczu - w poniedziałki (16,1%). Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14,4% do 15,1%. Na uwagę zasługuje fakt, iż liczba zleceń realizowanych w soboty wymiosła 12% a w niedzielę 13,1%. Zatem liczba zleceń przeprowadzanych łącznie w dwa dni weekendowe (soboty i niedzielę) to 25,1% wszystkich zleceń realizowanych w systemie, co stanowi aż ¼ całości. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 26.

Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

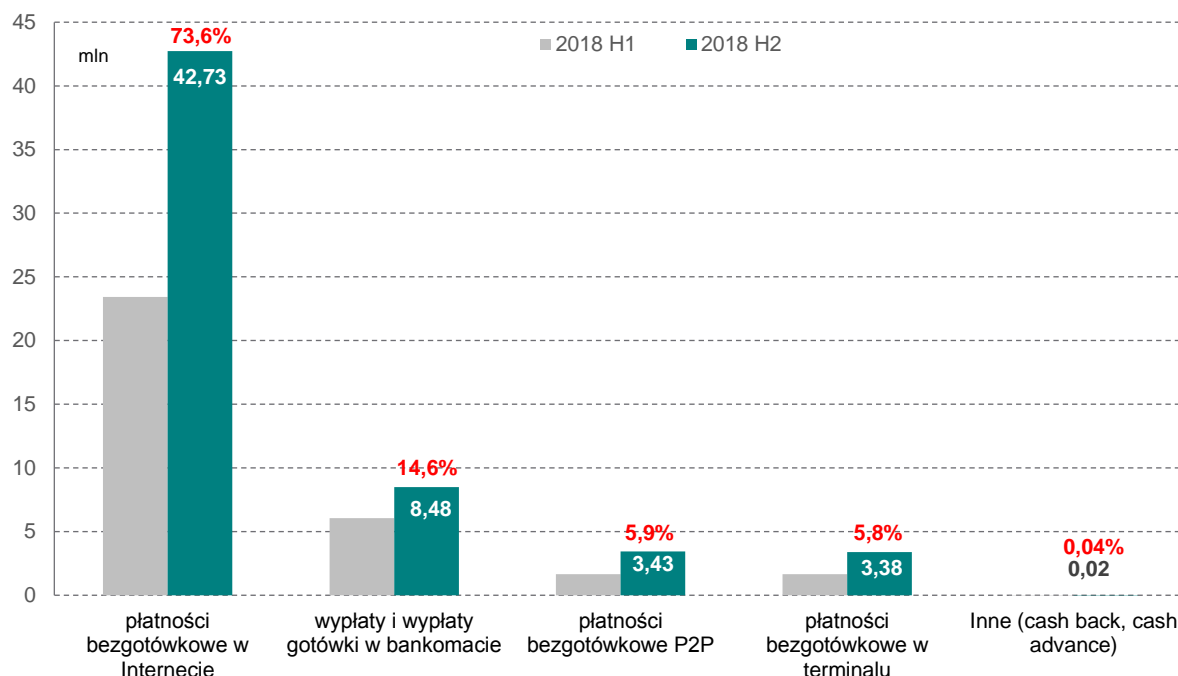
Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (73,6%). Zarejestrowano 42,7 mln takich transakcji (czyli aż o 19,3 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie wyniosła 91 zł (wzrosła z poziomu 85 zł).

Transakcje wypłaty oraz wpłat w bankomatach znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (14,6%). Zarejestrowano ich 8,48 mln na łączną kwotę 3,4 mld zł. Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wyniosła 397 zł (wzrosła z poziomu 355 zł).

Bardzo znacząco wzrosła także liczba transakcji w terminalach, których odnotowano 3,4 mln (czyli było ich 2-razy więcej niż w poprzednim półroczu). Zarejestrowano ich 3,4 mln na łączną kwotę 173,3 mln zł. Średnia wartość pojedynczej transakcji w terminalu wyniosła 51 zł (nieznacznie zmalała z poziomu 52 zł).

Bardzo dynamicznie rośnie liczba i wartość transakcji typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Na przestrzeni II półrocza 2018 r. przeprowadzono ich 3,4 mln, czyli było ich 2-razy więcej niż w poprzednim półroczu. Ich łączna wartość wyniosła 337 mln zł. Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła średnio 98 zł (zmniejszyła się z poziomu 104 zł).

Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I oraz II półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I i II półroczu 2018 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

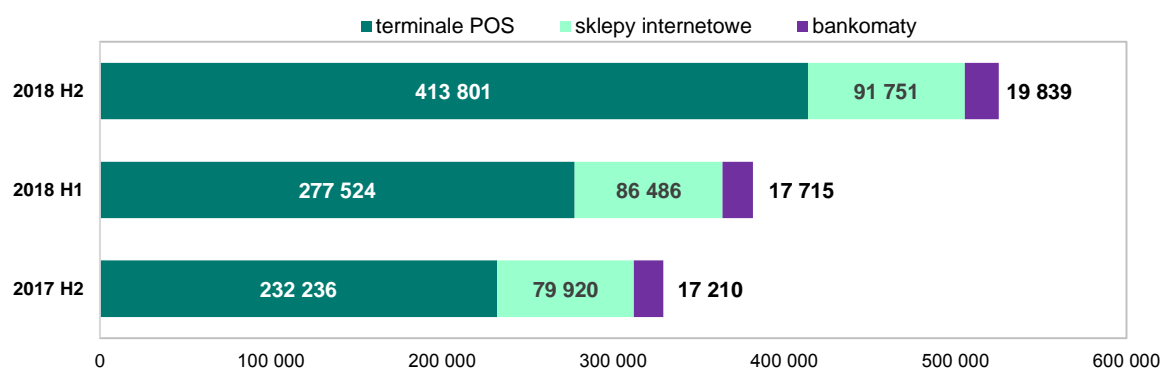
Na koniec 2018 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 8,8 mln, czyli była ona o 2,2 mln więcej niż w czerwcu 2018 r., co stanowiło wzrost o 33%. Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS, w sklepach internetowych, jak również transakcji typu P2P.

Na koniec 2018 r. było 525,4 tys. urządzeń akceptujących płatności mobilne i na przestrzeni II półrocza 2018 r. ich liczba wzrosła o 143,7 tys. (wzrost o 38%).

Na koniec 2018 r. urządzenia obsługujące płatności stanowiły:

- terminale POS – 413,8 tys. urządzeń akceptujących, tj. na przestrzeni półrocza przybyło aż 136,3 tys. terminali (wzrost o 49%),
- sklepy internetowe – 91,8 tys. podmiotów, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 5,3 tys. terminali (wzrost o 6,1%),
- bankomaty – 19,8 tys. urządzeń, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 2,1 tys. bankomatów (wzrost o 12%).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 28.

Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2017 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2018 r.

System płatności mobilnych BLIK	I półrocze 2018	ZMIANA	II półrocze 2018
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	4,385 mld	↗+77%	7,755 mld
Średnia miesięczna	731 mln	↗+77%	1,29 mld
Średnia dzienna	24,2 mln	↗+74%	42,1 mln
Liczba płatności			
Ogółem	32 768 896	↗+77%	58 046 151
Średnia miesięczna	5 461 483	↗+77%	9 674 359
Średnia dzienna	181 044	↗+74%	315 468
Średnia kwota transakcji (zł)	134	→	134
Poszczególne typy płatności:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERNECIE			
Wartość (zł)	1,98 mld	↗+96%	3,87 mld
Udział % w systemie BLIK	45,2%	↗	49,9%
Liczba	23,4 mln	↗+82%	42,7 mln
Udział % w systemie BLIK	71,5%	↗	73,6%
Średnia dzienna liczba płatności	129 435	↗+79%	232 221
Średnia wartość płatności (zł)	85	↗+7%	91
2) Wypłaty i wypłaty gotówkowe w bankomatach			
Wartość (zł)	2,148 mld	↗+57%	3,37 mld
Udział % w systemie BLIK	49,0%	↘	43,5%

Liczba Udział % w systemie BLIK	6,04 mln 18,4%	↗+40% ↘	8,48 mln 14,6%
Średnia dzienna liczba wypłat	33 393	↗+38%	46 101
Średnia wartość wypłaty w bankomacie (zł)	355	↗+12%	397
3) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (zł) Udział % w systemie BLIK	85,5 mln 2,0%	↗+103% ↗	173,3 mln 2,2%
Liczba Udział % w systemie BLIK	1,6 mln 5,0%	↗+106% ↗	3 377 937 5,8%
Średnia dzienna liczba płatności	9 073	↗+102%	18 358
Średnia wartość płatności (zł)	52	↘-2%	51
4) Płatności bezgotówkowe typu P2P			
Wartość (zł) Udział % w systemie BLIK	171,5 mln 3,9%	↗+97% ↗	337 mln 4,3%
Liczba Udział % w systemie BLIK	1,6 mln 5,0%	↗+109% ↗	3 432 095 5,9%
Średnia dzienna liczba płatności	9 092	↗+105%	18 653
Średnia wartość płatności (zł)	104	↘-6%	98
5) Inne operacje gotówkowe w terminalu (cash back, cash advance)			
Wartość (zł) Udział % w systemie BLIK	0,7 mln 0,02%	↗+236% ↗	2,27 mln 0,03%
Liczba Udział % w systemie BLIK	8 009 0,02%	↗+212% ↗	24 949 0,04%
Średnia dzienna liczba płatności	44	↗+206%	136
Średnia wartość płatności (zł)	84	↗+8%	91

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK

W systemie BLIK odnotowano bardzo dynamiczny wzrost o 77% zarówno liczby, jak i wartości przeprowadzanych transakcji. W II półroczu 2018 r. średnio dziennie wykonywanych było 315,5 tys. zleceń, czyli o 74% więcej niż w półroczu poprzedzającym, co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie klientów nową formą płatności.

Ważnym wskaźnikiem jest odnotowywany systematyczny wzrost sieci akceptacji. Warto zauważyć, że na koniec 2018 r. było to 384 tys. punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności BLIK. Na przestrzeni II półrocza 2018 r. sieć akceptacji płatności mobilnych została powiększona o 143,7 tys. urządzeń (wzrost o 37,6%).

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (73,6%). Zarejestrowano 42,7 mln takich transakcji (czyli aż o 19,3 mln więcej niż w poprzednim półroczu). Transakcje wypłaty oraz wpłat w bankomatach, tj. 8,5 mln transakcji, znajdują się na drugim miejscu pod względem powszechności (14,6%). Bardzo znacząco wzrosła także liczba transakcji w terminalach, których odnotowano 3,4 mln (czyli było ich

2-razy więcej niż w poprzednim półroczu). Podobnie bardzo dynamicznie rośnie liczba i wartość transakcji typu P2P, które zyskują coraz większą popularność. Przeprowadzono ich 3,4 mln, czyli 2-razy więcej niż w poprzednim półroczu.

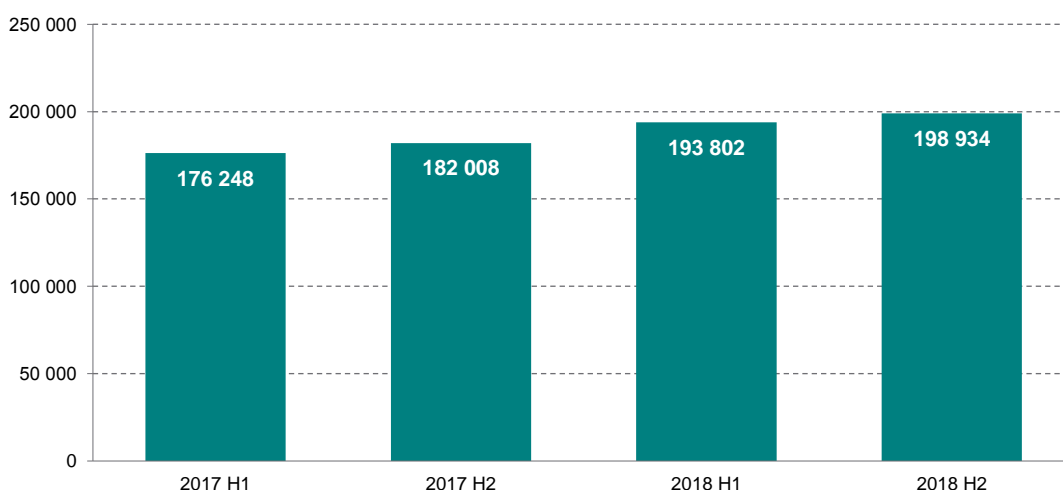
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR) jest prowadzony przez spółkę First Data Polska S.A. System umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Dostawcy usług płatniczych nieposiadający statusu banku mogą dokonywać rozliczenia transakcji w systemie jedynie za pośrednictwem banku uczestniczącego w systemie.

Na koniec grudnia 2018 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 11 banków. W II półroczu 2018 r. lista uczestników zmniejszyła się o jeden podmiot, tj. Deutsche Bank Polska S.A.

W II półroczu 2018 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie KSR wyniosła 9,17 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza odnotowano wzrost o 2%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie KSR wyniosła 36,6 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza o 1,5 mln zleceń więcej (co stanowi wzrost o 4%). W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system, odnotowano wzrost dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni II półrocza 2018 r. wyniosła 198,9 tys., czyli więcej o 5,1 tys. zleceń niż w poprzednim okresie (wzrost o 3%). Liczba zleceń rozliczanych dziennie w ostatnich czterech półroczach prezentuje wykres nr 29.

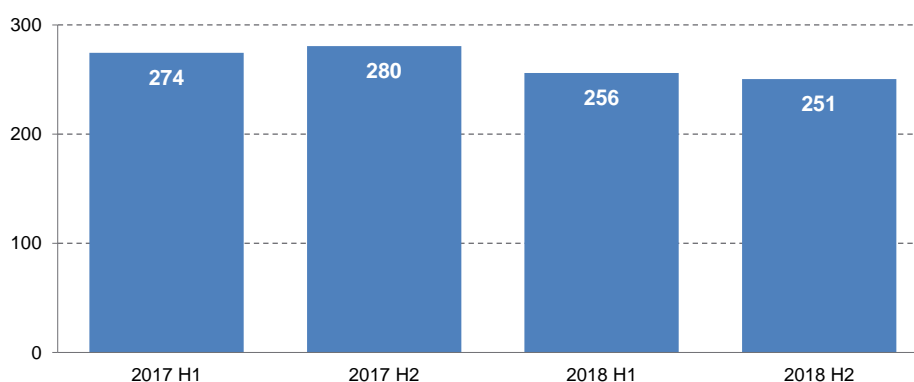
Wykres 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich czterech półroczy od I półrocza 2017 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w II półroczu 2018 r. wyniosła 251 zł, czyli zmniejszyła się o 2% w porównaniu do poprzedzającego półrocza (256 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich czterech półroczy prezentuje wykres nr 30.

Wykres 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich czterech półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)

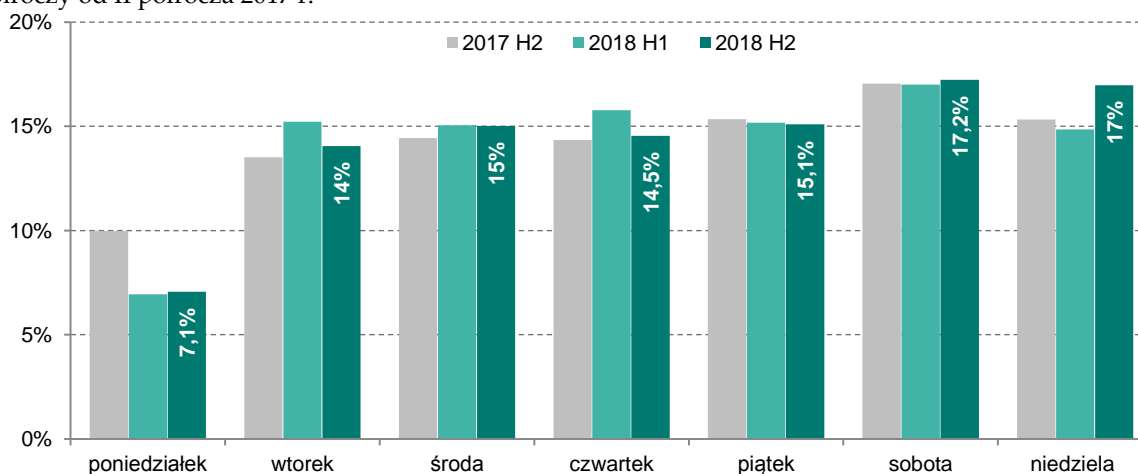

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2018 r. w systemie KSR najwięcej transakcji zostało rozliczonych w soboty (17,2%) i w niedziele (17%). Warto zauważyć, iż łączna liczba zleceń w dni weekendowe (soboty i niedziele) stanowi 34,2% wszystkich zleceń w systemie czyli ponad 1/3 całości.

Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 14% do 15,1%. Udział transakcji poniedziałkowych wynosił 7,1%. Tak jak zaobserwowano w okresach poprzednich, poniedziałek jest dniem, w którym liczba transakcji jest 2-krotnie mniejsza niż w dni pozostałe. Rozkład liczby zleceń w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 31.

Wykres 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2017 r.

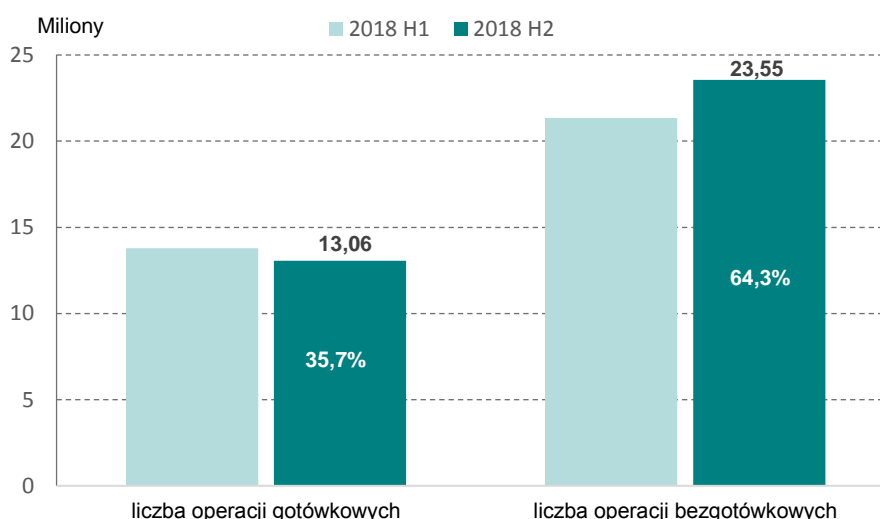
Źródło: Dane First Data Polska S.A.

W II półroczu 2018 r. w systemie KSR przeprowadzano:

- transakcje bezgotówkowe, tj. 1) płatności w terminalach POS, 2) płatności w internecie, 3) płatności w terminalach POS towarzyszące wypłacie sklepowej (*cash back*) - o łącznej liczbie 23,5 mln transakcji (czyli więcej niż w półroczu poprzedzającym o 2,2 mln) oraz łącznej wartości 1,6 mld zł, a zatem średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wynosiła 67 zł,
- transakcje gotówkowe, tj. 1) wypłaty gotówki w bankomatach, 2) wypłaty cash advance w terminalu POS, 3) wypłaty sklepowe (*cash back*) - o łącznej liczbie 13,1 mln transakcji (czyli mniej niż w półroczu poprzedzającym o 736 tys.) oraz łącznej wartości 7,6 mld zł, zatem średnia wartość pojedynczej transakcji gotówkowej wynosiła 582 zł.

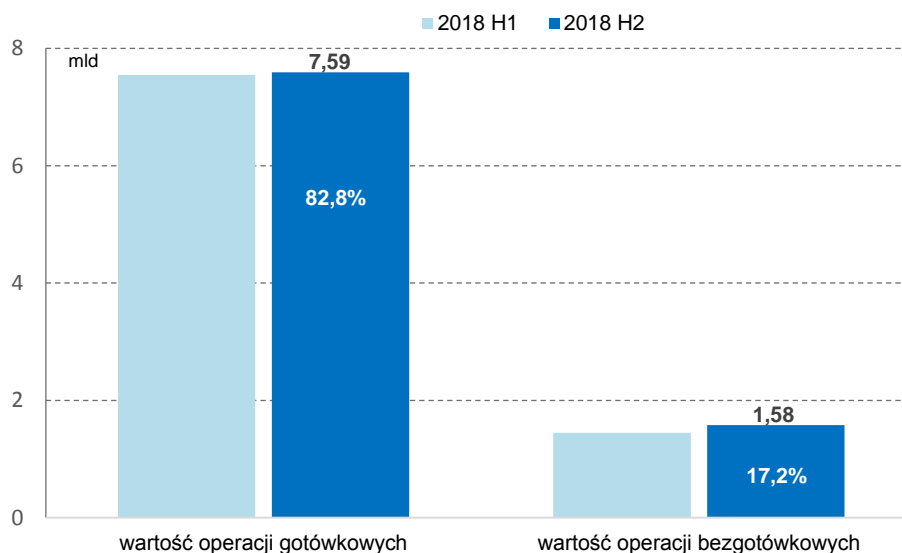
Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie KSR według odnotowanej liczby w I i II półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 32.

Wykres 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Wykres 33. Wartość oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.

Źródło: Dane First Data Polska S.A.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie KSR, jakie miały miejsce w I i II półroczu 2018 r., przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.

System KSR	I półrocze 2018	ZMIANA	II półrocze 2018
Liczba dni roboczych:	181 dni		184 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	8,98 mld	↗+2%	9,17 mld
Średnia miesięczna	1,5 mld	↗+ 2%	1,5 mld
Średnia dzienna	49,6 mln	↗+0,5%	49,8 mln
Liczba płatności			
Ogółem	35 078 210	↗+4%	36 603 913
Średnia miesięczna	5 846 368	↗+ 4%	6 100 652
Średnia dzienna	193 802	↗+3%	198 934
Średnia kwota transakcji (zł)	256	↘- 2%	251
Poszczególne typy płatności:			
1) Operacje gotówkowe (wyплаты w bankomacie, wyплаты w terminalu, cash back)			
Wartość (w mln zł)	7,55 mld	↗+1%	7,59 mld
Udział % w systemie KSR	84,0%	↘	82,8%

Liczba	13 791 264	↘ - 5%	13 055 206
Udział % w systemie KSR	39,3%	↘	35,7%
Średnia dzienna liczba płatności	76 195	↘ - 7%	70 952
Średnia wartość płatności	547	↗	582
2) Operacje bezgotówkowe (płatności w terminalu, cash advance, cash back)			
Wartość (w mln zł)	1,45 mld	↗ +9%	1,58 mld
Udział % w systemie KSR	16,1%	↗	17,2%
Liczba	21 342 689	↗ +10%	23 548 707
Udział % w systemie KSR	60,8%	↗	64,3%
Średnia dzienna liczba płatności	117 915	↗ +9%	127 982
Średnia wartość płatności	68	↘	67
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	6,9%	↗	7,1%
wtorek	15,2%	↘	14%
środa	15,1%	↘	15%
czwartek	15,8%	↘	14,5%
piątek	15,2%	↘	15,1%
sobota	17%	↗	17,2%
niedziela	14,8%	↗	17%

Źródło: Dane First Data Polska S.A. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu KSR

W systemie KSR odnotowano zwiększenie liczby przeprowadzanych transakcji (wzrost o 4%) przy równoczesnym przyroście wartości (wzrost o 2%). W II półroczu 2018 r. średnio dziennie wykonywanych było 198,9 tys. zleceń (wzrost o 6%).

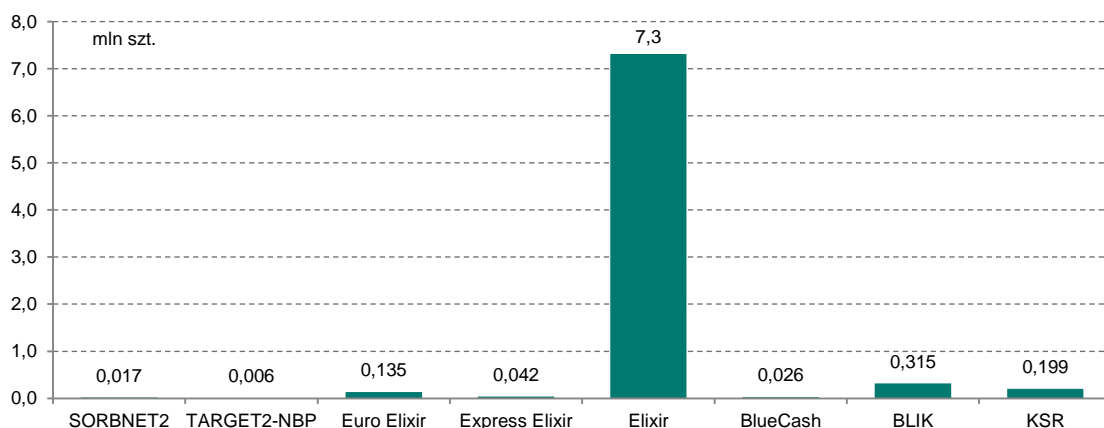
Użytkownicy systemu KSR dokonują w przeważającej części (64,3%) transakcji bezgotówkowych, tj. płatności w terminalach POS oraz wypłaty sklepowe (*cash back*). Zarejestrowano ich 23,5 mln takich transakcji (czyli o 2,2 mln więcej niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 10%). Na drugim miejscu pod względem powszechności (35,7%) znajdują się transakcje gotówkowe, tj. wypłaty gotówki w bankomatach, wypłaty w terminalu typu cash advance oraz wypłaty sklepowe (*cash back*). Zarejestrowano ich 13,1 mln (czyli o 0,7 mln mniej niż w poprzednim półroczu (spadek o 5%).

Pod względem wartości, zdecydowanie dominują transakcje gotówkowe opiewające na łączną kwotę 7,6 mld zł (82,8%) przed transakcjami bezgotówkowymi (17,2%) o łącznej wartości 1,6 mld zł.

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 34 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w II półroczu 2018 r.

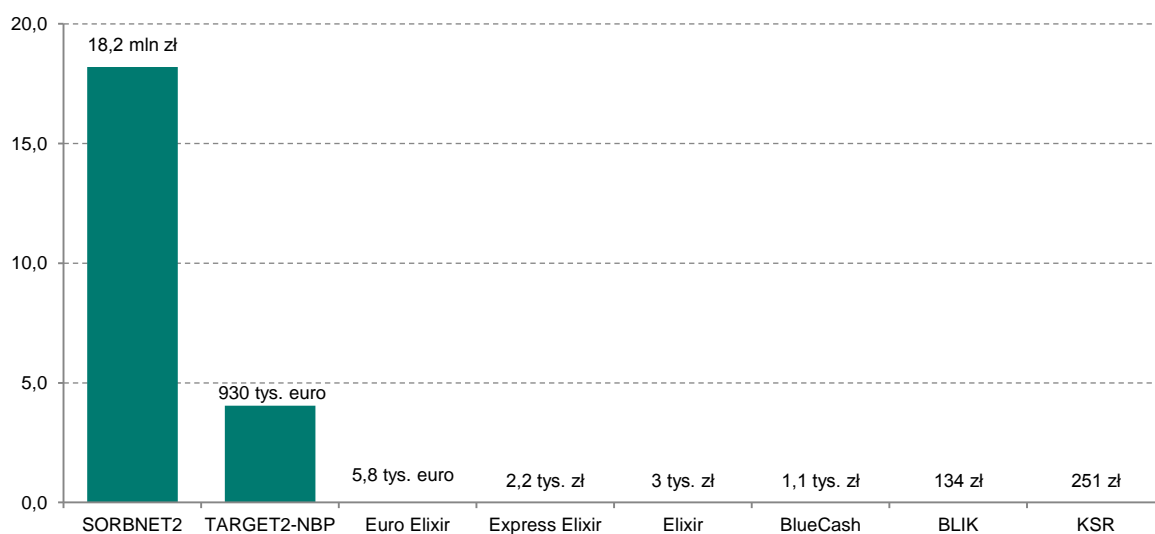
Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach w II półroczu 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 35.

Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2018 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Podsumowanie

W II półroczu 2018 r. na rynku polskim funkcjonowało osiem głównych systemów płatności. Największe wzrosty średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w systemie BlueCash, w systemie Express Elixir oraz w systemie BLIK. W II półroczu 2018 r., w stosunku do I półrocza 2018 r., średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych w tych systemach wzrosła odpowiednio o 29%, 54% i 74%.

W II półroczu 2018 r. w systemie Euro Elixir (prowadzącym rozliczenia w euro) odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 15%. Natomiast w systemie Elixir (prowadzącym rozliczenia w złotych) odnotowano niewielki spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 0,3%.

W systemie KSR umożliwiającym kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych, odnotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 3%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, zanotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 2,5%. Podobnie było w systemie TARGET2-NBP, przeprowadzającym rozrachunek w euro, odnotowano kolejny wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 1,6%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r.

Systemy płatności	I połowa 2018 r.	ZMIANA	II połowa 2018 r.
Elixir	7,33 mln	↓ - 0,3%	7,31 mln
BLIK	181.044	↑ 74%	315.468
KSR	193.802	↑ 3%	198.934
Euro Elixir	117.515	↑ 15%	134.575
Express Elixir	26.994	↑ 54%	41.581
BlueCash	19.773	↑ 29%	25.562
SORBNET2	16.687	↑ 2,5%	17.107
TARGET2-NBP	6.325	↑ 1,6%	6.425

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, największe spadki średniej wartości realizowanego zlecenia, odnotowano w systemach Express Elixir, KSR i BlueCash. W II półroczu 2018 r., w stosunku do I półrocza 2018 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w systemach tych zmalała odpowiednio o 16%, 2% i 1%. W systemie BLIK średnia wartość realizowanego zlecenia utrzymała się na takim samym poziomie co w I półroczu 2018 r. i wyniosła 134 zł.

Natomiast w systemie Elixir i systemie Euro Elixir w II półroczu 2018 r. średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła odpowiednio o 8% i 0,5%.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 odnotowano niewielki spadek średniej wartości realizowanego zlecenia o 0,6%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP średnia wartość realizowanego zlecenia wzrosła o 8,8%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r. przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r.

Systemy płatności	I połowa 2018 r.	ZMIANA	II połowa 2018 r.
SORBNET2 (zł)	18,3 mln	↓-0,6%	18,2 mln
TARGET2-NBP (euro)	850 tys.	↑ 8,8%	930 tys.
Euro Elixir (euro)	5.730	↑ 0,5%	5.759
Elixir (zł)	2.749	↑ 8%	2.960
Express Elixir (zł)	2.638	↓-16%	2.206
BlueCash (zł)	1.167	↓-1%	1.157
KSR (zł)	256	↓-2%	251
BLIK (zł)	134	→	134

Źródło: Opracowanie własne, DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec II półrocza 2018 r. w Polsce istniało 5 systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

1. systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot zorganizowany),
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji (obrot niezorganizowany),
2. system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
3. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
4. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.), który w ocenianym okresie nie rozpoczął jeszcze działalności operacyjnej.

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

W II półroczu 2018 r. nie wystąpiły żadne istotne zmiany w funkcjonowaniu systemów rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.

Dane statystyczne

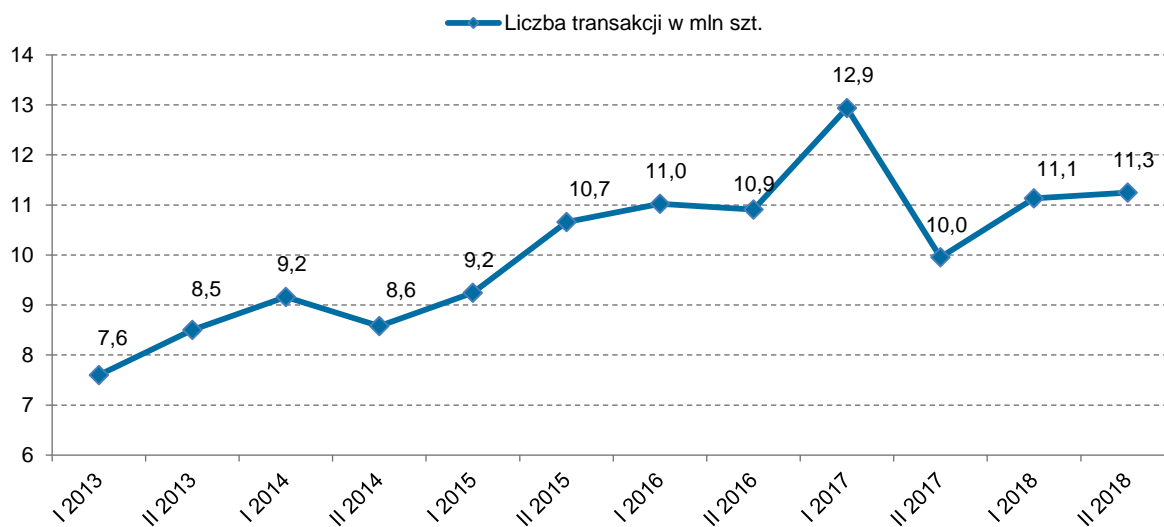
Według stanu dzień 31 grudnia 2018 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyły 43 podmioty (o 2 podmioty więcej niż miało to miejsce według stanu na dzień 30 czerwca 2018 r.).

W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 11.250 tys. transakcji o wartości 303,7 mld zł (w I półroczu 2018 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 11.135 tys. transakcji oraz 288,5 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza oznacza to wzrost liczby transakcji o 1% przy jednoczesnym wzroście wartości transakcji o 5,3%.

Analizując powyższe dane, należy zauważyć, że po załamaniu się w II półroczu 2017 r. utrzymującego się przez kilka poprzednich okresów trendu wzrostowego liczby i wartości rozliczonych transakcji, następuje od I półrocza 2018 r. ponowny systematyczny wzrost, tj. powrót do trendu.

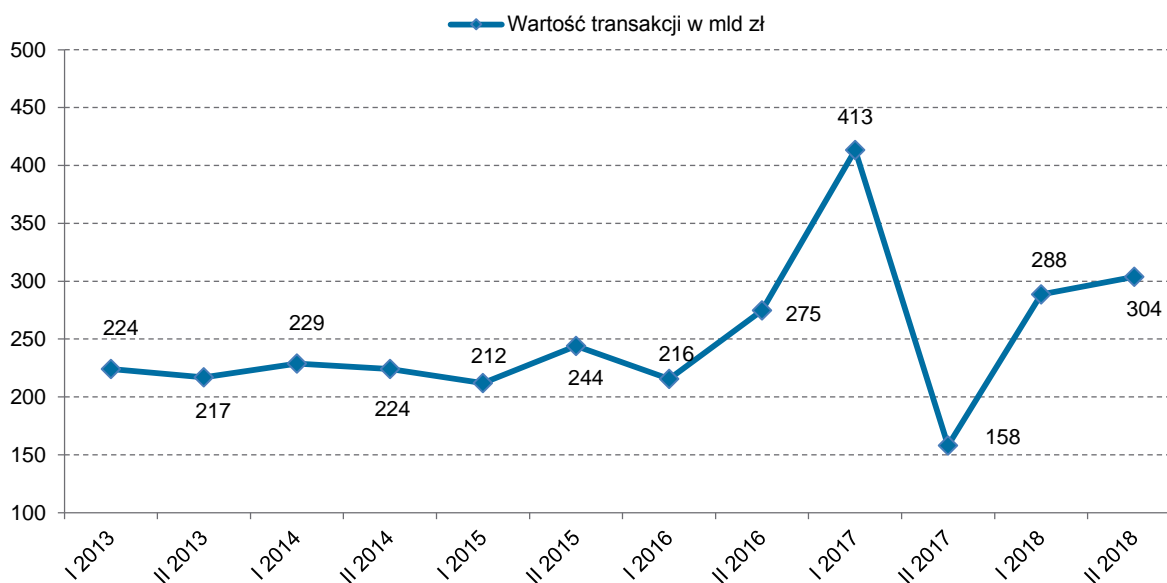
Na wykresie nr 36 i 37 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2013 – 2018

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2013 – 2018

Źródło: Dane KDPW_CCP S.A.

3.1.2. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych

W II półroczu 2018 r. w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez KDPW S.A. nastąpiły następujące zmiany, które weszły w życie w dniu 19 listopada 2018 r. i dotyczyły:

- wprowadzenia możliwości zmiany systemu rozrachunku pomiędzy rozrachunkiem w systemie rzeczywistym a rozrachunkiem w systemie wielosecyjnym. Zmiana systemu rozrachunku będzie możliwa dla przekazanych wcześniej poprawnych, ale niezestawionych zleceń rozrachunku. Nowa funkcjonalność wdrożona została w związku z postulatem grupy Settlement and Reconciliation National Market Practice Group (S&R NMPG PL);
- udostępnieniu, jako rozwiązania fakultatywnego, obsługi kolejnej grupy komunikatów ISO 20022 z obszaru rozrachunku (II etap wdrożenia), takich jak lista stanów posiadania, instrukcja zmiany statusów aktywów, zlecenie usunięcia instrukcji rozrachunku, zapytanie o status instrukcji, powiadomienie o oczekującej instrukcji kontrpartnera (*allegement*) czy modyfikacja warunków instrukcji rozrachunku;
- wprowadzeniu uproszczonego mechanizmu łączenia instrukcji rozrachunku. Nowością uproszczonego powiązania instrukcji rozrachunku jest podanie jedynie relacji z łączoną instrukcją zależną. Nadal funkcjonować będą dotychczasowe reguły łączenia instrukcji poprzez przekazywanie wspólnego identyfikatora grupy instrukcji. Funkcjonalność wdrożona została w związku z postulatami uczestników oraz w następstwie konsultacji w ramach grupy S&R NMPG PL;
- usunięciu ograniczenia związanego z dotychczasowym rejestrowaniem bonów skarbowych w systemie depozytowym jako depozycie inwestora (wtórnym). Zmiana polega na usunięciu zapisu wskazującego, że rejestracja taka może następować w systemie KDPW wyłącznie w związku z ustanawianiem na bonach skarbowych zabezpieczeń na rzecz KDPW_CCP lub w związku z ich wnoszeniem tytułem wpłat do funduszy zabezpieczających rozliczenia transakcji;
- wprowadzeniu zasady określania wartości transakcji w zleceniach rozrachunku, których realizacja w systemie depozytowym polega wyłącznie na przeniesieniu papierów wartościowych na rachunek papierów wartościowych lub rachunek zbiorczy prowadzony w Krajowym Depozycie, albo na przeniesieniu papierów wartościowych z takiego rachunku. Wskazana ma być wartość świadczenia pieniężnego lub niepieniężnego powiązanego z przeniesieniem papierów wartościowych, które zostało lub ma zostać zrealizowane bez pośrednictwa Krajowego Depozytu, w tym w szczególności cena nabycia tych papierów wartościowych. Informacje o wartości transakcji są gromadzone przez Krajowy Depozyt na potrzeby związane z realizacją obowiązków wynikających z przepisów o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

W dniu 31 lipca 2018 r. Komisja Nadzoru Finansowego zezwoliła KDPW S.A. na świadczenie usługi zatwierdzonego mechanizmu sprawozdawczego (Approved Reporting Mechanism, ARM), polegającej na pośrednictwie w raportowaniu do organów nadzoru informacji o szczegółach transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, zgodnie z wymogami MIFIR. Posiadając status ARM, KDPW S.A. jest uprawniona do świadczenia ww. usługi w całej Unii Europejskiej.

Ponadto KDPW S.A. we współpracy z grupą roboczą T2S NUG PL przeprowadziła analizę zasadności wejścia Spółki na platformę TARGET2-Securities z rozrachunkiem w walucie PLN i EUR. W efekcie prac

stwierdzono brak podstaw do podjęcia działań w ww. zakresie i zdecydowano o przeprowadzeniu ponownej oceny w 2020 r.

Dane statystyczne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyły 64 podmioty (w tym 36 banków), tj. o 2 podmioty mniej niż miało to miejsce na dzień 30 czerwca 2018 r.

W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 5.637 tys. operacji o łącznej wartości 5.945,8 mld zł (w I półroczu 2018 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 5.647 tys. operacji oraz 5.479,3 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to, iż nastąpił kolejny spadek liczby operacji o 0,2% przy jednoczesnym wzroście wartości o 8,5%²¹.

Na wykresach 38 i 39 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne.

²¹ Na początku II półrocza 2014 r. zostały wprowadzone nowe funkcjonalności zmieniające strukturę operacji, co powoduje złożoność porównania danych, a wynika to z faktu, że poszczególne funkcjonalności mają inny wpływ na strukturę operacji, mianowicie: nowacja w KDPW_CCP S.A. spowodowała wzrost liczby instrukcji rozrachunkowych przekazywanych do KDPW S.A., netting w papierach wartościowych wpłynął na spadek tych instrukcji, podczas gdy rozrachunek w częściach doprowadził do wzrostu liczby operacji w KDPW S.A.

W przypadku operacji zawartych do dnia 3 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

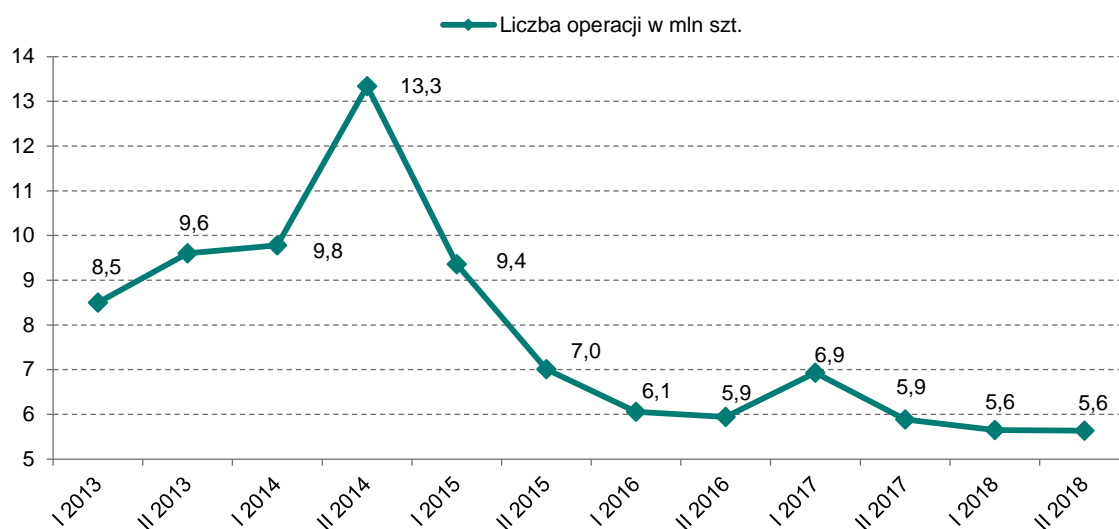
- transakcjom, przelewom potransakcyjnym i innym operacjom liczonym jednokrotnie, niezależnie od rodzaju rynku;
- odpowiadają zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku transakcji nierozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A.;
- odpowiadają one połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku transakcji i operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym i terminowym.

W przypadku operacji zawartych od dnia 4 sierpnia 2014 r. włącznie, dane odpowiadają:

- zapisom ewidencyjnym w systemie kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku kasowym, jak i operacji nierozliczanych w drodze nowacji;
- połowie zapisów w ewidencji systemu kdpw_stream w przypadku operacji rozliczanych w drodze nowacji przez KDPW_CCP S.A. na rynku terminowym.

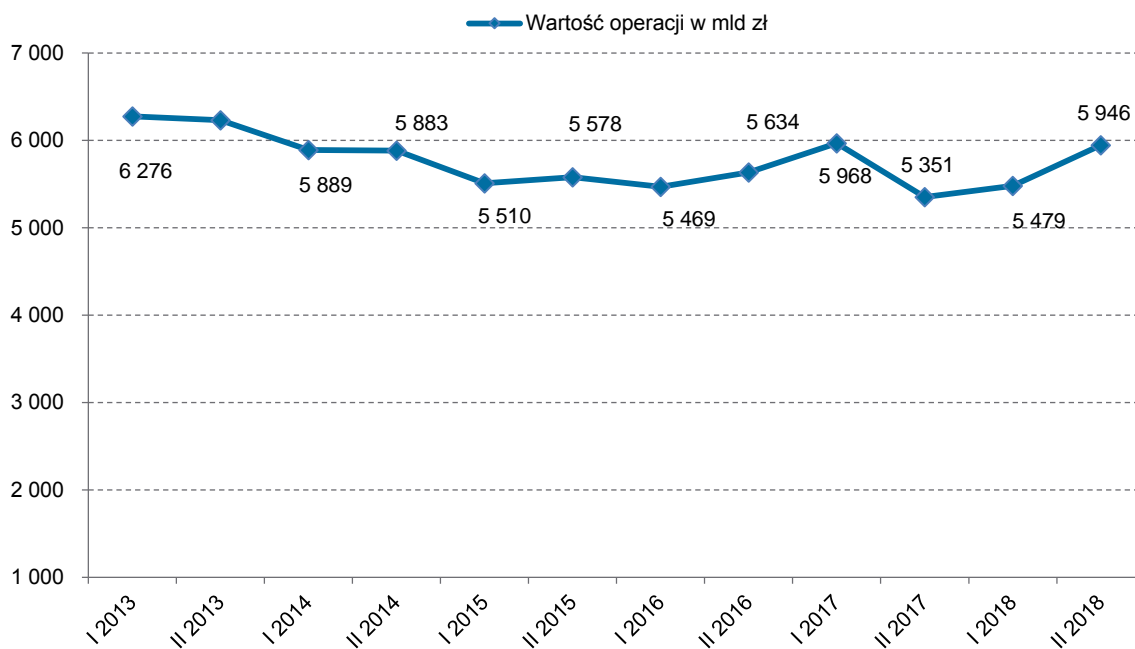
Oznacza to, iż przy zliczaniu operacji na rynku kasowym uwzględniana jest KDPW_CCP S.A. jako strona transakcji, czyli prezentowane są wszystkie zapisy ewidencyjne, gdzie stroną operacji na rynku kasowym (po stronie kupna lub po stronie sprzedaży) jest KDPW_CCP S.A.

Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2013 – 2018

Źródło: Dane KDPW S.A.

Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2013 – 2018

Źródło: Dane KDPW S.A.

3.2. System SKARBNET4

W II półroczu 2018 r. nie wystąpiły żadne istotne zmiany w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez NBP.

Dane statystyczne

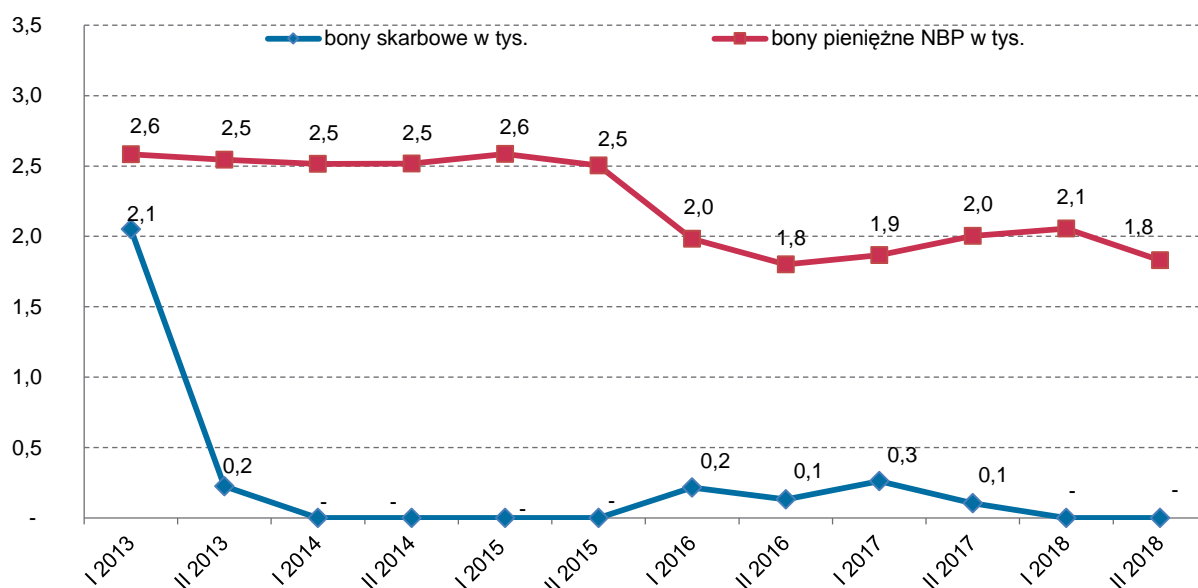
Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyło o 3 podmioty mniej niż miało to miejsce w poprzednim półroczu, tj. 40 podmiotów rozliczających bony skarbowe i 39 podmiotów rozliczających bony pieniężne NBP.

W omawianym okresie, w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 1.831 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 4.979,8 mld zł (w I półroczu 2018 r. przetworzono 2.055 szt. transakcji o wartości 5.353,2 mld zł). Oznacza to, iż nastąpił spadek zarówno liczby (o 11%), jak i wartości (o 7%) przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP.

W II półroczu 2018 r. (podobnie jak w I półroczu 2018 r.) nie dokonano żadnej transakcji bonami skarbowymi.

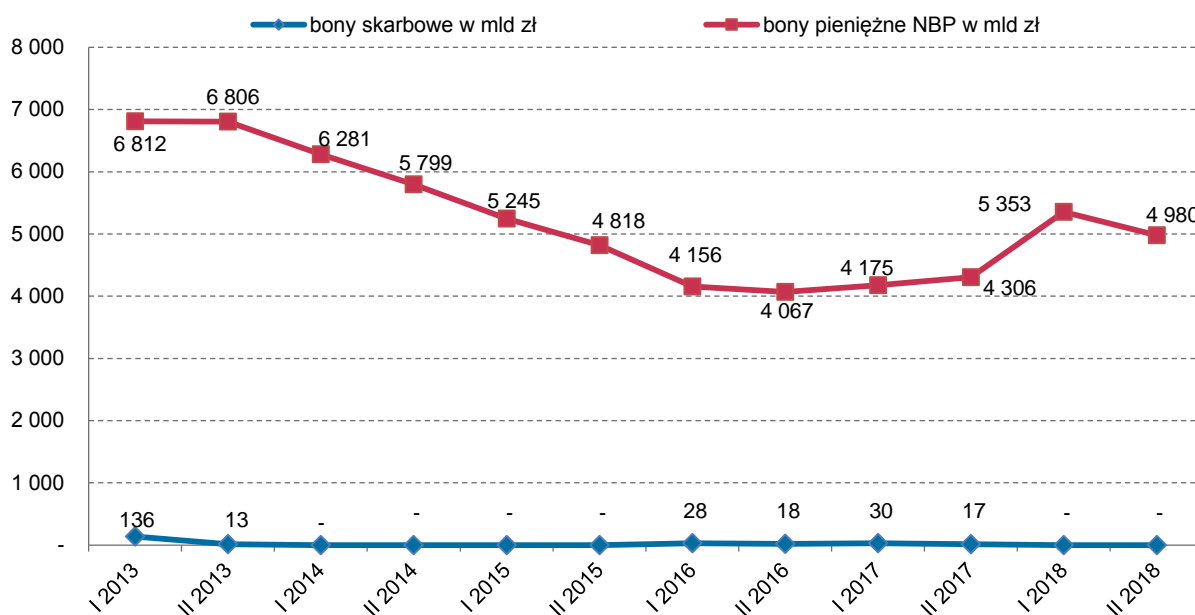
Na wykresach 40 i 41 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzona w systemie SKARBNET4 w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2013 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane DOK NBP

Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2013 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)

Źródło: Dane DOK NBP

Analizując powyższe dane w zakresie wartości transakcji bonami pieniężnymi NBP, można zauważyć, że po utrzymującym się przez kilka okresów trendzie spadkowym (od II półrocza 2013 r. do II półrocza 2016 r.), a następnie stabilizacji zaobserwowanej w całym 2017 r., wystąpiło lekkie odbicie w I połowie 2018 r. Natomiast w drugim półroczu 2018 r. odnotowano spadek do poziomów odpowiadającym wartościom z 2015 r.

3.3. IRGiT SRF

Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r. w systemie IRGiT SRF, prowadzonym przez spółkę IRGiT S.A., uczestniczyły 3 podmioty, podobnie jak to miało miejsce na koniec czerwca 2018 r.

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji. Wynika to z faktu, iż na Rynku Instrumentów Finansowych rozliczanym przez IRGiT SRF nie zostały zawarte żadne transakcje, które Izba mogłaby rozliczyć²².

²² W związku z wykluczeniem przez Towarową Giełdę Energii (TGE) z obrotu na Rynku Instrumentów Finansowych instrumentów terminowych o terminach zapadalności wykraczających poza listopad 2017 r. oraz zawieszeniem na czas nieokreślony wprowadzania kolejnych serii instrumentów zgodnie z programem kontraktów terminowych na indeks TGe24 cen energii elektrycznej określany na Rynku Dnia Następnego TGE, od dnia 1 grudnia 2017 r. IRGiT S.A. zawiesiła procesy rozliczeniowe w zakresie działalności izby rozliczeniowej i rozrachunkowej na rynku finansowym.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w II półroczu 2018 r.

W II półroczu 2018 r. na rynku polskim funkcjonowało w sumie 5 systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym jeden, IRGiT SRF²³, nie rozliczył żadnej transakcji). Należy zwrócić uwagę, iż w ramach aktywnych systemów w minionym półroczu poziom transakcji przetworzonych w krajowych systemach rozliczeń i systemach rozrachunku papierów wartościowych był zbliżony do poziomu z poprzednich okresów.

²³ IRGiT SRF nie obsługiwał żadnego rynku, ponieważ notowania na rozliczonym Rynku Instrumentów Finansowych prowadzonym przez TGE zostały zawieszona w związku z koniecznością dostosowania Towarowej Giełdy Energii do wymogów MiFID II.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.²⁴, które od października 2012 r. objęte zostały nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- krajowe instytucje płatnicze, oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowych instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”²⁵ oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

²⁴ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.

²⁵ Dz. U. UE L 2164.

- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu (np. na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych).

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, dostępny jest na stronie internetowej www.ewib.nbp.pl.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w II półroczu 2018 r. liczba banków komercyjnych zmniejszyła się o 3 do poziomu 32 oraz spadła liczba banków spółdzielczych działających na terenie kraju o 1 bank, tj. do poziomu 549. Liczba oddziałów instytucji kredytowych wzrosła o 2, tj. do poziomu 31 oddziałów.

Zanotowano spadek oddziałów banków z 6.542 na koniec czerwca 2018 r. do 6.266 na koniec grudnia 2018 r., tj. o 4,2%. Nastąpił także spadek liczby placówek i filii bankowych z 3.842 do 3.646, czyli o 5,1%.

Pozostałe dane za II półroczu 2018 r. wykazują w porównaniu do I półrocza 2018 r.:

- spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 7% (z 941 do 875),
- spadek placówek Poczty Polskiej o 7% (z 7.580 do 7.047),
- spadek liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 2,3% (z 44 do 43),
- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 3,5% (z 1.355 do 1.403).

W omawianym półroczu wystąpił wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 2.046 do 2.088 (wzrost o 2,1%) oraz spadek liczby placówek z 18.905 do 17.834 (spadek o 5,7%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec czerwca 2018 r. i grudnia 2018 r. przedstawia tabela nr 13.

Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2018 r. i grudnia 2018 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	VI 2018	XII 2018
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	35	32
Liczba banków spółdzielczych	550	549
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	29	31
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	6 542	6 266
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	3 842	3 646
SKOK-i		
Liczba instytucji	32	29
Liczba placówek	941	875
Poczta Polska		

Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	7 580	7 047
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji	44	43
w tym:		
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	14	26
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiring)	17	7
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	13	10
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji*	1 355	1 403
RAZEM		
Liczba instytucji	2 046	2 088
Liczba placówek**	18 905	17 834
*wg. Raportu KNF (Informacja o sytuacji KIP i BUP)		
**Suma liczby placówek nie obejmuje placówek KIP i BUP		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, Poczty Polskiej, SKOK

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane do NBP przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za II półrocze 2018 r. pokazują, że na koniec grudnia 2018 r. funkcjonowało 819 takich podmiotów, które dysponowały siecią 33.216 punktów. W II półroczu 2018 r. wystąpił spadek liczby pośredników o 96, przy jednoczesnym wzroście liczby placówek o 329. W II półroczu 2018 r. pośrednicy przyjęli 38,2 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 6,7 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2018 r. o 6,9% oraz spadek wartości transakcji o 7,2%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2013 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 42, 43 i 44.

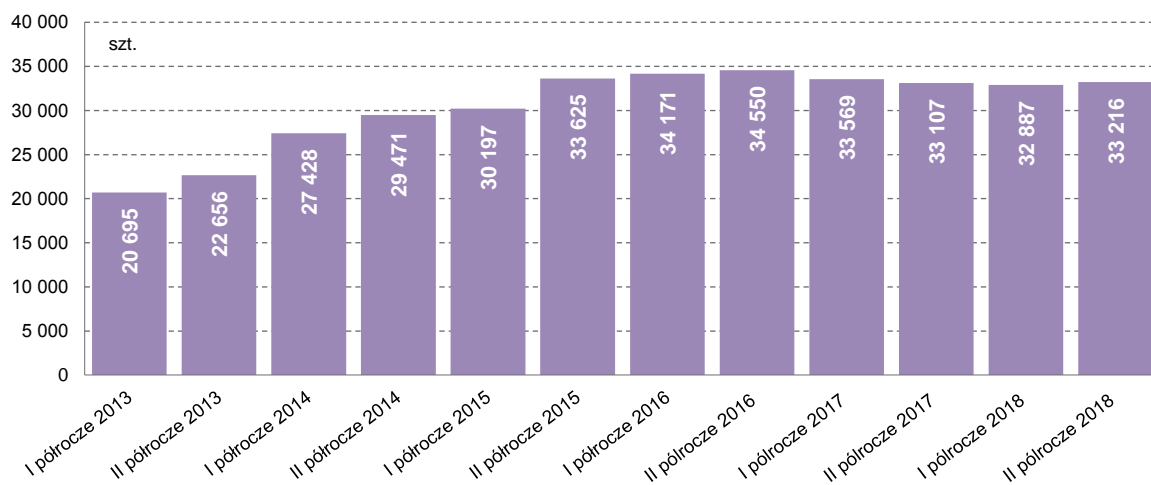
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2018

Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Srednia wartość /w zł/	
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	27 428	42 009 189	7 375 158 773	179,9
	II półrocze	1008	29 471	38 887 265	5 809 218 176	149,4
	Razem 2014	x	x	80 896 454	13 184 376 949	165,0
2015	I półrocze	958	30 197	40 462 419	6 282 122 762	155,3
	II półrocze	933	33 625	39 506 736	6 354 151 381	160,8
	Razem 2015	x	x	79 969 155	12 636 274 143	158,0
2016	I półrocze	950	34 171	41 038 968	6 707 659 076	163,5
	II półrocze	918	34 550	39 279 438	6 410 674 800	163,2
	Razem 2016	x	x	80 318 406	13 118 333 876	163,3
2017	I półrocze	877	33 569	40 839 315	6 740 979 094	165,1
	II półrocze	909	33 107	40 518 315	6 710 426 336	165,6
	Razem 2017	x	x	81 357 630	13 451 405 430	165,3
2018	I półrocze	915	32 887	40 986 264	7 179 736 327	175,2
	II półrocze	819	33 216	38 160 274	6 666 042 765	174,7
	Razem 2018	x	x	79 146 538	13 845 779 092	174,9

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

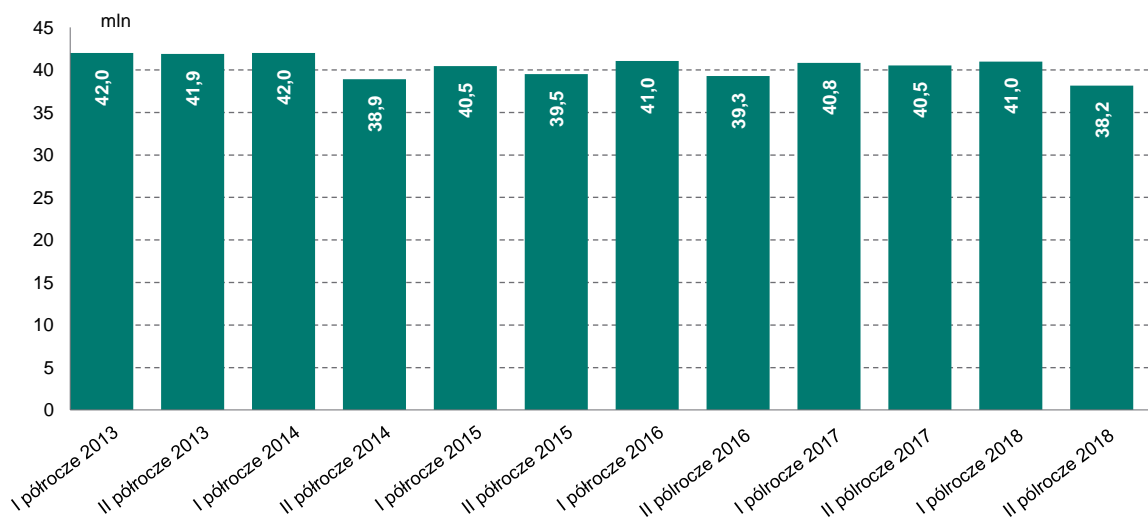
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018

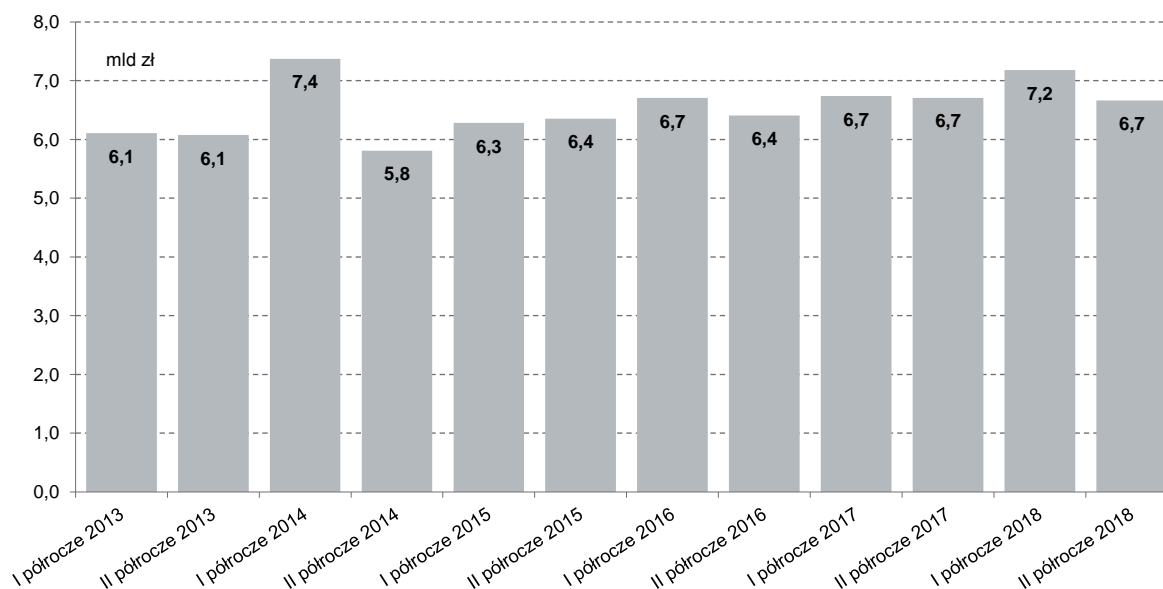

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

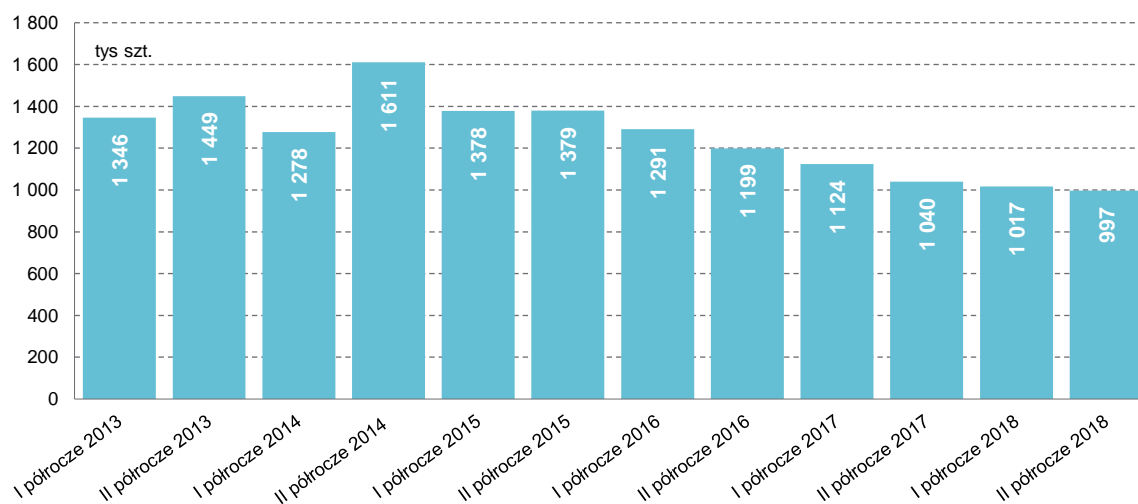
Dane za II półrocze 2018 r. przekazały do NBP 52 podmioty pośredniczące w przekazach transgranicznych. W II półroczu 2018 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 733.407 szt. transakcji wysłanych, co oznacza wzrost liczby transakcji w porównaniu do I półrocza 2018 r. o 10% i wzrost wartości transakcji wysłanych z 789,1 mln zł do 1,8 mld zł, tj. o 127,5%. Zanotowano spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 20.874 szt. do poziomu 996,6 tys. oraz wzrost wartości transakcji otrzymanych o 167,4 mln zł do poziomu 1,6 mld zł, co oznacza odpowiednio spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 2% i wzrost wartości o 11,8% w porównaniu do I półrocza 2018 r.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2013 roku prezentuje tabela nr 15 oraz wykresy nr 45 i 46.

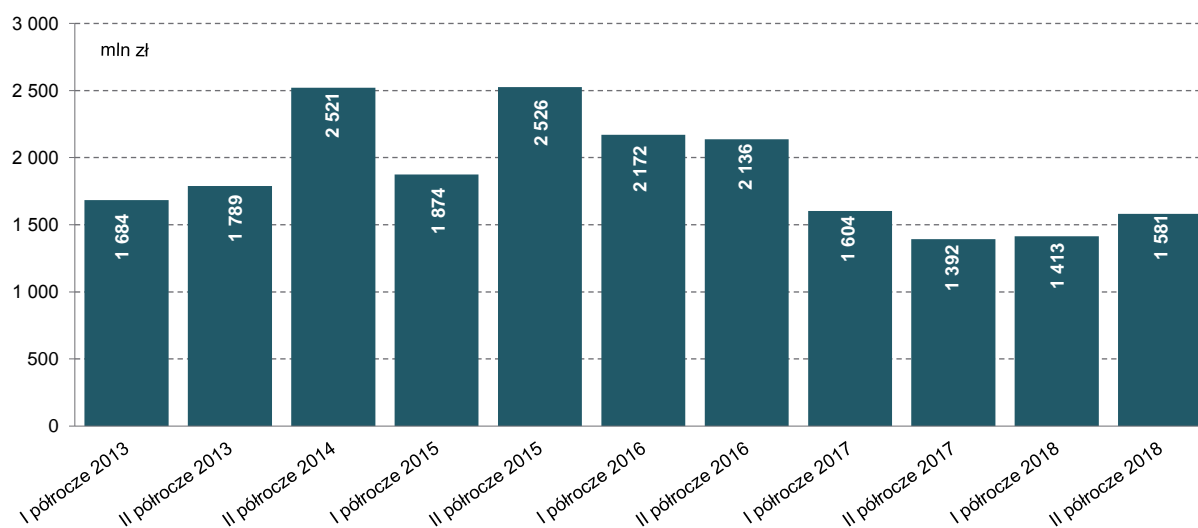
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2018

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002
I półrocze 2018	666 800	789 050 700	1 017 492	1 413 405 571
II półrocze 2018	733 407	1 794 876 664	996 618	1 580 847 422

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w II półroczu 2018 r.

W omawianym półroczu zwiększyła się liczba placówek przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Mimo że jedna z firm kontynuuje proces zamknięcia punktów opłat, a dwie firmy pośredników finansowych ograniczyły ofertę swoich usług płatniczych, to jednak w dalszym ciągu nowe podmioty rozpoczynają tego typu działalność. Powyższe oznacza, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na usługi opłacania rachunków przy użyciu gotówki. Odnotowano także, tak jak w poprzednich latach, że podmioty posiadające jeden punkt często zamykają swoją działalność, uznając ją za nierentowną, m.in. z powodu obowiązków wskazanych w ustawie o usługach płatniczych, jak również z przyczyn losowych.

Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym wystąpił spadek liczby transakcji otrzymanych przy niewielkim wzroście wartości takich transakcji.

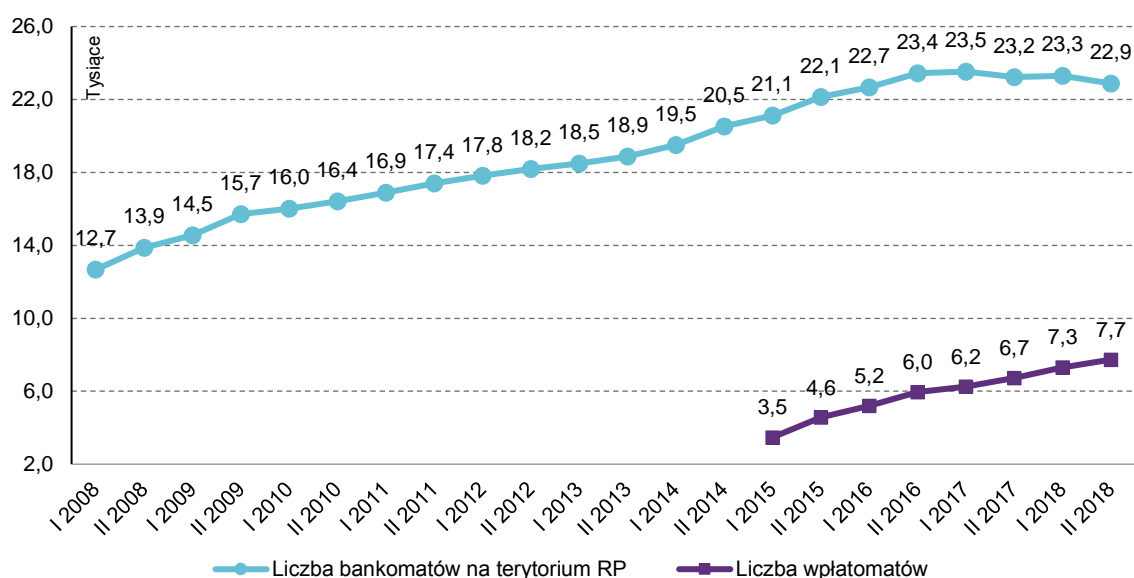
4.2. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec grudnia 2018 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 22.885, czyli było ich o 418 mniej niż w czerwcu 2018 r., co oznacza spadek o 1,8%. Spadek ten oznacza wznowienie tendencji spadkowej w liczbie funkcjonujących bankomatów w Polsce, którą zanotowano po raz pierwszy w II półroczu 2017 r.

Od I półrocza 2015 r. NBP gromadzi dane dotyczące liczby wpłatomatów, tj. urządzeń umożliwiających zarówno wypłatę, jak i wpłatę gotówki (recyclery) oraz urządzeń umożliwiających jedynie wpłatę gotówki (wpłatomaty). Od I półrocza 2015 r. (3,5 tys. urządzeń) liczba wpłatomatów powiększyła się ponad

dwukrotnie, osiągając w II półroczu 2018 r. liczbę ponad 7,7 tys. urządzeń. Liczbę bankomatów oraz wpłatomatów przedstawia wykres nr 47.

Wykres nr 47. Liczba bankomatów (od czerwca 2008 r.) oraz wpłatomatów (od czerwca 2015 r.) na koniec kolejnych półroczy

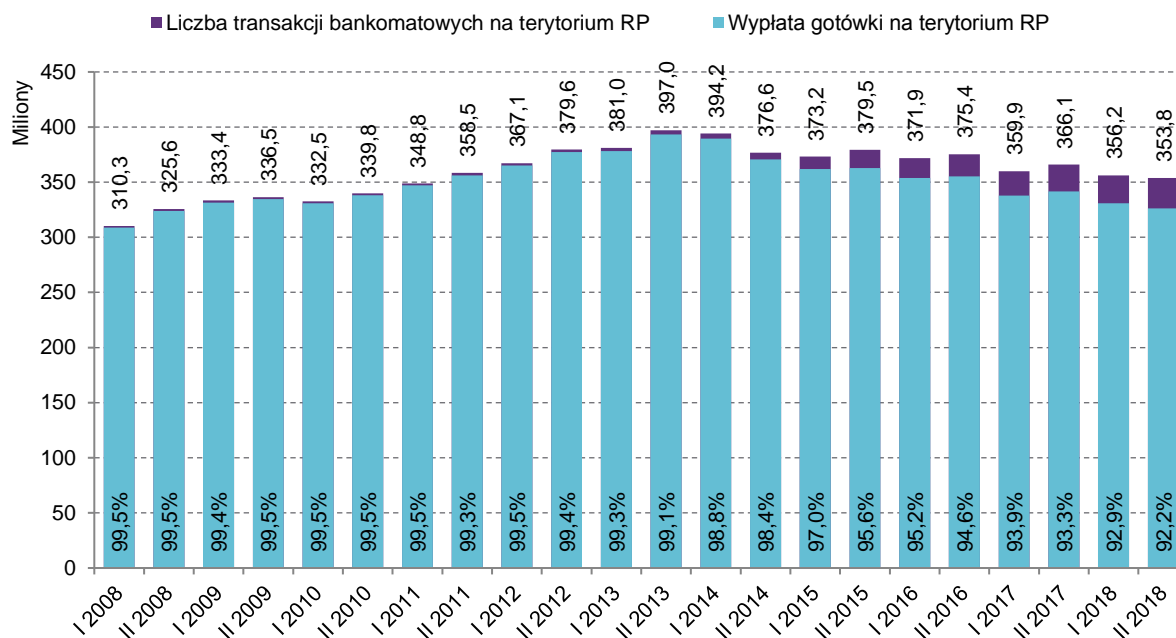

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2018 r. transakcje w bankomatach²⁶ zostały zrealizowane w liczbie ponad 353,8 mln sztuk i było ich o blisko 2,4 mln mniej w porównaniu do I półrocza 2018 r., co oznacza spadek o 0,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano odpowiednio spadek o 3,4% oraz o 5,8%. Natomiast sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2018 r. 326,1 mln sztuk i była mniejsza o 4,9 mln w porównaniu do I półrocza 2018 r. (spadek o 1,5%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejsza się systematycznie, począwszy od II półrocza 2012 r. (99,4%). W II półroczu 2018 roku udział ten wynosił 92,2%. Spadek tego udziału spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. liczba depozytów wynosiła niewiele ponad 1,7 mln, podczas gdy w II półroczu 2018 r. było to już 27,4 mln takich operacji.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 48.

²⁶ Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

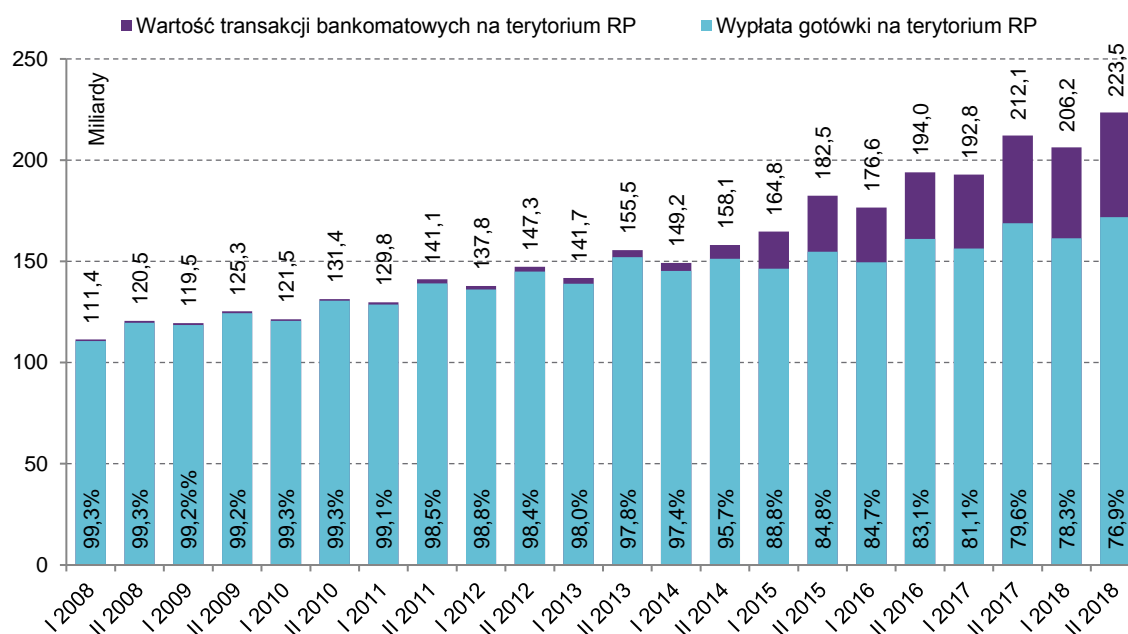
Wykres nr 48. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w mln)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2018 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 223,5 mld zł, co oznacza wzrost o 8,4% w stosunku do poprzedniego półrocza (206,2 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w II półroczu 2018 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2017 i 2016, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 5,4% i 15,2%. Z kolei sama wartość wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w II półroczu 2018 r. 171,8 mld zł i była większa o 10,4 mld zł w porównaniu do I półrocza 2018 r. (wzrost o 6,5%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spada, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku jest zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W II półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,4%, natomiast w II półroczu 2018 r. udział ten wynosił już tylko 76,9%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. wartość depozytów wynosiła niespełna 2 mld zł, podczas gdy w II półroczu 2018 r. wartość ta wynosiła już 51,6 mld zł.

Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawiono na wykresie nr 49.

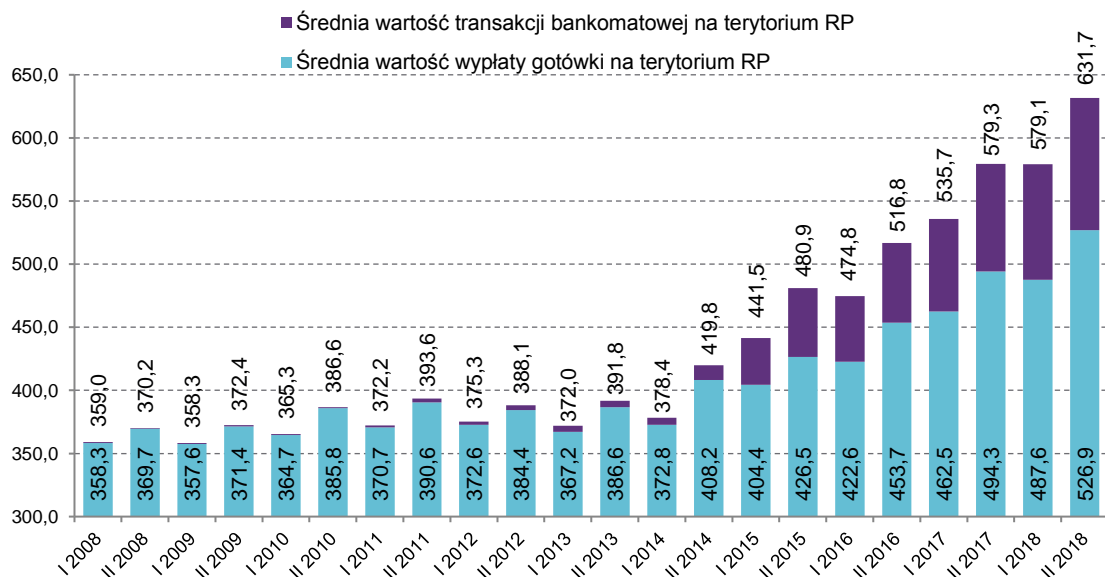
Wykres nr 49. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W II półroczu 2018 r. wartość średnia transakcji bankomatowej wynosiła 631,7 zł, co oznacza wzrost o 9,1% w stosunku do wartości pojedynczej transakcji odnotowanej w poprzednim półroczu. Warto dodać, że po raz pierwszy wartość pojedynczej transakcji bankomatowej przekroczyła kwotę 600 zł (wykres nr 50). Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w II półroczu 2018 r. 526,9 zł, co w porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą wyższą o 39,3 zł (wzrost o 8,1%). Po raz pierwszy średnia wartość transakcji wypłaty gotówki przekroczyła w ujęciu półrocznym kwotę 500 zł. Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej (631,7 zł), a średnią wartością wypłaty gotówki (526,9 zł) w II półroczu 2018 r. wynosiła 104,8 zł i spowodowana była dużą liczbą transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 1.882 zł w II półroczu 2018 r. (w poprzednim półroczu wynosiła ona 1.798 zł).

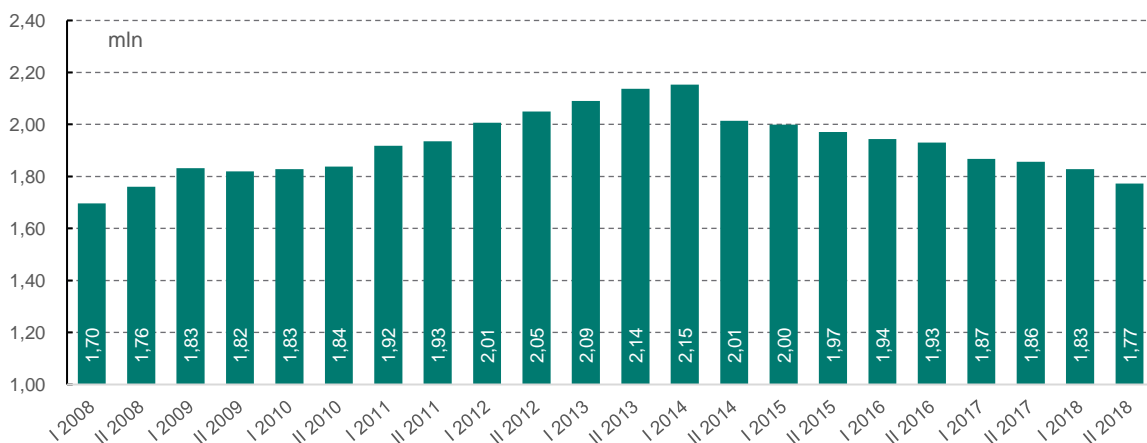
Wykres nr 50. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2018 r. wyniosła 1,77 mln i była niższa w stosunku do poprzedniego półrocza o 3,1%. Trend spadkowy utrzymuje się od II półrocza 2014 r. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie 51.

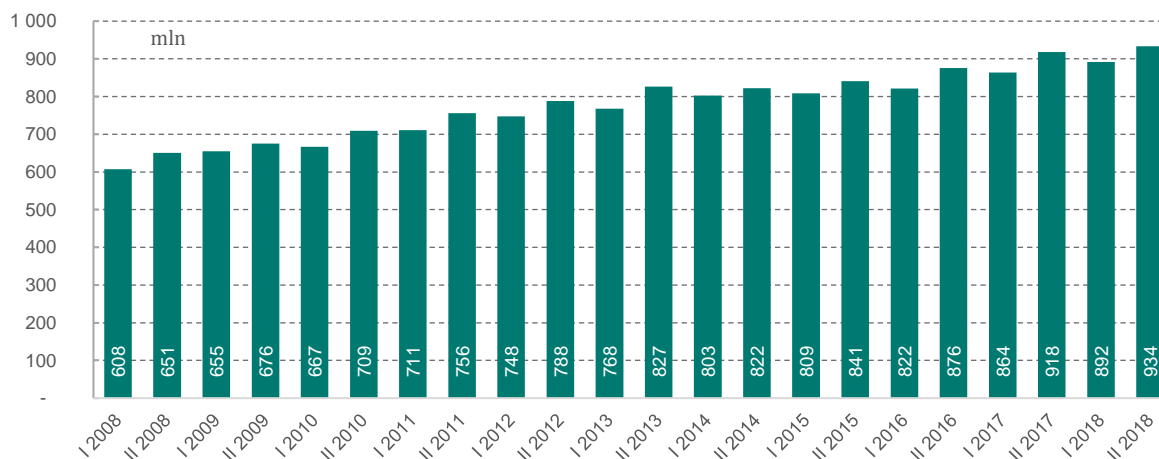
Wykres nr 51. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w II półroczu 2018 r. wynosiła 934 mln zł i wzrosła w stosunku do I półrocza 2018 r. o 4,7%. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie 52.

Wykres nr 52. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

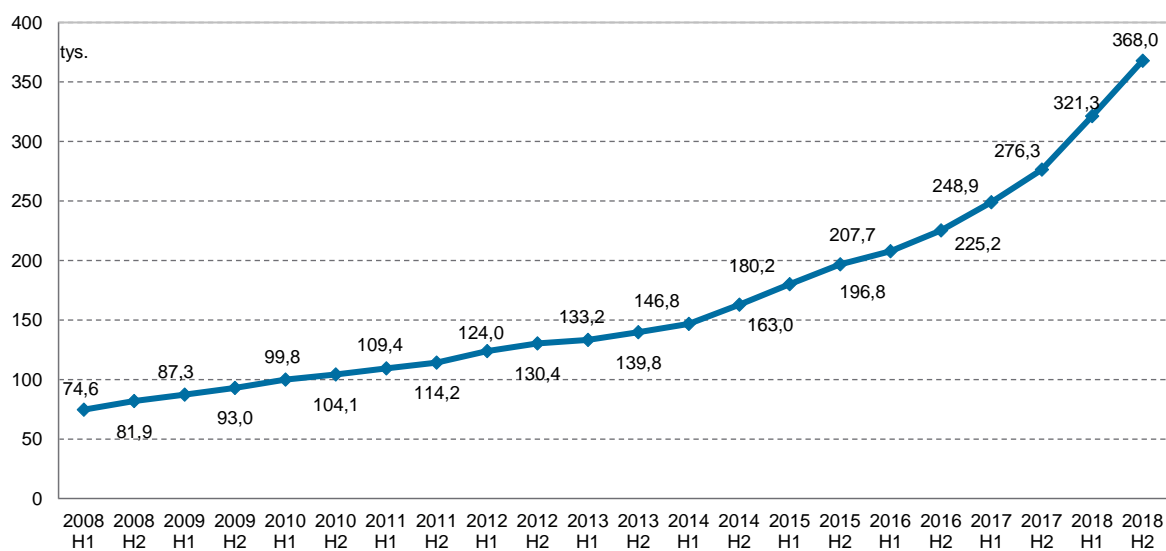
Ocena funkcjonowania bankomatów w II półroczu 2018 r.

Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie, aż do II półrocza 2017 r., kiedy to nastąpił pierwszy spadek liczby bankomatów. W następnym półroczu liczba urządzeń wzrosła o 73 szt., by ponownie spaść w II półroczu 2018 r. o 418 urządzeń. W II półroczu 2018 r. liczba transakcji bankomatowych spadła w porównaniu do poprzedniego półrocza o 0,7%, natomiast wartość transakcji wzrosła aż o 8,4%. Warto zauważyć, że od 2014 r. liczba transakcji bankomatowych systematycznie obniża się, podczas gdy wartość transakcji bankomatowych rośnie, notując niewielkie wahania. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 526,9 zł (wzrost o 8,1% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej liczby i wartości depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich kilku półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Powyższe dane wskazują ponadto, że mamy do czynienia z zahamowaniem rozwoju liczby transakcji gotówkowych dokonywanych w bankomatach, co może być spowodowane ciągle rosnącą popularnością płatności bezgotówkowych, w szczególności niskokwotowych płatności zbliżeniowych oraz coraz bardziej popularnych płatności mobilnych.

4.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

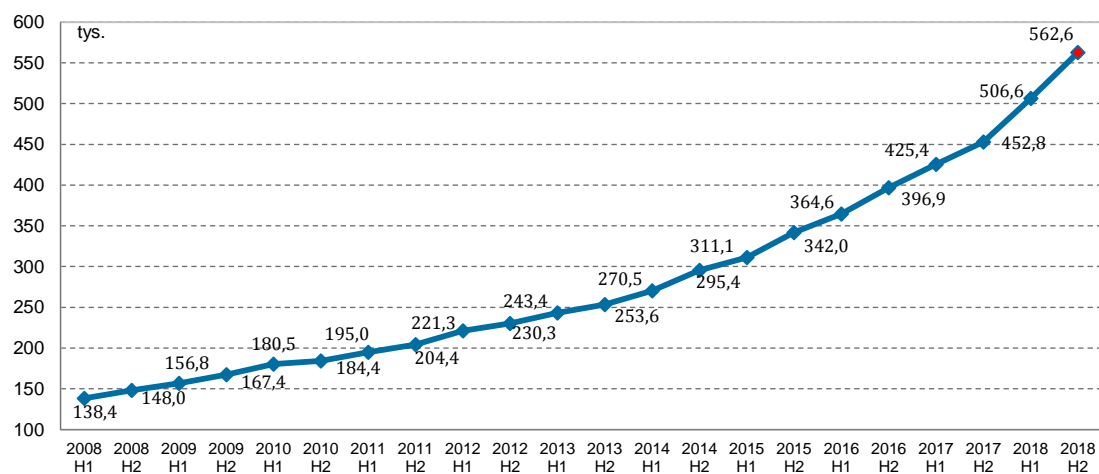
Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec grudnia 2018 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 368 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu terminala POS bądź internetu. W II półroczu 2018 r. w porównaniu do poprzedniego półrocza liczba akceptantów zwiększyła się o 46,7 tys., tj. wzrosła o 15%. Liczba akceptantów systematycznie rośnie w kolejnych półroczach. Porównując liczbę akceptantów w II półroczu 2018 r. z analogicznymi okresami w roku 2017 oraz 2016, odnotowano przyrosty odpowiednio o 91,7 tys. nowych akceptantów (wzrost o 33%) oraz 142,8 tys. nowych akceptantów (wzrost o 63%). Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 53.

Wykres nr 53. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

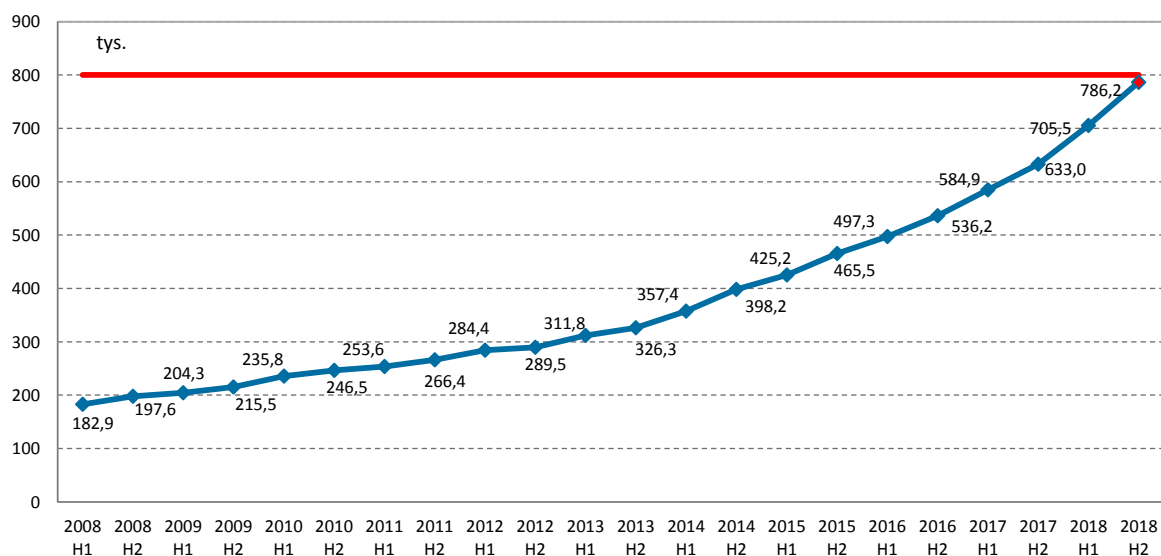
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2018 r. na rynku funkcjonowało 562,6 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS w stosunku do czerwca 2018 r. zwiększyła się o 56,1 tys. placówek, co stanowi wzrost o 11%. Wzrost infrastruktury, czyli sieci sklepów przyjmujących płatności bezgotówkowe, jest obserwowany na przestrzeni ostatnich lat. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS wzrosła o 109,8 tys. placówek (wzrost o 24%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 165,7 tys. placówek (wzrost o 42%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres 54.

Wykres nr 54. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec grudnia 2018 r. funkcjonowało na polskim rynku 786,2 tys. terminali POS i w porównaniu do czerwca 2018 r. było ich więcej o 80,7 tys. szt., co stanowiło wzrost o 11%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu miesięcy nowych terminali przybyło 153,3 tys. (wzrost o 24%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 250 tys. nowych terminali (wzrost o 47%). Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 55. Zbliżenie się do progu 800 tys. sztuk terminali funkcjonujących na rynku polskim jest oznaką dynamicznego rozwoju infrastruktury dla płatności bezgotówkowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych.

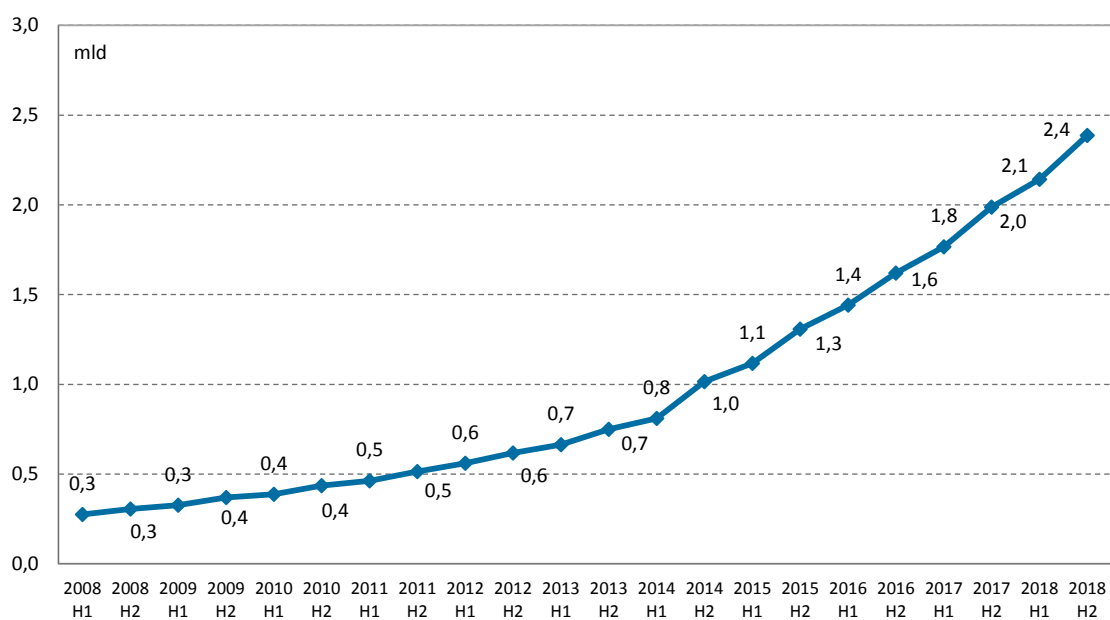
Wykres nr 55. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Należy dodać, iż na koniec grudnia 2018 r. funkcjonowało 786,2 tys. terminali przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Oznacza to, że na rynku polskim 100% terminali jest przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Wskaźnik ten jednoznacznie potwierdza pełne przystosowanie polskiego rynku do powszechnego użycia kart zbliżeniowych.

Wzrostowi liczby dostępnych na rynku terminali POS towarzyszy zwiększająca się liczba transakcji dokonywanych kartami. W II półroczu 2018 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 2,4 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 244,6 mln transakcji niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 11%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano odpowiednio wzrost o 20% oraz 47%. Wzrost liczby transakcji jest stale obserwowany na przestrzeni ostatnich lat (vide wykres nr 56).

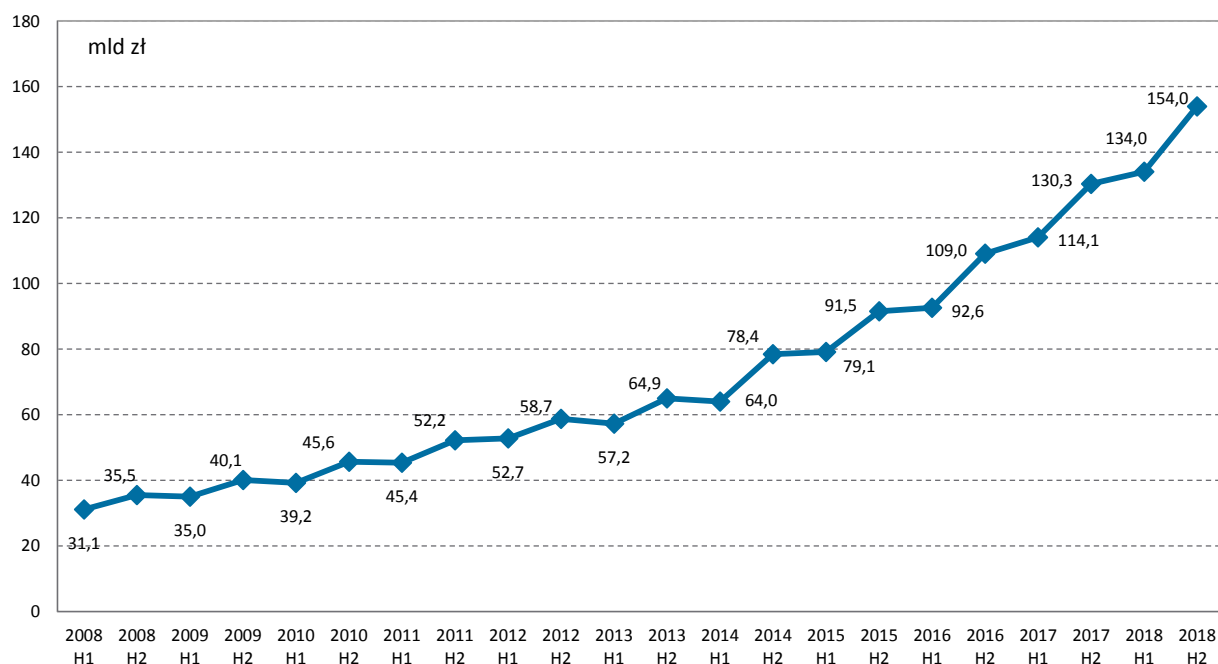
Wykres nr 56. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W II półroczu 2018 r. wartość transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS w porównaniu do półroczu ubiegłego uległa zwiększeniu. Dokonano transakcji na łączną kwotę 154 mld zł, czyli więcej o 20 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 15%. Dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2017 oraz 2016, zaobserwowano wzrosty odpowiednio o 18% oraz 41%. Specyfikę dokonywania płatności kartami płatniczymi pod względem ich wartości przybliża wykres nr 57. Dostrzec można prawidłowość, iż tempo wzrostu wartości transakcji kartowych jest co do zasady niższe w pierwszych półroczach niż w drugich półroczach.

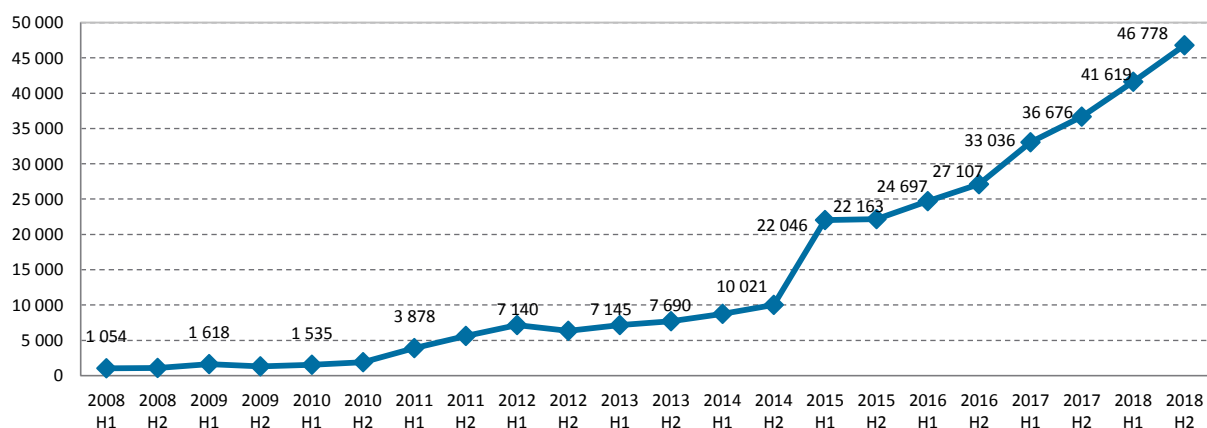
Wykres nr 57. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Możliwość płacenia kartą oferuje swoim klientom coraz więcej sklepów internetowych. Na koniec grudnia 2018 r. tego typu placówek było 46.778. W porównaniu do czerwca 2018 r. liczba sklepów internetowych zwiększyła się o 5,2 tys., co stanowiło wzrost na poziomie 12%. Liczbę punktów sprzedaży w internecie, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2008 r. przedstawia wykres nr 58.

Wykres nr 58. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

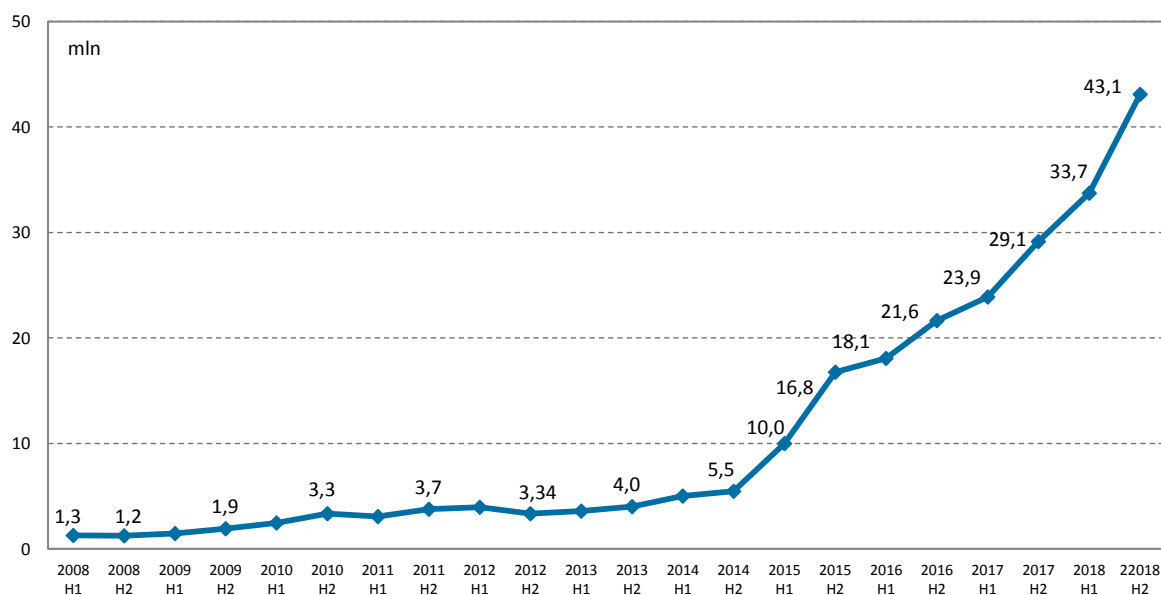

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w internecie. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2018 r. rozliczono ich 43,1 mln. Odnotowano znaczący wzrost o 28% w liczbie transakcji w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Oznacza to, że klienci przeprowadzili w II półroczu 2018 r. więcej o 9,4 mln transakcji niż w I półroczu 2018 r.

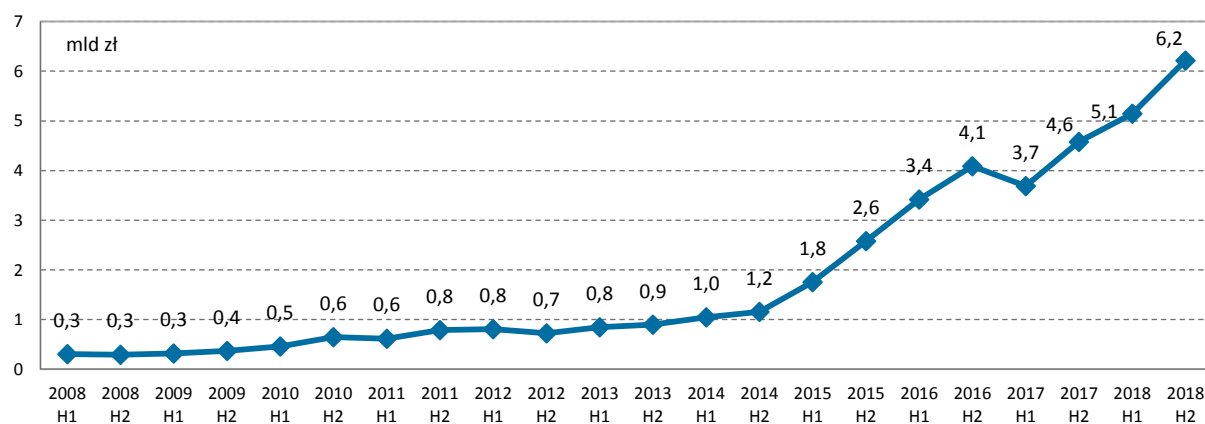
Liczba transakcji kartami w internecie stale rośnie. I tak, w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej liczba ta zwiększyła się o 13,9 mln transakcji (wzrost o 48%). W ciągu dwóch ostatnich lat uległa niemal podwojeniu (wzrosła o ponad 21,4 mln transakcji). Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 roku przedstawia wykres nr 59, zaś wartość wykres nr 60.

Wykres nr 59. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni II półrocza 2018 r. rozliczono transakcje na kwotę 6,2 mld zł. Transakcje internetowe z wykorzystaniem karty płatniczej zwiększyły się o 1,1 mld zł w porównaniu do poprzedniego półrocza, czyli łączna wartość transakcji w internecie wzrosła o 21%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 36% i 52%.

Wykres nr 60. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w II półroczu 2018 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą pozytywną tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS, jak również w liczbie i wartości transakcji dokonywanych w tych punktach. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o 153,3 tys. nowych terminali, a łączna liczba terminali w Polsce bliska jest osiągnięcia progu 800 tysięcy urządzeń. Tak znaczący wzrost sieci akceptacji kart płatniczych wynika niewątpliwie z rozpoczęcia w pierwszym półroczu 2018 r. działalności Fundacji Polska Bezgotówkowa, dzięki której w ciągu 2018 r. zainstalowano na rynku polskim 105 tys. nowych terminali POS. Bardzo ważnym wydarzeniem było również osiągnięcie na koniec 2018 r. 100% udziału terminali POS akceptujących karty zbliżeniowe, co uczyniło Polskę pierwszym krajem na świecie z siecią terminali POS akceptujących karty zbliżeniowe.

Klienci dokonują coraz częściej zakupów w internecie. Okres II półrocza 2018 r. był wyjątkowy pod względem popularności korzystania z płatności w internecie. Liczba płatności przeprowadzonych kartami w internecie osiągnęła poziom prawie 43,1 mln. Ich wartość opiewała łącznie na kwotę 6,2 mld zł, czyli o 1,1 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu.

Klienci mogą korzystać z większej sieci sklepów internetowych, których na koniec II półrocza 2018 r. było 46,8 tys., czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił przyrost o 5,2 tys. nowych placówek. Odnotowany wzrost świadczy pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie.

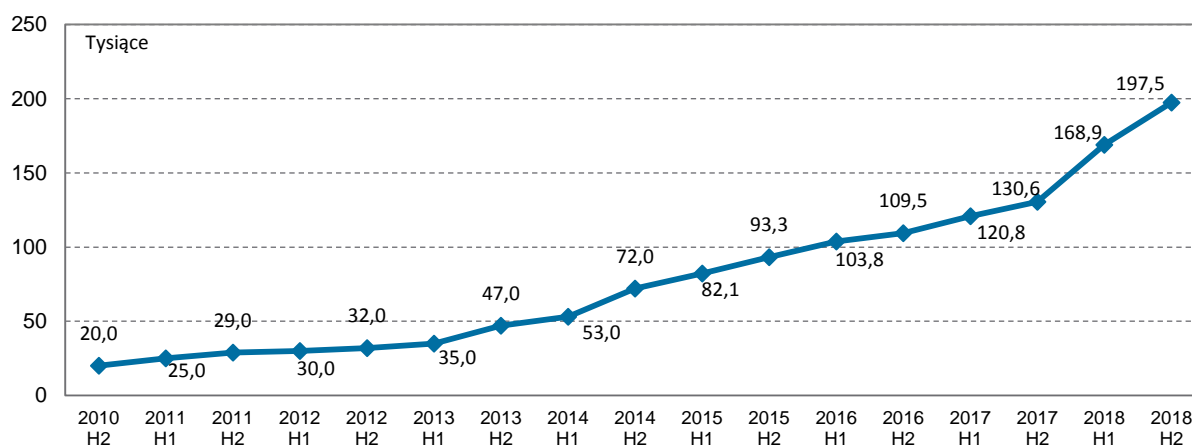
4.4. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart

płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu²⁷, niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Usługę tę oferowało na koniec grudnia 2018 r. około 197,5 tys. placówek handlowych (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe). Na przestrzeni sześciu miesięcy usługę tę udostępniło klientom 28,7 tys. kolejnych placówek. Odnotowany w II półroczu 2018 r. wzrost sieci o 17% sprzyja łatwiejszemu dostępowi i większej popularności tej usługi.

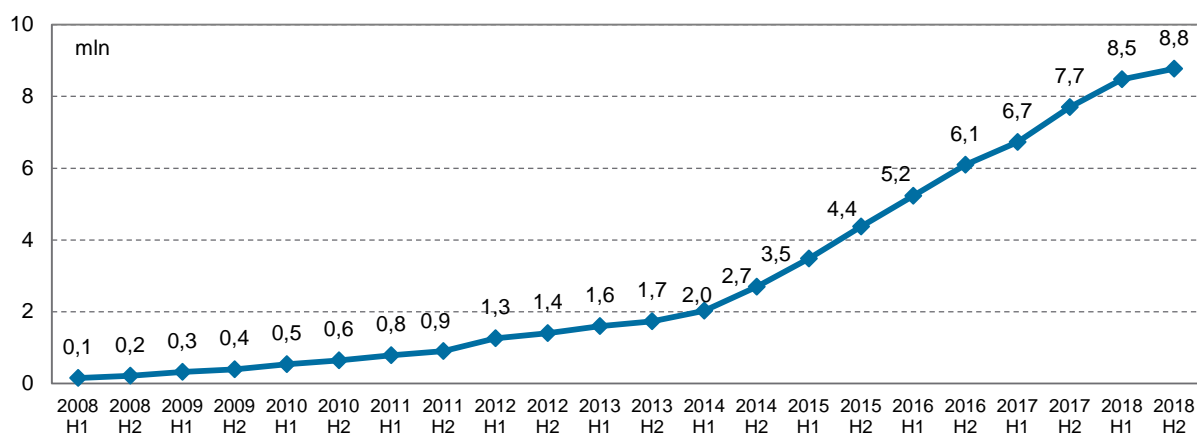
Wykres nr 61. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2010 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

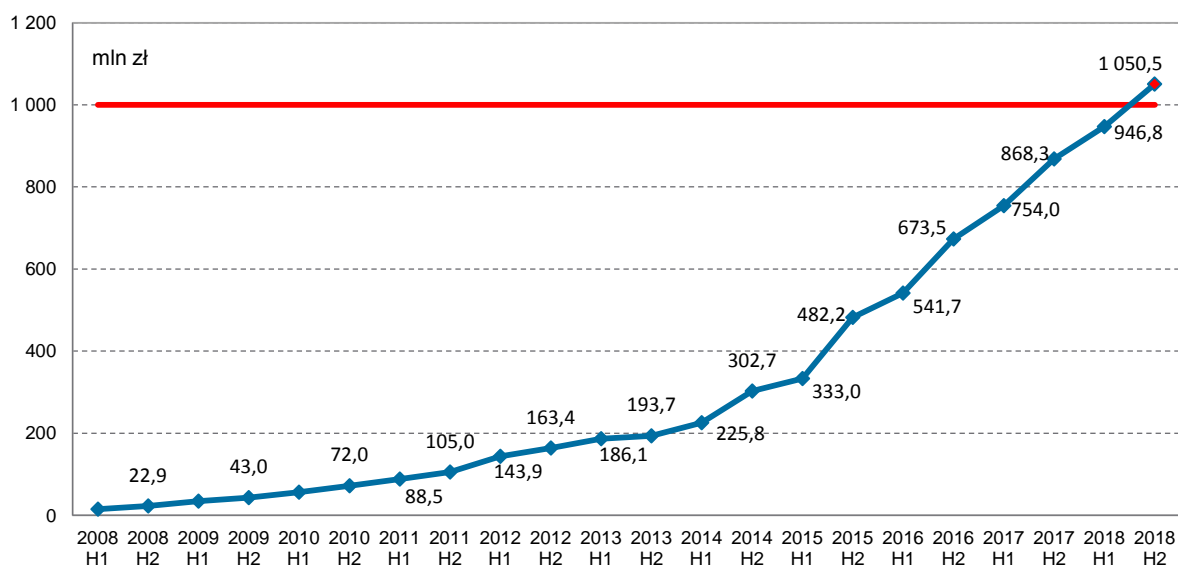
W II półroczu 2018 r. dokonano 8,8 mln wypłat sklepowych. Odnotowano zatem wzrost o 3% w porównaniu do poprzedniego półroczu. Porównując liczbę transakcji dokonanych w II półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 i 2016, odnotowano wzrosty odpowiednio o 14% i 44%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 62.

²⁷ Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu (górnny limit to dla kart Mastercard 500 zł, zaś dla kart VISA 300 zł), niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Wykres nr 62. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

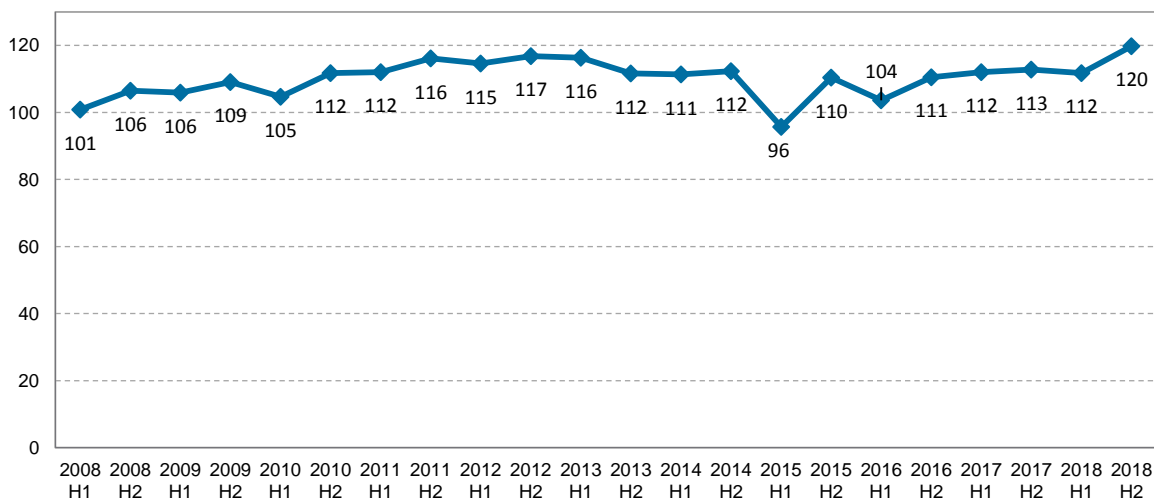
W II półroczu 2018 r. dokonano wypłat sklepowych o łącznej wartości 1,1 mld zł, przekraczając po raz pierwszy poziom 1 mld zł w danym półroczu. Oznacza to, że wartość wypłat sklepowych w porównaniu do półrocza poprzedniego była o 103,7 mln zł większa (wzrost o 11%). Porównując wartość transakcji dokonanych w II półroczu 2018 r. do analogicznego okresu w roku 2017 oraz 2016, odnotowano wzrost odpowiednio o 21% oraz 56%. Wartości przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 63.

Wykres nr 63. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2018 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 120 zł, czyli była wyższa niż w półroczu poprzednim (112 zł). Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat oscylowała w granicach od 96 zł do 120 zł. Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 64. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w II półroczu 2018 r.

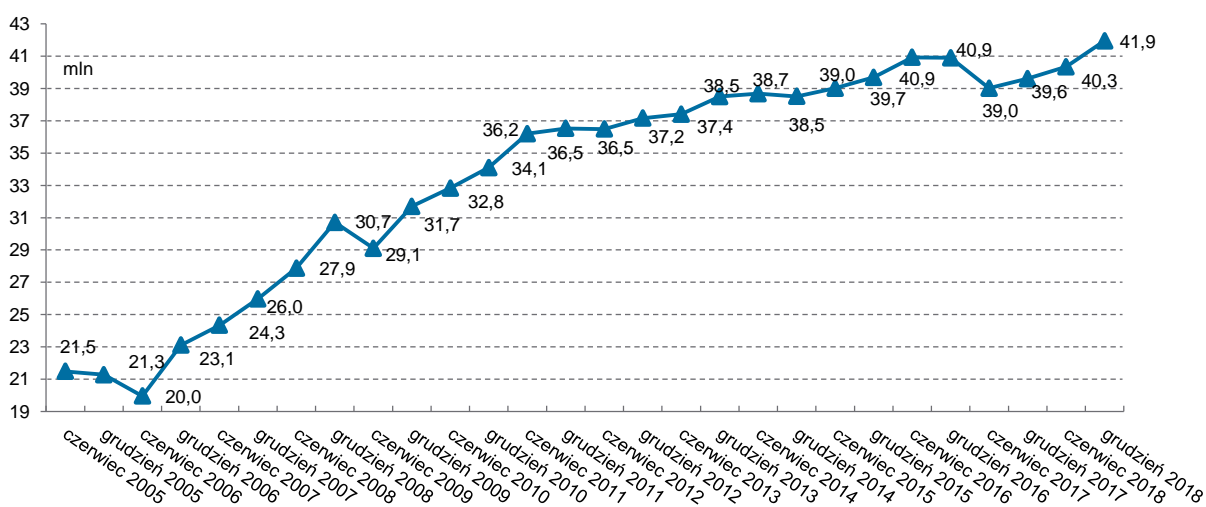
Podsumowując zmiany, jakie zaszły w II półroczu 2018 r., można stwierdzić, że w półroczu tym miał miejsce dalszy wzrost punktów, w których klienci mogą dokonać wypłat gotówkowych przy okazji płatności bezgotówkowej. Na koniec grudnia 2018 r. około 197,5 tys. placówek handlowych w skali całego kraju oferowało tę usługę, co oznacza, że na przestrzeni sześciu miesięcy ponad 28,7 tys. nowych punktów handlowych udostępniło klientom usługę wypłaty sklepowej. Pozytywną zmianą jest coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych. W II półroczu 2018 r. dokonano rekordowej liczby wypłat na poziomie 8,8 mln transakcji. W porównaniu do analogicznego okresu 2017 r. klienci przeprowadzili o 1,1 mln więcej transakcji (wzrost o 14%). W II półroczu 2018 r. odnotowano również rekordową wartość przeprowadzonych wypłat sklepowych o łącznej wartości 1,1 mld zł. W II półroczu 2018 r. średnia wartość pobieranych jednorazowo środków wyniosła 120 zł.

5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Liczba rachunków bankowych, którą przedstawiano poniżej, jest wskaźnikiem służącym m.in. do oceny stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego. Wynika to z tego, że transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych. Dlatego też liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych²⁸, prowadzonych przez banki, ale również przedstawiona nieco dalej średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek (świadcząca o aktywności posiadaczy tych rachunków) dostarczają podstawowych informacji pomagających w określeniu ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od grudnia 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres nr 65. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

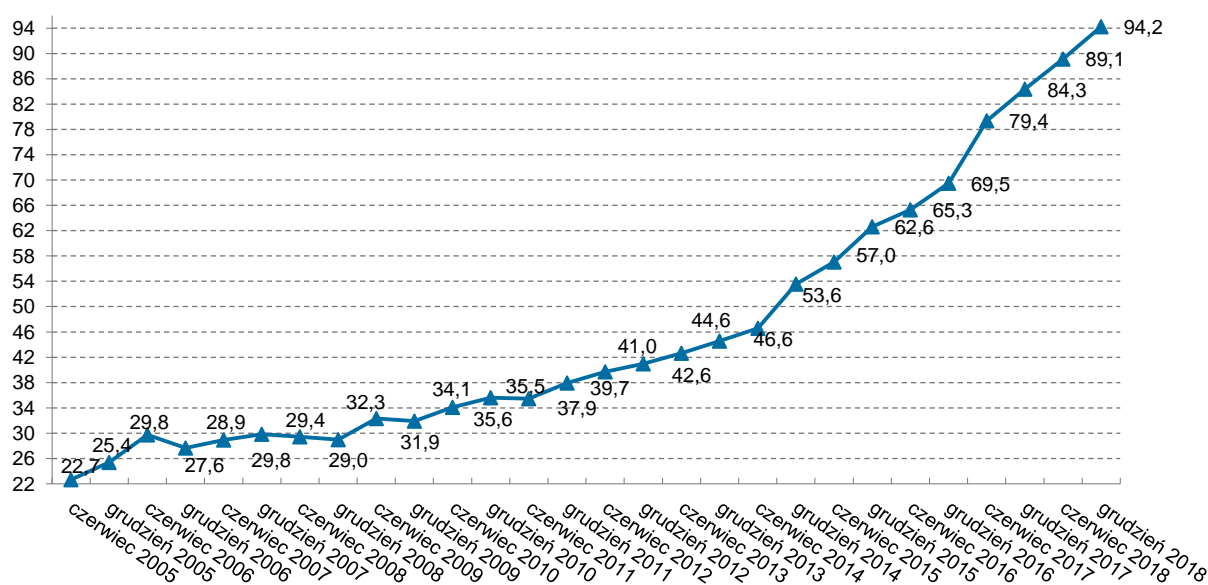
Zgodnie z przedstawionymi na powyższym wykresie danymi, liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec grudnia 2018 r. wyniosła 41,9 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec czerwca (40,3 mln) wzrosła o 1,6 mln, czyli o 4%. Dokonując oceny w kontekście ograniczenia wykluczenia finansowego i rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce, zjawisko to należy uznać za pozytywne.

²⁸ Za osoby fizyczne rozumie się osoby prywatne, rolników indywidualnych i przedsiębiorców indywidualnych.

Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 89,1 transakcji w I półroczu 2018 r. do poziomu 94,2 transakcji w II półroczu 2018 r. Zatem wzrosłowi liczby rachunków bankowych o 1,6 mln, czyli o 4% (vide wykres nr 65), towarzyszył równocześnie wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 5,1 transakcji, czyli o 5,7%. Na wzrost liczby transakcji główny wpływ miał dalszy, znaczący wzrost liczby transakcji kartowych. Wzrost aktywności posiadaczy rachunków należy ocenić jako pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2018 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 66.

Wykres nr 66. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2018

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2010-2018 przedstawia tabela nr 16.

Tabela nr 16. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2018

Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
I 2010	712 999	63,64	100	0,009	395 995	35,35	11 203	1,00	1 120 297
II 2010	755 522	62,17	91	0,007	448 239	36,88	11 390	0,94	1 215 242
2010	1 468 521	62,88	191	0,008	844 234	36,15	22 593	0,97	2 335 539
I 2011	789 874	61,41	53	0,004	484 669	37,68	11 547	0,90	1 286 143
II 2011	834 980	60,15	55	0,004	541 330	39,00	11 736	0,85	1 388 100
2011	1 624 854	60,76	108	0,004	1 025 999	38,37	23 283	0,87	2 674 244
I 2012	858 238	59,20	51	0,004	579 851	40,00	11 633	0,80	1 449 773
II 2012	879 050	57,59	54	0,004	635 736	41,65	11 619	0,76	1 526 460
2012	1 737 288	58,37	105	0,004	1 215 587	40,84	23 252	0,78	2 976 232
I 2013	918 335	57,07	41	0,003	679 313	42,22	11 450	0,71	1 609 139
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 577	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 674 283
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 568 866
I 2017	1 256 887	40,61	43	0,001	1 823 909	58,94	13 916	0,45	3 094 756
II 2017	1 284 632	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 567
2017	2 541 519	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 323
I 2018	1 367 684	38,03	41	0,001	2 213 979	61,56	14 979	0,42	3 596 683
II 2018	1 439 388	36,41	41	0,001	2 499 622	63,23	14 446	0,37	3 953 496
2018	2 807 072	37,18	82	0,001	4 713 601	62,43	29 425	0,39	7 550 179

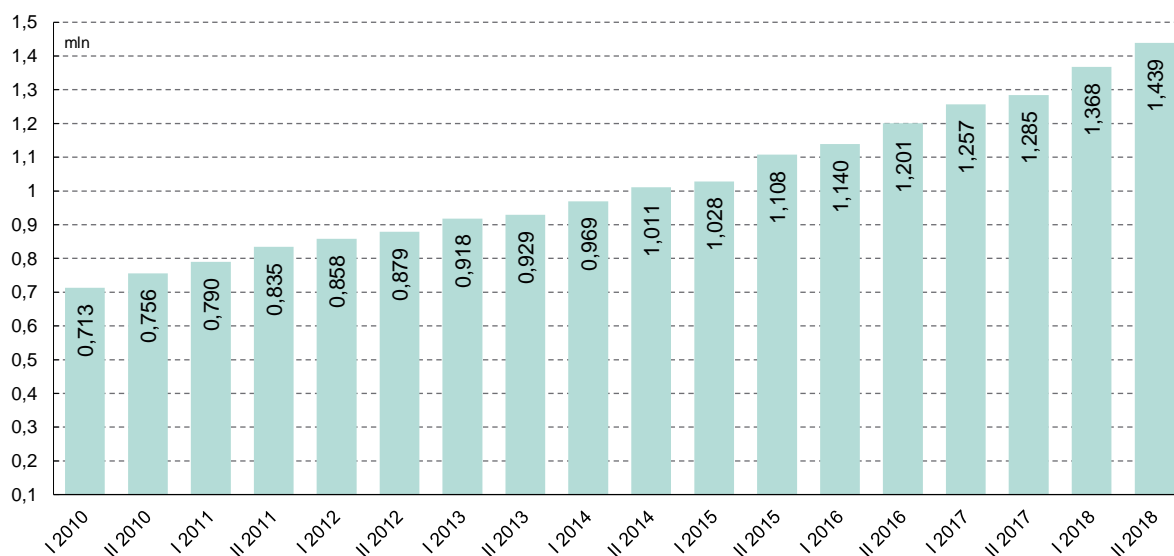
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków, KIR i Blue Media S.A., PSP Sp z o.o., First Data Polska S.A.
* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK, Krajowy System Rozliczeń oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest (od II półrocza 2014 r.) drugim, po kartach płatniczych, najczęściej wykorzystywanym instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. W II półroczu 2018 r. ilościowo stanowiło ono 36,4% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, choć udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych systematycznie

maleje. W II półroczu 2018 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 1,439 mln, co stanowi wzrost o 5,2 % w stosunku do I półrocza 2018 r. (wykres nr 67).

Wykres nr 67. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

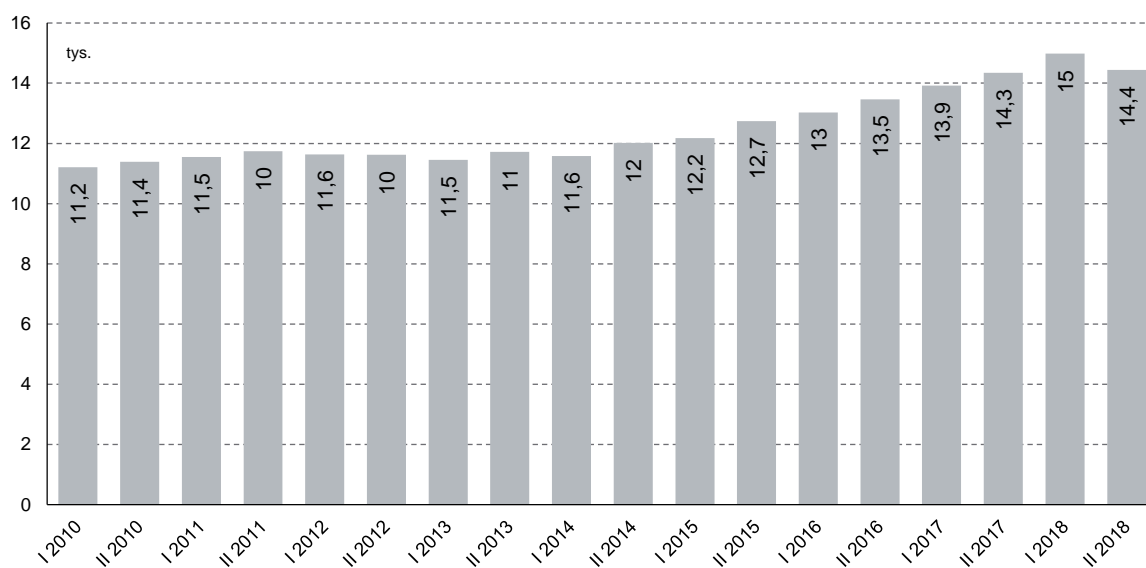

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.2. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny. Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W II półroczu 2018 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 14,4 tys. szt. i była niższa o 3,6% w stosunku do I półrocza 2018 r. (wykres nr 68). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,4% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Należy zauważyć, że do I półrocza 2018 r. jego wykorzystanie bardzo powoli, ale systematycznie rosło, natomiast II półroczu 2018 r. zanotowano niewielki spadek. Jedną z głównych przyczyn mniejszej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków jeszcze w stosunkowo dużym stopniu nadal gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak ze strony wierzycieli zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres nr 68. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.

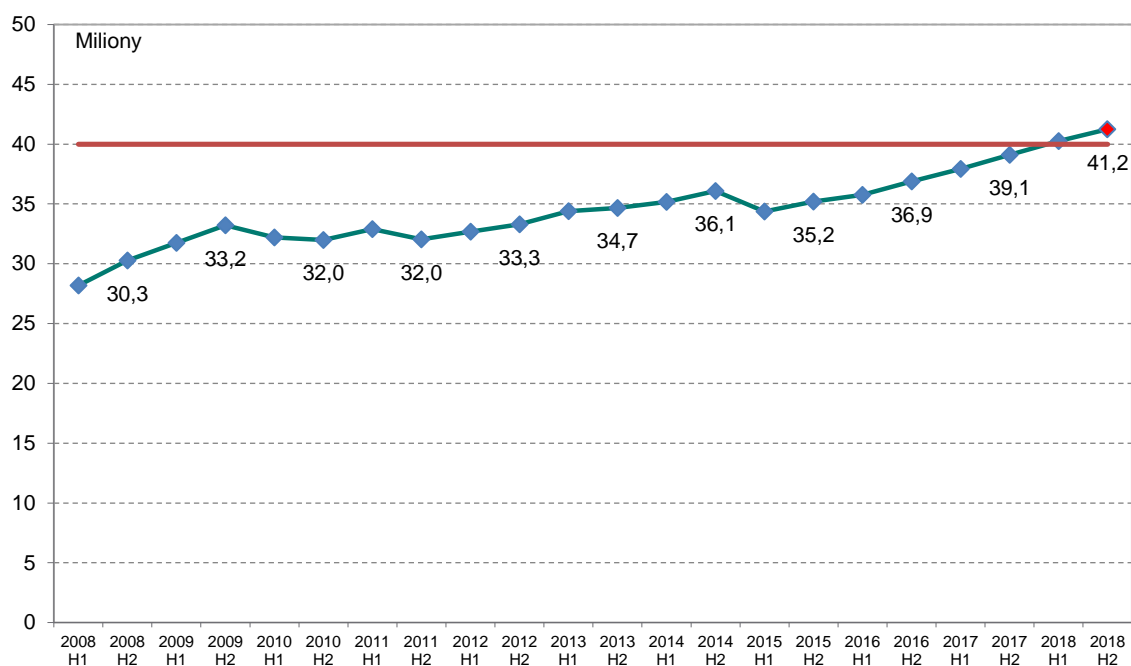
Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.3. Karty płatnicze

Począwszy od II półrocza 2014 r. karty płatnicze są najczęściej wykorzystywanym bezgotówkowym instrumentem płatniczym.

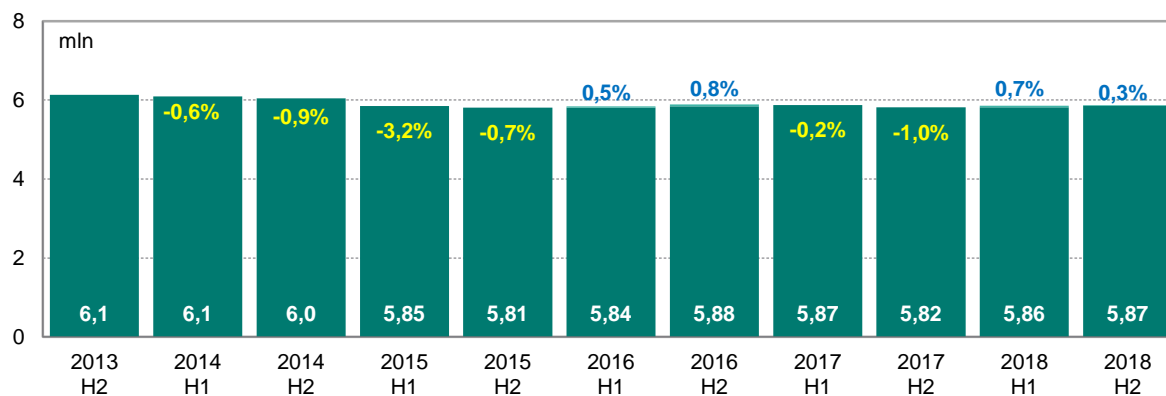
W II półroczu 2018 r. na rynku kart płatniczych, zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi od wydawców kart płatniczych, odnotowano następujące zmiany:

1. Nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych do poziomu 41,2 mln szt., czyli w okresie sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o ok. 1 mln szt. Oznacza to wzrost o 2,5% - przedstawia to wykres nr 69.

Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

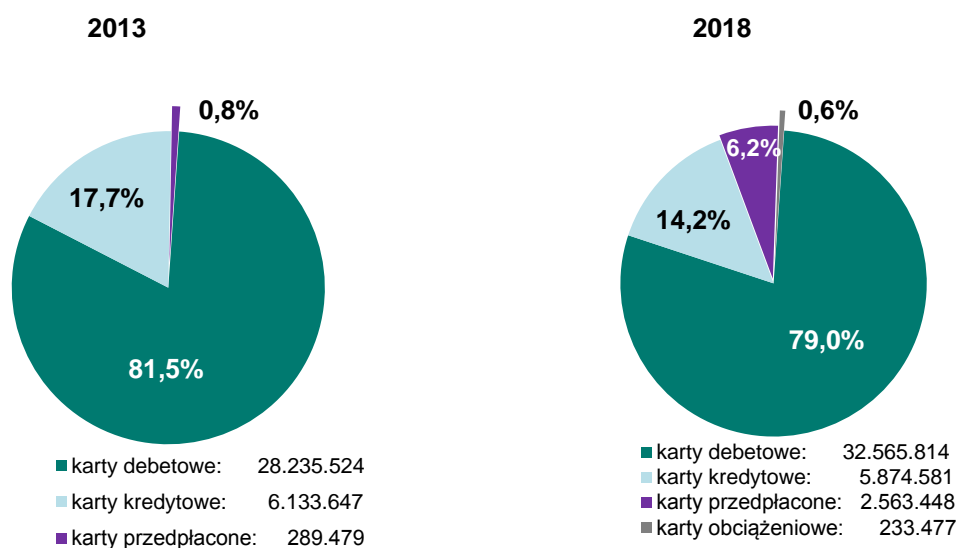
- Na koniec II półrocza 2018 r. odnotowano wzrost liczby kart kredytowych. Było ich łącznie 5,9 mln szt., czyli więcej o 17,9 tys. sztuk, co stanowi wzrost o 0,3% w porównaniu do czerwca 2018 r. Tendencja spadkowa, która została zapoczątkowana na początku 2010 r., zakończyła się w 2015 r. i od tego czasu liczba kart utrzymuje się na stałym poziomie w przedziale 5,8 – 6,1 mln kart. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres 70.

Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Na koniec grudnia 2018 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wynosił 79% i w ciągu ostatnich sześciu miesięcy uległ nieznacznemu wzrostowi (z poziomu 78,8%). Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 14,2%, co oznacza, że na przestrzeni II półrocza 2018 r. zmniejszył się o 0,4 p.p. (z poziomu 14,6%). Zmianę struktury rynku kart płatniczych, jaka miała miejsce na przestrzeni ostatnich ośmiu lat, prezentuje wykres nr 71.

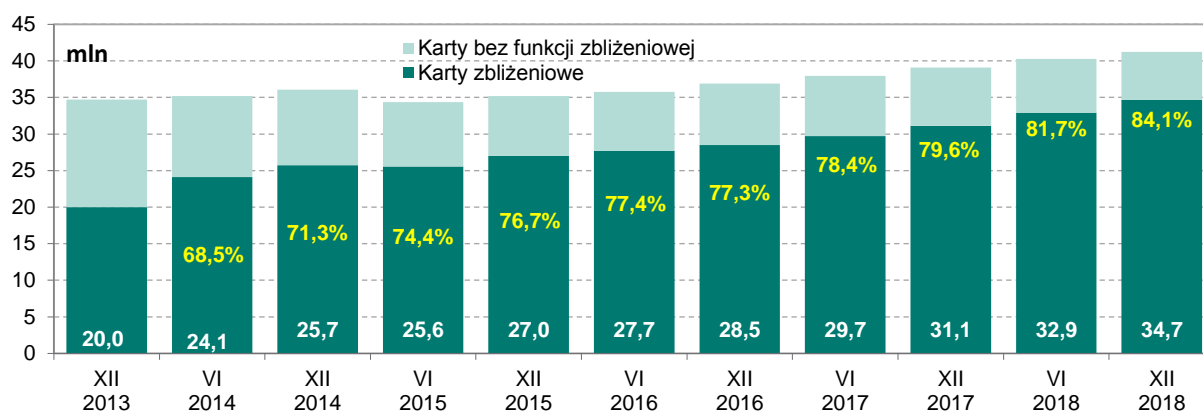
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec 2013 r. oraz 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- Od kilku lat na rynku funkcjonują karty płatnicze z funkcją zbliżeniową. Transakcje zbliżeniowe odbywają się bezstykowo, a przy płatnościach poniżej 50 zł nie jest wymagane podanie kodu PIN. Na rynku polskim na koniec grudnia 2018 r. było w obiegu ok. 34,7 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 84,1% wszystkich kart płatniczych. Oznacza to, że obecnie jedynie co szósta karta nie jest wyposażona w funkcję płatności zbliżeniowych. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza, wzrosła o 1,8 mln szt. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart prezentuje wykres nr 72.

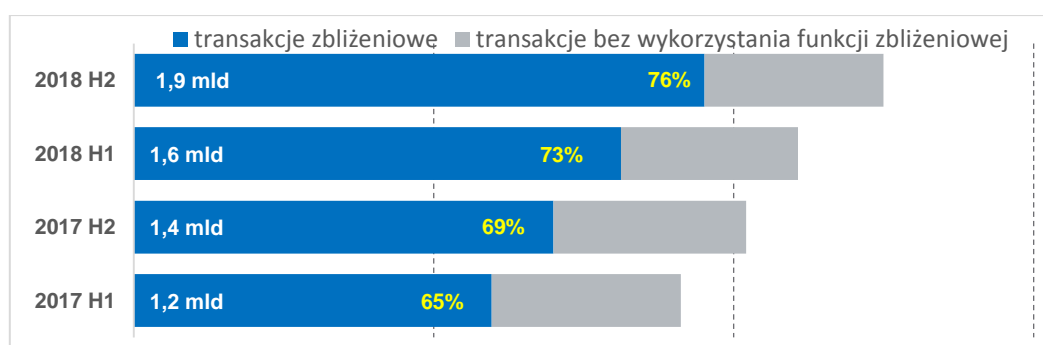
Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

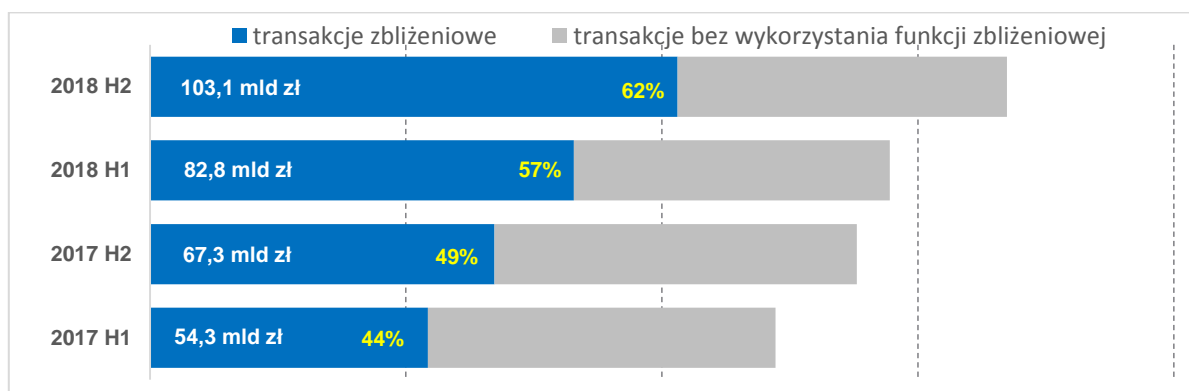
Systematycznie wzrasta również liczba i wartość transakcji zbliżeniowych. W II półroczu 2018 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 1,9 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 103,1 mld zł. Liczba płatności zbliżeniowych w stosunku do I półrocza 2018 r. wzrosła o 278,3 mln transakcji, co stanowiło wzrost o 17,1%. Natomiast w II półroczu 2018 r. udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych wyniósł 76% (w poprzednim półroczu wyniósł 73%). Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych w kolejnych półroczach prezentuje wykres nr 73.

Wykres nr 73. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

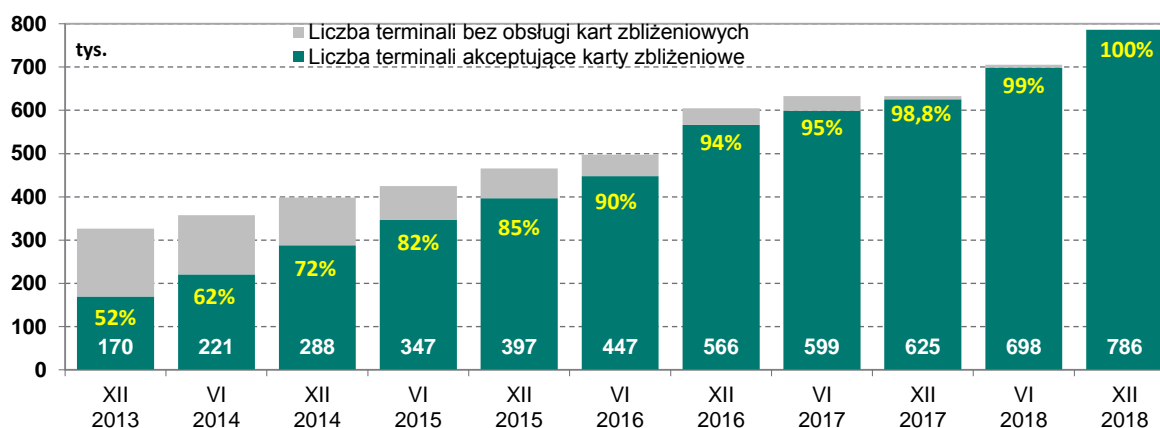
Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Łączna wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart w II półroczu 2018 r. wyniosła 103,1 mld zł i była większa o 20,3 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi istotny wzrost o 24,5%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł 62%. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji prezentuje wykres nr 74.

Wykres nr 74. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków

Stale rosnąca liczba i wartość transakcji zbliżeniowych jest konsekwencją stworzenia i udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Liczba terminali POS przystosowanych do realizacji transakcji dokonywanych w trybie zbliżeniowym systematycznie rośnie. Na koniec II półrocza 2018 r. na rynku funkcjonowało 786,2 tys. takich terminali (w czerwcu 2018 r. było dostępnych 698,3 tys. terminali zbliżeniowych), a zatem przybyło 87,8 tys. nowych urządzeń (wzrost o 13%). Na koniec grudnia 2018 r. w Polsce 100% terminali płatniczych było przystosowanych do obsługi kart zbliżeniowych. Szczegółowe dane zaprezentowano na wykresie nr 75.

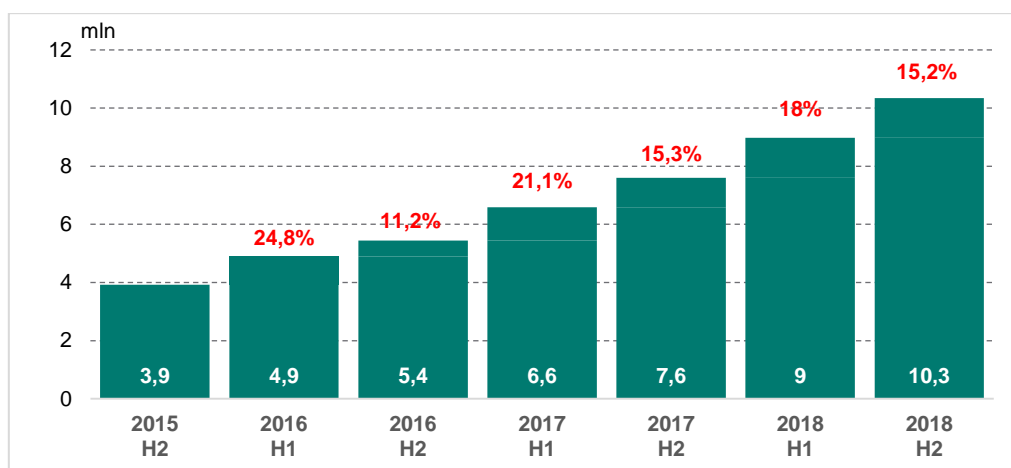
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Użytkownicy kart korzystają z funkcji płatności zbliżeniowych bardzo powszechnie. Świadczy o tym fakt stale rosnącej liczby transakcji zbliżeniowych. I tak, średnią dzienną liczbę transakcji zbliżeniowych w II półroczu 2018 r. odnotowano na rekordowo wysokim poziomie 10,3 mln transakcji dziennie. Wskaźnik ten w stosunku do poprzedniego półrocza był wyższy o 15,2% (wówczas wyniósł 9 mln transakcji). Trend

wzrostowy utrzymuje się od II półrocza 2015 r. Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 76.

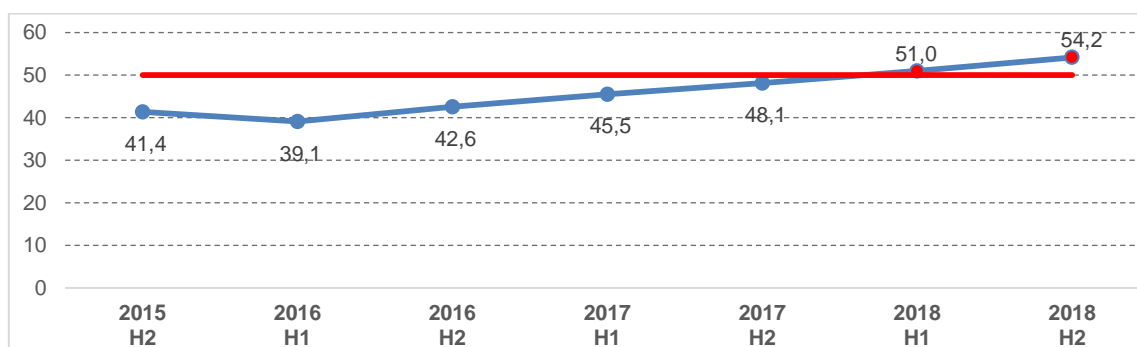
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln szt.) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w II półroczu 2018 r. wyniosła 54,2 zł, czyli wzrosła o 3,2 zł w stosunku do I półrocza 2018 r. Od kilku ostatnich lat średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej systematycznie wzrasta. Zarówno w I połowie, jak i II połowie 2018 r. przekroczyła ona próg 50 zł – wyznaczony jako kwota transakcji zbliżeniowej, po przekroczeniu której konieczne jest użycie kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji. Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie 77.

Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)

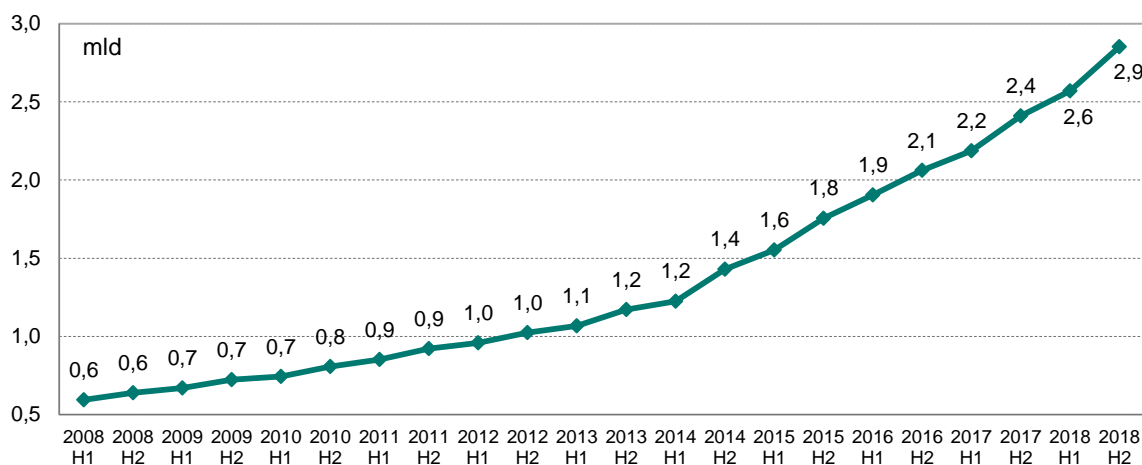

Źródło: Opracowanie własne, DSP

4. Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W II półroczu 2018 r. kartami zrealizowano 2,9 mld transakcji, co, w stosunku do ubiegłego półrocza,

oznacza wzrost o 11%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 78.

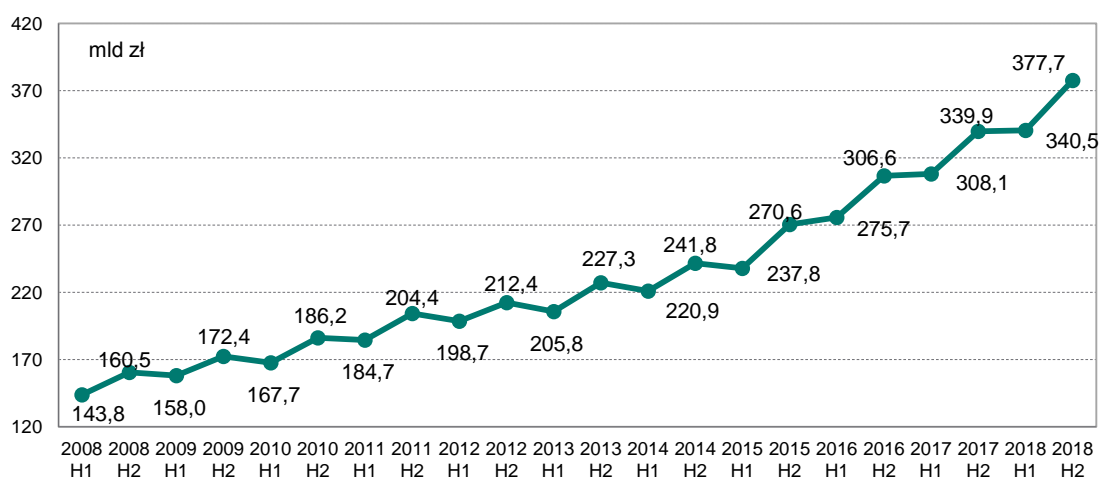
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w II półroczu 2018 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 377,7 mld zł, co oznacza wzrost o 10,9% w porównaniu do poprzedniego półrocza. Natomiast, porównując wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2017 i 2016, odnotowano wzrost odpowiednio o 11,1% i 23,2%. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2008 roku przedstawia wykres nr 79.

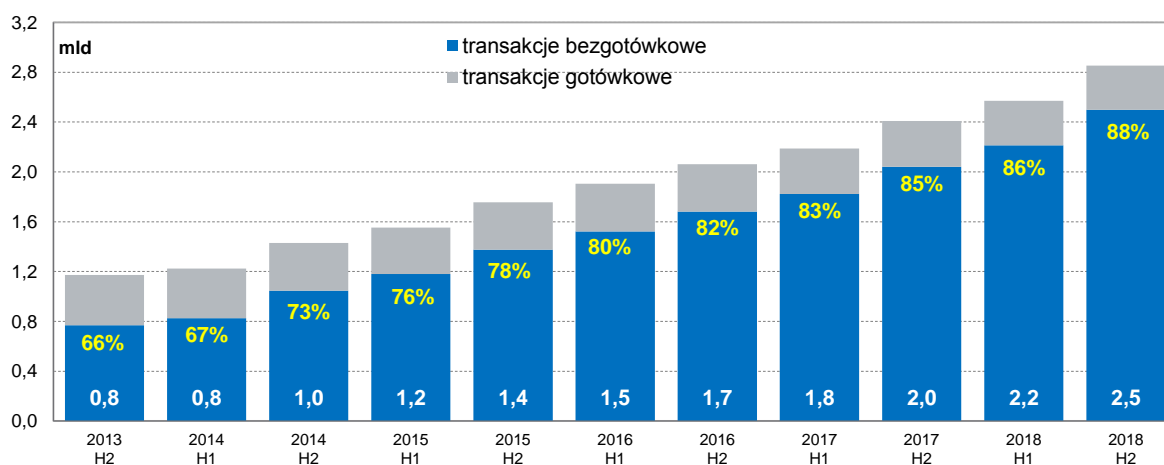
Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5. W II półroczu 2018 r. wzrosła liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł 88%. Udział ten systematycznie zwiększał się od wielu lat, co przedstawia wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych na przestrzeni II półrocza 2018 r. przekroczyła po raz trzeci z rzędu 2 mld (wynosząc niespełna 2,5 mld) i była większa o 285,6 mln transakcji niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 13%). Porównując liczbę transakcji bezgotówkowych z okresem analogicznym w 2017 r. oraz 2016 r., odnotowano wzrost odpowiednio o 22% oraz o 49%. Oznacza to, że posiadacze kart płatniczych w przeważającej części preferują formę płatności bezgotówkowych realizowanych przy użyciu kart niż transakcje gotówkowe tymi kartami, np. w formie wypłat z bankomatu. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

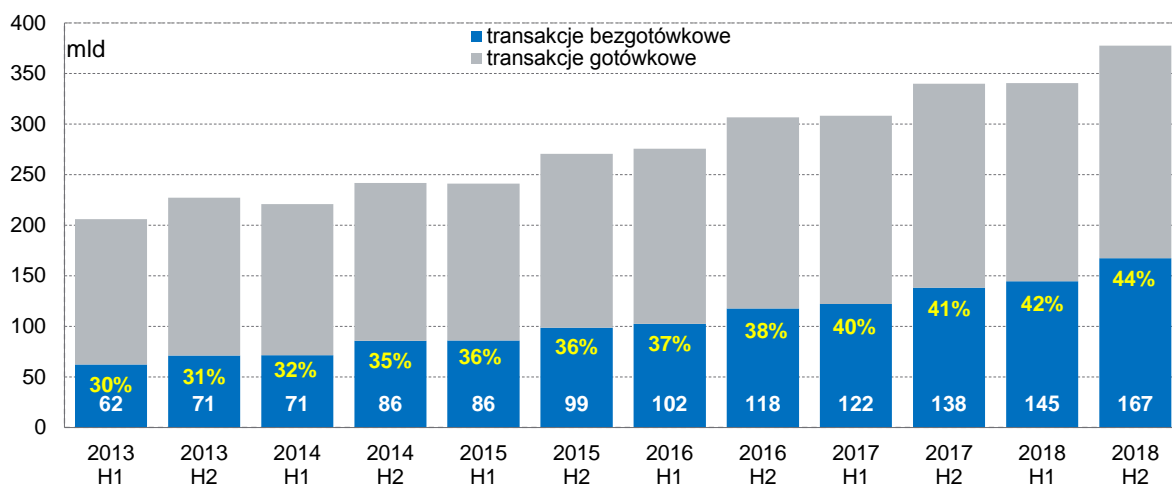
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w II półroczu 2018 r. przy użyciu kart wyniosła 167,4 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 16%. Porównując łączną wartość transakcji bezgotówkowych w poszczególnych półroczach, na przestrzeni ostatniego roku odnotowano wzrost o 21%, natomiast na przestrzeni 2 lat wzrost o 42%. Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat systematycznie zwiększał się i w II półroczu 2018 r. osiągnął najwyższy poziom 44%, co przedstawia wykres nr 81.

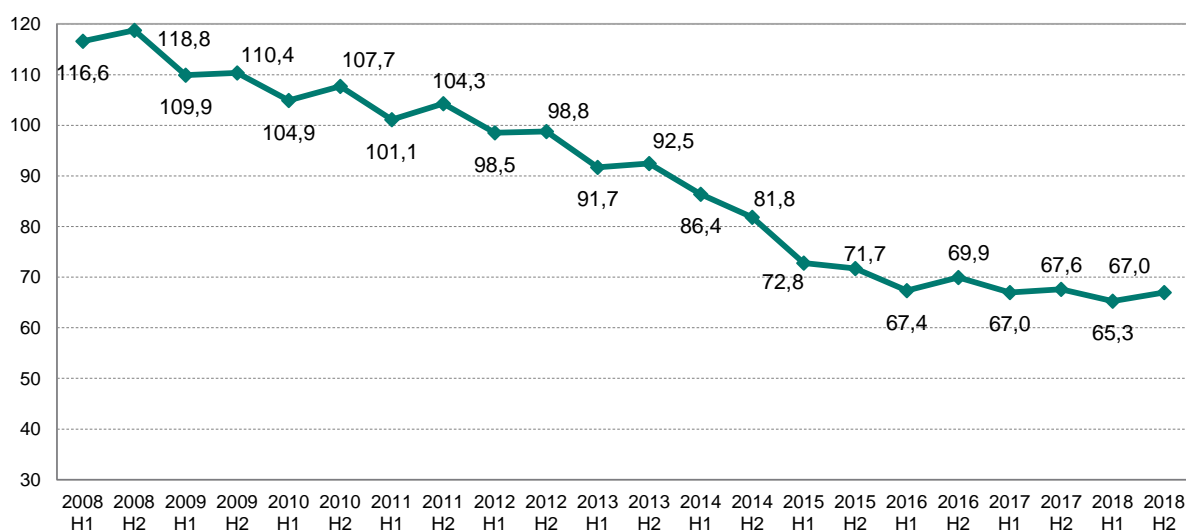
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 67 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego wartość średnia uległa wzrostowi z poziomu 65,3 zł. Zarejestrowana na rynku polskim rosnąca popularność kart zbliżeniowych powoduje większą skłonność posiadaczy kart do dokonywania płatności zbliżeniowych za drobne wydatki (do 50 zł), co w dłuższej perspektywie prowadzi do zmniejszenia wartości średniej pojedynczej transakcji bezgotówkowej. Wartość tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2008 roku prezentuje wykres nr 82.

Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

- **Google Pay**

Działanie aplikacji Google Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych podczas transakcji płatniczej. Dane karty dodanej do Google Pay są szyfrowane, a każda skonfigurowana karta jest tokenizowana i otrzymuje numer VAN (Virtual Account Number) przechowywany w urządzeniu. Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane akceptantom. Dzięki takiemu rozwiązaniu żaden podmiot trzeci, m.in. sklep, w którym dokonana jest płatność, nie pozna numeru karty, czyli nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto również wspomnieć, że firma Google nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co również podnosi poziom bezpieczeństwa. Aplikacja pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Google Pay do kwoty 50 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest prosty i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Google Pay dostępne jest obecnie w następujących bankach: Alior Bank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Bank Handlowy S.A., Credit Agricole S.A., Eurobank S.A., Getin Bank S.A., BPS S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A., Plus Bank S.A., Santander Bank Polska S.A. Ponadto korzystać z niego mogą użytkownicy Revolut, Orange Finance, T-mobile usługi bankowe, Sodexo, Edenred oraz Di Pocket.

- **Apple Pay**

Od czerwca 2018 r. użytkownicy telefonów z systemem operacyjnym iOS mają możliwość dokonywania płatności mobilnych swoimi smartfonami poprzez aplikację Apple Pay, która jest dedykowana wyłącznie użytkownikom iPhone'ów i wybranych innych urządzeń firmy Apple. Usługa Apple Pay pozwala na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych poprzez przyłożenie do terminala smartfona marki iPhone oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Proces uruchamiania usługi na telefonie, w tym dodawanie karty płatniczej do wirtualnego portfela w smartfonie jest podobny jak w przypadku usługi Google Pay. Zmianą w stosunku do istniejących na rynku rozwiązań jest brak wymogu potwierdzenia transakcji (niezależnie od jej kwoty) kodem PIN. Apple Pay wykorzystuje do tego rozwiązania biometryczne typu: TouchID (czytnik linii papilarnych) oraz FaceID (system rozpoznawania twarzy) lub też tzw. passcode (kod odblokowujący iPhone'a), co znacznie podnosi poziom bezpieczeństwa transakcji. Innym elementem podnoszącym poziom bezpieczeństwa usługi Apple Pay jest to, że w systemie Apple na podstawie numeru karty generowany jest token DAN (Device Account Number), który służy do identyfikacji karty po stronie banku wydawcy i który jest przechowywany wyłącznie na urządzeniu w tzw. bezpiecznym elemencie (specjalny certyfikowany chip zaprojektowany do bezpiecznego przechowywania informacji o płatnościach). Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane sprzedawcom, dzięki czemu żaden podmiot trzeci nie pozna numeru karty i nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto dodać, że firma Apple nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co zwiększa poziom bezpieczeństwa rozwiązania. Należy także podkreślić, że zarówno Apple Pay, jak i Google Pay są rozwiązaniami opartymi na kartach płatniczych, w związku z tym w przypadku wystąpienia oszustwa

poszkodowani klienci mogą ubiegać się o zwrot utraconych środków w ramach procedury chargeback. Apple Pay dostępne jest obecnie w następujących bankach: Alior Bank S.A., Bank Pekao S.A., Santander Bank Polska S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Credit Agricole S.A., Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Nest Bank S.A. oraz PKO Bank Polski S.A.

▪ **Garmin Pay oraz Fitbit Pay**

W marcu 2018 r. Santander Bank Polska S.A. wraz z firmą Mastercard oraz producent sprzętu Garmin uruchomili na polskim rynku usługę płatności mobilnych Garmin Pay. Usługa umożliwia dokonywanie płatności zbliżeniowych za pomocą smartwatcha firmy Garmin. Zasada działania jest podobna do działania zbliżeniowych kart płatniczych. Posiadacze zegarków Garmin, przed rozpoczęciem korzystania z nowej usługi muszą najpierw zainstalować dedykowaną aplikację na swoim smartfonie, sparować zegarek z aplikacją, a następnie dodać kartę płatniczą do aplikacji oraz ustanowić kod PIN. Warto dodać, że wprowadzanie kodu PIN nie jest konieczne przy każdej transakcji. Przez 24 godziny od wprowadzenia kodu PIN kolejne transakcje można dokonywać bez jego podawania, pod warunkiem, że zegarek nie był zdejmowany z ręki (w czym pomaga funkcja monitorowania tętna)²⁹. Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie producenta zegarków, karty płatnicze dodane do aplikacji są objęte procesem tokenizacji, co oznacza, że numer posiadanej karty nie jest przechowywany na urządzeniu i serwerach oraz nie jest przekazywany akceptantowi podczas dokonywania płatności. Obecnie z systemu Garmin Pay mogą korzystać klienci następujących banków: PKO Bank Polski S.A., Santander Bank Polska S.A., Nest Bank S.A. (tylko karty Visa), Getin Bank S.A. (tylko karty Mastercard). Ponadto Garmin Pay dostępny jest dla użytkowników Revoluta (tylko karty Mastercard).

Na początku października 2018 r. Santander Bank Polska S.A. udostępnił swoim klientom możliwość korzystania z jeszcze jednego rozwiązania płatności smartwatchem, tj. Fitbit Pay. Użytkownicy zegarków firmy Fitbit (modeli Ionic i Versa) mogą dokonywać płatności zbliżeniowych przy użyciu swoich zegarków na podobnej zasadzie co Garmin Pay³⁰. Proces instalacji aplikacji, dodawania karty oraz autoryzacji transakcji jest analogiczny, jak w przypadku systemu Garmin Pay.

▪ **Płatności internetowe**

W lipcu 2018 r. swoją działalność na terenie polski rozpoczął czeski fintech Twisto oferujący odroczone płatności w Internecie. Klienci korzystający z Twisto mają 21 dni na otrzymanie, sprawdzenie oraz zapłacenie za produkt, po tym czasie naliczane są opłaty na rzecz czeskiego fintecha. Założenia systemu przypominają istniejącą już na rynku usługę *PayU Płacę później*, z tym że Twisto, w przeciwieństwie do rozwiązania PayU nie opiera swojej oceny ryzyka i zdolności kredytowej na analizie behawioralnej oraz analizie danych transakcyjnych PayU, a na algorytmach analizujących dane (system Nikita służący do zarządzania ryzykiem, który dzięki wykorzystaniu technologii big data oraz machine learning ocenia zdolność kredytową klientów w czasie mierzonym w milisekundach) pozostawiane przez klientów w sklepach internetowych. Dzięki regulowaniu przez klientów zobowiązań, algorytm może podnieść limit dokonywanych zakupów. We wrześniu ING Bank Śląski S.A. wdrożył pierwsze w Polsce płatności internetowe o nazwie *imoje*, w ramach których m.in. nawiązał współpracę z Twisto (jako udziałowiec tego rozwiązania) i zaoferował usługę

²⁹ Maciej Kazimierski, *Garmin Pay w Polsce – co trzeba o nim wiedzieć?*, direct.money.pl, 2018, <https://direct.money.pl/artykuly/porady/garmin-pay-w-polsce-8211;-co-trzeba-o-nim,79,0,2401871.html>

³⁰ Jacek Uryniuk, *Niespodzianka od BZ WBK. Bank wprowadza płatności Fitbit Pay*, cashless.pl, 2018, <https://www.cashless.pl/4701-BZ-WBK-Santander-wprowadza-Fitbit-Pay>

odroczonej płatności. Rozwiązanie *imoje* oferuje wszystkie najważniejsze metody płatności, tj. płatność kartą, przelewem oraz BLIK, ponadto udostępniając dodatkową opcję odroczonej płatności Twisto.

▪ **Revolut**

Od lipca 2015 r. brytyjska spółka Revolut Ltd prowadzi działalność na rynku usług płatniczych, która polega na prowadzeniu mobilnego rachunku. Revolut wszedł oficjalnie na polski rynek w marcu 2018 r. Rozwiązanie to stanowi alternatywę dla tradycyjnej bankowości. Rachunek płatniczy w Revolucie umożliwia zarówno otrzymywanie przelewów z innych banków (tradycyjnym przelewem lub kartą płatniczą), jak i wykonywanie przelewów na rachunki w innych bankach, dokonywanie płatności pomiędzy użytkownikami aplikacji, a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych, e-maili lub smsów. Najistotniejszą funkcjonalnością Revoluta jest wydawana do rachunku płatniczego multiwalutowa karta płatnicza jednej z dwóch organizacji kartowych o zasięgu globalnym (tj. VISA lub Mastercard), zapewniająca możliwość dokonywania płatności lub wypłaty środków z bankomatu praktycznie na całym świecie. Płatność kartą jest realizowana w ramach środków pieniężnych w walucie wcześniej wymienionej w aplikacji płatniczej (jednej z 24 w ramach prowadzonego rachunku) albo w ramach konwersji środków w czasie rzeczywistym w trakcie płatności (wówczas możliwe jest dokonanie płatności w jednej z ponad 150 walut), bez dodatkowych prowizji. Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Revolut Ltd funkcjonuje w ramach tzw. działalności transgranicznej, na podstawie art. 132y ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.)³¹.

W Polsce z aplikacji Revolut pod koniec grudnia 2018 r. korzystało 300 tys. użytkowników³². Pod względem liczby użytkowników Polska jest aktualnie trzecim największym rynkiem, na którym Revolut oferuje swoje usługi (za Francją i Wielką Brytanią).

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w II półroczu 2018 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. W II półroczu 2018 r. kartami zrealizowano 2,9 mld transakcji, co w stosunku do ubiegłego półrocza oznacza wzrost o 11%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w II półroczu 2018 r. wyniósł 88%. Ponadto udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w II połowie 2018 r. wyniósł 63,2%, co oznacza, że podobnie jak w poprzednich półroczach (począwszy od II połowy 2014 r.) karty przewyższają udział przelewów w ogólnej liczbie płatności bezgotówkowych. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 5,2%, choć należy zauważyć, że udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych konsekwentnie maleje. W II półroczu 2018 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą płatniczą wyniosła 67 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (65,3 zł) wartość ta wzrosła o 3%. W II półroczu 2018 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2,5%, do poziomu 41,2 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 1,8 mln i stanowiła 84,1% wszystkich kart płatniczych w

³¹ Zgodnie z tym przepisem, unijna instytucja pieniądza elektronicznego może wykonywać na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność w zakresie wydawania pieniądza elektronicznego przez oddział lub w ramach działalności transgranicznej, lub świadczyć usługi płatnicze przez oddział, w ramach działalności transgranicznej lub za pośrednictwem agenta, w zakresie wynikającym z zezwolenia wydanego przez właściwe organy nadzorcze.

³² *Revolut: Coraz więcej klientów*, parkiet.com, <https://www.parkiet.com/Firmy/301129978-Revolut-Coraz-wiecej-klientow.html>

Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

Na polskim rynku coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne instrumenty i usługi takie jak Google Pay oraz Apple Pay. Ich popularność wśród klientów banków rośnie bardzo szybko. Dzieje się tak za sprawą bardzo dobrze rozwiniętej sieci akceptacji płatności zbliżeniowych (już 100% terminali POS w Polsce akceptuje płatności zbliżeniowe). Dostępność usługi Apple Pay i Google Pay w ofercie banków stale się powiększa i może stawać się powoli jednym z kryteriów podczas wyboru banku. Zagraniczne fintechy wchodzące na rynek są przyjmowane przez coraz szersze grono polskich klientów, przykładowo, Revolut w 2018 r. dziesięciokrotnie pomnożył liczbę swoich użytkowników. Wszystko to może świadczyć o tym, że Polacy bardzo entuzjastycznie reagują na nowości technologiczne ze świata płatności, co z kolei może powodować zarówno wchodzenie na rynek coraz większej liczby nowych rozwiązań, jak i rozwój już istniejących na polskim rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, oferowanych przez krajowych i zagranicznych dostawców usług płatniczych.

5.3. Polityka opłat w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych

5.3.1. Płatności detaliczne dla osób fizycznych

Od 2005 roku Narodowy Bank Polski przygotowuje analizę opłat i prowizji wybranych usług płatniczych skierowanych do klientów indywidualnych, oferowanych przez banki komercyjne. Do analizy za drugie półrocze 2018 r. zostały wybrane standardowe rachunki płatnicze prowadzone w walucie krajowej wraz z debetowymi kartami płatniczymi wydawanymi do analizowanych rachunków. Dodatkowo analiza objęła także opłaty za usługi płatnicze powiązane ze standardowym rachunkiem płatniczym i opłaty za transakcje realizowane z wykorzystaniem debetowych kart płatniczych wydawanych do tych rachunków. Analizie poddano dane opublikowane na stronach internetowych 15 banków komercyjnych, tj. o 2 banki mniej w stosunku do pierwszego półrocza 2018 r. z uwagi na przejęcie z dniem 31 października 2018 r. podstawowej działalności Raiffeisen Banku Polska S.A. przez BGŻ BNP Paribas S.A. i przeniesieniem z dniem 9 listopada 2018 r. wydzielonej części Deutsche Banku Polska S.A. do Santander Bank Polska S.A. (dawniej Bank Zachodni WBK S.A.).

Z analizy porównawczej wynika, że:

- średnia miesięczna opłata za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego dla klientów detalicznych w polskich bankach w analizowanym okresie wyniosła 5,45 zł i wzrosła w stosunku do czerwca 2018 roku o 0,29 zł, tj. o 5,62% (wówczas wynosiła 5,16 zł). Opłata ta, przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w drugim półroczu 2018 r. 1,65 zł.
- średnia miesięczna opłata za użytkowanie karty debetowej wydawanej do analizowanych rachunków wyniosła 4,49 zł i obniżyła się o 0,29 zł, tj. o 6,07% w stosunku do poprzedniego okresu (wówczas wynosiła 4,78 zł). Opłata ta, przy założeniu, że zostały spełnione warunki uprawniające w dużej mierze do zwolnienia z niej, wyniosła w drugim półroczu 2018 r. 0,77 zł.

Na wzrost średniej miesięcznej opłaty za prowadzenie standardowego rachunku płatniczego wpływ miała przede wszystkim podwyżka miesięcznej opłaty za prowadzenie rachunku płatniczego w Powszechnej Kasie Oszczędności Banku Polskim S.A., a także i zmniejszenie liczby analizowanych banków w stosunku do okresu poprzedniej analizy, co było skutkiem przekształceń własnościowych na rynku bankowym.

Obniżenie średniej miesięcznej opłaty za użytkowanie karty debetowej spowodowane było zmniejszeniem liczby analizowanych banków w stosunku do okresu poprzedniej analizy. Powód ten był na tyle istotny, że mimo iż w drugim półroczu 2018 r. dwa banki, tj. Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. i Bank Ochrony Środowiska S.A. podniosły miesięczną opłatę za użytkowanie karty debetowej wydanej do rachunku płatniczego, to i tak średnia opłata zmalała.

Zmiany cenowe dotyczyły także poszczególnych usług powiązanych z rachunkiem płatniczym i kartą debetową. W zakresie usług powiązanych z rachunkiem płatniczym należy odnotować wzrost opłat za realizację transakcji z wykorzystaniem tradycyjnych kanałów dystrybucji w porównaniu do opłat za realizację zleceń w kanałach zdalnych. Natomiast w zakresie usług powiązanych z kartą debetową tendencję spadkową miały opłaty za wypłatę gotówki w obcych bankomatach w kraju i za granicą. Nie uległy natomiast zmianie opłaty za wypłaty realizowane w bankomatach własnych lub wskazanych przez banki sieciach bankomatów.

W drugim półroczu 2018 roku polityka banków ukierunkowana była nadal na uproszczenie ofert w zakresie oferowanej liczby wariantów rachunków płatniczych oraz warunkowego odstępowania od pobieranych opłat. Ponadto polityka cenowa banków od dłuższego czasu preferuje klientów korzystających ze zdalnych kanałów dystrybucji usług płatniczych.

5.3.2. Mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa

Narodowy Bank Polski, począwszy od grudnia 2016 r., przygotowuje cyklicznie, w odstępach rocznych, analizę porównawczą wysokości prowizji i opłat najbardziej istotnych z punktu widzenia rozliczeń pieniężnych w złotych w polskim sektorze usług płatniczych w obszarze mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Analizie poddawane są wybrane rachunki płatnicze (bieżące i pomocnicze) wraz z dołączonymi do nich debetowymi kartami płatniczymi. Do analizy wykorzystano ogólnie dostępne dane pochodzące ze stron internetowych poszczególnych dostawców usług płatniczych.

Z analizy porównawczej wynika, że według danych na dzień 15 października 2018 r.:

- średnia wysokość opłaty miesięcznej za prowadzenie rachunku bieżącego (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalniających klientów z ponoszenia tej opłaty) wynosi dla mikroprzedsiębiorców 14,38 zł i jest to nieznaczny wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 0,14 zł (z 14,24 zł), zaś dla MŚP wynosi 43,94 zł i jest to wzrost w stosunku do roku ubiegłego o 2,22 zł (z 41,72 zł),
- średnia wysokość opłaty za jedną usługę związaną z prowadzeniem rachunku bieżącego i realizowaniem dodatkowych czynności (obliczona jako średnia arytmetyczna z opłat dotyczących analizowanych ofert banków oraz uwzględniająca brak spełnienia warunków zwalniających klientów z ponoszenia tych opłat) wynosi dla mikroprzedsiębiorców 5,50 zł dla opłat kwotowych i

0,77% dla opłat procentowych, zaś dla MŚP odpowiednio 8,46 zł i 0,92%, co oznacza, że nastąpił wzrost średniej wartości kwotowej w stosunku do średniej wartości ubiegłorocznej o 0,34 zł dla mikroprzedsiębiorców (z 5,16 zł) oraz o 0,81 zł dla MŚP (z 7,65 zł), a wartości procentowe są na zbliżonym poziomie do wartości ubiegłorocznych dla mikroprzedsiębiorców oraz takie same dla MŚP (odpowiednio dla mikroprzedsiębiorców 0,72%, dla MŚP 0,92%).

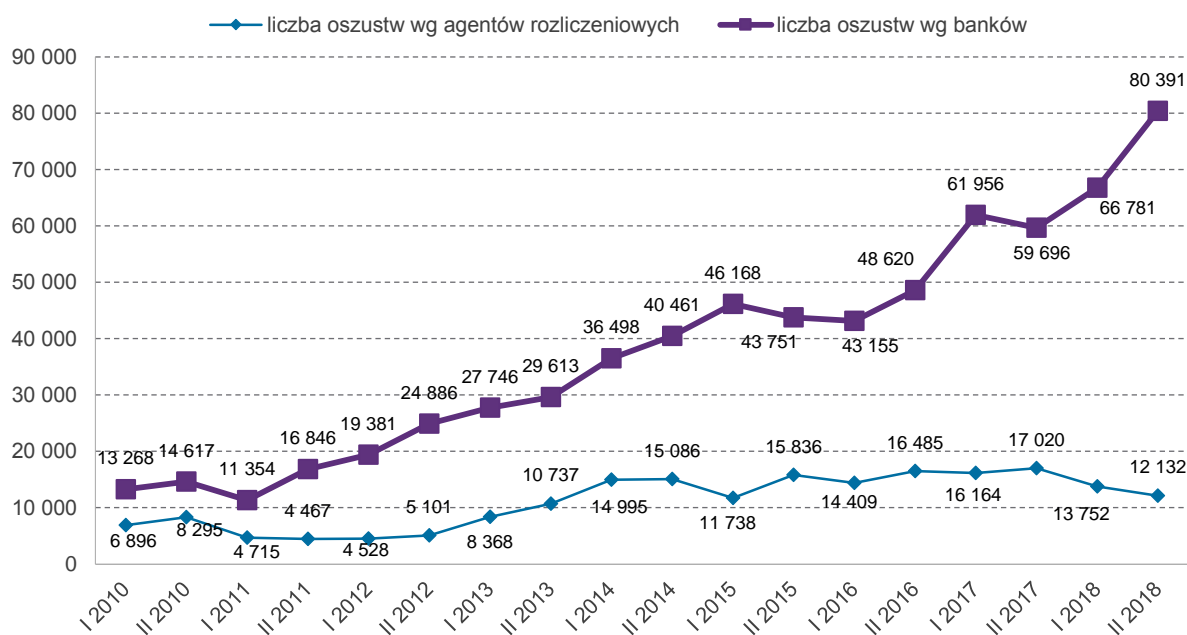
Materiał jest publikowany na stronie www.nbp.pl ³³.

5.4. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w II półroczu 2018 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 80,4 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 12,1 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 83.

Wykres nr 83. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2018

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

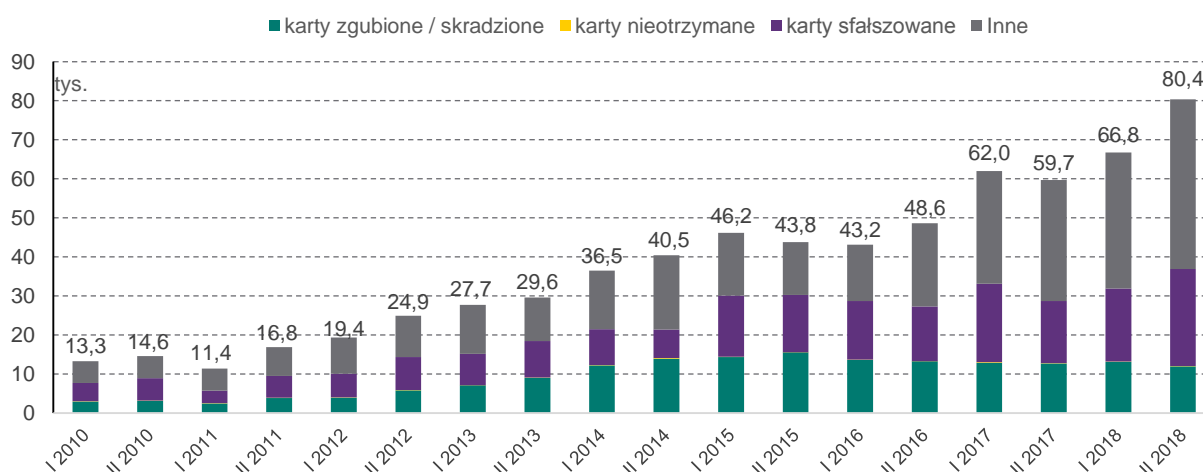
Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, w sposób naturalny od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest

³³ http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/index2.html

znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2018 r. (80,4 tys.) zwiększyła się o 20,4% w porównaniu do I półrocza 2018 r. (66,8 tys.). Na wykresie nr 84 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

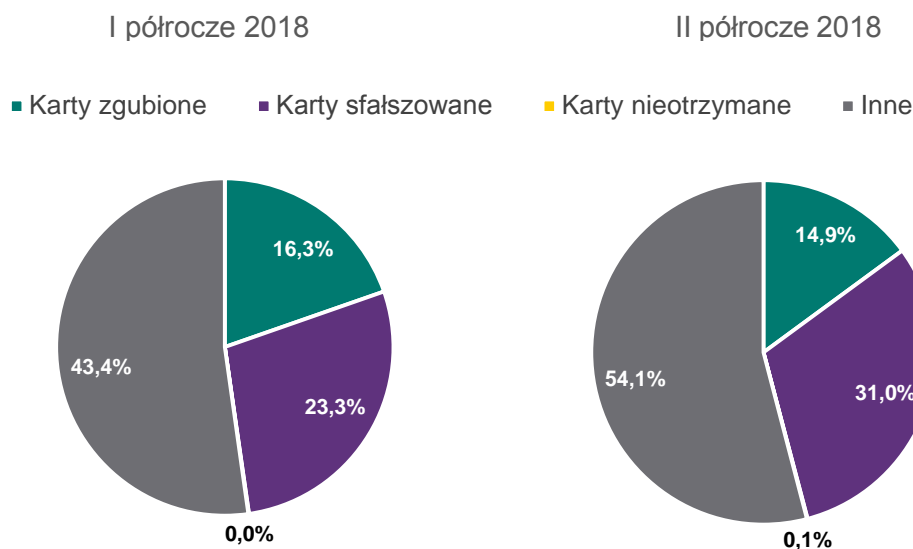
Wykres nr 84. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 85 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w I oraz II półroczu 2018 r.

Wykres nr 85. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków

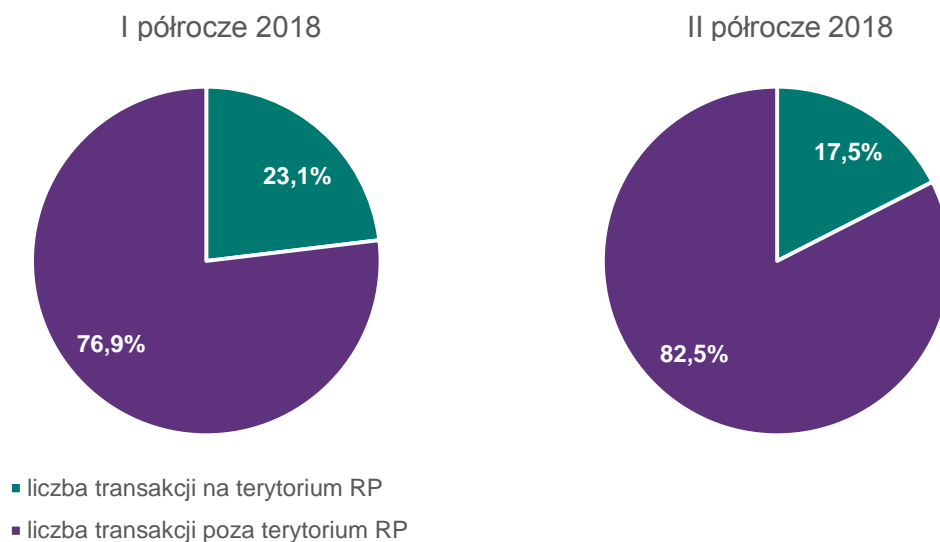

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2018 r. najczęściej transakcje oszukańczych pod względem liczby (wykres nr 85 i 86) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 54,1%, czyli w stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 43,4%) wzrósł o 10,7 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfałszowanymi (31,0%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (14,9%). W II półroczu 2018 r. największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, w ramach której dokonano 43.466 oszustw, co oznacza wzrost liczby tych operacji o 8.586, czyli o 24,6% w porównaniu do poprzedniego półrocza.

Zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonanych w II półroczu 2018 r. przy użyciu kart wydanych w Polsce była realizowana poza terytorium RP (82,5%). W I półroczu 2018 r. odsetek ten był nieco niższy i wynosił 76,9%. W przypadku transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przeważały transakcje typu *card not present* (w II połowie 2018 r. było to 86,6% transakcji dokonanych za granicą). W II półroczu 2018 r. w transakcjach oszukańczych na terenie naszego kraju (17,5% wszystkich transakcji oszukańczych) przeważały transakcje w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (73,7%), które były dokonywane przede wszystkim przy użyciu kart zgubionych / skradzionych. Wykres nr 86 prezentuje strukturę operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby transakcji.

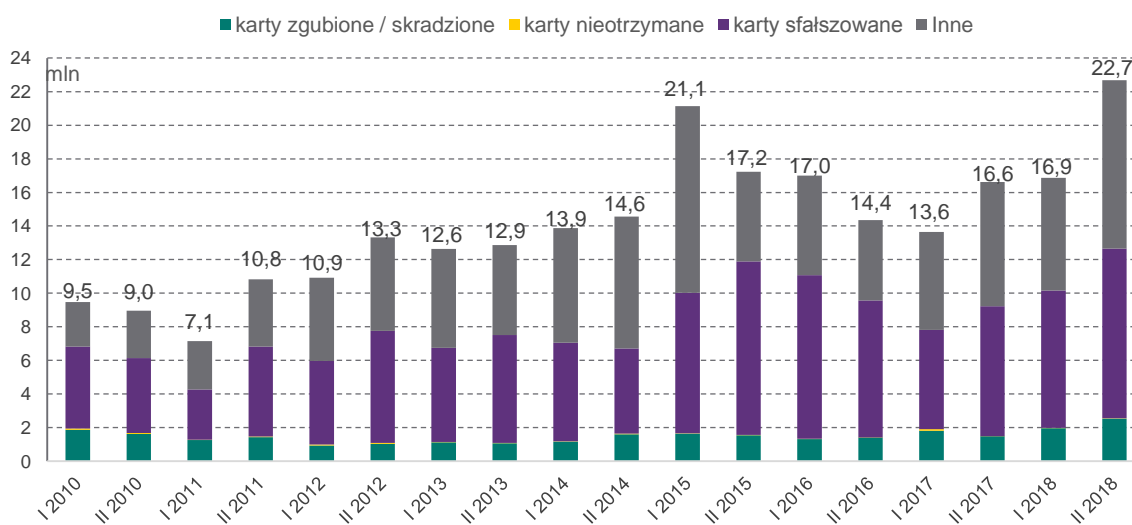
Wykres nr 86. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

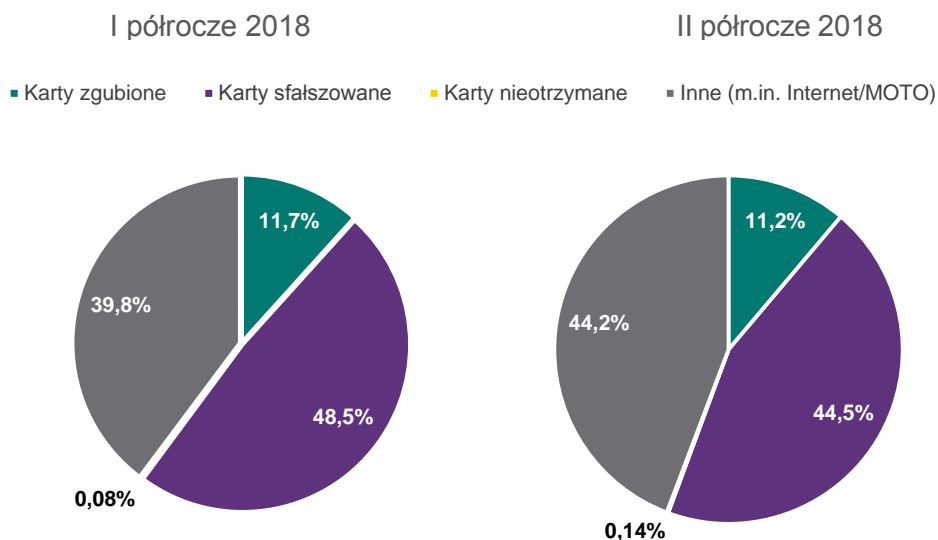
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 87, a na wykresie nr 6 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w I oraz II półroczu 2018 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 87. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków

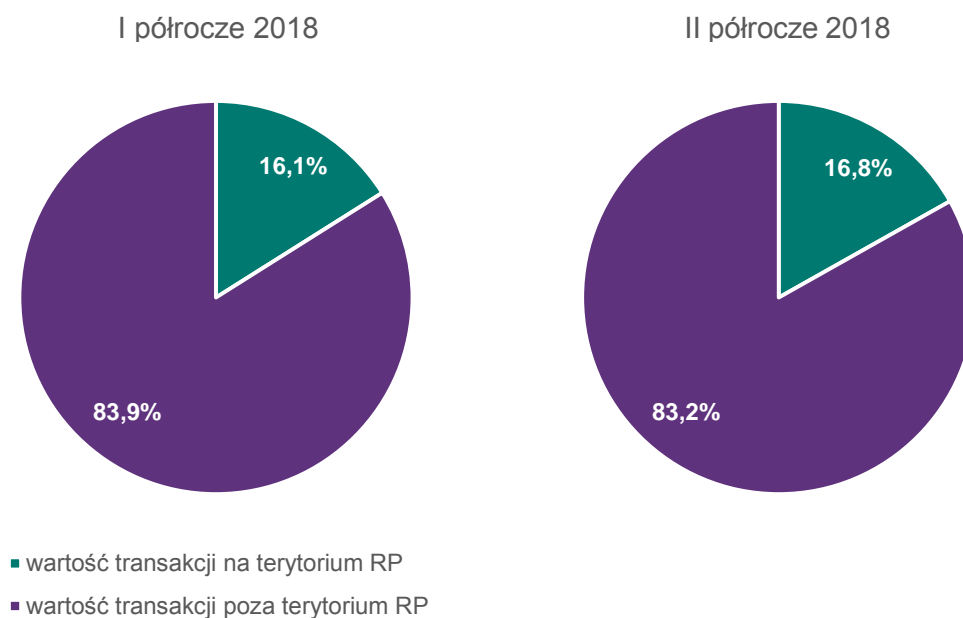

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2018 r. wyniosła 22,7 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 34,5% (16,9 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach kartami sfalszowanymi (44,5%).

Podobnie jak w przypadku liczby transakcji, zdecydowana większość transakcji oszukańczych pod względem wartości miała miejsce poza terytorium RP. W II półroczu 2018 r. było to 83,2% wszystkich transakcji oszukańczych (I półroczu 2018 r. wskaźnik ten wyniósł 83,9%). W ślad za liczbą transakcji w II półroczu 2018 r. największą wartość transakcji oszukańczych na terytorium Polski stanowiły transakcje w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (69,1%), natomiast za granicą dominowały transakcje typu CNP (82,4%).

Wykres nr 89. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków

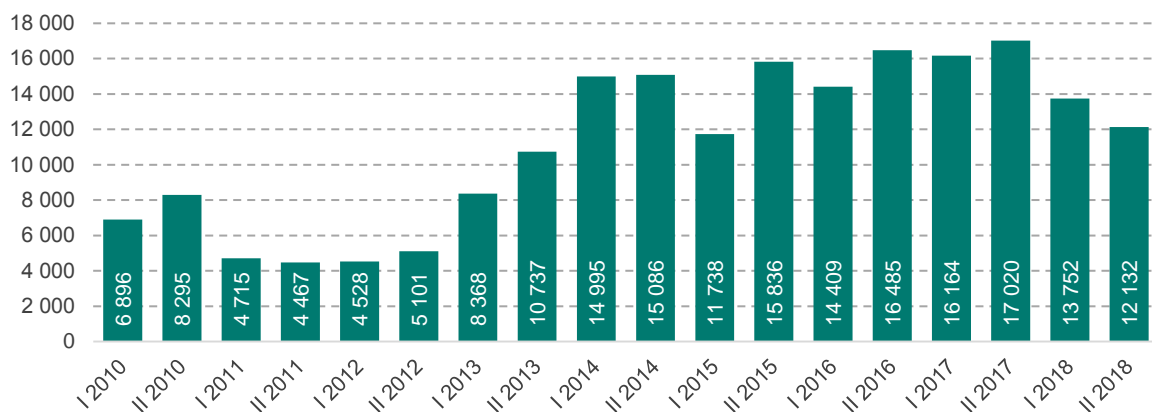
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W II półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 282,1 zł i była wyższa o 11,7% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła ona 252,5 zł).

W II półroczu 2018 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,003% liczby i 0,006% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,003% i 0,005%), co sprawia, że pod tym kątem Polska może pochwalić się jednym z najniższych w UE poziomem fraudów w stosunku do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w II półroczu 2018 r. dokonano 12,1 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 90), co oznacza spadek liczby operacji oszukańczych o 11,8%.

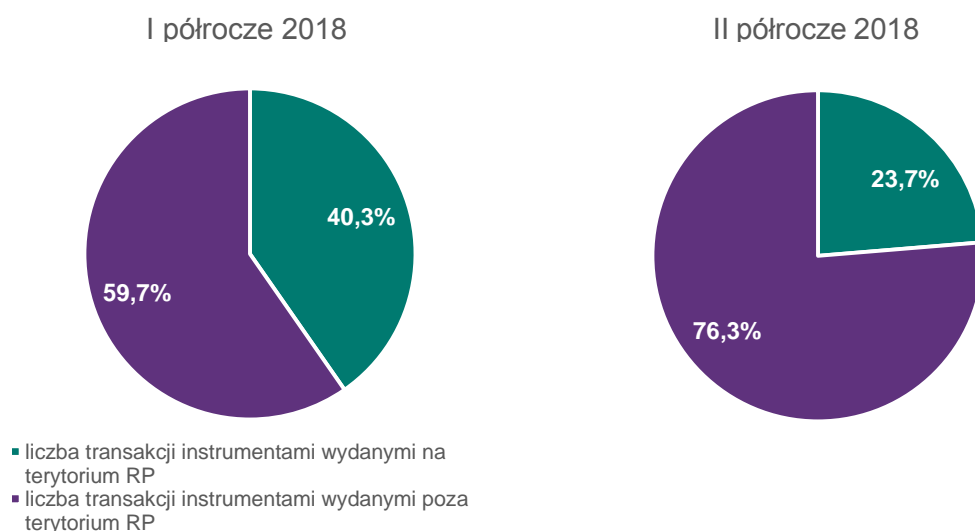
Wykres nr 90. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Według danych od agentów rozliczeniowych większość transakcji dokonywanych jest instrumentami wydanymi poza Polską. W I półroczu 2018 r. liczba transakcji dokonanych zagranicznymi kartami wyniosła 59,7% wszystkich transakcji oszukańczych, natomiast w II półroczu 2018 r. wskaźnik ten wzrósł do 76,3%. Transakcje oszukańcze realizowane kartami wydanymi w Polsce dokonywane były głównie w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (72,0%), a karty wydane za granicą wykorzystywane były głównie w transakcjach oszukańczych w środowisku internetowym - CNP (62,3%). Wykres nr 91 przedstawia strukturę operacji oszukańczych wg agentów.

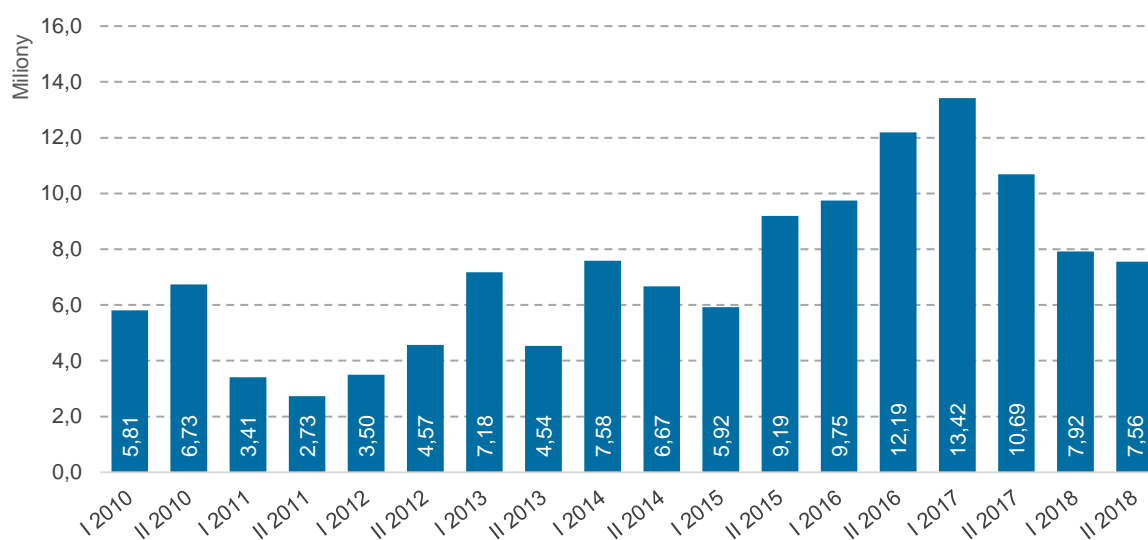
Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od agentów

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów

Wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2018 r. wyniosła 7,56 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu (7,92 mln zł) o 4,6%.

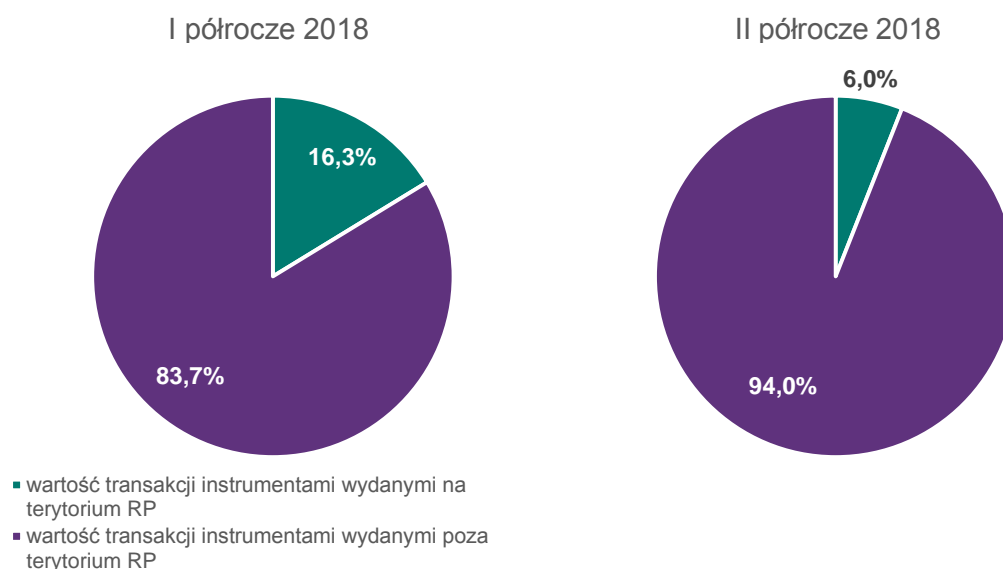
Wykres nr 92. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Struktura wartości transakcji oszukańczych dokonywanych kartami wydawanymi w Polsce oraz poza granicami Polski zaprezentowana została na wykresie nr 93. Zdecydowaną przewagę transakcji oszukańczych stanowią transakcje dokonywane kartami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2018 r. było to aż 94,0%. W przypadku wartości transakcji oszukańczych raportowanych przez agentów rozliczeniowych, w ramach kart płatniczych wydanych w Polsce minimalnie przeważały transakcje typu CNP (53,2%), a wśród instrumentów zagranicznych odnotowano również nieznaczną przewagę transakcji typu CNP (50,9%).

Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od agentów

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w II półroczu 2018 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 622,8 zł i była wyższa o 8,1% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła 575,9 zł).

Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,0005% ogólnej liczby i 0,005% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,0006% ogólnej liczby i 0,006% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 3.215 takich przypadków w porównaniu do 2.262 w poprzednim półroczu. Najwięcej oszustw pod względem liczby, jak i wartości transakcji przy użyciu polecenia przelewu dokonano w ramach bankowości internetowej. Transakcje oszukańcze realizowane za pośrednictwem polecenia przelewu są często wynikiem infekowania komputera przez złośliwe oprogramowanie. Pozwala ono przestępcom przejąć kontrolę nad komputerem klienta, co może skutkować to wyprowadzeniem środków z rachunku klienta na rachunek, z którego przestępca pobiera środki. Przykładem takich operacji oszukańczych jest np. zmiana numeru rachunku bankowego, na który powinien być wykonany przelew lub wykonanie przelewu zdefiniowanego przez przestępcę dzięki poznaniu loginu i hasła do bankowości internetowej czy przejęcie rachunku klienta, wyrobienie nowej karty SIM i przechwycenie kodów SMS. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 11.345 zł do 7.332 zł. W II półroczu 2018 r. nie odnotowano operacji oszukańczych z użyciem czeków. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w II półroczu 2018 r.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w II półroczu 2018 r. wyniosła 80,4 tys., czyli zwiększyła się o 20,4% w porównaniu do I półrocza 2018 r. Największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii Inne, tj. dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci, oraz karty sfalszowane. W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi pod względem liczby transakcji, wg danych przekazanych przez banki, wystąpił w transakcjach w kategorii Inne. Udział tych oszustw wyniósł 54,1%. Wartości transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, wzrosła w II półroczu 2018 r. o 34,5%, i jest to jeden z najwyższych wzrostów w ostatnich latach.

Pomimo wzrostów w liczbie i wartości transakcji oszukańczych wg danych od wydawców kart, należy zauważyć, że zdecydowana większość z nich dokonywana była poza granicami naszego kraju, co świadczy o wysokim poziomie zabezpieczeń polskiego systemu płatniczego, w tym infrastruktury płatniczej. Liczba i wartość transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przy użyciu kart płatniczych w Polsce stanowiła odpowiednio 82,5% i 83,2% w II półroczu 2018r.

Według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w II półroczu 2018 r. wyniosła 12,1 tys. i była niższa niż w poprzednim półroczu o 11,8% (13,7 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w II półroczu 2018 r. wynosiła 7,6 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 4,6% (7,9 mln zł).

Według danych od agentów większość transakcji dokonywanych jest instrumentami wydawanymi poza Polską. W II półroczu 2018 r. liczba transakcji oszukańczych kartami zagranicznymi stanowiła 76,3%, a wartość tych transakcji aż 94,0%.

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi wg danych z banków zaledwie 0,003% liczby i 0,006% wartości tego obrotu. Warto podkreślić, iż wg ostatnich porównywalnych danych za 2016 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,005% dla wartości i 0,002% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 8,2 razy mniej i 11,5 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 1 miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów.³⁴ Należy również podkreślić, że zdecydowana większość oszustw kartami wydanymi w Polsce dokonywana była za granicą Polski, a w przypadku oszustw odnotowanych przez agentów rozliczeniowych dominowały transakcje kartami wydanymi poza Polską. Można przypuszczać, że transgraniczny schemat dokonywania oszustw ma najprawdopodobniej na celu utrudnienie organom ścigania zlokalizowania przestępców oraz powoduje konieczność podejmowania współpracy z zagranicznymi organami ścigania, co może dodatkowo komplikować i wydłużać prowadzenie postępowań.

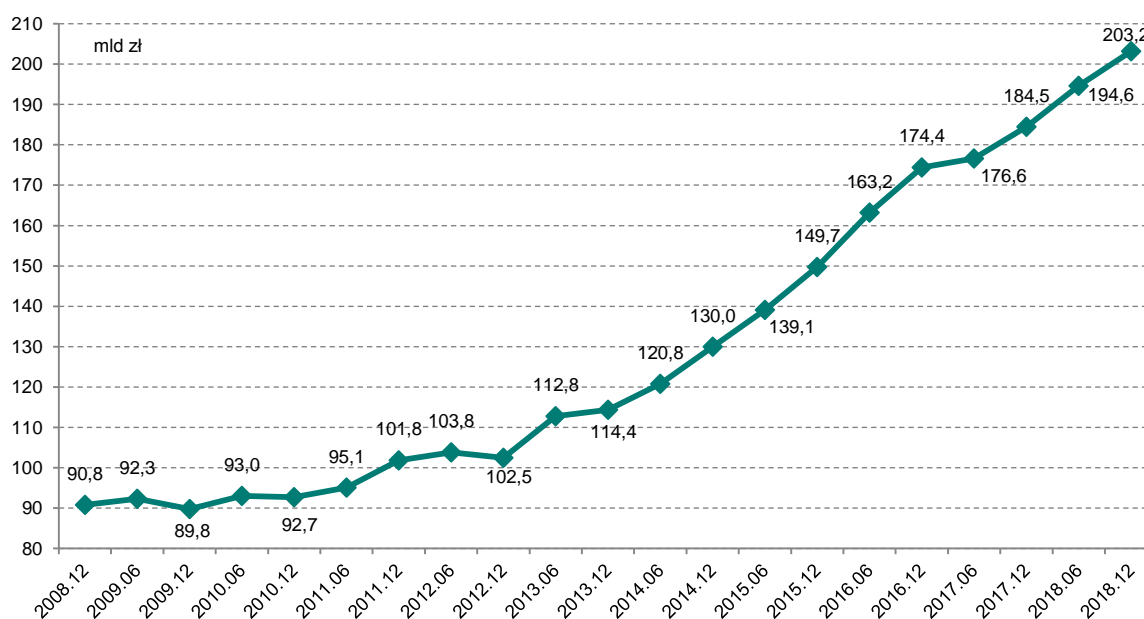
³⁴ Fifth public report on card fraud, ECB, 2018. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/cardfraud/ecb.cardfraudreport201809.en.pdf?ccae3ab2376924764d5f6f345c8e0c1>

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od grudnia 2008 r. do grudnia 2018 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 94.

Wykres nr 94. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2008-2018 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP

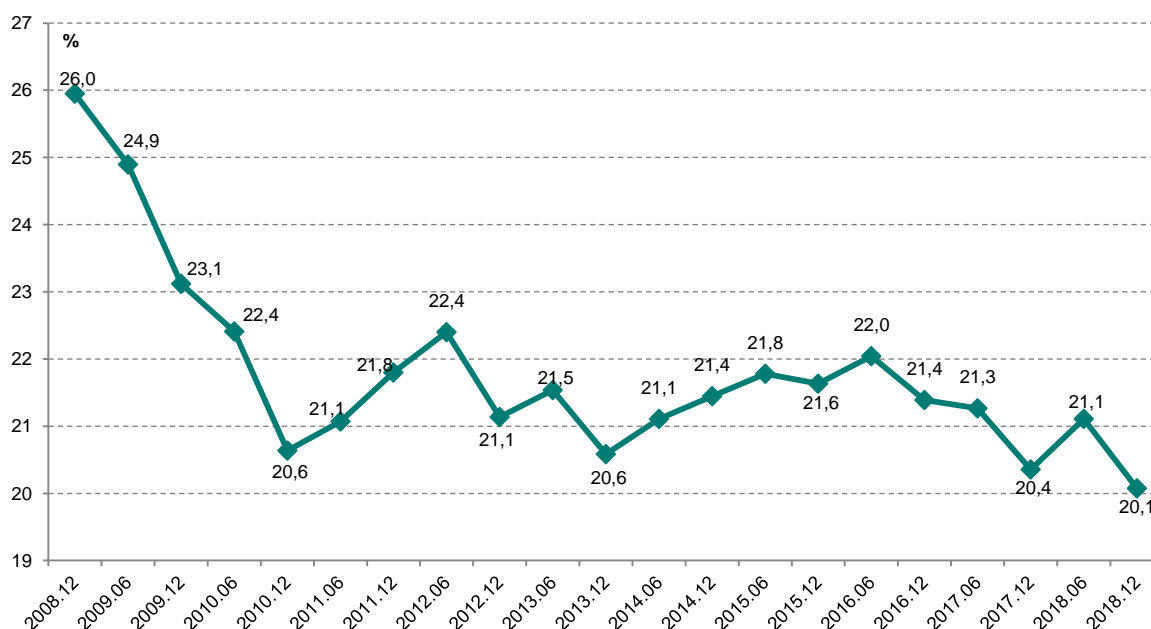
W II połowie 2018 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 8,6 mld zł. Oznacza to, że pieniądz gotówkowy zwiększył się w analizowanym okresie o 4,4%, tj. wzrósł do poziomu 203,2 mld zł, w porównaniu z 194,6 mld zł w czerwcu 2018 r. Nie odnotowano istotnych zmian w cyklu miesięcznym. Nieznacznie większy przyrost gotówki w analizowanym półroczu odnotowany został we wrześniu 2018 r., w związku z początkiem roku szkolnego, oraz w listopadzie i grudniu, z uwagi na dokonywanie zakupów przedświątecznych.

Od grudnia 2012 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Tempo zmian w tym okresie było jednak różne. W grudniu 2018 r. wzrost gotówki w obiegu w porównaniu z

grudniem 2017 r. wyniósł 10,1% i osiągnął poziom wyższy niż w ubiegłym roku, ale niższy niż w poprzednich latach. 12-miesięczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wynosiło 5,8% w grudniu 2017 r., 16,5% w grudniu 2016 r. i 15,1% w grudniu 2015 r. Przyczyną stałego wzrostu pieniądza gotówkowego należy upatrywać m.in. w niskim oprocentowaniu depozytów bankowych.

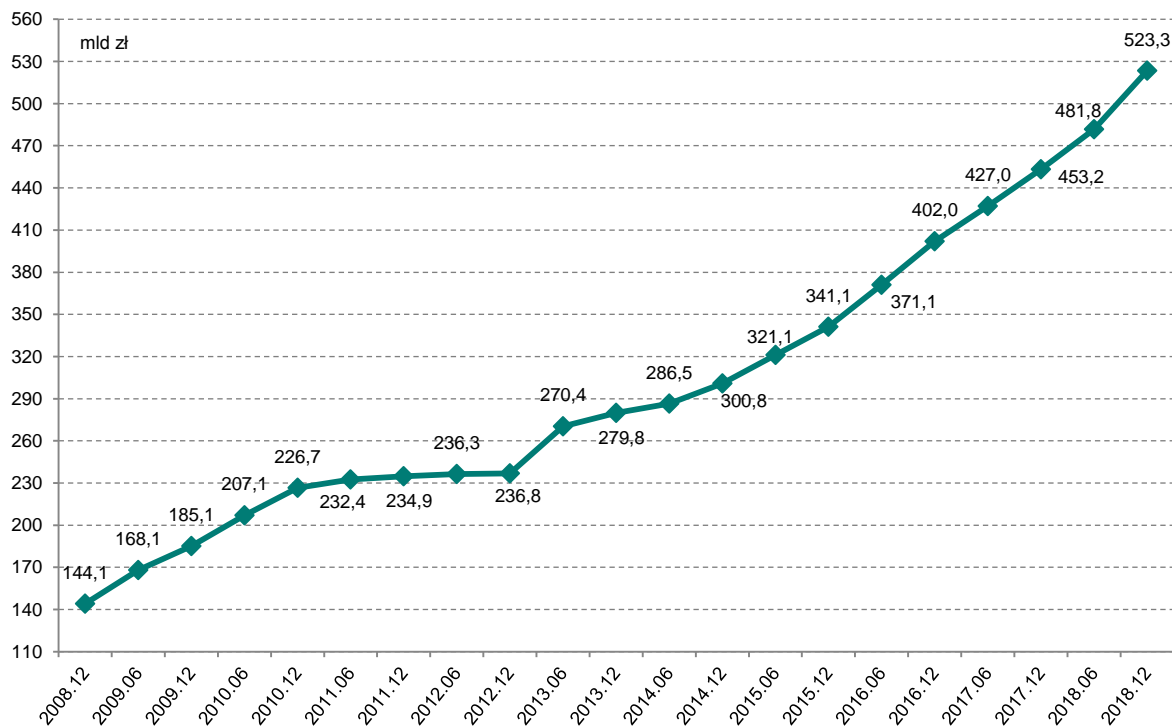
Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 95, zmalał w ostatnim półroczu, osiągając poziom 20,1% w grudniu 2018 r. w stosunku do 21,1% w czerwcu 2018 r. Odnotował on tym samym najniższy poziom w ciągu ostatnich 10 lat. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, iż od 6 lat (od grudnia 2012 r.) udział ten waha się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 21% (min. 20,1% - max. 22%).

Wykres nr 95. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2008-2018 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 96.

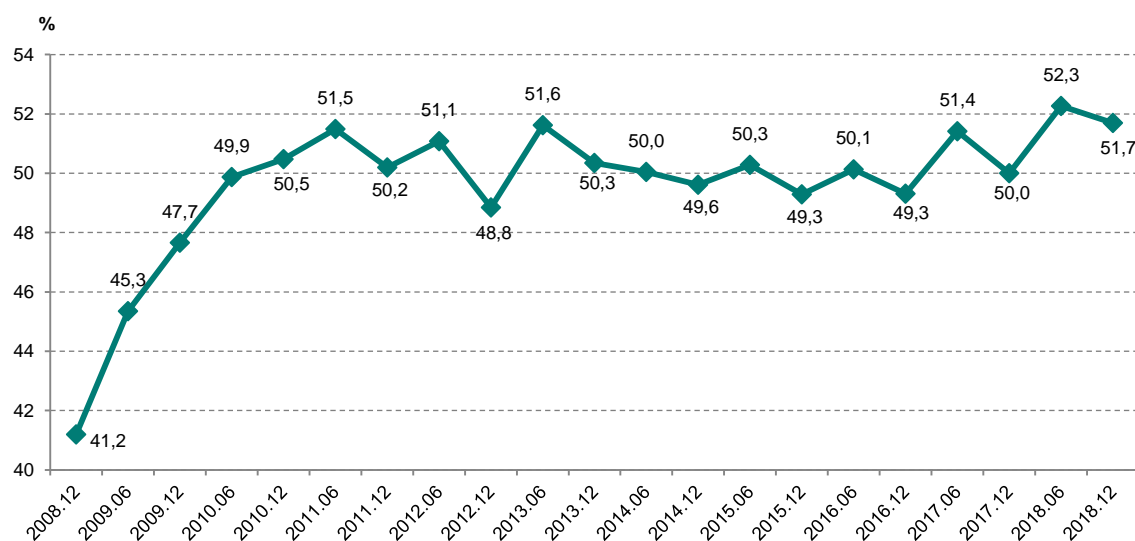
Wykres nr 96. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2008 - 2018 (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

W II połowie 2018 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wzrosła o 41,5 mld zł, do poziomu 523,3 mld zł na koniec grudnia 2018 r., tj. o 8,6% w stosunku do 481,8 mld zł w czerwcu 2018 r.

Od grudnia 2012 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych. Należy przy tym zaznaczyć, że tempo 12-miesięcznego wzrostu wielkości tych depozytów różni się w poszczególnych latach. W grudniu 2018 r. osiągnęło ono poziom 14,9%. Dla przykładu, w grudniu 2017 r. 12-miesięczny wzrost wielkości depozytów na żądanie gospodarstw domowych osiągnął 14%, w grudniu 2016 r. 17,2%, a w grudniu 2015 r. 13%. Warto odnotować, że w ostatnim okresie napływ środków na rachunki na żądanie gospodarstw domowych następuje pomimo utrzymującego się niskiego oprocentowania depozytów bankowych lub w ogóle braku takiego oprocentowania. Do przyrostu depozytów gospodarstw domowych w II półroczu 2018 r. mogła przyczynić się wypłata zaliczek z tytułu dopłat bezpośrednich dla rolników (w wysokości ok. 6 mld zł, która nastąpiła w listopadzie 2018 r.) oraz wypłata różnego typu nagród i premii świątecznych (w grudniu 2018 r.).

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie prezentuje wykres nr 97.

Wykres nr 97. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2008 - 2018 (w %)

Źródło: Opracowanie własne, NBP

Wskaźnik wielkości udziału depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 w ostatnich 8 latach podlega niewielkim zmianom. Od grudnia 2013 r. zmiany te nie przekraczały +/-1,5 p.p. i utrzymywały się w przedziale od 49,3% do 52,3%. Po wzroście zaobserwowanym w czerwcu 2018 r. do poziomu 52,3%, w grudniu 2018 r. odnotowany został niewielki spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1 o 0,6 p.p., do poziomu 51,7%.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w II półroczu 2018 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla II półrocza 2018 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, można ocenić jako analogiczne do II półrocza 2017 r. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa, a udział gotówki w M1 w analizowanym okresie – po jedynie okresowych wahaniciach – utrzymuje się na niemal niezmiennym poziomie. Na koniec grudnia 2018 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 203,2 mld zł, a jego udział w agregacie M1 wyniósł 20,1%.

Powyższa sytuacja może wskazywać, że – przy dynamicznym wzroście liczby i wartości płatności bezgotówkowych oraz zmniejszającej się liczbie (stale od 2014 r.) i wartości (w I półroczu 2018 r.) wypłat gotówki z bankomatów – zmniejsza się zasób gotówki przeznaczonej na cele płatnicze, a rośnie zasób gotówki wykorzystywany na inne cele, np. tezauryzacyjne.

Obserwowany jest stały wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który przekłada się jedynie w niewielkim stopniu i wyłącznie okresowo na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacie M1. Na koniec grudnia 2018 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych wyniosła ponad 523,3 mld zł, a ich udział w agregacie M1 wyniósł 51,7%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Prace zespołów zadaniowych powołanych przez Radę ds. Systemu Płatniczego

7.1.1. Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych

Zespół zadaniowy ds. kart przedpłaconych został powołany na okres od dnia 10 lipca 2018 r. do dnia 30 czerwca 2019 r. na mocy uchwały nr 2/2018 Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 9 lipca 2018 r., podjętej przez Radę w trybie obiegowym³⁵.

Celem Zespołu zadaniowego jest:

- wypracowanie propozycji jednolitego podejścia do kwestii pieniądza elektronicznego na rynku polskim,
- wypracowanie w okresie do dnia 31 maja 2019 r. propozycji działań o charakterze legislacyjnym, samoregulacyjnym oraz edukacyjno-promocyjnym koniecznych do rozwoju na rynku polskim kart przedpłaconych i instrumentów pieniądza elektronicznego, zapewniających odpowiedni poziom ich bezpieczeństwa,
- przedstawienie ww. propozycji w raporcie z prac Zespołu na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w czerwcu 2019 r.

Zespołowi zadaniowemu przewodniczy przedstawiciel Związku Banków Polskich. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele: Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Finansów, Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., Związku Banków Polskich, Banku PKO BP S.A., Banku Pekao S.A., mBanku S.A., Banku BPS S.A., VISA Europe, Mastercard Europe, Poczty Polskiej S.A., Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, Polskiej Organizacji Niebankowych Instytucji Płatności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Fundacji Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej. Do prac Zespołu, na wniosek zainteresowanych, Przewodniczący Zespołu zaprosił ponadto przedstawiciele: Komitetu emitentów instrumentów motywacyjnych, Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej oraz Banku Handlowego w Warszawie S.A.

Prace Zespołu są prowadzone w dwóch trybach, tj. na posiedzeniach plenarnych oraz w trybie roboczym w ramach 3 strumieni: legislacyjnym, samoregulacyjnym i edukacyjno-promocyjnym. Do końca 2018 r. odbyły się:

- jedno posiedzenie plenarne Zespołu zadaniowego ds. kart przedpłaconych,
- trzy posiedzenia strumienia legislacyjnego,
- jedno posiedzenie strumienia samoregulacyjnego (w formie telekonferencji).

³⁵ Na podstawie § 4 ust. 2 załącznika do uchwały nr 1/2018 Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 17 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu działania Rady ds. Systemu Płatniczego”.

W ramach strumienia legislacyjnego i samoregulacyjnego prace prowadzone były też w trybie obiegowym. Zakłada się, że strumień edukacyjno-promocyjny rozpocznie swoje działanie po zakończeniu prac pozostałych dwóch strumieni.

Efektom prac Zespołu zadaniowego ds. kart przedpłaconych zrealizowanych do końca 2018 r. jest:

- przegląd obowiązujących aktów prawnych dotyczących funkcjonowania kart przedpłaconych i pieniądza elektronicznego,
- uzgodnienie wspólnego rozumienia pojęcia „pieniądz elektroniczny”.

W II połowie 2018 r. rozpoczęto prace nad:

- analizą doświadczeń wybranych państw członkowskich UE, w których wydawane są karty przedpłacone będące nośnikiem pieniądza elektronicznego,
- wymogami samoregulacyjnymi, które byłyby stosowane przez wydawców kart przedpłaconych w odniesieniu do poszczególnych rodzajów tych kart.

7.1.2. Zespół zadaniowy ds. oceny standardu Polish API

W drugim półroczu 2018 r. kontynuował swoje prace, powołany w lipcu 2018 r. przez Radę ds. Systemu Płatniczego³⁶, Zespół zadaniowy ds. oceny standardu Polish API w świetle wymagań wynikających z regulacji prawnych. W skład Zespołu weszli przedstawiciele: Narodowego Banku Polskiego, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Cyfryzacji, Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Celem Zespołu było dokonanie oceny standardu interfejsu Polish API pod kątem realizacji wymagań wynikających z krajowych i unijnych regulacji prawnych oraz przygotowanie i przedstawienie Radzie ds. Systemu Płatniczego na posiedzeniu w grudniu 2018 r. raportu z prac Zespołu wraz z ww. oceną.

Standard Polish API powstał z inicjatywy dostawców usług płatniczych (w tym niebankowych dostawców usług płatniczych) w celu dostosowania ich działalności do wymogów przepisów unijnych odnoszących się do komunikacji między dostawcami usług płatniczych związanej z dostępem do rachunku płatniczego. Zgodnie z rozporządzeniem RTS³⁷, najpóźniej od daty stosowania przepisów rozporządzenia RTS, czyli odpowiednio od dnia 14 marca i 14 września 2019 r.³⁸, dostawcy prowadzący rachunki płatnicze (banki, skok-i etc.), będą musieli udostępnić interfejsy do komunikacji z TPPs (*Third Party Providers*), czyli

³⁶ Na posiedzeniu w dniu 11 czerwca 2018 r. Rada ds. Systemu Płatniczego zadecydowała o powołaniu zespołu zadaniowego ds. oceny standardu Polish API w świetle wymagań wynikających z regulacji prawnych. Stosowna uchwała, na podstawie której Zespół został formalnie utworzony, została podjęta w trybie obiegowym - uchwała nr 3/2018 z dnia 9 lipca 2018 r. w sprawie powołania przy RSP Zespołu zadaniowego ds. oceny standardu Polish API w świetle wymagań wynikających z regulacji prawnych.

³⁷ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji.

³⁸ Co do zasady rozporządzenie stosowane ma być od dnia 14 września 2019 r., jednak częściowo – w zakresie publikacji dokumentacji dotyczącej dostępu do interfejsów dostawców prowadzących rachunki płatnicze oraz testowania połączeń - od dnia 14 marca 2019 r.

dostawcami usług płatniczych świadczącymi usługi inicjowania transakcji płatniczych oraz usługi dostępu do informacji o rachunku³⁹. Prawodawca w ww. rozporządzeniu oraz przepisach dyrektywy PSD2 nałożył szereg wymogów, które będą musiały spełniać te interfejsy. Było to przyczyną powstania na obszarze UE kilku inicjatyw stworzenia odpowiednich standardów, celem usprawnienia i ułatwienia dostosowania się uczestników rynku usług płatniczych do nowych regulacji⁴⁰. Jedną z takich inicjatyw jest polska inicjatywa standardu „Polish API”. Standard „Polish API” ma pozwolić na stworzenie odpowiedniego API⁴¹, który może być wykorzystany do budowy interfejsów dostawców prowadzących rachunki płatnicze (ASPSPs) przeznaczone do komunikacji z dostawcami uzyskującymi dostęp do tych rachunków (TPPs). Standardy takie mają w pierwszym rzędzie zapewnić zgodność takich interfejsów z wymaganiami prawnymi nałożonymi na dostawców usług płatniczych, dodatkowo zaś mogą zawierać elementy biznesowe, niewynikające bezpośrednio z przepisów prawnych, ale uwzględniające uzgodnione pomiędzy zainteresowanymi podmiotami praktyki i zasady komunikacji.

Prace nad polskim standardem rozpoczęły się w lutym 2017 r. Pierwsza jego wersja została opublikowana w dniu 24 kwietnia 2018 r. Standard stale się rozwija i dodawane są niezbędne zmiany. Ostatnia w II półroczu 2018 r. wersja standardu została opublikowana w dniu 10 grudnia 2018 r. (wersja 2.1.1). Standard przewiduje dwie metody uwierzytelniania, tj. opartą o tzw. przekierowanie (*redirecton*) oraz uwierzytelnienie oparte o zewnętrzne narzędzie autoryzacyjne. Standard w wersji 2.1.1 nie przewiduje obsługi uwierzytelnienia opartego o przekazywanie TPPs danych uwierzytelniających użytkownika (*credential sharing*).

Zespół m.in. dokonał przeglądu dokumentacji wytworzonej na potrzeby Standardu Polish API, jak również analizy odpowiednich uregulowań prawnych mogących mieć zastosowanie do tworzonego standardu, sporządził również ankietę ewaluacyjną, która następnie została wypełniona przez Grupę Projektową, działającą pod auspicjami ZBP i odpowiedzialną za opracowanie standardu Polish API. Należy podkreślić, że Zespół nie zajmował się dodatkowymi elementami, które można byłoby określić jako wymagania biznesowe wobec interfejsów, skupił się natomiast na aspekcie prawnym tworzonego standardu. W wyniku prac Zespołu przygotowany został raport zawierający opis podejmowanych działań oraz ocenę standardu w świetle wymagań wynikających z regulacji prawnych. Zgodnie z planem, raport ten został zaprezentowany i przyjęty na grudniowym posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego. Jednocześnie Rada uznała, że Zespół zrealizował cele określone w powołującej go uchwale Rady i tym samym zakończył swoje działanie.

W raporcie wskazano, że Standard Polish API stanowi niezbędne minimum w postaci zbioru zasad i procedur, których wdrożenie wymagane będzie przy tworzeniu specjalnego interfejsu dostępowego przez konkretnych dostawców prowadzących rachunki płatnicze – standard daje możliwość zapewniania zgodności przez ASPSPs ze wskazanymi w raporcie przepisami prawa. W raporcie wyraźnie zaakcentowano odróżnienie wymogów, które dotyczą specjalnych interfejsów, a których spełnienie nie jest możliwe na poziomie implementacji Standardu API i w tym zakresie obowiązek dostosowania leży po stronie dostawców. Pozytywnie oceniono współpracę różnych podmiotów działających na polskim rynku na rzecz utworzenia wspólnego standardu komunikacyjnego, który z jednej strony ułatwia korzystanie z usług

³⁹ Należy również wspomnieć o trzecim rodzaju komunikowania się między TPPs a dostawcą prowadzącym rachunek płatniczy, czyli o tzw. *confirmation of availability of funds* (potwierdzenie dostępności środków pieniężnych na rachunku), o którym mowa w art. 65 PSD2. Potwierdzanie dostępności środków nie jest jednak usługą płatniczą (ale czynnością techniczną).

⁴⁰ Można tu wymienić następujące inicjatywy: Berlin Group, Open Banking UK, STET, a także inicjatywę czeskiego oraz słowackiego związku banków.

⁴¹ API - *Application Programming Interface* - służy umożliwieniu komunikacji pomiędzy aplikacjami.

płatniczych, a z drugiej - zapewnia bezpieczeństwo płatności na każdym etapie tego procesu. W ocenie Zespołu wymagane byłoby, aby kwestie, które będą pozostawały w gestii ASPSPs, zostały wyraźnie wskazane przez Grupę Projektową w osobnym dokumencie.

Ostatecznej oceny interfejsów bankowych służących do komunikacji z TPPs dokonywać będzie UKNF, jednakże możliwość oparcia się o odpowiedni, wypracowany z udziałem wszystkich stron rynkowych i oceniony przez ww. Zespół roboczy przy Radzie ds. Systemu Płatniczego standard pozwoli dostawcom prowadzącym rachunki płatnicze (zwłaszcza tym mniejszym) na pewniejsze i łatwiejsze implementowanie zmian mających służyć spełnieniu wymagań nowych regulacji.

7.2. Zagadnienia prawne

7.2.1. Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 864)

W dniu 11 sierpnia 2018 r. weszła w życie nowelizacja ustawy o usługach płatniczych, której głównym celem było implementowanie do polskiego porządku prawnego postanowień przepisu art. 88 dyrektywy PSD2. Nowelizacja ta wprowadziła ramy prawne służące ułatwieniu odzyskania środków w razie zlecenia płatności na nieprawidłowy numer rachunku (np. w wyniku pomyłki płatnika). Potrzeba wprowadzenia odpowiednich rozwiązań wynikała z tego, że wcześniej już istniejący przepis art. 143 ust. 1 ustawy o usługach płatniczych stanowi, iż zlecenie płatnicze uważa się za wykonane przez dostawcę prawidłowo, jeżeli zlecenie to zostało wykonane zgodnie z podanym przez użytkownika unikatowym identyfikatorem, bez względu na dostarczone przez użytkownika inne informacje dodatkowe. Natomiast przepis art. 143 ust. 2 ustawy o usługach płatniczych stanowi, że jeżeli unikatowy identyfikator (np. numer rachunku bankowego) podany przez użytkownika jest nieprawidłowy, dostawca nie ponosi odpowiedzialności za niewykonanie lub nieprawidłowe wykonanie transakcji płatniczej. Przepisy te, zwalniające z odpowiedzialności dostawcę, który z drugiej strony był związany tajemnicą prawnie chronioną wobec odbiorcy transakcji, stawiały płatnika w trudnej sytuacji, w której miał on problemy z ustaleniem danych osobowych odbiorcy pomyłkowej transakcji. Odnosząc się do tej niedogodności, wzorem art. 88 PSD2, nowelizacja wprowadziła nowe zasady działania dostawców płatnika i odbiorcy w celu odzyskania kwoty transakcji płatniczej wykonanej z użyciem nieprawidłowego unikatowego identyfikatora. Działanie to polega na poinformowaniu odbiorcy o pomyłce i wezwaniu go do zwrotu kwoty transakcji, zaś w sytuacji, gdyby odbiorca nie zwrócił środków w odpowiednim terminie⁴², dostawca udostępnia płatnikowi imię, nazwisko oraz adres odbiorcy. Celem udostępnienia tych danych jest umożliwienie dochodzenia przez płatnika od odbiorcy zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia na drodze sądowej. Bez takich danych płatnik nie wiedziałby, przeciwko komu wystąpić z roszczeniem (przed wejściem w życie ww. ustawy z dnia 22 marca 2018 r. dostawca odbiorcy nie przekazywał takich informacji ze względu na ochronę tajemnicy bankowej).

⁴² Termin ten to miesiąc od dnia dokonania zgłoszenia przez płatnika informacji o transakcji płatniczej wykonanej z użyciem nieprawidłowego unikatowego identyfikatora.

7.2.2. Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1997) – w zakresie implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego

Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw dokonała wdrożenia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie porównywalności opłat związanych z rachunkami płatniczymi, przenoszenia rachunku płatniczego oraz dostępu do podstawowego rachunku płatniczego (tzw. dyrektywa PAD). Jednym z głównych celów ww. ustawy w zakresie implementacji dyrektywy PAD było zapewnienie konsumentom dostępu do podstawowego rachunku płatniczego oraz podstawowych usług płatniczych powiązanych z tym rachunkiem.

Ww. ustawa weszła w życie w dniu 8 lutego 2017 r., z zastrzeżeniem określonych wyjątków i przepisów przejściowych. Przepisy, które weszły w życie po upływie 20 miesięcy od dnia ogłoszenia, tj. w dniu 8 sierpnia 2018 r., dotyczą dopuszczalności nałożenia kary za brak udostępnienia usługi podstawowego rachunku płatniczego lub brak umożliwienia przenoszenia rachunków płatniczych. Zgodnie z przepisami wprowadzonymi ww. ustawą do ustawy z dnia 29 sierpnia - Prawo bankowe (Dz.U. 2017 r. poz. 1876 z późn. zm.)⁴³, na banki, które nie będą udostępniały usługi podstawowego rachunku płatniczego lub umożliwiały przenoszenia rachunków płatniczych, Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć karę pieniężną w wysokości do 1 000 000 zł, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu do spełnienia tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez KNF. Odnośnie do spółdzielczych kas oszczędnościowo-rozliczeniowych wprowadzono analogiczne przepisy, zmieniając ustawę z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo - kredytowych (Dz. U. 2017 poz. 2065 z późn. zm.)⁴⁴ W tym przypadku kara może wynieść

⁴³ Dodany został art. 140 d w następującym brzmieniu:

Art. 140d. 1. W przypadku gdy bank nie udostępnia usługi podstawowego rachunku płatniczego, o której mowa w art. 59ia ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć na ten bank karę pieniężną w wysokości do 1 000 000 zł, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu go do spełnienia tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez Komisję Nadzoru Finansowego.

2. W przypadku gdy bank nie umożliwia przenoszenia rachunków płatniczych, o którym mowa w art. 59ii ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć na ten bank karę pieniężną w wysokości do 1 000 000 zł, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu go do spełnienia tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez Komisję Nadzoru Finansowego.

3. Ustalając wysokość kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, Komisja Nadzoru Finansowego uwzględni wagę, czas trwania i przyczyny naruszenia obowiązku określonego w art. 59ia ust. 1 lub art. 59ii ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, rozmiar prowadzonej przez bank działalności oraz jego sytuację finansową.

4. Wpływy z tytułu kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, stanowią dochód budżetu państwa.

5. Należności z tytułu kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

⁴⁴ Dodany został art. 71b w następującym brzmieniu:

Art. 71b. 1. W przypadku gdy kasa nie udostępnia usługi podstawowego rachunku płatniczego, o której mowa w art. 59ia ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć na tę kasę karę pieniężną w wysokości do 100 000 zł, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu jej do spełnienia tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez Komisję Nadzoru Finansowego.

2. W przypadku gdy kasa nie umożliwia przenoszenia rachunków płatniczych, o którym mowa w art. 59ii ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć na tę kasę karę pieniężną w wysokości do 1 000 000 zł, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu jej do spełnienia tego obowiązku w terminie wyznaczonym przez Komisję Nadzoru Finansowego.

maksymalnie 100 000 zł za brak udostępniania usługi podstawowego rachunku płatniczego oraz 1 000 000 zł za brak umożliwienia przenoszenia rachunków płatniczych.

Zgodnie z art. 14 ww. ustawy z dnia 30 listopada 2016 r., obowiązki związane z udostępnianiem podstawowego rachunku płatniczego (oraz przenoszeniem rachunku płatniczego⁴⁵) dostawcy usług płatniczych wykonują nie później niż przed upływem 18 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, czyli nie później niż przed dniem 8 sierpnia 2018 r.

Ustawa przewiduje, że podstawowy rachunek płatniczy będzie mógł otworzyć konsument nieposiadający innego rachunku płatniczego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w walucie polskiej. Podstawowy rachunek płatniczy będzie mógł być otwarty w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej (tylko dla członków tej kasy), a klient w ramach tego rachunku będzie mógł wykonywać wpłaty środków pieniężnych i wypłaty gotówki, polecenia przelewu, polecenia zapłaty, jak również transakcje przy użyciu karty płatniczej. Biorąc pod uwagę przepis art. 18 ust. 1 dyrektywy PAD, zgodnie z którym usługi związane z rachunkiem podstawowym muszą być oferowane nieodpłatnie lub za opłatą w rozsądnej wysokości, w ustawie wprowadzono uregulowanie, że dostawca prowadzi podstawowy rachunek płatniczy w zakresie krajowych transakcji płatniczych nieodpłatnie. Jednocześnie dostawca będzie mógł pobierać opłaty od konsumenta za wykonanie krajowych transakcji płatniczych, tj. usług polecenia przelewu, w tym stałych zleceń, po wykonaniu w ciągu miesiąca 5 takich krajowych transakcji płatniczych zleconych przez konsumenta. Opłaty te nie będą mogły być wyższe od opłat najczęściej stosowanych przez danego dostawcę w ciągu ostatnich 12 miesięcy w odniesieniu do ww. transakcji powiązanych z jakimkolwiek rachunkiem płatniczym oferowanym przez tego dostawcę. Ponadto dostawca oferujący dostęp do podstawowego rachunku płatniczego będzie mógł pobierać od konsumenta opłatę za wykonywanie transakcji polegających na przyjmowaniu wpłat gotówki i dokonywaniu wypłat gotówki z rachunku płatniczego, przy użyciu bankomatów lub wpłatomatów nienależących do tego dostawcy i znajdujących się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, po wykonaniu w ciągu miesiąca 5 takich krajowych transakcji płatniczych na rzecz konsumenta. Opłaty te nie będą mogły być wyższe od opłat najczęściej stosowanych przez danego dostawcę w ciągu ostatnich 12 miesięcy w odniesieniu do ww. transakcji powiązanych z jakimkolwiek rachunkiem płatniczym oferowanym przez tego dostawcę. Jednocześnie wprowadzony został przepis gwarantujący, że dostawca nie może pobierać od konsumenta opłat innych niż opisane wyżej opłaty za świadczenie usług związanych z prowadzeniem podstawowego rachunku płatniczego oraz opłaty za wykonanie transgranicznych transakcji płatniczych, które z kolei nie będą mogły być wyższe od opłat najczęściej stosowanych przez danego dostawcę przez ostatnie 12 miesięcy w odniesieniu do transakcji tego rodzaju, świadczonych w ramach jakiegokolwiek rachunku płatniczego prowadzonego przez tego dostawcę.

3. Ustalając wysokość kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, Komisja Nadzoru Finansowego uwzględni wagę, czas trwania i przyczyny naruszenia obowiązku określonego w art. 59ia ust. 1 lub art. 59ii ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, rozmiar prowadzonej przez kasę działalności oraz jej sytuację finansową.

4. Wpływy z tytułu kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, stanowią dochód budżetu państwa.

5. Należności z tytułu kar pieniężnych, o których mowa w ust. 1 i 2, podlegają egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

⁴⁵ W ustawie zostały również uregulowane kwestie przenoszenia rachunków płatniczych między dostawcami mającymi siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

7.2.3. Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu⁴⁶ weszła w życie w dniu 13 lipca 2018 r., z wyjątkiem przepisów dotyczących Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych zawartych w rozdziale 6 oraz art. 194 i art. 195 tej ustawy, które wejdą w życie po 18 miesiącach od dnia ogłoszenia, tj. w dniu 13 października 2019 r.

Ustawa wdraża dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁴⁷ (IV Dyrektywa AML) oraz dostosowuje do znowelizowanych zaleceń Financial Action Task Force (FATF).

Na podstawie art. 67 ust. 1 ww. dyrektywy, państwa członkowskie zostały zobowiązane do wprowadzenia w życie do dnia 26 czerwca 2017 r. przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do wykonania obowiązków ustanowionych w przedmiotowej dyrektywie.

W pracach nad ww. ustawą uwzględniono również wybrane zagadnienia z projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniającej dyrektywę 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu⁴⁸. Uwzględniając duże prawdopodobieństwo przyjęcia rozwiązań przewidzianych w ww. projekcie, polski projektodawca uwzględnił w projekcie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu także zmiany przewidywane do wprowadzenia przez tę dyrektywę.

Celem ww. ustawy jest zwiększenie efektywności krajowego systemu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowania terroryzmu. W stosunku do obecnie obowiązujących przepisów dotyczących przedmiotowej materii dokonano, między innymi, następujących zmian:

- zmodyfikowano katalog instytucji obowiązanych (między innymi dodano do listy podmioty prowadzące działalność gospodarczą polegającą na świadczeniu usług w zakresie wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi i środkami płatniczymi lub wymiany pomiędzy walutami wirtualnymi lub świadczące usługi pośrednictwa w ww. wymianie lub świadczące usługi prowadzenia rachunków zapewniających osobom uprawnionym możliwość korzystania z jednostek walut wirtualnych, w tym przeprowadzania transakcji ich wymiany);
- wykreślono z listy instytucji obowiązanych Narodowy Bank Polski, który otrzymał status jednostki współpracującej;
- wprowadzono definicję „waluty wirtualnej”. Zgodnie z tą definicją, przez „walutę wirtualną” rozumie się cyfrowe odwzorowanie wartości, które nie jest:
 - a) prawnym środkiem płatniczym emitowanym przez NBP, zagraniczne banki centralne lub inne organy administracji publicznej,

⁴⁶ Dz. U. poz. 723, z późn. zm.

⁴⁷ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117.

⁴⁸ Obecnie jest to dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE.

- b) międzynarodową jednostką rozrachunkową ustanawianą przez organizację międzynarodową i akceptowaną przez poszczególne kraje należące do tej organizacji lub z nią współpracujące,
 - c) pieniądzem elektronicznym w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych,
 - d) instrumentem finansowym w rozumieniu ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
 - e) wekslem lub czekiem
- oraz jest wymienne w obrocie gospodarczym na prawne środki płatnicze i akceptowane jako środek wymiany, a także może być elektronicznie przechowywane lub przeniesione albo może być przedmiotem handlu elektronicznego;
- wprowadzono możliwość odstąpienia przez instytucje obowiązane, przy uwzględnieniu rozpoznanego ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, od stosowania środków bezpieczeństwa finansowego w odniesieniu do pieniądza elektronicznego, jeżeli spełnione są, między innymi, warunki uwzględniające następujące elementy:
 - instrument płatniczy nie może być zasilony lub instrument ten ma maksymalny miesięczny limit transakcji płatniczych w wysokości równowartości 50 euro, która to kwota może być wykorzystana wyłącznie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
 - maksymalna kwota przechowywana elektronicznie nie przekracza równowartości 50 euro;
 - wprowadzono przepisy dotyczące podejmowania działań opartych o analizę ryzyka oraz nałożono na GIIF obowiązek przygotowania krajowej oceny ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

7.2.4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML)

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) zmieniająca dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniająca dyrektywy 2009/138/WE i 2013/36/UE weszła w życie w dniu 9 lipca 2018 r. Termin wdrożenia tej dyrektywy do prawa krajowego został wyznaczony na dzień 10 stycznia 2020 r.

Główne zmiany do IV Dyrektywy AML (2015/849) miały na celu m.in. ograniczenie ryzyka związanego z anonimowymi kartami przedpłaconymi i walutami wirtualnymi.

W celu walki z nowymi zagrożeniami, które pojawiły się w związku z finansowaniem operacji przez grupy terrorystyczne, zwłaszcza przy użyciu nowych narzędzi finansowych i sposobów dokonywania płatności, konieczne stało się zastosowanie nowych środków i ograniczeń. W szczególności, uregulowania wymagały kwestie dotyczące podmiotów zajmujących się świadczeniem usług wymiany walut pomiędzy walutami wirtualnymi a walutami fiducyjnymi, jak również dostawców kont walut wirtualnych (te podmioty nie były dotąd zobowiązane na mocy prawa unijnego do identyfikacji podejrzanych działań). W związku z powyższym, przepisy V Dyrektywy AML objęły również ww. podmioty. W tym też względzie należy podkreślić, iż, zgodnie z zapisem motywu 10 ww. dyrektywy, jej celem jest objęcie wszystkich możliwych

sposobów wykorzystania walut wirtualnych. Dodatkowo w V Dyrektywie AML zdefiniowano pojęcia „waluty wirtualne”⁴⁹ oraz „dostawca kont waluty wirtualnej”⁵⁰.

Na gruncie V Dyrektywy AML nastąpiło dalsze zmniejszenie limitów i kwot maksymalnych, poniżej których podmioty zobowiązane mogą nie stosować określonych środków należytej staranności wobec klienta w odniesieniu do pieniądza elektronicznego. Obniżono w związku z tym istniejące limity dla danego instrumentu płatniczego (z 250 euro do 150 euro w odniesieniu do maksymalnego miesięcznego limitu transakcji płatniczych i maksymalnej kwoty przechowywanej elektronicznie oraz ze 100 euro na 50 euro w przypadku wykupu gotówkowego lub podjęcia w gotówce wartości pieniężnej pieniądza elektronicznego lub – dodatkowo wobec IV Dyrektywy AML - w przypadku zdalnych transakcji płatniczych). Ponadto postanowiono, że agenci rozliczeniowi będą akceptowali płatności dokonane z użyciem anonimowych kart przedpłaconych wydanych w państwach trzecich, jeżeli karty te będą spełniały wyżej opisane wymogi. Umożliwiono także państwom członkowskim wprowadzenie postanowienia, że nie będą akceptowały na swoim terytorium płatności dokonywanych z wykorzystaniem anonimowych kart przedpłaconych.

W V Dyrektywie AML wprowadzono także obowiązek ustanowienia przez państwa członkowskie scentralizowanych automatycznych mechanizmów, takich jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych. Mechanizmy te mają umożliwić terminową identyfikację dowolnej osoby fizycznej lub prawnej posiadającej lub kontrolującej rachunki płatnicze oraz rachunki bankowe identyfikowane za pomocą IBAN.

7.2.5. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty

W I półroczu 2018 r. rozpoczęto unijny proces legislacyjny związany z projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009 w odniesieniu do niektórych opłat za płatności transgraniczne w Unii i opłat za przeliczenie waluty. Celem projektu było zapewnienie osobom fizycznym i przedsiębiorcom z państw członkowskich spoza strefy euro możliwości korzystania ze wszystkich rozwiązań przewidzianych w przepisach rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 924/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie płatności transgranicznych we Wspólnocie (dalej – rozporządzenie 924/2009). Głównym celem projektowanych zmian, zgodnie z deklaracjami wnioskodawcy – Komisji Europejskiej, było zniesienie utrzymujących się w niektórych państwach wysokich kosztów wewnątrzunijnych transgranicznych transakcji płatniczych wykonywanych w walucie euro. W ocenie Komisji, wspomniane wysokie koszty stanowią barierę dla bardziej efektywnej wymiany handlowej między państwami członkowskimi należącymi do strefy euro a państwami członkowskimi spoza niej. Osoby fizyczne i przedsiębiorcy spoza tej strefy, jak wskazuje wnioskodawca, ponoszą wyższe koszty uzyskania dostępu do znaczącej części rynków Unii Europejskiej, a także trudniej im nawiązywać relacje z osobami

⁴⁹ »Waluty wirtualne« zdefiniowano jako cyfrowe wyznaczniki wartości, które nie są emitowane ani gwarantowane przez bank centralny lub organ publiczny, nie muszą być powiązane z walutą prawnie obowiązującą i nie posiadają prawnego statusu waluty lub pieniądza, lecz które są akceptowane przez osoby fizyczne lub prawne jako środek wymiany i mogą być przekazywane, przechowywane lub sprzedawane drogą elektroniczną;

⁵⁰ »Dostawcę kont waluty wirtualnej« zdefiniowano jako podmiot świadczący usługi polegające na przechowywaniu prywatnych danych uwierzytelniających w imieniu swoich klientów na potrzeby posiadania, przechowywania i przekazywania walut wirtualnych.”.

fizycznymi w strefie euro. Oznacza to, że podmioty te nie mogą prowadzić wymiany handlowej ani konkurować z kontrahentami w strefie euro na takich samych warunkach.

W przepisach obowiązującego rozporządzenia nr 924/2009 wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych wykonywanych w walucie euro realizowanych wewnątrz Unii jest zrównana z poziomem opłat za płatności krajowe w tej walucie (tj. płatności w euro w tym samym państwie członkowskim). Mimo że zakres podmiotowy tego aktu obejmuje również państwa członkowskie spoza strefy euro, to możliwość implementacji tego rozwiązania jednak jest opcjonalna, w efekcie czego osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy z tych państw nie odnieśli w praktyce korzyści z wprowadzenia omawianej regulacji na poziomie unijnym. Ze wspomnianej możliwości skorzystały wyłącznie Szwecja i Rumunia⁵¹, które zdecydowały się dostosować wysokość opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro do poziomu opłat za płatności krajowe – odpowiednio - w koronach szwedzkich i lejach. W projekcie zmieniającym rozporządzenie 924/2009 zaproponowano dwie zasadnicze modyfikacje:

1) ujednoczenie poziomu opłat z tytułu dokonywania wewnątrzunijnych płatności transgranicznych w euro z wysokością opłat za transakcje krajowe w walucie krajowej państwa członkowskiego. Dostawcy usług płatniczych w państwach członkowskich spoza strefy euro będą zobowiązani do zrównania opłat z tytułu płatności transgranicznych w euro z kosztami płatności krajowych w walucie tych państw członkowskich.

2) ustanowienie dodatkowych obowiązków w zakresie przejrzystości w odniesieniu do praktyk dotyczących przeliczania walut uwzględniając postanowienia dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (PSD2). Wprowadzono także wymagania w zakresie przejrzystości, związane z praktykami dotyczącymi przeliczania walut, szczególnie w przypadku transakcji z użyciem usługi DCC (*dynamic currency conversion*). W odniesieniu do tego rodzaju usługi konsument będzie musiał być powiadomiony o kosztach przeliczania walut.

W grudniu 2018 r. zakończono etap tzw. trilogów pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej a Komisją Europejską. Jednym z aspektów wymagających uzgodnienia było m.in. rozszerzenie proponowanego we wniosku Komisji zakresu przepisu dotyczącego ujednoczenia poziomu opłat z tytułu dokonywania wewnątrzunijnych płatności transgranicznych w euro z wysokością opłat za transakcje krajowe w walucie krajowej państwa członkowskiego na wszystkie waluty państw członkowskich, nie tylko euro. Ostatecznie w finalnej wersji przedmiotowego aktu zdecydowano się przyjąć pierwotną koncepcję. Parlament Europejski przyjął omawiane rozporządzenie w dniu 14 lutego 2019 r., zaś Rada Unii Europejskiej w dniu 4 marca 2019 r.⁵² Rozporządzenie zostało ostatecznie uchwalone w dniu 19 marca 2019 r.⁵³ (podpisane przez przewodniczących Parlamentu Europejskiego oraz Rady Unii Europejskiej). Przedmiotowy akt zostanie zatem opublikowany najprawdopodobniej w pierwszej połowie 2019 r.

⁵¹ https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-payments-regulation-ec-no-924-2009/amending-and-supplementary-acts/extension-rules-other-eu-currencies_en

⁵² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/HIS/?uri=COM:2018:163:FIN>

⁵³ [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0076\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2018/0076(COD)&l=en)

7.2.6. Delegowane akty prawne do Rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)

W dniu 13 września 2018 r. opublikowano w Dzienniku Urzędowym nr L230 Unii Europejskiej tekst rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku. Oznacza to zakończenie prac związanych ze stworzeniem delegowanych aktów prawnych zawierających regulacyjne standardy techniczne (RTS) oraz wykonawczych standardy techniczne (ITS) uszczegóławiających zasady działalności centralnych depozytów papierów wartościowych w zakresie wskazanym w rozporządzeniu CSDR⁵⁴.

Zgodnie z treścią art. 42 ww. rozporządzenia, wymogi w zakresie dyscypliny rozrachunku wejdą w życie po upływie 24 miesięcy od daty ich publikacji w Dzienniku Urzędowym UE, czyli w dniu 13 września 2020 r.

7.2.7. Planowane zmiany w regulacjach unijnych dotyczących kontrahentów centralnych (ang. central counterparties, CCP)

W drugim półroczu 2018 r. na poziomie unijnym toczyły się prace związane z nowelizacją rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (tzw. rozporządzenie EMIR – *European Market Infrastructure Regulation*).

W II półroczu 2018 r. pod przewodnictwem Prezydencji Austriackiej trwały przygotowania do negocjacji trójstronnych (trilog) między Komisją Europejską, Parlamentem Europejskim i Radą UE w sprawie trzech wersji ww. projektów przygotowanych przez ww. instytucje. W trakcie prac nad modyfikacją pierwotnego projektu propozycje zmian w tekście przygotowanym przez Radę UE ewoluowały w kierunku pozostawienia zasadniczych kompetencji nadzorczych nad unijnymi izbami CCP na poziomie organów krajowych, z jednoczesnym utworzeniem w ramach ESMA stałego komitetu nadzorczego działającego na rzecz zapewniania konwergencji praktyk nadzorczych w tym zakresie w skali UE.

W II połowie 2018 r. nie podjęto natomiast dalszych działań w zakresie projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie ram prawnych restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji CCP (projekt z dnia 28 listopada 2016 r.). Mając na uwadze istotne znaczenie izb CCP dla bezpieczeństwa systemu finansowego i tym samym istotną funkcję regulacji funkcjonowania tych podmiotów w sytuacjach wymagających podjęcia względem nich działań naprawczych, restrukturyzacyjnych lub likwidacyjnych, wydaje się, że finalizacja prac nad przyjęciem przedmiotowych ram prawnych powinna mieć znaczenie priorytetowe w unijnym procesie legislacyjnym.

⁵⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 zostało przyjęte w dniu 23 lipca 2014 r. i opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE z dnia 28 sierpnia 2014 r. (Dz. U. UE L 257, s. 1). Weszło ono w życie w dniu 17 września 2014 r. Rozporządzenie to określane jest jako „CSDR” (*Central Securities Depositories Regulation*).

7.2.8. Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych

W II półroczu 2018 r. kontynuowano prace nad projektem ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych (nr UD329 w „Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów”). Kolejna wersja omawianego projektu (z dnia 26 listopada 2018 r.), wraz z projektem rozporządzenia Ministra Przedsiębiorczości i Technologii w sprawie zwolnienia z obowiązku przyjmowania zapłaty innym instrumentem płatniczym, została przedstawiona do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów w dniu 30 listopada 2018 r. Do końca 2018 r. nie podjęto dalszych działań w związku z procedowaniem ww. projektu. W 2019 r. do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów w dniu 17 stycznia 2019 r. została przedstawiona kolejna wersja projektu z dnia 9 stycznia 2019 r., jednakże omawiany projekt nie został rozpatrzony przez to gremium w przewidzianym terminie.

Ww. projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z rozwojem płatności bezgotówkowych w wersji z dnia 9 stycznia 2019 r. przewiduje nowelizacje następujących ustaw:

- ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, w której zaproponowano modyfikację polegającą na zobligowaniu organu podatkowego do zapewnienia możliwości dokonywania zapłaty określonych należności za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, gdzie postuluje się przyznanie możliwości dokonania zapłaty opłaty skarbowej także za pomocą polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego;
- ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, w której zdecydowano się na dodanie przepisu zakładającego, że przedsiębiorca zapewnia możliwość dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego. Podkreślono przy tym, że przedmiotowe zobowiązanie nie będzie dotyczyło przedsiębiorców nieobjętych obowiązkiem albo zwolnionych z obowiązku, o którym mowa w art. 111 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, czyli prowadzenia ewidencji obrotu i kwot podatku należnego przy zastosowaniu kas rejestrujących. Dodatkowo minister właściwy do spraw gospodarki będzie mógł, w drodze rozporządzenia, zwolnić, na czas określony, niektórych przedsiębiorców z obowiązku przyjmowania zapłaty przy użyciu polecenia przelewu lub innego instrumentu płatniczego. Ponadto przy wydawaniu rozporządzenia powinny być uwzględnione: 1) możliwości techniczno-organizacyjne zapewnienia konsumentowi prawa do zapłaty przy użyciu instrumentu płatniczego, 2) skala i wielkość nadużyć związanych z nieewidencjonowaniem obrotu przez przedsiębiorców.

W odniesieniu do proponowanej przez NBP zmiany w ustawie o usługach płatniczych dotyczącej uregulowania statusu prawnego akceptacji gotówki na terytorium RP (wobec spodziewanej dynamizacji obrotu bezgotówkowego celem propozycji NBP było zagwarantowanie konsumentom prawa wyboru dogodnej metody płatności), podjęte zostało w uzgodnieniu z projektodawcą ustalenie, że istnieje konieczność odniesienia się do istniejącej w tym obszarze luki w prawie, a osiągnięte uzgodnienie pozostaje

bez wpływu na kształt projektu w obecnym brzmieniu i sposób procedowania na obecnym etapie ścieżki legislacyjnej.⁵⁵

W projekcie ustawy z dnia 9 stycznia 2019 r. zrezygnowano z wcześniej proponowanych zmian w ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Realizacja proponowanych postulatów została zmaterializowana w ramach innego procesu legislacyjnego, dotyczącego nowelizacji ww. ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (znajdującego się pod nr UD326 w „Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów”⁵⁶).

W projekcie omawianej ustawy zaproponowano *vacatio legis* wynoszące 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy, z wyjątkiem zmian w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, mających wejść w życie po upływie 90 dni od dnia ogłoszenia przedmiotowego aktu prawnego.

7.2.9. Ustawa o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw

Z dniem 1 lipca 2018 r., ustawą z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 62, dalej „ustawa o VAT”⁵⁷), weszły w życie przepisy, które wprowadziły tzw. mechanizm „podzielonej płatności” (*split payment*)⁵⁸. Równocześnie, w celu umożliwienia obsługi tego mechanizmu, ustawą o VAT dokonano zmian, m.in. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe⁵⁹ oraz ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych⁶⁰. Banki krajowe oraz spółdzielcze kasy oszczędnościowo-rozliczeniowe (dalej „skok-i”) zostały zobowiązane do otwarcia tzw. rachunków VAT oraz do powiadomienia posiadaczy rachunków o numerach tych rachunków, a także o zasadach i terminach informowania o znajdującym się na nich saldzie.

Termin na otwarcie rachunków VAT do rachunków otwartych przed dniem wejścia w życie ustawy o VAT został wyznaczony najpóźniej na dzień 30 czerwca 2018 r. Zgodnie z ww. ustawą, otwarcie rachunków VAT następuje bez zawierania odrębnych umów, jest wolne od prowizji i opłat.

Rachunek VAT, o którym mowa wyżej, zdefiniowany został w ustawie o VAT jako rachunek wskazany:

- a) w art. 62a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, tj. jako rachunek prowadzony przez bank dla rachunku rozliczeniowego (rachunek VAT może być prowadzony także do innego rachunku, jeżeli bank prowadzi go w ramach gospodarki własnej, co wynika z ust. 11 tego artykułu),
oraz
- b) w art. 3b ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, tj. jako rachunek otwarty przez skok dla członka kasy posiadającego imienny rachunek

⁵⁵ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12305606/katalog/12474062#12474062>

⁵⁶ <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12321208/katalog/12570828>

⁵⁷ Obecnie ustawa o VAT opublikowana jest w Dz.U. z 2018 r. poz. 2174 z późn. zm.

⁵⁸ Dotyczy transakcji dokonywanych na rzecz innych podatników podatku od towarów i usług, czyli transakcji B2B. Polega na wyodrębnieniu z kwoty płatności (brutto) za dostarczone towary lub świadczone usługi, wpłaconej przez nabywcę na rachunek dostawcy lub usługodawcy, kwoty podatku VAT, która jest przeksięgowana za pośrednictwem rachunku rozliczeniowego na wyodrębniony rachunek VAT. O zastosowaniu tej metody decyduje, według swojego uznania, podatnik otrzymujący fakturę (nabywca towaru/usługi).

⁵⁹ Dz. U. 2018 r. poz. 2187, z późn. zm.

⁶⁰ Dz. U. 2018 r. poz. 2386, z późn. zm.

otwarty w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą. Przy czym ustawa zakłada automatyzm – otwierając imienny rachunek dla członka kasy, kasa jednocześnie otwiera rachunek VAT.

Co istotne, przepisy ustawy o VAT dotyczą rachunków prowadzonych w walucie polskiej.

Ustawa o VAT wprowadziła nowy rozdział do ustawy – Prawo bankowe (rozdział 3a), dotyczący ww. rachunku VAT, w którym określa, na jakich zasadach ma być on prowadzony. Przepisy rozdziału 3a stosuje się odpowiednio do rachunków VAT otwieranych przez skok- i.⁶¹

Spod działania przepisów rozdziału 3a ustawy – Prawo bankowe wyłączonych jest szereg rachunków.⁶² Wyłączeniu podlegają między innymi rachunki w systemach płatności prowadzonych przez Narodowy Bank Polski oraz wskazane rachunki Banku Gospodarstwa Krajowego. Wyłączone są też inne rachunki prowadzone przez NBP, a także rachunki banków prowadzone przez inne banki, rachunki banków spółdzielczych prowadzone przez bank zrzeszający, a także rachunki skok-ów prowadzone przez Krajową Spółdzielczą Kasę Oszczędnościowo-Kredytową, które służą wyłącznie rozliczeniom z tytułu wykonania czynności, do których nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług.

Dysponowanie rachunkiem VAT jest ściśle uregulowane, np. ustawowo wskazane są dopuszczalne tytuły uznań i obciążeń tego rachunku⁶³. Z tego względu, poza dodaniem ww. rozdziału 3a w ustawie – Prawo bankowe, ustawą o VAT dokonano równocześnie zmiany art. 50 ustawy – Prawo bankowe. Zmiana polegała na wyłączeniu, w stosunku do rachunku VAT, wyrażonej w art. 50 zasady swobodnego dysponowania środkami przez posiadacza rachunku oraz wyłączeniu możliwości ograniczenia tej swobody w drodze umowy z bankiem.

Jak wynika z uzasadnienia do ustawy o VAT, przyjęte w tym akcie prawnym rozwiązania mają na celu przeciwdziałanie nadużyciom i oszustwom podatkowym.

Na mocy ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz niektórych innych ustaw⁶⁴ rachunek VAT został uwzględniony w zawartej w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa definicji „rachunku podmiotu kwalifikowanego”. W związku z tym w tych miejscach, w których Ordynacja podatkowa odwołuje się do rachunku podmiotu kwalifikowanego, należy uwzględnić także rachunek VAT. Opisana zmiana ustawy – Ordynacja podatkowa weszła w życie z dniem 8 sierpnia 2018 r. jako wyjątek od zasadniczej daty wejścia w życie ww. ustawy z dnia 5 lipca 2018 r., czyli 22 sierpnia 2018 r.

7.2.10. Rozporządzenie Ministra Przedsiębiorczości i Technologii z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące

Z dniem 7 lipca 2018 r. weszły w życie przepisy rozporządzenia Ministra Przedsiębiorczości i Technologii z dnia 28 maja 2018 r. w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące⁶⁵.

⁶¹ Art. 3b ust. 2 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

⁶² Art. 62f ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.

⁶³ Zob. rozdział 3a w ustawie – Prawo bankowe.

⁶⁴ Dz. U. poz. 1499.

⁶⁵ Dz. U. poz. 1206. Rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 111 ust. 9 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U z 2018 r. poz. 2174 z późn. zm.).

W odniesieniu do systemu płatniczego istotne w tej regulacji są m.in. unormowania wprowadzające wymóg, aby kasy rejestrujące posiadały interfejs (lub interfejsy komunikacyjne) umożliwiające współpracę z terminalem płatniczym transakcji bezgotówkowych (§ 6 pkt 7 lit. c).

Należy zauważyć, że jest to zupełnie nowe rozwiązanie, o szerokim zakresie oddziaływania, które ma wpływ zarówno na przedsiębiorców objętych obowiązkiem posiadania kas rejestrujących, konsumentów, jak i agentów rozliczeniowych i dostawców terminali płatności bezgotówkowych.

Jak wynika z uzasadnienia do projektu ww. rozporządzenia, jego celem jest m.in. powiększenie obszaru akceptacji płatności bezgotówkowych.

Powyższą zmianę należy ocenić jako kolejny krok w upowszechnianiu płatności bezgotówkowych. Przyjęte rozwiązanie dla konsumentów oznacza ułatwienie dostępu do płatności bezgotówkowych.⁶⁶ Wprowadzenie kas fiskalnych zintegrowanych z terminalem płatniczym zwiększa równocześnie możliwość wyboru form zapłaty przez konsumenta.

Kolejną dostrzeganą zaletą omawianej regulacji jest przyjęcie jednego standardu komunikacji pomiędzy kasami rejestrującymi a terminalami płatniczymi⁶⁷, co, z punktu widzenia agentów rozliczeniowych i dostawców terminali płatności bezgotówkowych, również należy ocenić pozytywnie.

7.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

7.3.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

W II połowie 2018 r. działania na rzecz zwiększenia akceptacji bezgotówkowych instrumentów płatniczych w administracji podejmowane były w ramach dwóch programów, tj. Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej⁶⁸, realizowanego przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz KIR S.A. od kwietnia 2017 r., oraz – począwszy od dnia 1 września 2018 r. – także Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, realizowanego przez Fundację Polska Bezgotówkowa. Istnienie dwóch programów w tym zakresie jest sytuacją przejściową. Docelowo, po dniu 31 marca 2019 r. finansowanie zwiększania akceptacji płatności bezgotówkowych w urzędach przejęła bowiem wyłącznie Fundacja Polska Bezgotówkowa, zaś Program upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, z dniem 31 marca 2019 r., został zakończony⁶⁹. W ramach Programu Fundacji Polska Bezgotówkowa dostępne będzie do dnia 31 sierpnia 2021 r. finansowanie kosztów terminala

⁶⁶ Ocena Skutków Regulacji, s. 4.

⁶⁷ jw.

⁶⁸ Program ten obejmuje jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, tj. urzędy wojewódzkie, urzędy marszałkowskie, urzędy miast i gmin oraz starostwa powiatowe, a także Policję. W ramach Programu jest wdrażany model akceptacji w jednostkach administracji publicznej płatności bezgotówkowych z wykorzystaniem terminali POS (dla płatności kartami płatniczymi, w technologii tradycyjnej zbliżeniowej oraz smartfonami), jak również płatności mobilnych (z użyciem smartfona) realizowanych przez WebPOS Paybynet. Udział w Programie jest dla urzędu w pełni dobrowolny. Jest także bezpłatny. Urzędy nie płacą za instalację i używanie terminali POS, ani za aktywowanie usługi WebPOS Paybynet. Żadnych opłat z tytułu realizowanych płatności nie ponoszą także klienci.

⁶⁹ Urzędy dotychczas korzystające z Programu upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej w okresie od 1 września 2018 r. do 31 marca 2019 r. mogły zmigrować do Programu Polska Bezgotówkowa, nie ponosząc z tego tytułu żadnych dodatkowych kosztów. Jednocześnie, okres bezpłatnego korzystania przez urzędy z terminali płatniczych został wydłużony o 17 miesięcy. W Programie Polska Bezgotówkowa urzędy będą mogły korzystać z terminali w każdym własnym punkcie kasowym (z wyłączeniem punktów kasowych prowadzonych przez podmioty trzecie), o ile wcześniej nie miały w nim terminala uzyskanego na warunkach komercyjnych od jednego z agentów rozliczeniowych. <https://www.kir.pl/administracja/program-bezgotowkowy-dla-urzedow/migracja-do-programu-polska-bezgotowkowa/>

oraz kosztów prowizji z tytułu obsługi i rozliczania transakcji bezgotówkowych, realizowanych z wykorzystaniem kart Visa i Mastercard, dla podmiotów administracji publicznej, administracji skarbowej, urzędów samorządu terytorialnego, sądów i publicznej służby zdrowia. W przypadku pozostałych podmiotów publicznych (m.in. muzeów, szkół, przedszkoli, teatrów i przedsiębiorstw komunalnych) stosowane będą zasady obowiązujące w przypadku tzw. standardowych akceptantów, tj. finansowane będą koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu.

Z danych KIR S.A. wynika, że od kwietnia 2017 r. do końca 2018 r. zostało zgłoszonych do realizowanego Programu 1599 urzędów (około 60% wszystkich urzędów), z czego niemal 570 urzędów zgłosiło się w II połowie 2017 r., 384 – w I połowie 2018 r., a 37 – w II połowie 2018 r. Do końca grudnia 2018 r. w ramach Programu klienci w urzędach zrealizowali łącznie ponad 1,21 mln transakcji o wartości ponad 156 mln zł. Dla porównania, do końca czerwca 2018 r. klienci zrealizowali łącznie ponad 713,5 tys. transakcji o wartości ponad 93,4 mln zł. Oznacza to, że w stosunku do danych za okres kwiecień 2017 r. - czerwiec 2018 r. w II połowie 2018 r. odnotowany został wzrost zarówno łącznej liczby (o 69%), jak i wartości (o 67%) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych w urzędach.

Z kolei dane Fundacji Polska Bezgotówkowa wskazują, że w okresie od dnia 1 września do dnia 31 grudnia 2018 r. do programu przez nią realizowanego przystąpiło 711 różnych jednostek administracji publicznej (tzw. akceptantów sektorowych), w których zostało zainstalowanych 1504 terminale. Z wykorzystaniem aktywnych terminali zrealizowano w okresie do końca grudnia 2018 r. 54 tys. transakcji o wartości 7,3 mln zł.

7.3.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych

W II połowie 2018 r. Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała realizację Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego, podejmując działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych, upowszechniania i promocji obrotu bezgotówkowego, a także promocji innowacji technologicznych wspierających obrót bezgotówkowy w Polsce. Program zakłada zwiększenie w ciągu 3 lat liczby terminali płatniczych POS o ok. 500 tys. sztuk. Cel, jaki został przyjęty w tym zakresie na 2018 r., wynosił 100 tys. sztuk terminali.

Od dnia 1 września 2018 r. Fundacja Polska Bezgotówkowa – zgodnie ze zmianami, które zostały wprowadzone do Zasad Operacyjnych – finansuje koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 12 miesięcy do 100 tys. zł obrotu w każdej działalności oferującej możliwość dokonania zakupu i przeprowadzenia płatności. Od września 2018 r. agenci rozliczeniowi mogą zgłaszać do programu dowolne podmioty posiadające NIP, niezależnie od branży i konstrukcji prawnej (w tym podmioty należące do szeroko rozumianego sektora administracji publicznej, o czym mowa w pkt 7.3.1). Kryteriami przystąpienia do Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego jest brak akceptacji płatności bezgotówkowych w ostatnich 12 miesiącach i wielkość podmiotu (w zakresie liczby prowadzonych punktów sprzedaży) oraz nieuczestniczenie w sieci franczyzowej. Agenci rozliczeniowi mają możliwość oferowania akceptantom do trzech terminali płatniczych, przy czym w jednej lokalizacji akceptanta można zainstalować tylko jeden terminal dowolnego typu.

Od momentu rozpoczęcia operacyjnej działalności przez Fundację, tj. od lutego 2018 r., do dnia 31 grudnia 2018 r. do Programu przystąpiło 15 agentów rozliczeniowych, którzy reprezentują niemal cały rynek acquiringu w Polsce. Według danych na dzień 31 grudnia 2018 r.⁷⁰, w ramach Programu zostało zawartych blisko 90 tys. umów, na podstawie których zainstalowano ponad 105 tys. terminali. Z danych zgromadzonych przez Fundację wynika, że ponad 77% terminali realizuje transakcje, przy czym średnia wartość transakcji wynosi 52 zł. Średnia liczba transakcji przypadająca na aktywny terminal wynosi ponad 70 sztuk miesięcznie. Na terminalach zainstalowanych w przypadku tzw. standardowych akceptantów, które zostały zgłoszone do Programu, wykonano w sumie ponad 32 mln transakcji na łączną kwotę ponad 1,65 mld zł. Z dofinansowania terminali korzysta ponad 400 branż w 7 500 miejscowościach na terenie całej Polski, z tego blisko 55% w pięciu województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim. Wśród wszystkich reprezentowanych branż, największa liczba transakcji o najwyższej łącznej wartości została odnotowana w przypadku sklepów (innych niż spożywcze i odzieżowe), restauracji, sklepów spożywczych oraz salonów piękności.

7.3.3. Kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”

W dniu 18 września 2018 r. została zainaugurowana druga edycja kampanii informacyjno-edukacyjnej pod hasłem „Warto Bezgotówkowo”, pod patronatem honorowym Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii oraz Ministerstwa Finansów. Celem kampanii, zainicjowanej przez Koalicję na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności i koordynowanej przez Warszawski Instytut Bankowości, było upowszechnianie wiedzy o korzyściach bezgotówkowych form płatności wśród osób indywidualnych oraz firm i instytucji akceptujących płatności. Partnerami głównymi akcji były: Fundacja Cyberium, założona przez KIR S.A., Fundacja Polska Bezgotówkowa oraz Związek Banków Polskich.

W kampanii wzięły udział m.in. banki, organizacje kartowe, Poczta Polska S.A., przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, uczelnie, samorządy terytorialne oraz media. Działania informacyjno-promocyjne, obejmujące także indywidualne aktywności partnerów, prowadzone były w dniach 15-19 października 2018 r. Na potrzeby kampanii udostępniono, za pośrednictwem specjalnej strony internetowej (WartoBezgotowkowo.pl), szereg materiałów zawierających teksty eksperckie, infografiki, animacje i innego typu materiały informacyjne dotyczące płatności bezgotówkowych. W ramach akcji przeprowadzono konkurs plastyczny dla dzieci pt. „Warto bezgotówkowo” oraz konkurs IT dla młodzieży na temat cyberbezpieczeństwa. W tygodniu płatności bezgotówkowych opublikowano ponad 200 różnego typu informacji medialnych. Wyemitowano ponadto serię filmów edukacyjnych i infografik. Z działaniami edukacyjnymi organizatorzy dotarli bezpośrednio do ponad 27.000 osób (w tym uczniów, studentów i seniorów).

Dzień Płatności Bezgotówkowych był oficjalnie obchodzony w dniu 16 października 2018 r. Tego dnia zorganizowano Forum Usług Płatniczych, na którym dokonano podsumowania dotychczasowych efektów kampanii oraz zaprezentowano raport z badania „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce” (szerzej w punkcie 9.7.).

⁷⁰ Źródło: Fundacja Polska Bezgotówkowa.

7.4. Działania na rzecz SEPA⁷¹

7.4.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Polskimi uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec grudnia 2018 r. było 26 banków na 66 działających (bez banków spółdzielczych).

Na koniec grudnia 2018 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 20 banków (jednego banku więcej niż na koniec I półrocza 2018 r.), które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek STEP2 SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec grudnia 2018 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2018 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 19,9 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (3,9 mln zleceń krajowych, 4,1 mln transgranicznych wysyłanych i 11,9 mln otrzymanych) o wartości 128,2 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby transakcji o 6,4% i spadek wartości transakcji polecenia przelewu SEPA o 25,8% (w I półroczu 2018 r. zrealizowano 18,7 mln poleceń przelewu o wartości 172,8 mld euro). Spadek całkowitej wartości transakcji SCT w II półroczu 2018 r. wynika z niższej wartości transakcji krajowych oraz niższej wartości zleceń transgranicznych zleconych poza terytorium RP.

7.4.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

Na koniec grudnia 2018 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, były 4 polskie banki, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) były trzy polskie banki, podobnie jak miało to miejsce w I półroczu 2018 r.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za II półrocze 2018 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 2,9 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1,5 tys. zleceń krajowych oraz 2 transgraniczne wysyłane i 1,4 tys. otrzymanych) o wartości 47,1 mln euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji polecenia zapłaty SEPA odpowiednio o 3,6% i 48,6% (w I półroczu 2018 r. zrealizowano 2,8 tys. poleceń zapłaty o wartości 31,7 mln euro). Wzrost wartości transakcji w II półroczu 2018 r. wynika z wyższej wartości zleceń transgranicznych SDD, tj.

⁷¹ Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro.

zleconych poza terytorium RP i otrzymanych spoza terytorium RP (wartość usług polecenia zapłaty wykonanych na terytorium RP utrzymała się na podobnym poziomie jak w I półroczu 2018 r.).

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na podstawie art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2018 r., poz. 145, z późn. zm.), Prezes NBP wydaje zezwolenie na prowadzenie systemu płatności oraz na dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania. Ponadto, na podstawie tej samej ustawy, Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania systemów płatności.

Działania nadzorcze w II półroczu 2018 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów płatności. W dużej części skupiały się one na analizowaniu informacji dotyczących incydentów zaistniałych w systemach płatności. Podejmowane działania nadzorcze miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia przez NBP zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych. Na podstawie art. 132 zm. ust. 1 i 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.) Prezes NBP wydaje zezwolenie na prowadzenie schematu płatniczego oraz na zmiany zasad jego funkcjonowania.

W II półroczu 2018 r. Prezes NBP wydał trzy decyzje dotyczące zezwolenia na zmiany w zasadach funkcjonowania schematów płatniczych. Jedną z nich była decyzją częściową z uwagi na to, iż w pozostałym zakresie objętym wnioskiem organizacji płatniczej postępowanie administracyjne wymagało wyjaśnień i uzupełnień wnioskodawcy. Pozostałe dwie decyzje dotyczyły podwyższenia limitu kwoty dla pojedynczej transakcji, inicjowanej zbliżeniowo kartą płatniczą i niewymagającej silnego uwierzytelnienia użytkownika, z 50 zł do 100 zł.

Ponadto w II półroczu 2018 r. wszczęto dwa postępowania w sprawie uzyskania zezwolenia na zmianę w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego.

Pozostałe działania nadzorcze w przedmiotowym półroczu 2018 r. polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania schematów płatniczych z wykorzystaniem informacji i danych statystycznych pochodzących od organizacji płatniczych zarządzających schematami płatniczymi, w tym na analizowaniu informacji o zaistniałych incydentach. Najistotniejszym incydentem w tym okresie było zdarzenie, jakie miało miejsce w schemacie Mastercard w dniu 12 lipca 2018 r. i jakie było szeroko komentowane w mediach.

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

W II półroczu 2018 r. KNF nie przekazywała do Prezesa NBP wniosków w sprawie wyrażenia opinii dotyczącej świadczenia usługi *acquiringu*⁷² i w związku z tym Prezes NBP nie wydał w tym okresie również żadnej opinii dotyczącej świadczenia ww. usługi.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych

8.4.1. Przygotowania do dokonania przeglądu systemu rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 pod kątem zgodności z przepisami rozporządzenia CSDR

W związku z przyjęciem przez Zarząd NBP w dniu 1 marca 2018 r. zaleceń i rekomendacji zawartych w raporcie końcowym z oceny systemu SKARBNET4⁷³, a także mając na uwadze zadania związane ze sprawowaniem przez Prezesa NBP nadzoru systemowego nad infrastrukturą systemu płatniczego, w II półroczu 2018 r. prowadzono przygotowania do podjęcia prac mających na celu dokonanie w 2019 r. przeglądu systemu SKARBNET4 pod kątem realizacji przez operatora/gestora tego systemu zaleceń dotyczących podjęcia działań w zakresie zgodności z przepisami rozporządzenia *Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniającego dyrektywę 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (rozporządzenia CSDR)*.

8.4.2. Wydawanie opinii

We wrześniu i w listopadzie 2018 r. Prezes NBP wydał dwie pozytywne opinie w sprawie wniosków Izby Rozliczeniowej Giełd Towarowych S.A. (IRGiT S.A.) o zatwierdzenie przez KNF zmian w Regulaminie Izby Rozliczeniowej i Rozrachunkowej oraz w Regulaminie Funduszu Rozliczeniowego Izby Rozliczeniowej i Rozrachunkowej.

Podstawą prawną do wydania opinii Prezesa NBP są odpowiednio art. 68b ust. 1 i 68d ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi. Zgodnie z tymi przepisami, regulamin izby rozliczeniowej i rozrachunkowej oraz regulamin funduszu zabezpieczającego izby rozliczeniowej i

⁷² Na mocy art. 60 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.) Prezes NBP wydaje dla KNF opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 tej ustawy (usługa *acquiringu*), którą zamierza świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia KNF na jej świadczenie w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF przekazuje Prezesowi NBP kopię dokumentacji złożonej przez wnioskodawcę (tj. wniosek o wydanie lub zmianę zezwolenia wraz załącznikami), zgodnie z art. 61a ustawy o usługach płatniczych. Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów, ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usługi *acquiringu*, ma na celu ocenę, czy usługa ta będzie świadczona w sposób sprawny i bezpieczny oraz zgodnie z przepisami obowiązującego prawa.

⁷³ Raport końcowy z dnia 26 lutego 2018 r. pt. „Ocena systemu SKARBNET4 pod kątem spełniania wymogów rozporządzenia CSDR”.

rozrachunkowej a także ich zmiany wymagają zatwierdzenia przez KNF, po zasięgnięciu opinii Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

8.4.3. Prace związane ze złożeniem wniosku o autoryzację przez KDPW S.A.

W dniu 30 marca 2017 r. weszły w życie standardy techniczne do rozporządzenia CSDR, co oznacza, że od tego dnia zaczął biec sześciomiesięczny termin dla obecnie funkcjonujących CDPW (z wyjątkiem CDPW prowadzonych przez banki centralne – członków ESBC) na złożenie wniosków o wydanie zezwoleń wymaganych przez rozporządzenie CSDR.

W związku z powyższym w dniu 29 września 2017 r. KDPW S.A. złożyła wniosek do KNF o udzielenie zezwolenia na działalność centralnego depozytu papierów wartościowych, co, zgodnie z przepisami rozporządzenia CSDR, zainicjowało formalny proces autoryzacyjny. W II połowie 2018 r. NBP współpracował z KNF w ramach bieżących prac mających na celu uzyskanie od KDPW S.A. informacji i dokumentów niezbędnych do stwierdzenia kompletności wniosku.

8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej infrastruktury rynku finansowego

Kontynuując współpracę z Europejskim Bankiem Centralnym w obszarze wspierania odporności cybernetycznej podmiotów rynku finansowego, w II półroczu 2018 r. NBP rozpoczął działania mające na celu ocenę poziomu wykonania zaleceń przekazanych w trakcie badania.

W drugiej połowie 2018 r., w ramach Europejskiego Systemu Banków Centralnych, zakończono koordynowane przez Europejski Bank Centralny prace nad dokumentem *Cyber resilience oversight expectations for financial market infrastructures (CROE)*. W szczególności dokonano weryfikacji uwag zgłoszonych m.in. przez podmioty stanowiące infrastrukturę rynku finansowego UE w ramach publicznych konsultacji przeprowadzonych w pierwszej połowie 2018 r. Wykorzystanie przedmiotowego dokumentu, w ramach sprawowanego przez banki centralne nadzoru systemowego, ma zapewnić podniesienie poziomu odporności cybernetycznej podmiotów stanowiących infrastrukturę rynku finansowego, w tym w szczególności operatorów systemów płatności.

Ocena działań nadzorczych w II półroczu 2018 r.

W omawianym okresie działania nadzorcze koncentrowały się głównie wokół uprawnień ustawowych Prezesa NBP i polegały na ocenie systemów płatności, schematów płatniczych, systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, w ramach toczących się przez Prezesem NBP postępowań administracyjnych, a także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury, w tym – w dużej części – na analizowaniu informacji dotyczących incydentów zaistniałych w systemach płatności.

Na uwagę zasługują również podejmowane przez przedstawicieli NBP – w ramach współpracy z Europejskim Bankiem Centralnym – działania, mające na celu zwiększenie bezpieczeństwa i odporności cybernetycznej podmiotów rynku finansowego.

Należy wskazać, iż zakres i intensywność działań nadzorczych nie odbiegały znacząco od działań w okresach poprzednich. Działania te miały u swej podstawy potrzebę zapewnienia zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury. Należy ocenić je pozytywnie.

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Projekt badawczy nt. kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim

Narodowy Bank Polski w drugim półroczu 2018 r. kontynuował prace w ramach badania kosztów instrumentów płatniczych na rynku polskim. Badanie to jest oparte na badaniu kosztów instrumentów płatniczych, przeprowadzonym w latach 2009-2012 pod kierunkiem Europejskiego Banku Centralnego, w którym wzięło udział 13 państw z Unii Europejskiej. Wyniki tego szeroko zakrojonego projektu EBC zostały przedstawione w opublikowanym na stronie internetowej EBC w 2012 r. opracowaniu pt. „The social and private costs of retail payment instruments. A European perspective”. Ważnym punktem odniesienia jest także badanie przeprowadzone w 2007 r. przez Bank Norwegii, którego wyniki zostały opublikowane w 2009 r. w raporcie pt. „Costs in the Norwegian Payment System”.

W drugim półroczu 2018 r. ukończono prace związane z ekstrapolacją danych dotyczących kosztów instrumentów płatniczych na cały sektor przedsiębiorstw handlowo-usługowych, sektor bankowy, sektor obejmujący infrastrukturę płatniczą i populację konsumentów oraz oszacowano koszty po stronie firm transportujących i obsługujących gotówkę (firm *Cash-in-transit* – firm CIT). Uwzględniono także koszty po stronie banku centralnego. Następnie oszacowano koszty społeczne i prywatne wybranych instrumentów płatniczych. Uzyskane szacunki zostały opisane w raporcie badawczym pt. „Koszty instrumentów płatniczych na rynku polskim. Raport końcowy z projektu badawczego NBP”, który sfinalizowano w drugim półroczu 2018 r. Raport końcowy z badania został zatwierdzony przez Komitet Sterujący Projektem Badawczym w dniu 10 grudnia 2018 r. oraz zaprezentowany na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 17 grudnia 2018 r.

Wyniki tego pierwszego w Polsce tak kompleksowego badania umożliwiły uzyskanie ważnych szacunków dla polskiego rynku płatniczego w zakresie kosztów społecznych i prywatnych instrumentów płatniczych, ponoszonych przez poszczególne najważniejsze strony łańcucha płatności. Badanie to będzie miało także znaczenie dla całej polskiej gospodarki, ponieważ finalnie pozwoliło na oszacowanie całkowitych kosztów płatności.

9.2. Raport „Płatności natychmiastowe w euro w standardzie SEPA Instant Credit Transfer - analiza dostępnych rozwiązań w kontekście zapotrzebowania na usługę w Polsce”

W II półroczu 2018 r. Narodowy Bank Polski przeprowadził analizę dostępnych dla polskiego sektora bankowego rozwiązań w zakresie rozliczania płatności natychmiastowych w walucie euro zgodnych ze schematem SEPA Instant Credit Transfer (SCT Inst). W jej wyniku, na potrzeby Rady ds. Systemu Płatniczego, organu opiniotawczo-doradczego Zarządu Narodowego Banku Polskiego, przygotowano raport pt. „Płatności natychmiastowe w euro w standardzie SEPA Instant Credit Transfer – analiza dostępnych rozwiązań w kontekście zapotrzebowania na usługę w Polsce”.

Celem raportu było przede wszystkim określenie i przedstawienie dostępnych dla polskiego sektora płatniczego sposobów rozliczania płatności natychmiastowych w euro zgodnych ze schematem SCT Inst oraz zasad funkcjonowania przedmiotowego schematu rozliczeniowego. W opracowaniu zawarto również podsumowanie oraz wnioski wypływające z przeprowadzonego przez NBP badania ankietowego na temat zainteresowania polskich banków świadczeniem usługi płatności natychmiastowych w walucie euro zgodnych ze schematem SCT Inst. Wyniki badania potwierdziły zainteresowanie banków świadczeniem tej usługi swoim klientom oraz pokazały, że w Polsce jest zapotrzebowanie na taką usługę. Jako dominujące rozwiązanie wykorzystywane do świadczenia usługi, banki wskazały usługę TIPS (TARGET Instant Payment Settlement), świadczoną w ramach systemu TARGET2. Przewidywany termin wdrożenia usługi zadeklarowany przez większość banków to rok 2019 bądź termin późniejszy niż 2019 r.

Na podstawie informacji przekazanych przez banki w ankiecie można założyć, że usługa płatności natychmiastowych w walucie euro, zgodnych ze schematem SCT Inst, ma w Polsce szanse na stosunkowo szybkie wdrożenie. Potwierdzeniem zainteresowania oraz zapotrzebowania na świadczenie usługi płatności natychmiastowych w euro w Polsce jest również zaangażowanie KIR S.A., która ma w planach świadczenie takiej usługi dla polskich banków. Istotną rolę w rozwoju płatności natychmiastowych w euro pełnić będzie Narodowy Bank Polski, jako podmiot prowadzący system TARGET2-NBP odpowiedzialny za otwieranie i prowadzenie rachunków na platformie TIPS dla podmiotów, które wyrażą zainteresowanie takim rozwiązaniem. Narodowy Bank Polski, pełniąc rolę katalizatora zmian w polskim systemie płatniczym, na bieżąco monitoruje rynek płatniczy i gotowy jest, we współpracy z innymi podmiotami, np. takimi jak KIR S.A., do rozważenia prowadzenia działań mających na celu umożliwienie polskiemu środowisku bankowemu dostępu do usługi płatności natychmiastowych w euro, zgodnych ze schematem SCT Inst.

Na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 2018 r. Rada ds. Systemu Płatniczego zapoznała się z przedmiotową analizą oraz wynikami ankiety na temat zainteresowania polskich banków świadczeniem usługi płatności natychmiastowych w euro w standardzie SCT Inst.

9.3. Badanie metod dokonywania płatności w handlu elektronicznym

W dniach 20-25 listopada 2018 r. firma GoMobi.pl, na zlecenie Izby Gospodarki Elektronicznej, przeprowadziła badanie rynkowe na temat zwyczajów płatniczych polskich internautów. Badanie zostało zrealizowane na grupie 1863 internautów metodą CAWI (Computer-Assisted Web Interview), przy pomocy elektronicznych ankiet responsywnych emitowanych na stronach www oraz przesyłanych za pośrednictwem poczty elektronicznej⁷⁴.

Z badania wynika, że internauci, którzy w ciągu ostatnich 6 miesięcy przed badaniem dokonywali bezgotówkowych płatności za zakupy w Internecie (realizowane za pomocą komputera stacjonarnego lub laptopa), w zdecydowanej większości postawili na wygodę i szybkość określonych metod płatności. Niemal połowa (48%) wybrała szybkie przelewy przez serwis płatności (np. PayU, Przelewy24, Dotpay czy eCard), 21% respondentów zapłaciło kartą kredytową przy składaniu zamówienia, 17% korzystało z przelewów tradycyjnych, a 15% zapłaciło BLIKiem. Nadal duże było wykorzystanie gotówki w realizacji transakcji. 18%

⁷⁴ Wyniki trzeciej edycji badania zostały zaprezentowane w raporcie „Płatności cyfrowe 2018”, opublikowanym na stronie Izby Gospodarki Elektronicznej pod adresem: http://eizba.pl/wp-content/uploads/2018/12/Platnosci_Cyfrowe_2018.pdf

ankietowanych zapłaciło gotówką przy odbiorze u kuriera, a 16% badanych użyło gotówki przy odbiorze osobistym w sklepie.

O ile u internautów, którzy dokonywali zakupów za pomocą komputera stacjonarnego lub laptopa występują istotne różnice co do skali wykorzystania preferowanych metod płatności, o tyle w przypadku tych, którzy kupowali mobilnie (za pomocą tableta lub smartfona), atrakcyjność głównych metod płatności była podobna, bo oscylowała w przedziale od 18% do 23%. W tej grupie respondentów także dominowały szybkie przelewy przez serwis płatności, przelew tradycyjny, płatność kartą oraz BLIKiem. Wykorzystywana była także gotówka (płatność przy odbiorze).

Wyniki badania pokazują, że polscy internauci dokonujący płatności mobilnych preferują płatności oparte o jedno kliknięcie (35% ankietowanych) oraz realizowane za pomocą BLIKa (30%). Z kolei kupujący w sklepach stacjonarnych najczęściej płacą gotówką za zakupy (70%). Innymi metodami płatności wykorzystywanymi przez ankietowanych internautów w sklepach stacjonarnych są: płatności zbliżeniowe kartą (47%), płatności kartą wymagające wsunięcia karty do terminala (36%) oraz płatności zbliżeniowe smartfonem z użyciem aplikacji mobilnej banku (13%).

Polscy internauci nie chcą wycofania gotówki z obiegu. 61% ankietowanych deklaruje chęć pozostawienia gotówki, a 32% nie ma na ten temat zdania. Jedynie 7% respondentów opowiada się za jej wycofaniem. Są to przede wszystkim osoby, które na co dzień częściej płacą różnego typu metodami płatności bezgotówkowych niż banknotami i monetami. Wśród argumentów przemawiających za utrzymaniem gotówki ankietowani wskazali dwa najważniejsze: (1) Polska nie jest na to gotowa (33% respondentów) i (2) doprowadziłoby to do alienacji osób starszych (31%).

9.4. Badanie pt. „Jak rozliczamy się ze znajomymi”

W sierpniu 2018 r. zostały opublikowane wyniki badania „Jak rozliczamy się ze znajomymi?” przeprowadzonego przez Instytut Badań Rynkowych i Społecznych (IBRIS) na zlecenie Polskiego Standardu Płatności (PSP), operatora systemu płatności BLIK. Badanie zostało zrealizowane w dniach 21-22 czerwca 2018 r. na reprezentatywnej, 1100-osobowej, ogólnopolskiej próbie Polaków. Na potrzeby badania wykorzystano metodę CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing), tj. przeprowadzanie telefonicznych standaryzowanych wywiadów kwestionariuszowych wspomaganych komputerowo.

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że 45% Polaków pożycza drobne kwoty od znajomych, najczęściej w sytuacjach związanych z drobnymi zakupami spożywczymi czy wspólnym wyjściem na kawę lub obiad. Najliczniejszą grupą wiekową, która pożycza drobne kwoty od znajomych, są trzydziestolatkowie. 72% z nich wskazuje, że są winni znajomym niewielkie kwoty. Natomiast Milenialsi są grupą wiekową, w której wykazywana jest duża częstotliwość drobnych pożyczek od znajomych, która dochodzi do kilku razy w tygodniu. Częściej też drobne kwoty od znajomych pożyczają kobiety niż mężczyźni (47% kobiet i 43% mężczyzn). Do drobnych pożyczek skłonni są bardziej mieszkańcy dużych miast. 66% z nich deklaruje, że pożyczka drobne kwoty od znajomych.

Z badania wynika również jak szybko oddajemy należności znajomym. 26% Polaków pożyczających niewielkie kwoty (czyli co czwarta osoba) oddaje swoje długi od razu, a 13% oddaje je w ciągu tego samego

dnia. 26% Polaków decyduje się oddać pożyczone kwoty w ciągu tygodnia. 14% Polaków wskazuje, że zapomina o swoich długach i nie oddaje znajomym pożyczonych kwot.

Badanie pokazuje, w jaki sposób oddajemy znajomym drobne pożyczone kwoty. Co drugi Polak (52%) drobne rozliczenia koleżeńskie reguluje za pomocą gotówki. Kobiety chętniej niż mężczyźni korzystają w tych sytuacjach z gotówki, drobne należności reguluje w ten sposób 62% kobiet, a 41% mężczyzn. Co piąta osoba (19%) wskazuje, że w ogóle nie nosi gotówki w swoich portfelach, a drobne kwoty pożyczone od znajomych oddaje im za pomocą operacji bezgotówkowych – przelewem za pośrednictwem bankowości internetowej lub mobilnej. Zwolennikami nowych technologii są przede wszystkim osoby młode. Z drobnych pożyczonych kwot za pośrednictwem e-bankowości rozlicza się co trzeci Milenials i co piąty trzydziestolatek. Mężczyźni chętniej niż kobiety przelewają drobne kwoty za pośrednictwem e-bankowości, robi tak 18% mężczyzn i 13% kobiet. 46% mieszkańców metropolii do rozliczeń ze znajomymi wykorzystuje transakcje bezgotówkowe.

W badaniu pokazana została zawartość portfela statystycznego Polaka. 19% Polaków w ogóle nie nosi gotówki w swoich portfelach, a w grupie Milenialsów 33% deklaruje, że nie trzyma gotówki w portfelu. 53% Polaków trzyma w portfelu maksymalnie kilkadziesiąt złotych, przy czym co trzeci Polak wskazuje, że woli je trzymać w banknotach. Monety nosi w portfelu 17% Polaków, a 16% deklaruje, że nosi każdego dnia kilkaset złotych (w banknotach).

9.5. Badanie pt. „Postawy Polaków wobec form płatności 2018”

Badanie „Postawy Polaków wobec form płatności 2018”⁷⁵ zostało przeprowadzone we wrześniu 2018 r. przez instytut badawczy ARC Rynek i Opinia na zlecenie eService sp. z o.o. W badaniu tym wykorzystano metodę CAWI (Computer Assisted Web Interview), korzystając z panelu internetowego liczącego 55 tys. panelistów. Próba badawcza (celowa) wynosiła 1000 osób i została przygotowana w oparciu o dane pochodzące z „Diagnozy Społecznej” przeprowadzanej w 2015 r. Badanie to jest kontynuacją badania o tej samej nazwie zainicjowanego przez eService w 2017 r.

Wyniki badania wskazują, iż zdecydowana większość respondentów preferuje płatności bezgotówkowe, co zadeklarowało aż 60% ankietowanych. Za płatnością gotówką opowiedziało się 31% respondentów. Natomiast 9% respondentów nie było w stanie określić swoich preferencji w tym zakresie. Zgodnie z wynikami tego badania, gotówka traci swoją pozycję jako najczęściej używana forma płatności, zwłaszcza w przypadku transakcji niskokwotowych. Podkreślenia wymaga również fakt, iż udział transakcji bezgotówkowych w płatnościach do 10 zł wzrósł w ciągu roku o 19%, natomiast w przypadku płatności w przedziale od 10 zł do 50 zł wzrost tego udziału wyniósł aż o 28%. Analiza motywów korzystania z różnych form płatności wykazała, że wygoda i łatwość użycia były najczęściej wskazywane w odniesieniu do płatności zbliżeniowych telefonem (64% wskazań), a następnie kartą płatniczą (60% wskazań) oraz przy użyciu systemu BLIK (55% wskazań). Z kolei wygodę oraz łatwość użycia gotówki zadeklarowało zaledwie 21% respondentów. Ponadto, w opinii respondentów głównym powodem korzystania z gotówki był brak możliwości płacenia kartą w każdym miejscu.

⁷⁵ Źródło do wyników badania: eService, *Postawy Polaków wobec form płatności*, <https://www.eservice.pl/o-nas/biuro-prasowe/aktualnosci/postawy-polakow-wobec-form-platnosci-2018/>

W badaniu dokonano także podziału respondentów na sześć kategorii ze względu na ich preferencje płatnicze.

Typ pierwszy – *królowie życia* – są to osoby, które w największym stopniu preferują płatności gotówką, gdyż ta forma płatności kojarzy się im z prestiżem. Są to również osoby, które cechuje relatywnie niewielka skłonność do oszczędzania pieniędzy - wydają je bez większego zastanowienia. Szacuje się, że segment ten stanowi ok. 14% ankietowanych.

Drugą kategorią są *sceptycy*, którzy rzadziej w stosunku do pozostałych segmentów korzystają z płatności kartą płatniczą lub telefonem. Grupa ta nie czerpie przyjemności z wydawania pieniędzy, nie tworzy złożonych planów finansowych oraz jest sceptyczna co do korzystania z usług bankowych. Grupa ta stanowi 15% badanych.

Segment *marzycieli* charakteryzuje częste korzystanie z gotówki (co najmniej raz dziennie), zwłaszcza w przypadku płatności w kwocie do 10 zł. Grupa ta nie wykazuje skłonności do oszczędzania pieniędzy lub ich inwestowania. Niechętnie gromadzi wiedzę z zakresu finansów osobistych, jednak często podkreśla, że należy korzystać z usług bankowych. Cechą charakterystyczną tej grupy jest również to, że przy wyborze miejsca do zamieszkania zwraca ona uwagę na możliwość płacenia kartą lub telefonem w urzędach (na to udogodnienie wskazywało 74% przedstawicieli segmentu). Szacuje się, że segment ten stanowi 15% populacji.

Gospodarni stanowią najmniejszy odsetek próby, tj. zaledwie 9%. Cechuje ich wyższa niż w przypadku pozostałych segmentów skłonność do korzystania z karty płatniczej lub telefonu. Wybierają oni wskazane metody płatności ze względu na szybkość oraz oszczędność czasu. Cechą charakterystyczną osób należących do tego segmentu jest również to, że pieniądze nie są dla nich tak bardzo istotne, jak w przypadku pozostałych grup. Nie tworzą oni także planów finansowych. Gospodarni, podobnie jak marzyciele, przy wyborze miejsca zamieszkania kierują się możliwością płacenia w urzędach kartą lub telefonem.

Optymalni stanowią największą grupę w badanej próbie, ok. 25%. Segment ten preferuje płatności bezgotówkowe i ma bardzo pozytywny stosunek do usług bankowych. Dla przedstawicieli tej grupy pieniądze mają istotne znaczenie – lubią o nich rozmawiać oraz mieć z nimi do czynienia. Charakteryzuje ich także racjonalność w dysponowaniu pieniędzmi, co przejawia się tym, iż chętnie oszczędzają oraz tworzą plany finansowe. Przy wyborze miejsca zamieszkania kierują się możliwością wypłacania pieniędzy z bankomatów w pobliżu domu.

Ostatnim segmentem są *zamożni*. Jego przedstawiciele preferują płatności bezgotówkowe, w szczególności wykorzystując do płatności kartę płatniczą lub telefon, niezależnie od kwoty transakcji. Grupa ta ma bardzo pozytywny stosunek do usług bankowych, a wychodzenie z domu bez gotówki nie stanowi dla nich problemu. Zamożni dobrze kontrolują swoje wydatki i są świadomi wysokości środków, jakimi dysponują. Zamożni przy wyborze miejsca zamieszkania kierują się możliwością płacenia kartą lub telefonem w sklepie oraz możliwością wypłacania pieniędzy z bankomatu w najbliższej okolicy. Odsetek tej grupy konsumentów stanowił 22% badanej próby.

9.6. Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami innych krajów Unii Europejskiej za 2017 r.

Porównanie wybranych elementów polskiego systemu płatniczego z systemami krajów Unii Europejskiej za 2017 r. jest cyklicznym materiałem Departamentu Systemu Płatniczego⁷⁶. Głównym celem prezentowanego materiału jest porównanie poszczególnych parametrów z kilkunastu najważniejszych obszarów systemu płatniczego, w szczególności w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, w Polsce i w krajach Unii Europejskiej za rok 2017, a związanych głównie z dostępnością instytucji świadczących usługi płatnicze dla ludności, poziomem „ubankowienia” (mierzonego liczbą rachunków bankowych) oraz wykorzystaniem podstawowych bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych, poleceń przelewu, poleceń zapłaty) i elementów infrastruktury płatniczej (bankomatów, terminali POS). W celu dokonania analizy wybranych parametrów Polska została przedstawiona na tle krajów Unii Europejskiej. Analiza zawarta w niniejszym materiale została przygotowana w oparciu o dane za 2017 r., opublikowane przez Europejski Bank Centralny we wrześniu 2018 r., a znajdujące się w Hurtowni Danych Statystycznych EBC⁷⁷.

Według raportu w przypadku siedmiu porównywanych wskaźników Polska znajdowała się powyżej średniej dla Unii Europejskiej, a w przypadku trzech wskaźników zajmowała czołowe miejsca (dwa z tych wskaźników dotyczą danych za 2016 r. – są to ostatnie dostępne dane w tym zakresie). W 2017 r. przykładowo, Polska znajdowała się na pierwszym miejscu w UE pod względem liczby placówek oferujących usługi płatnicze oraz pod względem udziału transakcji oszukańczych w wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami, czyniąc tym samym z Polski najbezpieczniejszy kraj pod względem płatności kartowych w Unii Europejskiej (dane dostępne za 2016 r.). Analizując wskaźniki w zakresie infrastruktury płatniczej, czyli liczby bankomatów, liczby terminali POS oraz liczby wydanych kart płatniczych, przeliczonych na jednego mieszkańca lub 1 mln mieszkańców, Polska plasowała się zazwyczaj poniżej średniego poziomu wskaźnika dla krajów UE, pomimo zauważalnego wzrostu większości ww. wskaźników w stosunku do roku poprzedniego. W obszarze wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz bezgotówkowych instrumentów płatniczych (kart płatniczych i poleceń przelewu) Polska wypada korzystniej. We wszystkich wskaźnikach dotyczących wykorzystania infrastruktury płatniczej oraz instrumentów bezgotówkowych, Polska zanotowała wzrosty, plasując się powyżej średniej unijnej. Zaprezentowane w materiale trendy dotyczące rozwoju poszczególnych form rozliczeń pieniężnych wskazują, że Polska osiąga bardzo wysokie tempo wzrostu w takich wskaźnikach jak: liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi na jednego mieszkańca (wzrost z 83 do 101 transakcji, tj. o 21%), liczba transakcji bezgotówkowych dokonanych pojedynczą kartą płatniczą (wzrost z 84 do 95 transakcji, tj. o 13%), oraz liczba poleceń przelewu na jednego mieszkańca (wzrost z 63 do 68 transakcji, tj. o 7,5%).

⁷⁶ Materiał ten jest przygotowywany corocznie przez DSP, począwszy od 2008 r. (dane za lata 2001 – 2006). Ostatni materiał został przygotowany za 2017 r.: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/porownanie_UE_2017.pdf

⁷⁷ Dane są publikowane na stronie internetowej EBC pod adresem <http://sdw.ecb.europa.eu/>

Tabela nr 17. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2016 i 2017.

Wskaźnik	2016	2017	Wzrost / Spadek (%)	Zmiana pozycji względem innych krajów UE	
				2016	2017
Liczba placówek oferujących usługi płatnicze na 1 milion mieszkańców	1.558	1.562	0,2% ↑	1/27	0 1/27
Liczba rachunków bankowych na 1 mieszkańca	1,81	1,93	6,6% ↑	11/22	0 11/21
Liczba bankomatów na 1 mln mieszkańców	610	605	-0,8% ↓	14/28	0 14/28
Liczba terminali POS w przeliczeniu na 1 mln mieszkańców	13.815	16.252	17,6% ↑	22/25	+2 20/26
Liczba wydanych kart płatniczych na 1 mieszkańca	0,96	1,02	6,3% ↑	26/28	+1 25/28
Liczba transakcji kartami płatniczymi na 1 mieszkańca	83,3	100,6	20,8% ↑	13/28	0 13/28
Liczba transakcji bezgotówkowych dokonywanych pojedynczą kartą płatniczą	84,2	95,2	13,1% ↑	8/27	0 8/28
Liczba transakcji zrealizowanych w pojedynczym terminalu POS	5.848	5.959	1,9% ↑	8/24	0 8/26
Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi	81,4%	84,8%	3,4% ↑	7/23	-1 8/26
Liczba zrealizowanych poleceń przelewu na jednego mieszkańca	63,4	68,1	7,4% ↑	15/28	+1 14/28
Liczba poleceń zapłaty na 1 mieszkańca	0,7	0,7	0 -	22/24	0 22/23
Liczba transakcji dokonywanych przy użyciu bezgotówkowych instrumentów płatniczych na jednego mieszkańca	147	169	15,0% ↑	19/28	+1 18/28
Udział pieniądza gotówkowego w agregacie podaży pieniądza M1	21,4	20,4	-4,7% ↓	4/10	0 4/10
Udział gotówki w PKB	9,3	9,5	2,2% ↑	5/10	0 5/10
Udział gotówki w płatnościach	63%	-	- -	4/20	- -
Udział transakcji oszukańczych w wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami	0,005%	-	- -	1/28	- -

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu>

9.7. Raport z badania pt. „Lokalne uwarunkowania akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce”

W październiku 2018 r. zostały przedstawione wyniki pilotażowego badania na temat lokalnych uwarunkowań akceptacji i stosowania płatności bezgotówkowych w Polsce. Pilotażowe badanie objęło swym zasięgiem województwo warmińsko-mazurskie. Uzyskano odpowiedzi na pytania ankietowe od 115 sołtysów. Badanie to stanowi pierwszy etap projektu pt. „Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe”, który będzie realizowany przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu we współpracy z Fundacją Warszawski Instytut Bankowości w okresie do 2021 r. i obejmie swym zakresem 3 grupy podmiotów: sołtysów, handlowców i konsumentów w sołectwach na terenie całego kraju⁷⁸.

Celem realizowanego projektu badawczego jest:

- oszacowanie liczby i rozmieszczenia miejscowości, w których infrastruktura handlowo-usługowa istnieje, ale nie ma dostępnego ani jednego terminala EFT-POS (tzw. białych plam),
- zbadanie przyczyn braku akceptowania płatności bezgotówkowych przez lokalne punkty handlowe w niewielkich miejscowościach,
- poznanie powodów wykluczenia i samowykluczenia płatniczego przez mieszkańców niewielkich miejscowości w Polsce.

Z przeprowadzonego badania pilotażowego wynika, że w ponad 60% wsi w województwie warmińsko-mazurskim nie można dziś zapłacić bezgotówkowo (dotyczy to 45% ludności objętej badaniem), a średnia odległość do najbliższego bankomatu wynosi 9,4 km. Co piąty mieszkaniec wsi w tym województwie mógłby zapłacić telefonem lub kartą, ale w jego miejscowości punkt usługowo-handlowy nie daje takiej możliwości.

„Białe plamy” płatnicze w województwie warmińsko-mazurskim to przeważnie wsie o średniej liczbie ludności. Wystarczająco duże, żeby miały punkty handlowo-usługowe, ale prawdopodobnie zbyt małe, by ilość klientów i transakcji zachęcała do inwestowania w terminale płatnicze. Na etapie pogłębionych badań planowane jest wyjaśnienie przyczyny braku terminali w punktach handlowo-usługowych oraz kwestia powszechności posiadania i korzystania z kart płatniczych.

⁷⁸ Informacja o projekcie „Białe plamy w akceptacji kart płatniczych a wykluczenie finansowe” oraz wyniki badania pilotażowego zostały zaprezentowane przez dr A. Huterską w trakcie Forum Usług Płatniczych, w dniu 18 października 2018 r. <https://wartobezgotowkowo.pl/wp-content/uploads/2018/10/A-Huterska-FUP-Biale-plamy.pdf>

Wykaz stosowanych skrótów

- API** - interfejs programistyczny aplikacji (*Application Programming Interface*) – zestaw protokołów komunikacyjnych, podprogramów oraz innych narzędzi do budowy programów. Zbiór zdefiniowanych metod (funkcji) służących do komunikowania się pomiędzy różnymi komponentami. Dzięki API, oddzielne programy komputerowe komunikują się między sobą (przy użyciu wcześniej dostarczonych w API specyfikacji podprogramów, struktur danych, klas obiektów i wymaganych protokołów komunikacyjnych)
- CCP** – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
- CDPW** – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych
- CSDR** - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywę 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012
- DCA** – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne, otwierane na platformie T2S (T2S DCA) lub platformie TIPS (TIPS DCA)
- DSP** – Departament Systemu Płatniczego NBP
- EACHA** – *European Automated Clearing House Association* - Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych
- EBA** – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
- ECB** – Europejski Bank Centralny
- EMIR** – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
- EMV** – *Europay, Mastercard, VISA* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem
- ESMA** - *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
- HCE** - *Host Card Emulation* – technologia umożliwiająca dokonanie płatności zbliżeniowo telefonem
- IRGiT S.A.** – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
- IRGiT SRF** – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
- ITS** - *Implementing Technical Standards* - regulacyjne standardy wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA
- KDPW S.A.** – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
- KDPW_CCP S.A.** – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępuje w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego
- KE** – Komisja Europejska
- KGU SORBNET2** – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2
- KIR** – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.
- KSR** - Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez First Data Polska S.A.
- KNF** – Komisja Nadzoru Finansowego

MF – Ministerstwo Finansów

MMS2 - Moduł monitorujący systemu SORBNET2 – aplikacja udostępniana przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem

NBP – Narodowy Bank Polski

NFC - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych

PFMIs – *Principles for financial market infrastructures* – Zasady dotyczące infrastruktur rynku finansowego

POS – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy

p.p. – punkt procentowy

PSD2 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE

P2P – *person-to-person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.

RTGS – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

RTS – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne i wykonawcze będące uzupełnieniem rozporządzenia EMIR opracowane w ramach ESMA

SCA - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

SDD – SEPA Direct Debit (polecenie zapłaty w standardzie SEPA)

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SIM - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem

SKARBNET4 – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.

SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.

SORBNET2 – polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.

SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

T2S – TARGET2-Securities – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych

TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

TIPS - *TARGET Instant Payment Settlement* – usługa rozrachunku płatności natychmiastowych w euro w systemie TARGET2

UE – Unia Europejska

ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego	16
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	17

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w tys. sztuk)	20
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w bln zł)	21
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018	21
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2003 – 2018 (w mln zł)	22
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w tys. sztuk)	27
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	27
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.) (w mld euro)	28
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2005 – 2018 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)	28
Wykres nr 9. Dostępność systemów SORBNET/SORBNET2, SORBNET-EURO (do 2011 r.) i TARGET2-NBP w latach 2005 – 2018	31
Wykres nr 10. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w mln sztuk)	32
Wykres nr 11. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. zł)	33
Wykres nr 12. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. sztuk)	35
Wykres nr 13. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2006 r. (w tys. euro)	35
Wykres nr 14. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.	37
Wykres nr 15. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje.	37
Wykres nr 16. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r.	39
Wykres nr 17. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2012 r. (w zł)	39
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od II półrocza 2016 r.	40
Wykres nr 19. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2017 r.	41

Wykres nr 20. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	43
Wykres nr 21. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł).....	44
Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od II półrocza 2016 r.	44
Wykres nr 23. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2017 r.	45
Wykres nr 24. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.)	48
Wykres nr 25. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (system funkcjonuje od 9 lutego 2015 r.) (w zł).....	48
Wykres nr 26. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od II półrocza 2017 r.....	49
Wykres nr 27. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w I i II półroczu 2018 r.....	50
Wykres nr 28. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2017 r.	51
Wykres nr 29. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni ostatnich czterech półroczy od I półrocza 2017 r.	53
Wykres nr 30. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich czterech półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł).....	54
Wykres nr 31. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od II półrocza 2017 r.....	54
Wykres nr 32. Liczba oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.....	55
Wykres nr 33. Wartość oraz udział % transakcji gotówkowych i bezgotówkowych przeprowadzonych w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.....	56
Wykres nr 34. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2018 r....	58
Wykres nr 35. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2018 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP).....	58
Wykres nr 36. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2013 – 2018	62
Wykres nr 37. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. w latach 2013 – 2018	62
Wykres nr 38. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2013 – 2018	65
Wykres nr 39. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w latach 2013 – 2018	65
Wykres nr 40. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2013 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.).....	66

Wykres nr 41. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonych w latach 2013 – 2018 (w systemie RPW do dnia 12 kwietnia 2015 r. i w systemie SKARBNET4 od dnia 13 kwietnia 2015 r.)	67
Wykres nr 42. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018	72
Wykres nr 43. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2018	72
Wykres nr 44. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2018	73
Wykres nr 45. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018	74
Wykres nr 46. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2018 (w mln zł)	75
Wykres nr 47. Liczba bankomatów (od czerwca 2008 r.) oraz wpłatomatów (od czerwca 2015 r.) na koniec kolejnych półroczy	76
Wykres nr 48. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w mln)	77
Wykres nr 49. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w mld zł)	78
Wykres nr 50. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od czerwca 2008 r. (w zł)	79
Wykres nr 51. Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018	79
Wykres nr 52. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2008-2018 (w mln zł)	80
Wykres nr 53. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	81
Wykres nr 54. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	82
Wykres nr 55. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	82
Wykres nr 56. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	83
Wykres nr 57. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2008 r.	84
Wykres nr 58. Liczba punktów sprzedaży w internecie na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	84
Wykres nr 59. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	85
Wykres nr 60. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2008 r.	86
Wykres nr 61. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2010 r.	87
Wykres nr 62. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	88
Wykres nr 63. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2008 r. ..	88
Wykres nr 64. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2008 r.	89
Wykres nr 65. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) o okresie czerwiec 2005 r. – grudzień 2018 r.	90
Wykres nr 66. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005 – grudzień 2018	91

Wykres nr 67. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.....	93
Wykres nr 68. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2010 r.	94
Wykres nr 69. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.	95
Wykres nr 70. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2013 r.....	95
Wykres nr 71. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec 2013 r. oraz 2018 r.	96
Wykres nr 72. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2013 r.	97
Wykres nr 73. Udział transakcji zbliżeniowych w liczbie transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych.....	97
Wykres nr 74. Udział transakcji zbliżeniowych w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami w kolejnych okresach półrocznych.....	98
Wykres nr 75. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od II półrocza 2013 r.....	98
Wykres nr 76. Średnia dzienna liczba (w mln szt.) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od II półrocza 2015 r.	99
Wykres nr 77. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od II półrocza 2015 r. (w zł)	99
Wykres nr 78. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	100
Wykres nr 79. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2008 r.....	100
Wykres nr 80. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2013 r.....	101
Wykres nr 81. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2013 r.	102
Wykres nr 82. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.....	102
Wykres nr 83. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2010 – 2018.....	108
Wykres nr 84. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	109
Wykres nr 85. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków.....	110
Wykres nr 86. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków.....	111
Wykres nr 87. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków ..	111
Wykres nr 88. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków	112
Wykres nr 89. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od banków	113

Wykres nr 90. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych	114
Wykres nr 91. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w I i II półroczu 2018 r. – dane od agentów	114
Wykres nr 92. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2010 – 2018 – dane od agentów rozliczeniowych	115
Wykres nr 93. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w I i II półroczu 2018 r. – dane od agentów	116
Wykres nr 94. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2008-2018 (w mld zł).....	118
Wykres nr 95. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2008-2018 (w %).....	119
Wykres nr 96. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2008 - 2018 (w mld zł)	120
Wykres nr 97. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2008 - 2018 (w %).	121

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2018 r.	22
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I i II półroczu 2018 r.	23
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2018 r.	29
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I i II półroczu 2018 r.	29
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w I i II półroczu 2018 r.	33
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w I i II półroczu 2018 r.	36
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w I i II półroczu 2018 r.	41
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w I i II półroczu 2018 r.	45
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w I i II półroczu 2018 r.	51
Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w I i II półroczu 2018 r.	56
Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r.	59
Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I i II półroczu 2018 r.	60
Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec czerwca 2018 r. i grudnia 2018 r.	70
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2018.	71
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2018.	74
Tabela nr 16. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2010-2018.	92
Tabela nr 17. Zestawienie najważniejszych analizowanych wskaźników w roku 2016 i 2017.	151

www.nbp.pl

